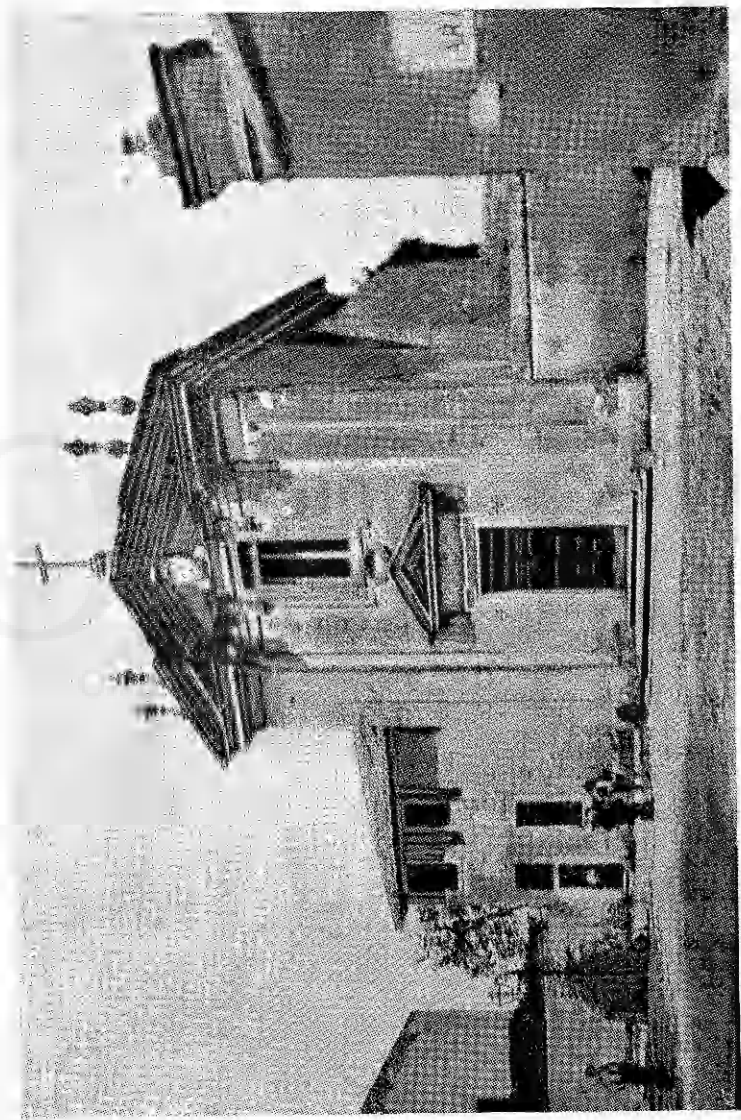

A «Domine, quo vadis?»-kápolna a Via Appia mellett Rómában.

QUO VADIS?

Történeti regény Nero császár korából

Írta

SIENKIEWICZ HENRIK

Fordította

SZEKRÉNYI LAJOS

r. k. lelkész,

a Szent-István-Társulat Tudom. és Irod. Osztályának r. tagja

Pataky László 24 eredeti rajzával

ELSŐ KÖTET

Budapest

A FORDÍTÓ KIADÁSA

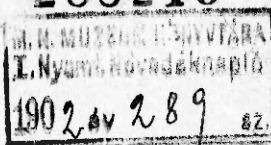
1901.

2296

Handwritten:
1902. év
289. sz.

288215

STEPHANEUM, A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT NYOMDÁJA,
Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 28/a

ELSŐ FEJEZET.

PETRONIUS csak déltájban ébredt föl, de azért mégis, mint rendesen, nagyon bágyadtnak érzé magát. Az előtte való nap Nero lakomáján vett részt, mely késő éjjelig tartott. Egy idő óta folyton-folyvást egészségére panaszkodott és azt állította, hogy reggel mindig szinte megbénulva ébred föl és képtelen gondolatait összeszedni. De a megszokott reggeli fürdő és testének gyakorlott rab-szolgáktól való megnyomkodása soha sem téveszté el hatását, ellusztult vérének keringését mindig fokozta, sőt ugy megélénkítette, fölvidámította és megerősítette, hogy mintegy ujjászületve jött ki belőle. Akkor aztán ujfent szellem és vidámság ragyogott szeméből; megifjultnak, étellel teljesnek, külső megjelenésében tökéletesnek látszott. A nyilvános fürdőkbe ritkán szokott menni. «Szigetein» saját fürdői voltak, melyeket a híres Severus Ceter megnagyobbított, átépített és oly rendkívüli ízléssel szerelt föl, hogy maga Nero is a császári fürdők fölé helyezte, habár ezek sokkal tágasabbak és jóval díszesebbek voltak.

Ama lakoma után későn kelt föl és a fürdőbe ment. Most két erős fürdőszolga hófehér egiptomi bisszuszszal takart cipruszfa «ágyon» kihozta és jóillatú olajjal megnedvesített kezével szépformájú testét kenegetni kezdte, ő pedig behunyt szemmel várakozott, míg a laconicum¹ melege és kezöknek melegsége reá is hatott és bágyadságát tovaűzte. Csak jó idő múlva nyitotta ki szemét és a hallgatást megszakítva, az időjárás felől kérdezősködött s aztán megtudakolta, vajjon Idomen ékszerész elküldé-e megtekintés végett

¹ Izzasztó kemence.

az ígért gemmákat és ime kitünt, hogy az idő szép, gyöngye szellő fúj az albai hegység felől, de az ékszerész a gemmákat nem hozta el. Petronius ismét behunyta szemét és megparancsolta, hogy a tepidariumba¹ vigyék őt. Ekkor a kárpit megmozdult; a nomenclator² azt jelenté, hogy az ifju Marcus Vinicius, ki éppen most tért vissza Kis-Ázsiából, látogatást akar nála tenni.

Petronius azt parancsolta, hogy a vendéget vezessék a tepidariumba, ahová tüstént odaviteté magát. Vinicius legidősebb nénjének fia volt, ki évekkel előbb Marcus Viniciushoz ment férjhez, a ki Tiberius alatt a consulares közé tartozott. A fiatal Vinicius, Corbulo alatt a párthusok ellen harcolt, de most, a hadjárat befejeztével, visszatért a városba.

— Légy üdvöz, Petronius — kiáltá a fiatal ember, rugalmas léptekkel a tepidariumba menve — az istenek teljesítsék minden óhajtasodat, de kivált Asklepios³ és Kypri⁴, mert az ő közös oltalmuk alatt nem lehet semmi bajod.

— Légy üdvözölve Rómában és lelj édes nyugalmat a háboru után — viszonzá Petronius, kezét a lepedőből kinyujtva, mely lágy ráncokban takarta őt. — Mi hír Örményország felől? Eljutottál Bithyniába is ázsiai tartózkodásod alatt?

Petronius egy ideig helytartó volt Bithyniában. Hivatalát kiváló erélyességgel és igazságosan viselte. Jelleme a legellentmondóbb tulajdonságokból volt alkotva és mivel általában elpuhult és érzéki embernek tartották, örömet gondolt azokra az időkre, hiszen arról tehettek bizonyosságot, hogy körültekintő és tevékeny is tudott lenni, ha kedve tartotta.

— Ugy esett, hogy Heracleába is eljutottam — beszélte Vinicius. — Corbulo oda küldött azzal a parancscsal, hogy segédcsapatokat vonjak össze.

— Ah, Heraclea! Ott egy kolchisi leányt ismertem. Valamennyi elvált asszonyunkat odaadnám érte, még Poppaeát sem véve ki! De ezek régi históriák! Inkább halljuk tehát, mi újság történt Parthiában!

— A hadi reménységek nem kecsegtetők. Ha Corbulo nem volna, teljes vereségre kellene késznünk.

¹ Meleg fürdő-szoba. ² Rabszolga, aki a látogatók nevét tartozik bejelenteni. ³ Az orvostudomány istene. ⁴ Aphrodite neve.

— Corbulo! Bacchusra! Valóságos hadi isten! Igazi Mars! hatalmas hadvezér és egyuttal tüzes, igazságos és ostoba. Én már azért is nagyon ragaszkodom hozzá, mert Nero tart tőle.

— Corbulo nem ostoba ember.

— Igazad lehet, de hiszen az teljesen mindegy. Az ostobaság, mint Pyrrhon mondja, semmiben se rosszabb, mint a bölcseség és semmiben se különbözik tőle.

Vinicius most a háborúról kezdett beszélni, de mikor Petronius behunyta szemét, Marcus fáradt, kissé lesoványodott arcára pillantva, megváltoztatta a beszéd tárgyát és aggodalommal Petronius egészsége felől tudakozódott.

Egészség! Nem. Nem jól érezte magát. Vinicius, persze éppen Asklepios és Kypris oltalmába ajánlotta őt. De ő, Petronius, nem hitt Asklepiosban.

Ít Petronius elnevette magát, de aztán folytatá:

— Két évvel ezelőtt három pár eleven rigót és egy ezüst serleget küldtem neki Epidaurusba. De tudod-e, miért? Nos, azt gondoltam: akár használ, akár nem használ, de semmi esetre sem árt. Habár az emberek a földön az isteneknek még folyvást mutatnak be áldozatokat, mégis azt hiszem, hogy mindnyájan úgy gondolkoznak mint én. Mindnyájan! Kivéve talán az öszvérhajcsárokat, kik a Porta Capenánál az utasokhoz beszélődnek. De nálam Asklepioson kívül az asklepiadokról¹ is szó van. Mert idő folytán nem fejlődhetik-e ki valami baj nálam? Már mindenféle gyógyító módot megpróbáltak rajtam. Természetesen tudtam, hogy csalók, de ismét azt gondoltam magamban: mit árthat az nekem? A világ csaláson alapszik és az élet hiu csalódás, csalódás a lélekben való hit is. És ami Kyprist illeti, akinek ajánlottál, az ő oltalmát mindjárt arról ismertem meg, hogy jobb lábam szárában soha nem érzek szaggatást. De különben jó istennő! Korábban vagy később, azt hiszem, te is fehér galambokat fogsz áldozni oltárán.

— Ugy van! — viszonzá Vinicius. — A párthusok nyilai ugyan nem értek el, de eltalált Ámor nyila... egész váratlanul, a város kapuitól néhány stádiumnyira.

¹ Orvosok.

— A charisok fehér térdeire, ezt egyszer részletesen kell elmondanod! — kiáltá Petronius.

— Egyenest azért jöttem, hogy tanácsot kérjek tőled! — jelenté ki Marcus.

Ebben a pillanatban az epilátorok¹ léptek be, kik Petronius körül forgolódtak, míg Marcus leveté tunikáját és egy langyos vízzel telt kádba lépett. Petronius fölszólította, hogy fürödjék meg.

Vinicius eléggülten mosolyogva bukott le a kádban. Eközben igen sok meleg vizet fecskendett ki a mozaik-padlóra, mely Herát abban a pillanatban ábrázolta, amint az álmodat arra kéri, hogy Zeust elszenderítse. Petronius a művész csodálkozó szemével nézett az ifjura.

Mikor aztán Vinicius is az epilátorok rendelkezésére állott, egy lector lépett be, akin egy bronz tok lógott papirusz-tekerccsel.

— Meg akarod-e hallgatni? — kérde Petronius.

— Szívesen, ha a te munkádról van szó! — viszonzá Marcus — különben jobb szeretnék veled beszélgetni. Jelenleg a költők minden utcasarkon úgy fogják el hallgatóikat.

— Ugy van. Az ember sem a bazilikák, sem a thermák, sem a könyvtárak, sem a könyvesboltok előtt nem mehet el anélkül, hogy egy majom módjára hadonászó költőbe ne botoljék. Mikor Agrippa a Keletről hozzánk jött, ördöngőseknek tartotta őket. De ezt éppen most a kor hozza magával. Ha a császár verseket ír, mindenkinek az ő példáját kell követnie. Csak jobb verseket nem szabad írni senkinek, mint a császáré és ezért aggódok kissé Lucanus miatt ... De én csak prózát írok, azzal pedig se magamat, se mászt nem kínzok.

— Hallottad-e már Rufinus történetét?

— Nem.

— Akkor jöjj velem a frigidariumba,² ahol majd lehűtjük magunkat. Ott elmondok neked.

A frigidariumba mentek. Ennek a közepén szökőkút volt, mely halvány rózsaszinben játszott és ibolyaillatot árasztott maga körül. Ott fülkékben heveredtek le, melyek selyemmel voltak kipárnázva,

¹ Szőrtépők, kik a szőrt a karról és kézről eltávolítják. ² Hideg fürdő.

hogyan lehüljenek. Rövid ideig hallgattak. Vinicius elmélázva nézett egy nimfát csókoló bronz faunra.

— Ennek igaza van! — mondá aztán egy idő múlva.

— Némi tekintetben. De hiszen te ezen kívül szereted a háborút is, melyet én nem szeretek, mert a sátorokban letörik a köröm a kézről és elveszti rózsás színét. Egyébiránt mindenkinek megvan a maga kedvtelése. A rőt szakállu¹ szereti az éneket, kivált a magáét és az öreg Skaurus az ő korinthusi vázáját, melynek éjjel ágyánál kell állania s melyet csókokkal halmoz el, mikor aludni nem bír. Már majdnem az egész szélét lecsókolta. Mondd csak, te is irsz verseket?

— Nem. Még soha se csináltam egy egész hexametert.

— Játssz-e a lanton vagy énekelsz-e?

— Nem.

— Akkor talán mint kocsihajtó tűnsz ki?

— Annak idején részt vettem Antiochiában a kocsiversenyeken, de eredménytelenül.

— Akkor nyugodt vagyok miattad. Melyik párthoz tartozol a hippodromban?

— A zöldhöz.

— Akkor teljesen meg vagyok nyugtatva, mert tudom ugyan, hogy tekintélyes vagyondod van, de nem vagy oly gazdag, mint Pallas vagy Seneca. Látod, minálunk nagyon is jó, ha valaki verseket ír, a lant mellett énekel, szaval és a cirkusz versenyekben résztvesz, de még jobb és mindenekelőtt veszélytelenebb, ha az ember nem ír verseket, nem pengeti a lantot, nem énekel és nem vesz részt a cirkusz versenyjátékaiban. De akkor jár az ember legjobban, ha mindazt kellően meg tudja bámulni, amit a rőt szakállu tesz. De te szép vagy és így mindig annak a veszélynek vagy kitéve, hogy Poppaea beléd szeret. De nem — arra a szerelmi dolgokban már tulságosan tapasztalt. Tudod, hogy az a balga Otho a bolondulásig szereti őt... Sőhajtozva bolyong Hispánia sziklás hegységei közt és annyira hűtlen lett korábbi szokásaihoz, oly kevés gonddal ápolja most személyét, hogy naponta három óra elegendő hajdiszének. Ki gondolta volna ezt valaha és kivált Otho felől?

¹ Nero csúfneve.

— Én értem őt — válaszolá Vinicius — de az ő helyében másképp tettem volna.

— Fejezd ki magad érthetően!

— Az ottani hegyi lakókból hú légiókat képeztem volna. Derék harcosok azok az iberiek.

— Vinicius, Vinicius! Ugy rémlik előttem, hogy arra nem lett volna képes. És tudod-e, miért? Lásd, az ember az ilyen dolgokat megteszi, de nem beszél róla, még a legnagyobb óvatossággal sem. Ami engem illet, én a te helyedben kinevetném Poppaeát és a rótszakállut. Azonkívül epigrammokat is írnék, de egyuttal intő példaul venném Rufinust és nem olvasnám föl senki fiának sem.

— Hiszen annak a történetét akartad elbeszélni.

— Majd meghallod az unctoriumban.¹

De az unctoriumban Vinicius figyelme egészen másra irányult: a rabszolga nőkre, kik szolgálatra készen vártak mindkettőjükre.

— A felhőt tornyosító Zeusra! — kiáltá Marcus Vinicius — milyen szemén-szedett szép női rabszolgáid vannak.

— Inkább adok a válogatott, mint a nagy csapatra. Rómában egész «familiám»² nem éri el a négyszáz fejet és nem kétlem, hogy másoknak, mint szerencsefiaknak, nagyobb létszámra van szükségük személyes szolgálatuk végett.

— A rótszakállúnak magának sincsenek szebb női rabszolgái — jegyzé meg Vinicius.

— Egyébiránt tudod, hogy több napot Aulus Plautius mezei lakában töltöttem, mikor a város közelében kezemet kificamítottam? Ugy történt, hogy Plautius éppen balesetem pillanatában azon az úton kocsizott. Láta, mily nagyon szenvedtem és maga mellé vett. Rabszolgájának, Merion orvosnak segítségével ismét csakhamar meggyógyultam. Hiszen éppen erről akartam veled beszélni.

— Miért? Utoljára még beleszerettél Pomponiába? Ez esetben sajnálnálak; már nem fiatal és erényes! Gonoszabb egyesülést el se tudok képzelni. Br!

— Pomponiába — nem! — jelenté ki Vinicius.

— Hát kibe?

¹ Kenőszoba. ² Rabszolgák, kik a házban laknak.

— Csak magam is tudnám bizonyosan, kibe! De még azt se tudom tüzetesen, mi a neve: Ligia-e vagy Callina. A házban Ligianak hívják, mivel a ligiaiak népéből származik, de azonkívül a barbár Callina nevet is viseli. Csodálatos egy ház az a Plautius háza. Milyen élet uralkodik benne és mégis olyan béke, mint a subiacumi ligetekben. Több napon át nem is sejtettem, milyen isteni lényt rejt falai közt, míg egyszeriben meg nem láttam azt a lányt, mikor napvirradta előtt a kerti szökőkút medencéjében megmosdott. Ugy tetszett, hogy napfelköltével, a hajnalpirhoz hasonlóan, fénynyé fog feloszlani. Ez idő után még kétszer láttam őt és azóta nem tudom többé, mi a nyugalom, nem tölt be semmi más vágy; akár mit nyujthatna is a város, nem ingerel többé. Nem kívánok sem asszonyt, sem aranyat, nem óhajtok se korinthusi ércet, se borostyánkővet vagy gyöngyházat, egyedül csak Ligia után sóvárogok. Hidd el, Petronius, éjjel-nappal utánna vágyakozom.

— Ha női rabszolga, hát vedd meg!

— Nem rabszolga.

— Hát akkor micsoda? Plautius szabadosa?

— Hogyan lehetne szabados, ha nem volt rabszolga?

— Hát ugyan micsoda?

— Nem tudom: egy királynak, vagy inkább egy ligiai hadvezérnek a leánya. Claudius császár alatt mint kezes Rómában maradt és Pomponia Graecina gyermekéül fogadta. És ebben a házban, hol — az úrtól kezdve a tyukól baromfiáig — minden erényes, ah, épp oly erényes hajadonná nőtt, mint maga Graecina és oly széppé, hogy még Poppaea is úgy tűnnék föl mellette, mint egy őszi füge a Hesperidák almája mellett.

— Nos és tovább?

— Ismétlem, hogy attól a pillanattól fogva, mikor a szökőkútnál a reggeli fény ragyogásától körülvéve megpillantottam, menthetetlenül örületes szerelemre gyuladtam.

— Tehát szép, mint egy hydriád?¹

— Ne tréfálj, Petronius és ha a nyíltság csal, melylyel szenvedélyes szerelmemről beszélek, hidd el, hogy a csillogó ruhák gyakran mély sebeket takarnak. Még egy vallomást kell tennem. Azsiából

¹ Forrás-nimfa.

való hazatérésem után egész éjszaka Mopsus templomában maradtam, hogy álmomban a jövőbe láthassak. És lásd, maga Mopsus jelent meg álmomban és tudtomra adta, hogy életem nagy változáson megy keresztül és pedig egyedül a szerelem által.

— De mondd meg legalább, mit akarsz voltaképpen!

— Ligiát akarom. Ezekkel a karjaimmal, melyek most csak az ürességbe kapkodnak, meg akarom őt ölelni és keblemre vonni. Házamban akarom a forrón szeretett nőt birni, most és mindig, míg fejem olyan fehér nem lesz, mint télen a Soracte csúcsa.

— Ha nem rabszolga, mégis Plautius familiájához tartozik és mivel elhagyatott árva, alumnának¹ kell őt tekinteni. Plautius tehát átengedhetné neked, ha akarná.

— Rosszul ismered Pomponia Graecinát. Egyébiránt mind a kettő úgy ragaszkodik ahhoz a leányhoz, mintha édes gyermekök volna.

— Ismerem Pomponiát! valóságos ciprusz. Ha nem volna Aulus hitvese, beszegődhetnék sirató asszonynak. A sötét stólat le nem tette Julia halála óta és egyáltalán olyan, mintha már életében az asphodelosszal² beültetett réten járna. Azonkívül ő «univira» s így valóságos főnixsz négyszer-ötször elvált asszonyaink között... De!... Ah, hallottad-e már, hogy Felső-Egiptomban állítólag egy főnixsz támadt, oly esemény, mely tényleg csak minden ötszázadik esztendőben egyszer fordul elő?

— Petronius! Petronius! Máskor beszéljünk a főnixszről.

— Halld tehát, mit akarok mondani, Marcusom. Ismerem Aulus Plautiust; és meg vagyok győződve, hogy bizonyos gyöngédséggel viseltetik irántam, habár életmódomat kárhózatossnak tartja. Bizonynyal többre becsül, mint a többit valamennyit, mert soha se váltam árulkodóvá, mint például Domitius Afer, Tigellinus és Aenobarbusnak³ egész csapat barátja. Éppen nem akarom a stoikust játszani, de nagyon gyakran felkölté visszatetszésemet Nerónak nem egy cselekvésmódja, melyre Seneca és Burrus szemet hunytak. Ha tehát azt hiszed, hogy hasznodra lehetek Plautiusnál, csak szólj — szolgálatodra állok.

— Ugy hiszem, lehetséges lenne. Befolyásod van reá és talá-

¹ Gyámolt. ² Alvilági rét, az elhunytak lelkének tartózkodó helye.

³ Rötszakállu. Nero mellékneve.

«Szenvedélyesen megcsókolta Petronius képét.» (9. l.)

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

lékonyságod kifogyhatatlan. Ha mindent megfontolnál és beszélnél Plautiusszal . . .

— Ugyan túlságos jó véleményben vagy befolyásom, élelmüségem felől; de ha súlyt vetsz reá, édes-örömet beszélek Plautiusszal, mielőtt övével a városba költözzött.

— Már két nappal ezelőtt mindnyájan visszatértek.

— Akkor most menjünk a trikliniumba, ahol a reggeli vár reánk s aztán újra megerősödvé, Plautiushoz vitetjük magunkat.

— Mindig szerettelek! — kiáltá hévvel Vinicius, — de most legjobban szeretném szobrodat — oly szépen, mint ez itt — lare-seim közé állítani és neki áldozatot bemutatni.

Igy szólván, a szobrok felé fordult, melyek az illatszerektől áradozó szobában az egyik fal hosszában álltak és kezével Petronius szobrára mutatott, mely őt mint Hermetst ábrázolta, kezében az aranyozott varázspálcával.

— Helios fényességére, — tevén aztán hozzá — ha az isteni Alexander hozzád hasonló volt, nem lehet Helenán csodálkozni.

E fölkiáltásban épp annyi őszinteség volt, mint hízelgés, mert Petronius szépségre nézve még Viniciust is fölülmuta, jóllehet öregebb és kevésbé athlétai termetű volt nálánál. A római nők tehát nemcsak Petronius finom szellemét, ügyességét és ízlését csodálták, a melyért «arbiter elegantiarum»¹ nevet kapott, hanem megjelenésének előkelőségét is. Mély csodálatot fejezett ki most ama kőszobeli leányok arca is, akik éppen tógájának ráncait igazgatták. Kivált egyikök, a kité Eunice-nek hívták, alázattal és elragadtatássalelve nézett szemébe, hiszen titokban szerette őt. Petronius karját ifjú vendégének nyaka köré fonva, a trikliniumba vezette őt.

Eunice az unctoriumban maradt. Fogta a borostyánkővel és elefántcsonttal kirakott széket, amelyen éppen Petronius ült és óvatossan szobra elé tolta.

A nap sugárzó fénye előzőnlé az unctoriumot és szivárványszíneket vetett a márványra, melylyel a falak ki voltak rakva.

Eunice a székre állt — és mikor urának szobrával szemközt volt, hirtelen nyaka köré fonta karjait, sűrű arany haját hátra vetette, a fehér márványhoz simult és szenvedélyesen megcsókolta Petronius képét.

¹ A fényűzés bírása.

MÁSODIK FEJEZET.

A FALATOZÁS után, melyet ugyan első reggelnek hívtak, melyhez azonban a két társ oly időben ült le, mikor a közönséges halandó már a déli prandiumot is rég elfelejtette, Petronius azt indítványozta, hogy kissé pihenjenek le. Nézete szerint még nagyon korán volt arra, hogy látogatásokat tegyenek. Vannak ugyan embe-
rek, mondá, kik ismerőseiket napfelköltekor látogatják s ezt ennek folytán ősrégi római szokásnak tartják. De ő, Petronius, ezt barbárságnak tartja. Ő a délutáni órákat véli a legalkalmasabbaknak arra, hogy látogatásokat tegyenek, de akkor is várni kell addig, míg a nap Zeus templomának oldalára ér a Kapitoliumon és rézsutosan áll a Fórumon. Őszkor még meleg szokott lenni Rómában, azért minden embernek tanácsos étkezés után aludni. Hiszen olyan jól esik a szökökútak csobogását hallgatni az atriumban, és a kötelességszerű ezer lépés után a félig behuzott, bíbor velarium által előidézett, vörösös világításban szép lassacskán elszenderülni.

Vinicius helyeselte Petronius szavait s így föl és alá lépdeltek, miközben könnyedén megbeszélték a Palatinuson és a városban előfordult eseményeket s egy kissé elbölcselkedtek az élet viszonyai felől. Petronius aztán a cubiculumba ment, de nem sokáig aludt. Már fél óra mulva ismét megjelent, verbena-olajat hozatott és megkente vele kezét és halántékát.

— Nem hiszed, — jegyzé meg — mennyire fölélnéki és frissíti ez az ember. Így, most kész vagyok.

A gyaloghintó már rég az ajtó előtt állt; beszálltak tehát és megparancsolták, hogy a Vicus Patriciusba, Aulus házához vigyék.

Petronius insulája a Palatinus déli lejtőjén feküdt, nem messze

az úgynevezett Carinaetől.¹ A legrövidebb út tehát a Fórum alján vitt volna oda, de mivel Petronius egyúttal Idomen ékszerészhez is be akart szólni, azt parancsolta, hogy a Vicus Apollinison és a Fórumon át, a Vicus Sceleratus felé vigyék, amelynek sarkán a legkülönfélébb tabernák² voltak.

Óriás szerezcsenek a gyaloghintót fölemelték és elindultak. Elöl két rabszolga szaladt, kik pedisequi nevet viseltek. Petronius, aki verbena-olajtól illatos kezét folyton orra elé tartotta, egy ideig hallgatásba mélyedt és valamin gondolkozni látszott. Végre így szólt:

— Éppen eszembe jut, hogy erdei nimfád, ha nem rabszolga, elhagyhatná Plautius házát és a tiedbe költözhetnék. Természetesen el kellene őt halmoznod szerelmi bizonyítékokkal, kincsekkel, mint én bálványozott Chrysotemisemet, akivel egyébiránt, köztünk legyen mondva, legalább is úgy jóllaktam, mint ő velem.

Marcus a fejét rázta.

— Nem akarod belátni? — kérde Petronius. — A legrosszabb esetben a császár lenne támogatód. Mert meg lehetsz győződve, hogy rötszakállunk, befolyásom következtében, pártodra állana.

— Nem ismered Ligiát! — veté ellen Vinicius.

— Engedd meg azt a kérdést, vajjon másképp ismered-e őt, mint látásból? Beszéltél-e már vele valamikor, megvallottad-e neki szerelmedet?

— Először a szökőkútnál láttam és aztán még csak kétszer találkoztam vele. Ne feledd, hogy Aulus mezei lakában való tartózkodásom alatt a vendégeknek szánt melléképületben laktam és kiflicamított kezem miatt nem vehettem részt a közös étkezéseken. Csak a távozásom előtti este találtam Ligiát az étkezésnél, — de különben egy szót se válthattam vele. Aulusra kellett hallgatnom, aki Britanniában kivívt győzelméről beszélt, aztán a kis emberek pusztulásáról Itáliában, amelyet Licinius Stolo iparkodott meggátolni. Kétlem, vajjon Aulus egyáltalán tud-e valami másról beszélni. Nyilván te se kerülheted ki azt, legfőljebb, ha jobbnak látod korunk elpuhultságáról való beszédét hallgatni. Ketreceiben fácánok vannak, de nem eszik őket, mert abból a nézetből indulnak ki, hogy minden megevett fácán a római hatalom végét siettet-

¹ A gazdagok lakóhelye. ² Elárusító helyek.

hetné. Aztán még egyszer láttam Ligiát a cisternánál a kertben; rissen kitépett sást tartott kezében, melynek bugáját vízbe mártotta, hogy a köröskörül nőtt irisz virágokat megpermetezze. Nézz térdeimre. Herakles pajzsára mondom, nem remegtek, mikor a pártusok üvöltő csapata manipulusainkra¹ rohant, de annál a cisternánál reszkettek. Zavarodottan, mint egy gyermek, aki még a bullát² nyakában hordja, csak szememmel rimáinkodtam irgalomért. Sokáig egy szót se birt ajkam kiejteni.

Petronius szinte irigységgel nézett Viniciusra.

— Te szerencsés ember! — kiáltá. — Bármennyi rosszat rejt is magában a világ és az élet, egy mégis örökké szép marad bennök: az ifjúság! És nem szólítottad meg őt? — kérde aztán rövid szünet mulva.

— Ó igen! Nyugalomra törekedtem és mikor ismét erőt vettem magamon, beszéltem vele. Elmondtam neki, hogy Ázsiából tértem vissza és a városhoz egészen közel kifícamítottam kezemet. Nagy fájdalmakat kellett kiállanom, de mivel most közeledik az a pillanat, melyben ezt a vendégszerető házat el kell hagynom, tudatára jöttem annak, hogy kíváncsiabbnak tartom, itt szenvedni, mint másutt élvezni, — betegen itt maradni, mint másutt meggyógyulni. Ő szintén zavarral, lesütött fejjel hallgatta szavaimat, miközben a sással a sáfránysárga homokba rajzolgatott. Hirtelen fölpillantott, aztán pedig ujfent az általa húzott vonásokra nézett, mire szemét reám szögezte, mintha kérdezni akarna valamit — s egyszerre csak elfutott, mint egy hamadryad, mely egy bárdolatlan faun elől menekül.

— Bizonyynal szép szeme van?

— Oly mély, mint a tenger, és én beléje mélyedtem, mint a tengerbe. Hidd el, az Archipelagus nem oly kék. Néhány perc mulva a kis Plautius jött hozzám és kérdezni akart valamit. De nem értettem meg, miről volt szó.

— Ó Athéne! — kiáltá most Petronius, — vedd le ennek a fiúnak a szeméről a köteléket, melyet Eros tett reá, mert még szétzúzza fejét a Venus-templom oszlopain. Ó te tavaszi bimbó az

¹ Csatarendbe állított csapat. ² Lapos, arany tok, melyet a gyermekek nyakukban viseltek.

élet fáján, — tevé aztán hozzá, Vinicius felé fordulva — te első zöld hajtás a szőlőhegyen! Inkább Gelocius házába kellene téged vitetnem, mint Plautiushoz, ahol az életben járatlan gyermekek iskolája van.

— Mit akarsz tulajdonképpen?

— Mondd csak, hát mit rajzolt a homokba? Talán Amor nevét, vagy egy nyilától átlőtt szívet? Hogyan lehet ilyen jeleket figyelmen kívül hagyni!

— Régebben viselem a tógát, mintsem gondolod! — viszonzá Vinicius. — Mielőtt a kis Aulus hozzám jött, gondosan megvizsgáltam a jelet, hiszen tudom, hogy úgy a görög, mint a római leányok gyakran a homokba rajzolják vallomásukat, amelyet nem mernek kimondani... De találd ki, mit rajzolt!

— Ha más valamit, mint amit gyanítottam, nem találom ki.

— Halat.¹

— Mit mondasz?

— Azt mondom: halat. Talán azt akarta ez jelenteni, hogy ereiben még hideg vér folyik? Nem tudom! De te, aki engem tavaszi bimbónak nevezted az élet fáján, bizonynyal jobban tudod ezt a jelet megmagyarázni.

— Carissime! Az ilyen dolgok felől Pliniust kell megkérdezned. Ő ért a halakhoz.

Itt félbe kellett hagynia és kénytelenek voltak a további beszélgetésről lemondani. Az élénk utcákon, amelyeken át most vitték őket, az emberi lárma minden beszélgetést elnyomott volna. A Vicus Apollinisnál a Fórum Romanum felé fordultak, hol szép napokon napnyugta előtt tömérdek henyélő ember szokott összegyűlni. Most az oszlopcsarnokokban jártak-keltek, hogy újdonságokat beszéljenek és halljanak, szemügyre vették a gyaloghintókat, melyeket kiváló személyiségekkel átvittek és végre az aranyművesek és könyvtárosok boltjait nézegették, bekandikáltak az üzletekbe, melyekben pénzt váltottak, a selyem tárházakba, a bronckereskedésekbe, szóval: valamennyi boltba, melyekből nagyon sok volt ama házakban, melyek

¹ A hal (görögül ἰχθύς) az akkori keresztények szimbolikus ismertető jele volt. A görög szó egyes betűi e görög szavak kezdőbetűit képezik: Jézus Krisztus, Isten Fia, Megváltó.

a Kapitólium átellenében levő vásár egy részét körülvették. A Fórum egyik fele, mely mindjárt az erőd kiugró sziklája alatt feküdt, már árnyékba borult, míg a templomnak magasabban álló oszlopai aranyos és kékes ragyogásban csillogtak. Az alacsonyabban álló oszlopok hosszú árnyékukat a márványkockákra vetették, úgy, hogy ennek következtében annyi oszlop látszott, hogy a szem eltévedt köztük, mint valami útvesztőben. Azonkívül úgy tetszett, mintha mindezek az épületek és oszlopok szorosan egymáshoz simulnának, mintha az utóbbiak egymásra tornyosulnának, jobbra és balra szaladnának, fölfelé igyekeznének, vagy az erőd falához simulnának, egyik a másikhoz, minden arány nélkül, nagyobbak és kisebbek, vastagabbak és vékonyabbak, aranyozott és fehér hornyolással, az architrávok alatt föltetsző akanthusz virágokkal, az ioni módon fölcsavart csigákkal és az egyszerű, dóri, négyszögletes befejező lappal. És amaz útvesztő fölött ragyogtak a színes triglyphek, a tympanonból a domborművű istenszobrok tűntek elő, az aranyozott homlokfalakból a quadrigák úgy látszottak, mintha ki akarnának ugrani a levegőbe, abba a kékes párázatba, mely a helyen uralgó szentély fölött nyugodtan lebegett. Az emberáradat a vásár közepe és legvégső szélé felé özönlött: a tömeg Julius Caesar bazilikájának ivei alatt sétált, a tömeg ama lépcsőkön üldögélt, melyek Kastor és Pollux szobraihoz vittek, a tömeg Vesta temploma körül ödögött, mint a sokszínű pillangók és ganajturó bogarak, annak nagy, márvány tűzhelye körül. Fölülről, a «Jovi optimo, maximo» szentelt templom széles lépcsőin új emberáradat jött. A rostrán¹ különféle jó szónokok beszéltek. Itt-ott az árusok kiáltásai hallatszottak, amint gyümölcsöt, fügelével kevert bort vagy vizet árultak, a kikiáltók felhívásai, akik csodadoktorokat magasztaltak, jósokéi, kik azt ígérték, hogy rejtett kincseket fedeznek föl és álomfejtőkéi. A néptömeg olykor-olykor egy gyaloghintonak adott helyet, melyben gyöngéd női arcok, vagy senátorok és patriciusok fejei voltak láthatók merev, szinte élettelennek látszó arcvonásokkal. A különböző nyelveken beszélő néptömeg aztán hangosan mondta meg azok neveit és kiméletlenül gúnyolódó vagy magasztaló beszédeket toldott hozzájuk.

¹ Szószékek.

A számos csoportok közt időnkint katona-csapatok vagy vigiliák törték át, amelyek kötelesek voltak az utcai rendet föntartani. A görög nyelv körösköiül épp oly gyakran hallható volt, mint a latin.

Vinicius, aki hosszú távollét után csak most tért ismét vissza a városba, érdeklődéssel nézte az emberek sürgését-forgását és a Fórum Romanumot, mely a világon uralkodott, de melyet egyúttal oly sok, idegen népfajú ember özönlött el, hogy Petronius, társának gondolatait kitalálva, fölkiáltott:

— A quirisek fészke, quirisek nélkül.

A benszülött elem valóban csaknem teljesen eltűnt ebben a tömegben, amelyben minden fajta és nemzet képviselve volt. Láthatók voltak itt aethiopok, láthatók voltak itt óriási szőkehajú férfiak a távoli északról, brittek, gallok és germánok, láthatók voltak Serica lakosai fölhasított, ferdén álló szemekkel, az Euphráttól és Industól való emberek téglavörös szakállal, szirusok az Orontes partjairól, fekete, szelid pillantású szemekkel, az arab sivatagnak csontvázként lesóványodott lakói, horpadt mellű zsidók, egiptomiak, örökösen egykedvű mosolygásukkal, numidiaiak és afrikaiak, görögök Hellasból, kik a rómaiakhoz hasonlóan a város fölött uralkodtak, de akik tudásukkal, művészetükkel, értelmükkel és furfangjokkal szerezték meg ezt a hatalmat, görögök a szigetekről és Kis-Ázsiából, Egiptomból, Itáliából és a narbonnei Galliából. Az átllyugatott fülű rabszolgák nagy csapatja mellett nem hiányoztak szabadon bocsátott, hévizáló emberek sem, akiket a császár tartott, élelmezett, igen, még ruházott is.

Nem hiányoztak a Serapis kufárai és papjai se, pálmagalyakkal kezökben, Isis papjai, akinek oltárán több áldozatot mutattak be, mint a kapitóliumi Zeus szentélyében — nem hiányoztak Kybele papjai, kik arany kalászcsonmót hordtak kezökben, a vándorló istenek papjai, keleti táncosok, fejkön rikító színű mitrával, amuletkereskedők, kigyószelídítők és chaldeai mágusok, végül minden foglalkozás nélküli emberek, akik a Tiber innenső partján levő magtáraknál minden héten jelentkeztek, a cirkusokban a sorsjegyekért megverekedtek, az éjjeleket a Tiber tulsó partján fekvő városrésznek minden pillanatban bedőléssel fenyegető házaiban töltötték, a derüs és melegebb napokat pedig

a kryptoporticusokban, a Subura¹ piszkos lacikonyháiban, a Milvius-hídnál, vagy a gazdagok insulái előtt, ahonnan hébe-hóba a rab-szolgák asztaláról a maradékokat nekik hajigálták.

Petroniust a tömeg jól ismerte. Vinicius fülében folyton ez a kiáltás csengett «Hic est» — ez ő. Petroniust nagyon szerették bőkezősége miatt és népszerűsége egy idő óta még inkább fokozódott. Ugyanis azt beszélték felőle, hogy a császár előtt rosszalta azt a halálos ítéletet, melyet Pedanius Secundus praefektus egész «fami-liájára», tehát összes rabszolgáira, nem- és korkülönbség nélkül kimondottak, mert egyikök a kétségbeesés pillanatában a zsarnokot megölte. Petronius ugyan nyíltan kijelentette, hogy a dolog reá nézve teljesen mindegy, ő a császárral szemben csak magán uton, mint «arbitrarius» nyilatkozott, mivel esztétikai érzéke fölháborodik az ilyen barbár mérsárlás ellen, mely talán méltó a scythákhoz, de nem a rómaiakhoz. Azonban a vérfürdő miatt fölháborodott nép ettől az időtől fogva mégis szeretettel csüngött Petroniuson.

De ő maga éppen nem volt nagyra vele. Nagyon is jól emléke-zetébe volt vésve, hogy ugyanez a nép Britannicust is szerette, akit Nero parancsára megmérgeztek, hogy ugyanez a nép Agrippiná-hoz is ragaszkodott, akit Nero meggyilkoltatott, Octaviához, akit Pandatarián² megfojtottak, miután előbb a meleg fürdőben ütőreit fölvágták, Rubellus Plautushoz, akinek minden új nap meghoz-hatta a halálos ítéletet. A nép szeretetét tulajdonképp rossz jelnek kellett tartani és a kételkedő Petronius egyúttal babonás volt. Azon-kivül a népet kettős minőségében megvetette: mint arisztokrata és mint esztétikailag érző ember. Ezek az atyafiak, akik ruhájuk bő melledzőjében pörkölt babot hordtak magukkal, amelynek szaga megérzett rajtok, ezek az emberek, akik az utcasarkokon és peristylekben való morajlást következtében folyvást rekedtek és izzadságtól csepegők voltak, az ő szemében nem érdemelték meg, hogy embereknek nevezzék őket. Azért anélkül, hogy a tetszés kiál-tásaival, vagy az itt-ott kézzel feléje dobott csókokkal törődnék, elbeszélte Marcusnak Pedanius történetét, miközben nem felejtette

¹ Völgymélyedés Rómában, hol egy utca volt sok élelmiszeres bolttal.

² Büntető sziget a tyrrheni tengerben.

el, hogy az utcai csöcselék ingatagságáról ne gúnyolódjék, mely egyik nap lázadással fenyegetett, másik nap meg újjongott Nerónak, mikor Jupiter Stator templomához hajtatott. Aztán megparancsolta, hogy álljanak meg Avirinus könyvkereskedése előtt, kiszállt és egy csinos kéziratot vásárolt, melyet átadott Viniciusnak.

— Ajándék számodra — mondá.

— Köszönöm — viszonzá Vinicius. Aztán egy pillantást vetett a címre és kérdőleg jegyzé meg:

— Satiricon? Valami új: ugyan kitől?

— Tőlem. De mivel semmi kedvem sincs arra, hogy Rufinus nyomdokaiba lépjek, akinek történetét el akartam neked mondani, kérlek, el ne árulj. Egy lélek se tud róla.

— De hiszen azt mondtad, nem írsz verseket — veté közbe Vinicius, a kéziratban lapozgatva. — Itt pedig úgy találok, hogy gyakran versek vannak szöve a prózába.

— Ha olvasod, fordítsd figyelmedet mindenekelőtt Trimalchion lakomájára.¹ Ami pedig a verseket illeti, undorodom minden vers-től, mióta Nero eposzt írt. Lásd, ha Vitellius meg akar könnyeb-bülni, elefántcsont dobverőt használ, melyet torkába dug, mások meg erre a célra olajba vagy főtt kakukfűbe mártott flamingó tol-lat használnak, én ellenben csak Nero költői alkotásait olvasom és a hatás rögtöni. Akkor aztán, ha nem is tiszta lelkiismerettel, de legalább tisztult gyomorral dicsérhetem őket.

Eközben Idomen ékszerész boltja elé értek, ahol Petronius megállást parancsolt. Miután a gemmák ügyét elintézte, azt a paran-csot adta, hogy a legrövidebb úton Aulus házába vigyék őket.

— Útközben — mondá Viniciusnak — elmondom neked Rufinus történetét, annak példájául, mire visz a szerzők önhittsége.

De még mielőtt hozzá foghatott volna, befordultak a Vicus Patriciusba és csakhamar ott voltak Aulus Plautius háza előtt. Egy fiatal, erős «janitor» kinyitá nekik az ostiumba vezető ajtót, mely fölött kalitka függött. Az abba csukott szarka kiáltozva, ezzel a szó-val üdvözölte őket: «Salve!»

¹ Petronius szatiráinak ezt a részét 1650-ben ismét megtalálták és a legbecsesebb forrásokhoz tartozik a római életre vonatkozó ismereteinkre nézve.

Míg a második előcsarnokból, a tulajdonképpeni ostiumból az atriumba mentek, Vinicius azt kérde:

— Észrevetted-e, hogy a kapus itt nem visel láncokat?

— Különös ház! — viszonzá Petronius halkan. — Bizonynyal tudod, hogy Pomponia Graecinát azzal gyanúsítják, miképp egy tévtannak követője, mely keletről származik és bizonyos Krisztus tiszteletén alapszik. E gyanúsítás szerzője minden bizonynyal Crispinella, mert ő nagyon haragszik Pomponiára. És tudod-e miért? Nem tudja neki megbocsátani, hogy egész életén át egy férfival elégedett meg. Univira!... Könnyebb volna jelenleg Rómában egy tál noricumí gombát kapni. Sőt házkutatást is tartottak nála...

— Igazad van, különös ház ez. Később majd elmondom, mi mindent láttam és hallottam.

Eközben az atriumba értek. A reá ügyelő rabszolga, az atriensis, elküldte a nomenclatort, hogy a vendégeket bejelentse, míg a többi szolgák székeket és zsámolyokat állítottak oda számukra. Petronius, aki azt hitte, hogy ebben a szigorú házban hiábavaló búskomorság uralkodik és az egészen elűtő valamennyi mástól, bizonyos ámulattal, sőt a csalódás érzetével nézett körül, mert az atrium egyáltalán derűs benyomást keltett. A magasból, a tető nyílásán keresztül, ragyogó fénysugarak hatoltak be, melyek a szőkőkútban ezer sziporkára törtek. Ez a szőkőkút egy négyszögletes medence közepén volt, mely rossz időben a tetőnyíláson behatoló eső befogadására szolgált és azért impluvium nevet viselt. Kökörcsinek és liliomok vették körül teljesen. Úgy látszott, hogy a házban különösen a liliom iránt nagy előszeretettel viseltettek, mert nagy csapatban álltak együtt, fehér és tűzszínű és zafirkék iriszek, melyeknek gyöngéd szirmai a permetező víztől mintegy megezüstözve látszottak.

A liliomtartókat borító nyirkos moha és a levélnyalábok közt gyermekeket és vízi madarakat ábrázoló bronzöntvények voltak. Az egyik sarokban, szintén bronzból egy szarvastehén állt, mely a nedvességtől rozsdás zöldes fejét a víz felé hajtotta, mintha inni akarna. Az atrium padozata mozaikból volt; a falak részint vörös márványnyal kirakva, részint festett fák, halak, madarak és griffekkel díszítve, szinpompájukkal gyönyörködtették a szemet. A mellék-helyiségekbe nyíló ajtók betétjei részint békateknőből, részint ele-

fántcsontból voltak ; a falakon, az ajtók között Aulus őseinek szobrai álltak. Mindenfelé igazi jólét mutatkozott, mely minden fényűzéstől menten, öntudatos előkelőséget árult el.

Jóllehet Petronius háza pompásabban és művésziesebben volt berendezve, még sem talált itt semmit, ami izlését sértette volna — és erre vonatkozólag éppen megjegyzést akart tenni Viniciusnak, mikor a velarius a kárpitot félre tolta, mely az atriumot a tablinumtól¹ elválasztotta és a ház belsejéből Aulus Plautius siető léptekkel közeledett.

Aulus már nem messze állott az élet alkonyától ; ezüstös dér ült már fején, de még nagyon jó erőben és friss volt és kissé rövid arca a sasra emlékeztető arcéllal erővel teljes jellemre mutatott. De most csodálkozás, sőt félreismerhetetlen nyugtalanság tükröződött rajta Nero barátjának, társának és bizalmasának e váratlan látogatása miatt.

Petronius sokkal nagyobb világfi és sokkal élesebb elméjű volt, hogysen ezt észre ne vette volna. A szokásos üdvözlési formák váltása után tehát a mindig rendelkezésére álló ékesszólással és elfogulatlansággal jelenté ki, hogy kötelességének tartotta megköszönni azt a gondoskodást, melyben nényének fia részesült. Látogatásának egyedüli és egyetlen oka tehát ez, melyre egyébiránt Aulusszal való régi ismeretsége folytán is följogosítottnak érezte magát.

Aulus a maga részéről arról biztosította őt, hogy Petronius kedves vendég és ami a hálát illeti, ő maga is arra van kötelezve, habár Petronius ennek az okát alig találhatja ki.

Petronius valóban nem találta ki, Aulus mit gondolt. Dióbarna szemét a mennyezet felé irányozva, hasztalan tűnődött azon, minő szolgálatokat tett ő Aulusnak vagy más valakinek. Csak azt tudta, hogy most szivességet akart tenni Viniciusnak. Akarata ellenére talán megtörténhetett ilyesmi, de csak akarata ellenére.

— Te életét mentetted meg Vespasiánnak, akit nagyon becsülnök és szeretek, mikor oly szerencsétlen volt, hogy a császár vereseinek fölolvadásakor elaludt — mondá Aulus.

— Szerencse volt reá nézve, mert így nem hallotta őket —

¹ A háziúr dolgozó szobája.

viszonzá Petronius. — De nem akarom tagadni, hogy a dolog szerencsétlenül végződhetett volna reája nézve. A rótszakáll minden áron egy centuriót akart hozzá küldeni azzal a barátságos megfiggyással, hogy vágja föl ereit.

— De te kinevetted őt, Petronius.

— Úgy van, vagyis inkább azt mondtam neki, ha Orpheus az ő énekével elaltatta a vadállatokat, az ő diadala nem csekélyebb, ha sikerült neki Vespasiánt elaltatni. Hiszen Aenobarbust szabad korholni, föltéve, hogy a korholást hizelgésnek is lehet fölfogni. A mi kegyelmes Augusta Poppaeánk kitünően ért ehhez.

— Sajnos, most gonosz időket élünk — felelé Aulus. — Nekem két előfogam hiányzik, melyeket egykor egy britt kéztől dobott kő ütött ki, minek folytán beszéd közben sziszegek, de azért mégis életem legboldogabb idejének tetszik az, melyet Britanniában töltöttem.

Petronius attól tartva, hogy a vén hadvezér csatáiról kezd majd beszélni, gyorsan megváltoztatta a beszéd tárgyát. A környéken, Praenestében — mondá — földművesek egy döglött farkast találtak két fejjel és a tegnapelőtti vihar alkalmával a villám egy sarokoszlopot megsértett, ami az előrehaladott évszakot tekintve, hallatlan esemény. És bizonyos Kolla, akitől ez az értesítés származott, egyúttal hozzátette, hogy a szentély papja e miatt a városnak pusztulását, vagy legalább a nagy épületnek romlását jövendölte, oly szerencsétlenség, melyet csak a legnagyobb áldozatokkal lehet elhárítani.

Plautius nem válaszolt és ez az óvatosság kissé sértette Petroniust, mert habár semmi érzékkel se bírt a jó és rossz közötti különbség iránt, még se volt besúgó és egész nyíltan lehetett vele beszélni, anélkül, hogy az ember veszélynek tette volna ki magát. Erre ismét megváltoztatta a beszéd tárgyát és dicsőítő beszédbe fogott Plautius háza és amaz izlés felől, mely mindenütt megnyilatkozott.

— Régi fészek — viszonzá Plautius — és én mit se változtattam meg benne attól az időtől fogva, hogy örökség útján reám szállt.

Miután az atrium és tablinum közötti kárpitot visszatolták, az egész ház nyitva volt, úgy hogy a tekintet a tablinumon és az abba nyíló peristylon és a mögötte levő oekusnak nevezett termen át a

kertig csaponghatott, mely a távolban, mint sötét keretben levő világos kép láthatóvá lőn. Vidám gyermekkacagás hallatszott onnét egész az atriumig.

— Ó hadvezér! — kiáltá Petronius — engedd meg, hogy ezt a vidám nevetést a közelben hallhassuk, hiszen oly ritkaság manapság.

— Szívesen — viszonzá Plautius fölemelkedve. — Kis Aulusom és Ligia labdázással mulatnak. Egyébiránt ami a nevetést illeti, Petronius, azt hiszem, egész életed nevetés közt telik el.

— Az élet nevetésre méltó, azért nevetek — felelé Petronius. — De ez a kacagás egészen másként hangzik.

— Egyébiránt Petronius — tévé hozzá Vinicius — éjjel-nappal nevet.

Igy csevegve, átmentek a házon és a kertbe értek, hol Ligia és a kis Aulus a labdákkal játszottak, melyeket «spheristáknak» nevezett, külön erre a célra szolgáló rabszolgák vettek föl a földről és ismét odaadtak a játszóknak.

Petronius gyors, futó pillantást vetett Ligiára, míg a kis Aulus Viniciushoz futott, hogy őt üdvözlje. Ez pedig menet közben fejet hajtott a szép leány előtt, aki, labdával kezében, kissé fölbomlott hajjal, még egészen elfulladva és kipirulva állt ott.

A repkénynyel, folyondárral és venyigével beárnyékolt kerti trikliniumban ült Pomponia Graecina és a férfiak üdvözölni mentek őt. Jóllehet Petronius különben soha se mutatkozott Plautius házában, mégis ismerőse volt, mert már gyakran találkozott vele Antistiánál, Rubellius Plautus leányánál, Seneca házában és Pollionánál. Nem tagadhatta meg tehát csodálatát csendes, szomorú arcától, alakjának, mozdulatainak és beszédmódjának előkelőségétől. Pomponia annyira zavarba hozta őt a nőkről táplált nézetei tekintetében, hogy a minden ízében romlott ember, akihez önhittségre nézve egész Rómában senki se volt fogható, nemcsak bizonyos tiszteletet érzett iránta, hanem vele szemben szokott biztosságát is elveszté némileg. És mikor most megköszönte neki a Vinicius iránt tanúsított gondoskodást, önkénytelenül «domina» megszólítással illette őt, ami soha se jutott eszébe, ha például Calviával, Crispinillával és a nagy világ más hölgyeivel találkozott.

Az üdvözlés és a köszönetnyilvánítások után azonnal sajnálatát

kezdé kifejezni a fölött, hogy Pomponia sehol se mutatkozik, hogy őt sem a cirkuszban, sem az amphitheatrumban nem látni, mire ő, kezét férjebe téve, nyugodtan válaszolá:

— Mindketten öregsünk és legörömbesebb csöndes lakásunkban maradunk.

Petronius kifogást akart tenni, de Aulus Plautius a nála saját-ságos sziszegő hangon hozzátette:

— És mi mindig idegeneknek érezzük magunkat az emberek között, kik még római isteneinknek is görög neveket adnak.

— Hiszen egy idő óta az istenek nevét csak szónoki formaként használják — viszonzá Petronius hanyagul — és mivel a szónoklatban a görögök voltak tanítóink, nekem például könnyebb Herát mondani, mint Júnót.

E szavak után Pomponiára irányzá szemét, mintha ezzel azt akarná jelezni, hogy az ő jelenlétében más istenségre nem is gondolhat és aztán azt akarta megcáfolni, amit korára nézve mondott:

— Az emberek ugyan gyorsan öregszenek, de kivált azok, kik egészen más életet élnek, azonkívül vannak arcok, melyeket Saturnus elfeledni látszik.

Petronius e szavakat komolyan mondotta, mert habár Pomponia Graecina már túl volt az élet delén, arcának színe rendkívül friss maradt és kis fejével és gyöngéd vonásaival, sötét ruhája, komoly, kimért tartása dacára néha úgy festett, mint egy egészen fiatal asszony.

Eközben a kis Aulus Viniciushoz közeledett, akivel már előbb nagy barátságot kötött és labdázni hívta őt. A fiú után Ligia is a trikliniumba jött. A repkényindák és az arcára vetődő fénysugarak alatt a leány most még szebbnek tűnt föl Petronius előtt, mint első tekintetre, valóban nimfához hasonlónak tűnt föl neki. De mivel eddigelé még nem beszélt vele, most fölemelkedett, fejét hajtott előtte és a szokásos üdvözlés helyett azokat a szavakat kezdé mondani, melyekkel Odysseus Nausikaát üdvözölte:

«Lánykám, esdeklek, mi vagy? istenség-e vagy ember?

Ha pedig oly lény vagy, valamint a többi halandó,

Ugy háromszor boldog atyád és édes anyád, mint

Háromszor testvéreid is . . . »

Még Pomponiának is tetszett a világfi elmés beszélgetése. Ami Ligiát illeti, zavartan, elpirulva figyelt és nem merte szemét fölemelni. De szája szöglete lassankint megrándult, pajos mosoly mutatkozott ajkain, arcán a leányos szemérem észrevehetőleg azzal az óhajással küzdött, hogy feleletet adjon — és nyilván ez az óhajás diadalmaskodott, mert szemét hirtelen Petroniusra vetette és gyorsan, szinte egy szuszra, mintha betanult leckét mondana föl, Nausikaa szavaival válaszolá:

«Nem látszol idegen se csekélynek, ám se botornak.»

Aztán megfordult és elrebbentett kis madárként kifutott. Most Petroniuson volt a csodálkozás sora — hiszen nem várta, hogy Homér verseit olyan leány szájából hallja, akinek barbár származásáról Vinicius értesítette őt. Kérdő pillantást vetett Pomponiára, de az nem adhatott neki fölvilágosítást, mivel éppen mosolyogva, férjének büszkeségtől átszellemült arcára nézett.

De ő nem tudta ezt a büszkeséget elpalástolni. Először is Ligiát úgy szerette, mint tulajdon gyermekét, azután meg, habár ó-római előítéleteinél fogva gyakran mennydörgött a görög erkölcsök és azok elterjedése ellen, azért mégis minden finom műveltség csúspontjának tartotta azt. Ő maga soha se sajátíthatta el ezt a műveltséget, amititokban bántotta őt. Azért most annál jobban örült neki, hogy az ügyes világfi és költő, aki bizonynyal nagyon is hajlandó volt az ő házát barbárnak tekinteni, Homér költői nyelvén kapott feleletet.

— Görög nevelőnk van a házban, aki fiunkat oktatja és a leány jelen van a leckeórákon — mondá Aulus, Petroniushoz fordulva. — Még igazi barázdabillegető, de nagyon kedves barázdabillegető, és nekem és feleségemnek a szívéhez nőtt.

Petronius most a repkény- és folyondár-indákon át a kertre irányzá tekintetét és megfigyelte a játszókat. Vinicius leveté a tógát és csak a tunikába öltözve, a labdát a vele szemközt álló Ligiának dobta, aki magasra nyujtott karral iparkodott azt megkapni. A leány eleinte nem tett nagy hatást Petroniusra. Nagyon vékony dongájúnak tetszett neki. De már abban a pillanatban, mikor a trikliniumban figyelmesen megnézte, a hajnalhoz hasonlító magában és mint műértő, később nagyon is észrevette megjelenésének rendkívüliségét. Mindent észrevett és mindent tudott méltatni. A ked-

vesen gyöngéd, rózsás arcot, a friss, szép alakú ajkakat, a meny-
nyei, mélységes kék szemet, az alabastrom fehérségű homlokot, a
haj dús voltát, melynek fürtjei borostyánként vagy korinthusi érc-
ként ragyogtak, a karcsu nyakat, az «istenileg» leereszkedő vállakat
és az ifjúság első virágjában levő egész hajlékony, karcsu alakot.
Fölébredt benne a művész és a szépnek tisztelője, azt gondolta
magában, hogy e leány szobrának a «tavasz» lenne egyedül méltó
elnevezése. Hirtelen Chrysotemisére gondolt és keserű nevetésre
fakadt. Viniciusnak igaza van, gondolá és Chrysotemisem öreg...
olyan öreg, mint Trója!

Aztán ismét Pomponia Graecinához fordult és a kert felé
mutatva, mondá:

— Most már értem, domina, hogy házatokat ezzel a kettővel
többre becsülsz a cirkusznál és a Palatinuson való tivornyáknál.

— Ugy is van — felelé Pomponia, szemét a kis Aulusra és
Ligiára irányozva.

A fiatalok eközben játékukat bevégezték és a kertnek homok-
kal behintett útján föl- és alá járkáltak egymással, miközben három
fehér szoborként váltak ki a mirtuszok és cipruszok sötét háttéré-
ből. Ligia a kis Aulust kézen fogva vezette. Mikor már egy dara-
big sétáltak, a kert közepén, a piscina¹ közelében egy padra ültek.
De a kis Aulus csakhamar elhagyta őket, hogy a halakat, melyek a
tisztá vízben uszdogáltak, fölriaszsza és Vinicius folytatá beszédét,
melyet séta közben kezdett.

— Igen — mondá mély és most kissé reszkető hangján — alig
vetettem le a toga praetextát,² mikor az ázsiai légiókhöz osztottak
be. Nem ismertem sem a várost, sem az életet, sem a szerelmet.
Anakreontól és Horáctól egyet-mást tudok könyv nélkül, de soha se
tudnám magamat versekben kifejezni, mint Petronius, mikor a cso-
dátat megbénítja érzékeimet és nem találhatom meg saját szavai-
mat. Mint gyermek Musonius iskolájába jártam, aki gyakran azt
mondá nekünk: a boldogság azon alapszik, hogy azt akarjuk,
amit az istenek akarnak — és így csak a mi akaratunktól függ,
hogy boldogok legyünk. De én azt hiszem, hogy még más nagyobb
és végtelen boldogság van, mely nem a mi akaratunktól függ,

¹ Tó. ² A gyermekeknek bíborcsikkal szegélyezett tógája.

mert csupán a szerelem nyújthatja nekünk. Maguk az istenek is keresik ezt a boldogságot és ó Ligia, én is, ki csak most ismerem meg a szerelmet, vágyódom ama boldogság után, melyet egyedül az képes nyújtani...

Elhallgatott és egy ideig nem lehetett mást hallani, mint a víz halk csobogását, melybe a kis Aulus köveket dobott, hogy a halakat fölriaszsza. Egy idő múlva Vinicius ujfent beszélni kezdett és hangja most még halkabban és lágyabban csengett:

— Csak hallottál Titusról, Vespasian fiáról? Róla beszélnek, hogy alig nőtt ki a gyermekkorból, oly szenvedélyesen beleszeretett Berenicébe, hogy a vágy majdnem megölte. Ó Ligia, én is képes volnék ilyen szerelemre... Gazdagság, hirnév, hatalom, mindez csak üres szó, csak káprázat! A gazdag mindig talál egy gazdagabbat, a hirnevesre egy idegennek nagyobb hirneve vet árnyékot, a hatalmast hatalmasabb győzi le... De maga a császár, sőt valamely isten is érezhet-e nagyobb gyönyört vagy lehet-e boldogabb, mint egy közönséges halandó, mikor a hű, hön óhajtott nő keblén pihen vagy ha kedvesének ajkait csókolja? A szerelem az istenekhez hasonlókká tesz bennünket, ó Ligia!

És a leány bizonyos nyugtalansággal, csodálkozással figyelt, olyanformán, mintha egy görög flóta vagy citera hangjára figyelt volna. Ugy tetszett, mintha Vinicius valami különös dallamot énekelne, mely fülének hizeleg, vérét pezsgésbe hozza és egyúttal szívét tehetetlen félelemmel és megfoghatatlan örömmel tölti el... És úgy tetszett neki, mintha a férfi olyasmit mondana, amit már előbb érzett, de amiről nem tudott magának számot adni. Érezte, hogy a férfi valamit fölbresztett benne, ami eddig szunnyadott és hogy ebben a pillanatban egy zavaros álmokép mindig világosabb és vonzóbb alakot vett föl.

A nap eközben a Tiber felé vette útját és már lenn, a Janiculus lejtőjénél állott. A mozdulatlan cipruszokra vörösés fényözön esett, az egész levegő azzal látszott eltelni. Ligia Viniciusra emelé kék, mintegy álomból ébredő szemét és az esti fényben, mikor az ifjú, szemében benső kérelemmel, lehajolt hozzája, hirtelen szebbnek tűnt föl neki, mint valamennyi más ember és mint az összes görög és római istenek, akiknek szobrait a templomok homlokfalain látta. Az ifjú pedig könnyedén átfogta kezének csuklóját és kérdé:

— Nem találod ki, Ligia, miért mondom ezt neked?...

— Nem — suttogá oly halkan, hogy Vinicius alig értette meg őt.

De ő nem hitt neki és kezét egyre erősebben szorítva, szenvedélytől elragadva, a kedves leányt talán hevesen dobogó keblére vont és hozzá még tüzeesebb szavakat intézett volna, ha a mirtuszszal szegélyezett gyalogösvényen az öreg Aulus nem lett volna látható, aki, miközben odalépett, azt kiáltá nekik:

— A nap leáldozik, óvakodjatok az esteli levegőtől. Libitinával nem lehet tréfázni.

— Pedig — viszonzá Vinicius — nem éreztem a hűvösséget, habár a tógát letettem.

— Most már alig látszik a korong fele a halom mögött — jegyzé meg az öreg hős.

— Szeretném, ha Szicilia kellemes éghajlatával birnánk; a nép ott este összegyűlik a piactérekben, hogy a leáldozó Phoebust karénekekkel ünnepelje.

És egészen megfélekedzván arról, hogy éppen ő maga óvta őket Libitinától, Sziciliáról kezdett beszélni, hol gazdasági birtokai feküdtek, melyek nagyon szívéhez voltak nőve. Már gyakran támadt az a gondolata, mondá, hogy teljesen Sziciliába költözik és ott szemlélődő nyugalomban fejezi be életét. Elég volt már neki a téli dérből, mert már feje is fehér. A fákon ugyan még megvan a levél, még kék ég mosolyog a város fölött, de mikor a szőlővenyige sárgul, mikor hó esik az albai hegyeken, mikor az istenek heves viharokkal látogatják a Campaniát, akkor talán egész háznépével csöndes mezei lakába költözik.

— Valóban az a terved, hogy Rómát elhagyod, Plautius? — kérde Vinicius hirtelen nyugtalanítva.

— Már réges-régen az a kívánságom — felelé Aulus — mert ott nyugodtabb és veszélytelenebb.

És ujfönt magasztalni kezdé gyümölcsöseit, nyájait, a zöldben elrejtett házat, a kakukfűvel és fodormentával benőtt halmokat, melyek közt méhrajok zümmögtek.

Vinicius nem ügyelt a bukolikus¹ énekekre, nem ügyelt semmire,

¹ Pásztori.

csak arra, hogy Ligiát elragadhatják tőle s mintegy segílyt keresőleg Petroniusra nézett.

Ez pedig, Pomponia mellett ülve, a leáldozó napnak képében, a kertben, a tónál álló fiatal alakokban gyönyörködött. A háttérül szolgáló sötét mirtusbokroknál a fehér ruhák úgy ragyogtak az esti fényben, mint a merő arany. Az esti ég biborvörös, violaszínben égett, sőt végül úgy csillogott, mint az opál. A cipruszok fekete, árnyékszerű körvonalai még élesebben kiváltak, mint napvilággal és az embereken, bokrokon, az egész kerten békés esti hangulat áradt szét.

Petronius tüstént megérezte az itt uralkodó békét és fürkészőleg szemügyre vette a ház lakóit. Előtte idegen kifejezés volt Pomponiának, az öreg Aulusnak, a fiúnak és Ligiának vonásain, olyan kifejezés, melyet soha se vett észre azoknak arcán, akik őt minden áldott nap, vagy inkább minden éjjel környékezték. Milyen békés, vidám életet látszottak ezek az emberek itt élni. És bizonyos csodálkozással vallotta meg magában, hogy bizonynyal kell valami életmódnak lennie, melynek szépségével, melynek bájával ő soha sem ismerkedett meg, ő, aki pedig váltig szépség után, báj után törekedett. E gondolatnak szavakat kölcsönözve, Pomponiához fordult és mondá: — Azt forgatom elmémben, milyen különböző a ti világotok attól, amelyen Nero uralkodik.

Pomponia pedig tekintetét az esti égre emelve, egyszerűen azt válaszolá:

— Nem Nero uralkodik a világon, hanem Isten.

Rövid hallgatás következett. A triklinium felé vezető úton az öreg hadvezérnek, Viniciusnak, Ligiának és a kis Aulusnak léptei hallatszottak, de mielőtt ezek közelükbe értek, azt kérde Petronius:

— Tehát hiszel az istenekben, Pomponia?

— Hiszek Istenben, aki egyetlen, igazságos és mindenható — felelé Aulus Plautius felesége.

HARMADIK FEJEZET.

HISZ az Istenben, aki egyetlen, mindenható és igazságos — ismétlé Petronius, mikor újra egyedül volt Viniciusszal a gyaloghintóban. — De ha az ő Istene mindenható, akkor az élet és halál fölött uralkodik és ha igazságos, akkor a kellő időben küldi a halált. De akkor miért visel gyászt Pomponia még Juliáért? Hiszen az ő Istenét kárhoztatja csak ezzel a gyászszal. Erről a következtetésről kell egyszer rötszakállúnkkal, ezzel a majommal, beszélnem, mert azt hiszem, a vitatkozásban Sokratesszel mérkőzhetem. Vele és Plautiusszal valami másról akartam beszélni. Az egiptomi Izisz szent testére! Ha egyenest megmondtam volna nekik, miért jöttünk, az ő erényes fölháborodása oly hangosan nyilvánult volna, mint egy ércpaizs, amelyre buzogánynyal ütnek. De nem mertem! Elhiheted, Vinicius, hogy nem mertem. A pávák nagyon szép madarak, de kiáltozásuk nagyon átható. Félek az ilyen kiáltozástól. Egyéb-iránt helyeselnem kell választásodat. A megtestesült rózsaujjú Eos. És tudod-e, mire emlékeztetett? A tavaszra, de nem a mi itáliai tavaszunkra, ahol alig itt-ott díszlik az almafa virágaival s ahol az olajfaligetek megtartják szürke színöket, hanem arra a tavaszra, melyet valamikor Svájcban láttam, a fiatal, friss, virágzó kikeletre. A halvány Selénére, nem csodálkozom rajtad, Marcus, hogy egy Dianát szeretsz és hogy Aulus és Pomponia készek széttépni téged, mint egykor a kutyák Akteont széttépték.

Vinicius egy darabig hallgatott, anélkül, hogy fejét fölemelné, de aztán szenvedélytől reszkető hangon kezdett beszélni:

— Ha eddig vágyakoztam utánna, most még jobban epedek érte. Mikor kezét megfogtam, szinte tűz járt át. Szeretném Aulust

és Pomponiát megölni, a szeretett leányt elrabolni és karjaimon házamba vinni. Ma éjjel le se húnyom a szememet. Megkorbácsoltatom egyik rabszolgámat, hogy halljam jajgatását.

— Csillapulj le — mondá Petronius — hiszen olyan kívánságaid vannak, mint egy subúrai ácsnak.

— Nekem mindegy. Birnom kell őt. Tanácsot kértem tőled, de ha nem tudsz adni, magamnak kell magamon segítenem. Aulus leányának tekinti Ligiát, hogyan tarthatnám tehát én rabszolgának? Ha nincs más mód, fonja be házam ajtófélfáját, kenje meg farkas zsírral és üljön, mint feleségem tűzhelyemnél.

— Csillapodjál le, a konzulok eszelős ivadéka! Nem azért vonszoljuk kötélén a barbárokat diadalszekereink mögött, hogy aztán leányaikat feleségül vegyük. Óvakodjál a legvégsőtől. Alkalmazzál először minden egyenes, tisztességes eszközt és engedj időt a megfontolásra magadnak és nekem. Chrysotemis előttem is úgy tűnt föl egykor, mint Jupiter leánya és azért még se vettem feleségül, épp úgy, mint Nero se vette nőül Actét, habár Attalos király leánya volt. Csillapodjál le... Gondold meg, hogy ha miattad el akarja hagyni Aulust és Pomponiát, azoknak nincs joguk, őt visszatartani. Tudod-e, hogy nemcsak te gyuladtál szerelemre, mert Eros benne is lángot gyújtott. Láttam és nekem hinned kell. Térj magadhoz türelemmel. Mindenre van szer, de ma már nagyon sokat törtem a fejemet és az is fáraszt. De biztosítalak, hogy holnap is lesz gondom szerelmedre és Petronius nem volna Petronius, ha valami útát-módot nem találna.

Ismét mind a ketten hallgattak és csak egy idő múlva mondá Vinicius már kissé nyugodtabban:

— Köszönöm és Fortuna legyen kegyes irántad.

— Csak légy türelemmel!

— Hová akarod vitétni magadat?

— Chrysotemishez...

— Boldognak kell téged mondanom, hogy a magadénak mondd azt az asszonyt, akit szeretsz!

— Jöjj hozzám velem. Ha elbűvölni iparkodik téged és borba mártott ujjával betüket ír az asztalra, tudd meg, hogy nem vagyok féltékeny.

És mind a ketten Chrysotemishez vitették magukat. Az előcsarnokban Petronius Vinicius karjára tette kezét és mondá:

- Hallod, úgy tetszik, kitaláltam egy szert.
- Jutalmazzon meg érte valamennyi isten! . . .
- És csálhatatlannak is tartom. Tudod-e, mi az, Marcus?
- Hallak, Athéném.
- Nos, már néhány nap mulva Demeter búzájából eszik az isteni Ligia, a te födeled alatt.
- Te nagyobb vagy, mint Caesar — kiáltá Vinicius lelkesedéssel.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

NEGYEDIK FEJEZET.

PETRONIUS valóban beváltotta ígérését. A Chrysotemisnél tett látogatás után való nap ugyan szakadatlanul aludt, de este felé a Palatinusra vitette magát és bizalmasan beszélt Neróval. Ennek következtében harmadnap a praetoriánus testőrség egy szakaszának élén egy centurio jelent meg Plautius háza előtt.

Bizonytalan, rettentő idők voltak ezek. Az ilyenféle küldöttek gyakran a halál hirmondói voltak. Azért, mikor a centurio a kalapáccsal Aulus ajtaján kopogtatott és az atrium öre hirül adta, hogy zsoldosok vannak az előcsarnokban, az egész házban nagy ijedelem támadt. Az öreg katona csakhamar övétől körülvéve látta magát, mert senki se kételkedett rajta, hogy kivált őt fenyegeti veszély. Pomponia a nyaka köré fonta karjait, egészen hozzá simult és kékes ajkai, érthetetlen szavakat mormolva, gyorsan mozogtak. Ligia, akinek arca halálsáppadt volt, csókokkal borítá kezét, a kis Aulus apjának tógájába csimpeszkedett; a folyosókból, a cselédségnek szánt felsőbb emeletekből, a cseléd- és fürdőszobákból, az alsóbb helyiségekből, szóval az egész házból férfi és női rabszolgák csapatai özönlöttek oda. Ezek a kiáltások voltak hallhatók: Heu! Heu! me miserum! az asszonyok hangos zokogásra fakadtak, némelyek körmüket arcukba vajták, mások eltakarták fejöket.

Csak az öreg katona maradt nyugodt, ki megszokta, hogy a halál szemébe nézzen és kissé rövid arca a sasorral olyannak látszott, mintha kőből volna kivésve. Miután megparancsolta, hogy a jajgatásnak vége legyen és a cselédségnek meghagyta, hogy oszlon szét, mondá:

— Engedj, Pomponia, ha végem valóban közel van, lesz még időnk a bucsúvételre.

És szeliden félre tolta őt, de neje így szólt:

— Ó Aulus, adja Isten, hogy sorsod az enyém is legyen.

Aztán térdre rogyott és azzal a bensőséggel imádkozott, mely egyedül csak egy szeretett lényért való lelki aggodalomból származhatik.

Aulus az atriumba lépett, hol a centurio várt reá. Az öreg Cajus Hasta volt, a britt háborúban egykori alantasa és bajtársa.

— Légy üdvözölve, hadvezérem — mondá. — A császár parancsát és üdvözleteit hozom neked, itt vannak a táblácskák és a jelek, hogy az ő nevében jövök.

— Köszönöm a császár üdvözleteit és engedelmeskedni fogok parancsának — viszonzá Plautius. — Légy üdvöz, Hasta és mondd, minő megbízást hozol?

— Aulus Plautius — kezdé Hasta — a császárnak tudomására jutott, hogy a ligiai király leánya házában tartózkodik, akit ez a király még az isteni Claudius életében a rómaiaknak adott kezessül és biztosítékul arra nézve, hogy a birodalom határait a ligiaiak soha se fogják megsérteni. Az isteni Nero hálás irántad, hadvezérem, mivel oly sok esztendőn át vendégszeretetet gyakoroltál vele, de nem akarja, hogy továbbat is terhedre legyen, azonkívül abban a nézetben van, hogy a leány, mint kezes, a császár és a senátus oltalma alá tartozik s azért azt parancsolja neked, hogy szolgáltsd kezembe őt.

Aulus sokkal jobb katona, sokkal edzettebb harcos volt, hogysen ily parancscsal szemben a sajnálkozás fölkiáltását, egy hasztalan szót vagy panaszt engedett volna meg. De a harag és fájdalom hirtelen mély ráncokat barázdált homlokára. A britanniai légiók valamikor reszkettek ez összeráncolt szemöldököktől és Hasta arcán még ebben a pillanatban is hirtelen rémület mutatkozott, de a parancscsal szemben Aulus Plautius egészen tehetetlennek érzé magát. Egy ideig a táblácskákra és az írásjelekre nézett, aztán az öreg centurióra emelte szemét és nyugodt hangon mondá:

— Várj itt az atriumban, Hasta, míg a kezeset átadhatom neked.

E szavak után a ház másik végébe, az oekusnak nevezett

terembe ment, hol Pomponia Graecina, Ligia és a kis Aulus félelemmel és nyugtalansággal telten várták őt.

— Egyikünket se fenyeget halál, se távoli szigetekre való számkivetés — mondá — de azért a császár küldötte mégis szerencsétlenség hírmondója. Rólad van szó, Ligia.

— Ligiáról? — kiáltá Pomponia álmélkodva.

— Úgy van — felelé Aulus és a leányhoz fordulva mondá: — Ligia, te házunkban nőttél föl, mint tulajdon gyermekünk és mind a ketten, Pomponia és én, úgy szeretünk, mint leányunkat. De tudod, hogy nem vagy leányunk. Mint kezest adott néped Rómának és a császárt illeti meg a fölötted való oltalom. Ő most elvesz házunkból.

Az öreg katona nyugodtan, de különös, szokatlan hangon beszélt. Ligia kerekre nyílt szemekkel hallgatta őt, mintha nem értené, miről van szó. Pomponia arcát halászáppadtság borítá, a folyosóról az oekusba nyíló ajtóknál ismét föltűntek a rabszolgák rémült arcai.

— A császár akaratának engedelmeskedni kell — mondá Aulus.

— Aulus! — kiáltá Pomponia a leányt karjával átölelve, mintha védelmezni akarná — reá nézve jobb volna a halál!

De Ligia szorosan Pomponia keblére simult és mindig csak ezt a szót ismétlé:

— Anyám! anyám! — mert a zokogástól nem tudott egyebet mondani.

Aulus arcán ismét fájdalom és harag mutatkozott.

— Ha egyedül állanék a világon — mondá komor hangon — nem adnám oda élve és rokonaim még ma áldozatokat mutathatnának be «Jovi liberatori» éretem. De nincs jogom téged és fiunkat romlásba dönteni. Ő talán még jobb idöket érhet. Még ma a császárhoz megyek és megkérem őt, vonja vissza a parancsot. Azt persze nem tudom, vajjon maga elé bocsát-e. Most pedig élj boldogul, Ligia! És tudd meg, Pomponia és én mindig áldottuk azt a napot, amelyen helyet foglaltál tűzhelyünknel.

E szavaknál kezét a leány fejére tette és habár igyekezett nyugalmit megőrizni, hangjában mégis kitört az atyának mély fájdalma, mikor Ligia könnyektől homályos szemét reá emelte s kezét ajkához szorította.

— Isten veled, örömünk, szemünk fénye — mondá Aulus.

Aztán gyorsan visszatért az atriumba, hogy a rómaihoz és hadvezérhez méltatlan elérzékenyülés erőit ne vegyen rajta.

Pomponia Ligiát a hálószozába vezette és megnyugtató, vigasztaló, bátorítani igyekezett őt és amit mondott, nagyon különösen hangzott ebben a házban, ahol még állt a *lararium*¹ és a tűzhely, melyen Aulus Plautius az ősi szokáshoz híven, a házi isteneknek áldozott.

— A megpróbáltatás ideje elérkezett — mondá. Virginius egykor tulajdon leányának keblét átdöfte, hogy Appius kezéből megszabadítsa és még régebbi időben Lucretia halállal mosta le gyaláztatát. — A császár háza a véteknek, a gyaláztatnak, a bűnténynek barlangja — folytatá. — De mi, Ligia, tudjuk, miért nincs jogunk kezét emelni magunk ellen! Igen! Tisztább, magasztosabb tanítás az, melyhez mi ragaszkodunk, de az is megadja nekünk azt a jogot, hogy magunkat a szégyen és gyalázat ellen megvédelmezzük, még akkor is, ha kínzással és halállal kellene lakolnunk e védelemért. Ami tisztán kerül ki abból a bűnbarlangból, annak érdeme annál nagyobb. A föld siralom völgye, de az élet szerencsére csak egyetlen pillanatig tart és föltámadás van a sírból, egy más világ, ahol többé nem Nero, hanem az örök irgalom uralkodik, hol a fájdalom helyett örök öröm honol, hol nincsenek könnyek, hanem csak örök gyönyörűség.

Aztán Pomponia magáról kezdett beszélni: Igen! a békét meg lehetett találni, de szívéen mégis sebet ejtett valami. Mert Aulusának szemét még sötétség borítá, a fény forrása még nem áradt reá. Az sem állott szabadságában, hogy fiát az igaz tanításban nevelje.

Mivel tehát azt gondolta, hogy talán életének végéig így marad és hogy talán eljön reá nézve ama válás pillanata, mely sokkal hosszabb és rettenetesebb, mint az ideiglenes, amelyről most panaszkodtak mind a ketten — el nem tudta képzelni, hogy férje és gyermeke nélkül élni tudna, hogy még a mennyországban is boldognak érezhetné magát.

És már sok éjjelen forró könnyeket hullatott, sok éjjel buzgó

¹ A laroknak, a házi isteneknek szentelt oltár.

imádságban töltött és Istenhez irgalomért és kegyelemért fohászkodott. De mégis mindent Istenre akart bízni, ő reá akart építeni. És most, mikor új csapás érte őt, mikor a zsarnok parancsa leányát akarta tőle elrabolni, akit Aulus szemefényének nevezett, hite még se rendült meg, mert arra épített, hogy van egy hatalom, mely még nagyobb, mint Neróé, van irgalom, mely erősebb volt, mint az ő dühe.

És Pomponia a fiatal leány fejcskáját még gyöngédebben szorítja keblére, de Ligia lábaihoz rogyott és szemét Pomponia ruhájának ráncaival eltakarva, hosszú ideig hallgatásba merült. Mikor végre ismét fölemelkedett, arcán már több volt kifejezve a nyugalomnál.

— Nehezemre esik, anyám, hogy tőled és atyámtól és testvéremtől távozzom, de tudom, hogy minden ellenállás hasztalan volna és romlást hozna mindnyájatokra. De megfogadom, hogy a császári palotában megemlékezem szavaidról.

Karját még egyszer Pomponia nyaka köré fonta és mikor mind a ketten ismét visszatértek az oekusba, búcsút vett a kis Plautiustól, az öreg görögötől, tanítójától, a ruhafelügyelő asszonytól, aki gyermekkorában dajkálta őt és az összes rabszolgáktól.

Ezek egyike, egy magas, vállas ligiai, akit a házban Ursusnak hívtak és aki annak idején más szolgálkkal Ligiaával és ennek anyjával a római táborba jött, először az ifjú leány lábaihoz borult, azután pedig Pomponia előtt is térdet hajtott és kiáltá:

— Ó, domina! engedd meg, hogy úrnőmet elkísérjem és neki szolgálhassak és a császári palotában fölötte őrködhessenem.

— Te nem a mi szolgálkánk vagy, hanem Ligiaé, — viszonzá Pomponia Graecina. — De megengedik-e neked a bemenetelt? És hogyan vélsz reá vigyázni?

— Azt nem tudom, domina, csak azt az egyet tudom, hogy a vas úgy eltörik kezemben, mint a fa...

Mikor Aulus Plautius, aki ebben a pillanatban visszatért, megtudta, miről van szó, nem állott ellent a ligiai kérésének, igen, még ki is jelentette, hogy jogukban sincs őt visszatartani. Ha Ligiat, mint kezes, akit a császár visszakövetel, kiszolgáltatják, kötelesek kíséretét is vele küldeni, mely aztán vele együtt szintén a császár oltalma alá helyezkedik. Itt Pomponiának megsúgta, hogy

ezen ürügy alatt annyi rabszolgát adhat a fiatal leánynyal, amennyit célszerűnek tart, mert a centurio nem tagadhatja meg azok átvételét.

Ligiára nézve ebben némi vigasz volt és Pomponia örült, hogy egy csomó válogatott szolgát szabad neki vele küldenie. Azért Ursust, valamint Ligia öreg ruhafelügyelőjét, két, a fodrászatban jártas cyprusi leányt és két germán fürdő-cselédet rendelt ki kíséretül. Pomponia választása kizárólag az új vallás követőire esett és mivel Ursus is több év óta ehhez a valláshoz tartozott, e szolgák hűségére számíthatott s egyúttal azzal a gondolattal vigasztalhatta magát, hogy a császár házában is elvetődik az új tanítás vetőmagja.

Néhány sorral még Acténak, Nero szabadosának oltalmába ajánlá Ligiát. Pomponia ugyan soha se látta őt a új vallás követőinek gyülekezeteiben, de mégis azt hallotta ezektől, hogy Acte nem tagad meg tőlük semmi szolgálatot és buzgóan olvasgatja tarsosi Pálnak a leveleit. Azt is tudta, hogy a fiatal szabados csöndes gyászban tölti napjait, egészen elűtő volt a Nero házában levő többi asszonyoktól és általában a palota jó szellemének tartották.

Hasta megigérte, hogy a levelet átadja Acténak. Mivel magától értetődőnek tartotta, hogy egy királyleánynak tulajdon kísérettel kell birnia, legcsekélyebb nehézséget sem támasztott arra nézve, hogy a cselédek magával vigye a palotába, sőt csodálkozott is csekély számukon, de kérte, hogy siessenek, mert különben attól kell tartania, hogy a császári parancsok teljesítésében késedelmességről vádolhatják őt.

A válás órája elérkezett. Pomponia és Ligia szemei ismét könnyekkel teltek meg, Aulus még egyszer a leány fejére tette kezét és a kis Aulus jajkiáltásaitól kísérve, aki, hogy nénjét oltalmazza, kis öklével fenyegette a centuriót, a zsoldosok a császár házába vezették Ligiát.

Az öreg katona megparancsolta, hogy gyaloghíntóját tartsák készen, aztán Pomponiával bezárkózott az oekus mellett levő pinakothekába és így szólt hozzá:

— Hallgass meg, Pomponia. A császárhoz megyek, habár azt hiszem, hasztalan lesz és Senecához is, jóllehet, semmi befolyása sincs többé Neróra. Ami magát a császárt illeti, talán egész életében soha se hallott a ligiai népről; ha tehát Ligiának, mint

kezesnek kiszolgáltatását követelte, ezt azért tette, mivel valaki rábeszélte és könnyű kitalálni, ki az.

Pomponia hirtelen reá nézett.

— Petronius?

— Igen.

Rövid szünet következett, aztán az öreg hadvezér így folytatá:

— Ez a következménye annak, hogy e becstelen, lelkiismeretlen emberek egyikét küszöbünkön áteresztettük. Legyen átkozott az óra, melyben Vinicius házukba lépett. Ő vezette hozzánk Petroniust. Jaj Ligianak!

Haragjában, tehetetlen dühében és gyámleánya iránti aggodalmában még erősebben szíszeggett beszéd közben, mint rendesen. Jó ideig küzdött magával és csak összeszorított öklei árulták el a súlyos, belső küzdelmet.

— Eddig tiszteltem az isteneket, — mondá — de most már szinte azt hiszem, hogy nincsenek is fölöttünk istenek, azon az egyen, azon az istentelen szörnnyetegen kívül, mely Nerónak nevezi magát.

— Aulus! — kiáltá Pomponia. — Nero csak egy marék por Istenhez képest.

Aulus izgatottan járkált ide s tova a pinakothekában. Eddigi élete gazdag volt nagy tettekben, de soha sem ismerkedett meg nagy szerencsétlenséggel s így nem is volt hozzá szokva. Sokkal bensőbben szerette Ligiat, mintsem maga is tudta és most nem tudott megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy elvesztette őt. Azonkívül megalázva érzé magát. A kezét, mely reá súlyosodott, megvetette, de azért nagyon is jól érezte, hogy hatalmasabb volt, mint az övé.

Mikor végre sikerült haragját elfojtania, mely gondolatmenetét megzavarta, mondá:

— Nem hiszem, hogy Petronius a császárnak szánta őt, mivel bajosan akarja Poppaeát ellenségévé tenni. Tehát a leányt vagy magának, vagy Viniciusnak vitte el... Még ma tisztába kell ezzel jönnöm!

Erre csakhamar a Palatinusra vitte magát gyaloghintójában. Pomponia pedig a kis Aulushoz ment, akinek könnyei nénjéért még mindig hullottak és folytonos fenyegetésekre fakadt a császár ellen.

ÖTÖDIK FEJEZET.

AULUS jól sejtette, nem eresztették be a császári palotába. Tudtára adták, hogy a császár az éneken gyakorolja magát a lantverő Terpnosszal és egyáltalán csak azokat szokta fogadni, akiket ő maga hivatott. Más szavakkal, Aulus jövőre se tegyen kísérletet, hogy lássa őt.

Seneca ellenben ugyan lázban szenvedett, de azért mégis az őt megillető tisztelettel fogadta az öreg hadvezért. De mikor halotta, miről van szó, keserű nevetésre fakadt és mondá:

— Én csak egy szolgálatot tehetek néked, nemes Plautius, amennyiben soha se mutatom a császárnak, hogy szívem részt vesz a fájdalomban, vagy hogy örömet segítenék rajtad. Mert e tekintetben a császár legkisebb gyanúja visszatartaná őt attól, hogy Ligiát neked visszaadja, ha csak abból az okból is, hogy velem gúnyt űzzön.

Arról is lebeszélte, hogy Tigellinushoz, Vatiniushoz vagy Vitelliushoz forduljon. Meglehet, mondá, hogy pénzzel el lehetne valamit náluk érnie, talán örömet is találnának abban, hogy Petronius ellen cselekszenek, akinek befolyását aláásni igyekeztek. De sokkal inkább föl lehet tenni, hogy elárulnák a császárnak, hogy Plautius mennyire ragaszkodik a fiatal lányhoz és akkor Nero soha többé meg nem engedné, hogy Ligiát ismét szabadon bocsássa.

Az öreg bölcs tulajdonképp maga ellen irányzott maró gúnynyal folytatá:

— Sok éven át nem hallattál magadról semmit, Plautius és a császár nem kedveli azokat, akik hallgatásba merülnek! Miért nem nyilvánítád elragadtatásodat szépségétől, erőnyétől, énekétől, szavallatától, kocsihajtó művészetétől és verseitől? Miért

nem tetszett előtted dicséretreméltónak Britannicus halála, miért nem tartottál dicsőítő beszédeket az anyagyilkos tiszteletére, miért nem fejezted ki szerencsekivánataidat Octavia megfojtásakor? Nálad hiányzik az óvatosság, Aulus, amelylyel mi, kik szerencsések vagyunk az udvarnál élni, a kellő mértékben birunk.

Igy szólván, fogta a poharat, melyet övéen hordott, vizet merített az impluvium szökőkútjából és megnedvesíté vele égő torkát.

— Ah, Nerónak hálás szíve van, — vevé föl újra a szót — ő szeret téged, mert Rómának szolgáltál és annak nevét a világ határaiig ismeretessé tetted és szeret engem, mivel ifjúságának tanítója voltam. Azért, látod, meg is vagyok győződve, hogy ebben a vízben nincs mérég. Így nyugodtan megiszom. A házamban levő borról nem ítélnék oly biztosan, de vizet veszély nélkül ihatsz, ha szomjas vagy. A vízvezeték az albai hegyekből hozza ide s aki azt meg akarná mérgezni, minden kútat megmérgezne Rómában. Amint látod, az ember még ebben a világban is gondtalanul élhet és nyugodt öregsége lehet. Én természetesen beteg vagyok, de lelkem sokkal betegebb, mint a testem.

Ez igaz volt. Senecában hiányzott a lelki erő, amelylyel például Cornulus vagy Thrasea bírt, azért élete gonosz tettek láncolatából állott. Ő jól érezte ezt, el is gondolta magában, hogy kitioni Zeno tanítása követőjének más életmódot kellene követnie és ez okból még többet szenvedett, mint a haláltól való félelemtől.

— Nemes Annaeus, — szakítá most félbe Aulus Senecának keserű beszédeit — tudom, miképp jutalmazza meg a császár azt a gondoskodást, melyet fiatal éveiben iránta tanusítottál, de mindezek előtt Petronius az oka, hogy gyermekünket elrabolták. Jelölj meg valami módot, hogyan hathatok reá, mondd meg, minő befolyások iránt fogékony és használd föl vele szemben minden ékes-szólásodat, amelyre irántam való régi barátságod föllelkesíthet.

— Petronius és én, — felelé Seneca — mi ketten egészen ellenkező táborba tartozunk. Nem tudok semmit, ami reája hathatna és befolyásolni éppenséggel nem lehet. Meglehet, hogy minden romlottsága dacára még többet ér, mint mindazok a gazemberek, kik most Nero környezetét képezik. De mégis hiábavaló időpazarlás volna, ha őt arról iparkodnánk meggyőzni, hogy rossz tettet követett el. Petronius rég elvesztette azt a képességet, hogy

a jót a rossztól megkülönböztesse. Fejtsd ki előtte, mily rút volt viselkedése, akkor majd szégyenli magát. Mihelyt találkozom vele, megmondom neki: «Cselekvésed módjáról itelve szabadosnak kell lenned!» Ha ez nem használ, akkor nincs többé segítség.

— Ezért is köszönet, — biztosítja őt a hadvezér.

Most Viniciushoz vitette magát, aki éppen vívógyakorlatot tartott. Mikor Aulus látta, mily nyugalommal adta át magát a fiatal ember vívógyakorlatainak, miután a Ligia elleni merényletet végrehajtották, erőt vett rajta a harag. A leghevesebb szemrehányásokra és gyalázkodásokra fakadt. De mikor Vinicius megtudta, mi történt Ligiával, úgy elsáppadt, hogy még Aulus se gyanusíthatta többé az eseményben való részességről. Kővér verejtékcseppek lepték el a fiatal ember homlokát; a vér, mely első pillanatban szívére tódult, forró hullámokban borítja el egész arcát, szeme villámokat szórt, zavaros kérdések toltak ajkára, a féltékenység és düh szélvihar-ként rendíték meg egész valóját. Úgy tetszett neki, mintha Ligiát örökre elvesztette volna, miután a császári palota küszöbét átlépte. De mikor Aulus Petroniusnak nevét említé, azonnal az a gyanú ébredt a fiatal katonában, hogy Petronius játékot űzött vele, Ligiát vagy ajándékol adta a császárnak, hogy annak kegyét újra megnyerje, vagy magának akarja őt megtartani. Hogy valaki Ligiát láthatná, anélkül, hogy magának ne kívánná őt, az nem fért Vinicius fejébe.

A családjában öröklött hirtelen haragtól elragadtatva, úgy tombolt, mint egy szilaj ló és elvesztette minden higgadságát.

— Hadvezérem, — hebegé — térj vissza házádba és várj ott reám . . . Tudd meg, ha Petronius az édes apám volna is, mégis megbosszulnám rajta Ligia gyalázatát . . . Térj haza és várj reám. Se Petronius, sem a császár nem fogják birni őt.

Aztán összeszorított öklét a ruhákba burkolt viaszalakok felé rázva, melyek az atriumban voltak, e szavakra fakadt:

— E halotti álarcokra! Inkább megölöm őt és magamat.

E szavaknál kiegyenesedett, még egyszer odakiáltá Aulusnak:

— Várj reám — örülként kirohant az atriumból és az utcán kiméletlenül utat törve, Petroniusához sietett.

Aulus ellenben kissé bátrabban tért haza, hiszen azt hitte, hogy Vinicius visszaviszi hozzá Ligiát, ha Petronius a Ligia elleni eljá-

rásra azért birta reá a császárt, hogy őt később Viniciusnak kiszolgáltatassa. Nem csekély vigaszt nyújtott neki az a gondolat is, hogy Ligia, még ha meg nem mentik is, mégis meg lesz bosszulva és a halál a szégyentől megóvjá őt. Erősen hitt Vinicius ígéreteinek. Ismerte a vakmerőséget, ismerte a hirtelen haragot, mely ennek az egész nemzetségnek öröksége volt. Ő maga, jóllehet édes atyjaként szerette Ligiát, inkább megölte volna őt, mintsem a császárnak átengedje és ha nem fia, a család utolsó sarja iránti tekintetből történt volna, egy pillanatig sem ingadozik a cselekvésben. Aulus katona volt, a stoikusokról alig tudott valamit; mégis hozzájuk hasonlított érzületében, eszméiben — azért a halál jobbnak és kívánatosabbnak látszott neki, mint a gyalázat.

Aulus gyorsan haza tért. Bizalma ugyan megnyugtatólag hatott Pomponiára, de mégis mind a ketten lázasan várták a hirt Viniciustól. Mihelyt az atriumban egy rabszolga léptei hallatszottak, azt remélték, hogy Vinicius lesz az, aki visszahozza nekik a szeretett gyermeket és lelkök mélyéből áldották már most mind a kettőt. De az idő mult és nem érkezett semmi izenet. Csak este felé hallatszottak kalapácsütések a kapun.

Erre mindjárt egy rabszolga lépett be, Aulusnak szóló levéllel. Kissé reszkető kézzel kapott utánna az öreg katona, habár némileg mindig nagyra volt önuralmával és oly gyorsan olvasta azt, mintha egész házának jóléte attól függene. Hirtelen mintha árnyék vonult volna át arcán.

— Olvasd, — mondá Pomponiához fordulva.

Ez fogta a levelet és a következőt olvasá: «Marcus Vinicius üdvözlétét küldi Aulus Plautiusnak. Ami történt, a császár kívánságára történt, amelyhez alkalmazkodnotok kell, mint mi is alkalmazkodunk, én és Petronius.

Aztán mély, félelmes csend állt be.

HATODIK FEJEZET.

PETRONIUS otthon volt. Az ajtónálló nem merte Viniciust visszatartani, mikor ez szélvész gyanánt berontott az atriumba, s onnét a könyvtárba rohant, miután tudomására jutott, hogy a háziúr ott tartózkodik. Petroniust írás közben találta. Teketória nélkül kikapta kezéből a nádat, ketté törte, a darabokat földre dobta, újjait szinte belevájta Petronius karjába, fenyegetőleg szemébe nézett és durva, rekedt hangon kérde:

— Mit tettél vele? Hol van?

Ekkor valami ámulatot keltő dolog történt. Az elkényeztetett, elpuhult Petronius egy másodperc alatt kiszabadítá magát a fiatal athléta markából, mind a két kezét az övébe fogta és mintegy vas-kapocscsal összeszorítva, mondá:

— Csak reggel vagyok erőtlen, de este ismét visszanyerem a korábbi rugalmasságot. Próbálj meg kiszabadulni. Úgy látszik, takács tanított téged a testgyakorlatra és kovács az illedelemre.

Petronius arcán a harag legcsekélyebb nyoma se mutatkozott, csak szemében látszott a bátorság és erély kifejezése, mely azonban villámgyorsan ismét eltűnt. Mikor végre Vinicius kezeit elereszté, ez megalázva, megszegyenítve, de dühtől lángolva állott előtte és kiáltá:

— Kezed acél, de ha elárultál, a pokol valamennyi istenére esküszöm, kést döfök torkodba, még ha Nero termeiben kell is megtörténnie.

— Beszéljünk meg mindent nyugodtan — viszonzá Petronius. — Amint látod, az acél erősebb, mint a vas, azért ha egyik karodból két kart csinálhatnának is, nincs szükségem arra, hogy

tőled féljek. De durva magaviseleted fáj és ha az emberek hálátlansága még álmélkodásra bírhatna, csodálkoznám hálátlanságodon.

— Hol van Ligiá?

— A császárnál.

— Petronius!

— Iparkodjál nyugodtabb lenni és ülj le. Két kérést terjesztettem a császár elé, amelyeknek teljesítéseért kezeskedett; először: hozassa Ligiát Aulus házából magához; másodszor: aztán adja át neked. Nos, nincs-e tógád ráncaiban kés eldugva? Csak szűrj le! De talán mégis tanácsosabb lesz várni vele, mert akkor bőrtönbe kellene téged vetni s Ligiá eközben unatkoznék házában.

Rövid hallgatás állt be. Vinicius álmélkodó pillantással nézett Petroniusra s aztán mondá:

— Bocsáss meg. Szeretem őt és a szerelem megfosztott minden megfontolástól.

— Bámulj meg, Marcus! Két nap előtt így szóltam a császárnak: Vinicius, néném fia, beleszeretett egy nagyon vékony dongájú leányba, aki Aulusnál nevelkedett föl, igen, olyan halálosan beleszeretett, hogy házát sóhajtozásával valóságos gőzfürdővé változtatta. Se te, császár, — mondám — sem én, akik tudjuk, mi az igazi szépség, nem adnánk ezer sestertiust érte, de Vinicius mindig olyan balga volt, mint egy háromláb és most teljesen elbutult.

— Petronius!

— Szinte azt kell hinnem, hogy igazat beszéltem, mert úgy látszik, nem fogod fel, miképp szavaimmal Ligiát akartam megvédelmezni. Belebeszéltem a rőt szakállba, hogy egy esztétikusnál, mint ő, lehetetlen ilyen leánynak szépség gyanánt szerepelnie és így Nero, aki eddigelé nem mer valakit más szemmel nézni, mint én, nem is fogja őt szépnek találni. Ha pedig nem találja szépnek, nem is fogja őt megkívánni. Így a leány biztosságban van felőle és mégis hatalmunkban marad. Továbbá így Poppaea hamarabb föl fogja fődözni Ligiá testi bájait, mint Nero és oly gyorsan iparkodik a palotából eltávolítani, amint csak lehet. Azonkívül úgy melleleg azt is mondtam a rőt szakállnak: «Vedd el Ligiát Aulustól és add Viniciusnak! Ahhoz jogod van, mert ő kezes és ha ezt teszed, súlyos bánatmal okozol Aulusnak.» Ezt belátta. Miért is ne látta volna be, mikor alkalmat nyújtottam neki arra, hogy tisztességes embereket

megkeserítsen. Így tehát formaszerűleg téged neveznek ki a kezes őrzőjévé és ama ligiai kincset neked fogják átadni. A császár, hogy a látszatot megőrizze, Ligiát néhány napig a palotában tartja s azután házádba küldi, te szerencsés!

— Igazat beszélsz-e? Nem fenyegeti őt semmi veszély a császár palotájában?

— Ha a palota Ligia állandó lakása lenne, Poppaea Locustával¹ beszélne felőle, de mivel csak néhány napig marad, nem fenyegeti őt semmi veszély. A császár palotájában tízezer ember él. Lehet, hogy Nero nem is látja őt. Azonkívül mindent elhisz az én szavamra. Éppen most volt nálam egy centurio azzal a jelentéssel, hogy a leányt már a palotába vitték és Acte gondjaira bízta. Jó teremtés ez az Acte, azért parancsoltam meg, hogy hozzá vigyék őt. Úgy látszik, Pomponia Graecina ugyanabban a nézetben van, mert ő írt Actenak. Holnap lakoma van Nerónál. Ligia mellett eszközöltem ki helyet számodra.

— Bocsásd meg elhamarkodottságomat, Cajus — kiáltá Vinicius. — Azt hittem, hogy magad vagy a császár számára hoztad őt el Aulus házából.

— Az elhamarkodást megbocsáthatom, de sokkal nehezebbre esik elfelednem pórias viselkedésedet, durva beszédedet, melylyel a morajátékosokat juttatád eszembe. Ezt nem szeretem, Marcus, és ettől óvakodnod kell.

E szavaknál oly merész és hideg kifejezéssel szögezte diószinű szemét Viniciusra, hogy ez még jobban kijött sodrából.

— Egyedül én vagyok a hibás — jelenté ki végre az ifjú. — Te jó és nemes vagy és köszönetet mondok neked teljes szivemből. Engedd meg, hogy még csak egy kérdést intézzek hozzád. Miért nem hoztad Ligiát azonnal házámba?

— Mert a császár meg akarja a látszatot őrizni. Erről sokat tereferélnek majd Rómában és mivel Ligiát, mint kezest a magunk számára követeltük, a császár palotájában kell maradnia, ameddig róla beszélnek. Később aztán egész csöndben hozzád küldik s azzal a dolognak vége. A rótszakáll gyáva kutya, mert habár tudja, hogy korlátlan hatalommal bír, minden alkalommal arra ügyel, hogy

¹ Hirhedt méregkeverő nő.

a látszatot megőrizze. De nézetem szerint most ismét elég nyugodt vagy arra, hogy velem kissé elbölcselkedjél. Látod, már nagyon gyakran fölmerült bennem az a gondolat, miért iparkodnak a gonoszak még akkor is, ha a császár hatalmával és erőszakosságával birnak, akit pedig nem érhet semmi büntetés, mindig azt a látszatot kelteni, mintha az igazság, az erény és az igazságosság előttük szentek volnának? Miért mindez a fáradság? Nézetem szerint egy kis ázsiai király talán meggyilkoltathatja testvérét, anyját és feleségét, de egy római császárhoz az ilyen tettek méltatlanok. És ha én egyszer véletlenül ilyen cselekedetre ragadtatnám el magamat, nem írnék leveleket a senátushoz... Nero pedig leveleket ír — Nero igyekszik a látszatot megőrizni, mert Nero gyáva. Tiberius persze nem volt gyáva, de azért mégis igyekezett minden lépést igazolni, amelyet tett. Mi ennek az oka? Mily csodálatos, sajátos hódolat az erény előtt, melyet a bűn mutat be! És tudod-e, mit gondolok? Nos, hogy ez abból az okból történik, mivel a bűn rút, az erény pedig szép. Ergo, a valóban esztétikailag érző ember egyúttal éretnyes ember is. Ergo, én éretnyes ember vagyok. Még ma egy kis bort kell áldoznom Protagoras, Prodikos és Gorgias maneseinek. Most magad is meggyőződhetél, hogy az álbecselkedők is hasznunkra lehetnek. És most figyelj arra, amit tovább beszélek. Ligiát elvitettem Aulustól, hogy neked adjam. Jó! Lysippos azonban csodálatos csoportot alkothatott volna kettőtök után, mivel mind a ketten szépek vagytok; tehát az én eljárásom is szép és mihelyt szép, nem lehet rút. Nézz rám tehát, Marcus, mert Petroniusban a megtestesült erény ül előtted! Ha Aristides még élne, kötelessége volna hozzám jönni és az erényről szóló előadásomért száz minát fizetni.

De Vinicius, akit a való élet jobban érdekelt, mint az erényről szóló előadás, csak azt jegyzé meg:

— Holnap viszontlátom Ligiát és aztán házamban marad nálam, mindig, örökre, holtig.

— Bizonyosan, te boldog leszel Ligiával, de nekem Aulus a nyakamon lesz. Valamennyi alvilági isten bosszúját felhívja ellenem. És ha a bestia legalább előbb megtanulná, hogyan kell helyesen szavalni! De majd olyan beszédekert gondol ki, amilyeneket korábbi ajtónállóm klienseimnek tartott, amiért vidékre, az ergastulumba küldtem.

— Aulus nálam volt és megigérttem, hogy hirt adok neki Ligiáról.

— Írd meg neki, hogy az «isteni» császár akarata a legfőbb törvény. Egyébiránt kész vagyok a rótszakállnál Plautius részére a holnapi lakomára meghívót kérni; akkor megláthat téged Ligia oldalán a trikliniumban.

— Ne tedd — viszonzá Vinicius — mégis sajnálom mind a kettőt, különösen Pomponiát.

És leült, hogy megírja azt a levelet, mely az öreg katonát az utolsó reménytől is megfosztotta.

HETEDIK FEJEZET.

ACTE, Nerónak korábbi kedvese előtt egykor Róma leghatalmasabbjai fejet hajtottak. De ő akkoriban soha se foglalkozott a közügyekkel és mindig csak akkor érvényesíté befolyását a fiatal uralkodóra, ha kegyelmet akart kérni valaki számára. Szeliden és alázatosan működött és nagyon soknak háláját szerezte meg anélkül, hogy csak egyet is ellenségévé tett volna. Még Octavia se volt képes őt gyűlölni, igen, még irigyei is egész veszélytelennek tartották Actét. Tudták, hogy még mindig csendes, fájó szerelemmel viseltetett Nero iránt, oly szerelemmel, mely nem a reménységből, hanem az akkori időkre való emlékezetből táplálkozott, mivel Nero nemcsak ifjabb és odaadóbb, hanem jobb is volt. Tudták azt is, hogy ő ezeket az emlékeket lelke legmélyén őrizte, ha már nem remélt többé semmit és így békében hagyták őt, igen, sőt teljesen veszélytelen lénynek tartották, aki többé soha se fog Nero közelébe férközni. Sőt Poppaea csak csendesesen működő cselédet látott benne, aki egészen veszélytelennek látszott neki; így meg se kísérelte, hogy Acte eltávolítását a palotából kieszközölje.

De mivel a császár szerette őt és harag nélkül, csaknem barátságosan hagyta el, iránta még mindig bizonyos kiméletet tanúsítottak. Mióta Nero szabadon bocsátotta őt, a palotában saját cubiculumában lakott és néhány embert rendelt ki személyes szolgálatára. De mivel annak idején Pallas és Narcissus, jóllehet Claudius szabadosai voltak, nemcsak Claudius lakomáin vettek részt, hanem mint hatalmas minisztereknek, díszhelyeket jelöltek ki nekik, néha Actét is meghívták az asztalhoz. Ez részben azért is történt, mivel bájos megjelenése bármely ünnepségnek díszére vált. Egyébiránt

a császár már jó rég óta nem volt tekintettel vendégeinek megválogatására. Asztalánál mindig a legkülönbözőbb állású, a legkülönbözőbb foglalkozású emberek találkoztak. Voltak ott senátorok, de kivált olyanok, kik eltűrték, hogy belőlük olykor bolondot csináljanak, voltak ott patriciusok, vének és ifjak, kik élvezetre, eszemiszomra és örömnépekre vágyakoztak. Láthatók voltak magas méltóságok viselői és papok, igen, az utóbbiak mindig nagyon is készek voltak arra, hogy telt poharak mellett tulajdon isteneiket kigúnyolják. Emellett a legnagyobb csőcselék feszelt, mely énekesekből, mímelőkből, zenészekből, táncosokból és táncosnőkből, költőkből állt, kiknek verseik szavalása közben azon járt az eszök, hány sestertiust hoz nekik Nero költeményeinek dicséréte; éhes bölcselőkből, kiknek sóvár szemei mintegy megigézve szegződtek a főlhordott ételekre. Ezekhez járultak még híres kocsihajtók, szemfényvesztők, varázslók, mesemondók, tréfálkozók és végre mindenféle képzelhető kalandor, kik részint az emberek balgasága folytán, részint mivel éppen divatban voltak, futólagos tekintélynek örvendtek. Ezek közül sokan hosszú hajat viseltek, hogy kilyukasztott fülöket, a rabszolgaság jelét, eltakarják.

A hiresebb vendégek azonnal helyet foglaltak az asztalnál, a kisebb ranguak pedig az étkezés alatt mulattatásul szolgáltak és feszülten várakoztak arra a pillanatra, amelyben a cselédség engedelmével az étel- és italmaradékokra rohanhattak. Az ilyenfajta vendégek közé tartoztak Tigellinus, Vatinius, Vitellius és mindezeknek gyakran előbb tisztességes ruhákról kellett gondoskodniok, hogy a császár palotájában megjelenhessenek. De Nero éppen az ilyen társaság iránt nagy előszeretettel viseltetett, hiszen az ilyenek közt egészen a maga szabadjára mulathatott. Az udvarnál uralkodó fényűzés mindent megaranyozott az ő csillogó fényével. Előkelők és közrendűek, híres nemzetségek ivadécai és az utcáról fölszedett koldus népség, nagy művészek és nyomoruságos, elzüllött tehetségek tolongtak a palotába, hogy szemöket a buja, az emberi képzeletet szinte meghaladó pompán legeltessék és megnyerjék annak kegyét, aki egy szóval, egy pillantással rangot és gazdagságot adhatott.

Ilyen lakomán kellett most részt vennie Ligianak is. A félelem, bizonytalanság és megdöbbenés érzete támadt benne, ami a gyors

átmenetnél nagyon is természetes, ama kívánság mellett, hogy ellenálljon. Rettegett a császártól, félt az emberektől, a lármás sürgésforgás a palotában kábítólag hatott reá, félt a lakomától, hiszen már hallotta Aulustól, Pomponia Graecinától és azok barátaitól, mily gyalázatosságokat követtek el ilyenkor. Nagy fiatalsága dacára sem volt tapasztalatlan, mert abban a korban még a gyermeki fülekbe is elhatott az általános romlottság híre. Azért jól tudta, hogy a palotában romlás fenyegeti, kivált mivel Pomponia Graecina a bucsúzáskor figyelmeztető szavakat mondott neki.

És a fiatal leány, érintetlen levén a romlottságtól és telve levén a nevelő anyjától beleoltott magasztos tanítással, azt a fogadást tette, hogy védekezni fog az őt fenyegető veszélyek ellen, megfogadta anyjának, magának és az isteni Mesternek, akiben nemcsak hitt, hanem akit tanításának szentsége, halálának keserősége, föltámasztásának dicsősége miatt gyermeki szívével szeretett.

Mivel biztos volt arról, hogy tetteiért most már sem Aulust, se Pomponia Graecinát felelőssé nem tehetik, azon gondolkozott, ne álljon-e ellent és ne maradjon-e távol a lakomától. Egyfelől félelem és aggodalom támadt föl hatalmasan lelkében, másfelől az a vágy gerjedt benne, hogy állhatatosnak mutakozzzék a szenvedésben, bátran viseljen el kint és halált. Így parancsolta az isteni Mester; ő maga adta erre a példát. Hiszen Pomponia is azt mondta neki, hogy az ő követői közt a legbuzgóbbak vágytak az ilyen megpróbáltatásra s imádság által igyekeztek azt elérni. És Ligiát néha szintén hasonló vágy fogta el, mikor még Aulus házában tartózkodott. Aztán fölizgatott képzelete mindenféle látomást varázsolt eléje és mint vértanút látta magát, fehéren, mint a hó, kezén és lábán sebekkel, természetfölötti szépségben ragyogva, amint fényes angyalok a kék égboltozat felé fölviszik. Ebben a rajongásban volt ugyan valami gyermeki, de egyúttal bizonyos öntetszelgés is, melyet Pomponia nagyon gyakran kárhoztatott benne. De most, mikor a császár akaratának való ellenszegülés folytán kegyetlen büntetések fenyegették őt és mikor látomásainak, melyekben vértanúként szemlélte magát, meg kellett volna valósulniok, mindeme szép álmokképek dacára, minden öntetszelgése mellett, mégis félelemmel vegyes kíváncsiság ébredt benne az iránt, ugyan minő büntetéseket gondolnak ki számára, minő kínokat szabnak ki reá.

Igy a legellentétesebb érzelmek támadtak a fiatal leány gyermeki lelkében, de mikor minderről Acte előtt beszélt, ez oly rémült pillantással nézett reá, mintha valami lázbeteget látna maga előtt; hogy valaki a császár akaratának ellenszegüljön, hogy haragját azonnal fölingerelhesse, képzelhetetlennek látszott előtte. Erre csak egy gyermek mer vállalkozni, mondá Acte, aki nem tudja, mit tesz. Ligiát nem lehet többé kezesnek tekinteni, hanem népétől elhagyott leánynak. A császárnak úgy tetszett, hogy őt Aulus házából elhozassa és a császár fog továbbat is fölöle intézkedni. Mostantól fogva az ő akarata alatt áll, amely mindenható az egész földön.

— Higij szavaimnak — folytatá Acte — én is olvastam tarsosi Pál leveleit, tudom én is, hogy a föld fölött egy Isten van és egy Isten Fia, aki halottaiból föltámadott, de a földön csak a császár uralkodik. Ezt gondold meg, Ligia. Tudom azt is, hogy vallásod tanítása megtiltja neked, hogy azon az ösvényen haladj, amelyen én haladtam és hogy nektek, mint a stoikusoknak, akikről Epictetos beszélt nekem, a halált kell választanotok, ha halál és gyalázat közt kell választanotok. De ki kezeskedik neked, hogy ment maradsz a gyalázattól, ha a halálba mégysz? Ligia, Ligia, ne ingereld a császárt. A döntő pillanatban, mikor csak a halál és gyalázat közötti választás marad számodra, cselekedjél úgy, amint hited parancsolja, de szabad akaratból ne kívánd a romlást és kicsinyes okból ne keserítsd el a földi és azonkívül végtelenül kegyetlen istent.

Acte, a legmélyebb részvétől elragadtatva, melegen és sürgetőleg beszélt és mivel rövidlátó volt, édes arcocskája Ligia arcához közeledett, hogy lássa, vajjon szavai hatással voltak-e reá.

Ligia pedig gyermeki bizalommal telve, Acte nyaka köré fonta karját és mondá:

— Mily jó vagy te, Acte!

Acte, kit Ligia odaadó bizalma végtelenül meghatott, keblére vonta a fiatal teremtet, de aztán szeliden kibontakozott karjai közül és viszonzá:

— A boldogság és öröm elhagytak, de jóindulattal vagyok az emberek iránt. És ő se volt rossz indulatú — tevő hozzá, a szobában gyorsan föl és alá járkálva, mintegy magával beszélgetve. — Nem, akkoriban azt hitte, hogy ő jó és jó akart lenni. Én ezt legjobban

tudom. Ah, minden csak később jött — mikor nem volt többé képes a szerelemre... A többiek tették azzá, ami most — a többiek — és Poppaea!

Könnye boríták arcát és Ligia egy ideig fürkészőleg nézett reá kék szemével.

— Siratod őt, Acte? — kérdé végre.

— Siratom — viszonzá a görög nő halkán, miközben reménytelen fájdalmában kezét ökölbe szorította.

— Szereted-e még őt, Acte? — folytatá ismét Ligia rövid szünet mulva.

— Szeretem — viszonzá Acte habozás nélkül — mert őt senki se szereti kívülem.

Hosszabb hallgatás következett. Acte, ki csak ritkán veszté el egyensúlyát, a szomorú emlékektől megzavart nyugalmat minden erejének megfeszítésével ismét visszaszerezte és szelid hangon újra Ligiához fordult.

— Beszéljünk rólad, Ligia — mondá. — Örültség volna, ha a császárral akarnál dacolni. De nyugodjál meg. Én ismerős vagyok a viszonyokkal és azt hiszem, hogy Nero részéről nem fenyeget veszély. Nem! Nero parancsolta ugyan, hogy a lakomán részt kell vened, de eddigelé még nem óhajtott látni, soha se kérdezősködött felőled, látod tehát, hogy nem törődik veled. Talán csak azért követelte kiszolgáltatásodat, hogy Aulust és Pomponiát keserítse. Az utóbbi, mint tudod, írt nekem és mivel Petronius szintén írt és téged oltalmamba ajánlott, ez bizonynyal kölcsönös megegyezéssel történt. Talán az ő kérésükre is tette. És ha így van, ha Petronius Pomponia kérésére pártodat fogja, akkor semmi veszély se fenyeget. Ki tudja, nem beszél-e rá Nerót, hogy küldjön vissza Aulus-hoz! Vajjon Nero túlságosan szereti-e Petroniust, nem tudom bizonyosan, de arról biztos vagyok, hogy ritkán mer ellene cselekedni.

— Ah, Acte — viszonzá erre Ligia — Petronius kevéssel előbb ott volt nálunk, mint sem elvittek és anyám erősen hiszi, hogy ő beszélte rá Nerót erre az eljárásra.

— Az baj volna — jegyzé meg Acte. — De Petronius — tevé hozzá rövid gondolkodás után — Neróval szemben talán csak megemlíté valamelyik vacsora alkalmával, hogy Aulusnál egy ligiai leányt látott és Nero, aki mindig féltékenyen őrzi hatalmát, csak

azért kívánta kiszolgáltatásodat, mivel minden kezes a császárt illeti meg. De sem Aulust, se Pomponiát nem szereti... Nem, el nem tudom képzelni, hogy Petronius ily eszközhöz nyult volna, ha téged Aulustól el akart rabolni... Nem tudom, vajjon Petronius jobb-e, mint mindazoknak egyike, akik most a császárt környékezik, de egész bizonyosan másforma. De talán ismersz rajta kívül még más valakit, aki hajlandó volna érdekedben szót emelni. Nem láttál senkit Aulusnál, aki közel áll a császárhoz?

— Vespasiánt és Titust gyakran láttam.

— Azokat nem szereti a császár.

— És Senecát?

— Ha Seneca valamit tanácsol, Nero mindig az ellenkezőt teszi.

— Viniciusszal is megismerkedtem — folytatá Ligia tovább, miközben sötét pír futá el gyöngéd arcát.

— Erről nem tudok semmit.

— Petronius rokona és csak nem rég tért vissza Armeniából.

— Azt hiszed, hogy Nero kedveli őt?

— Viniciust mindenkinek kell szeretnie.

— És szót emelne érdekedben?

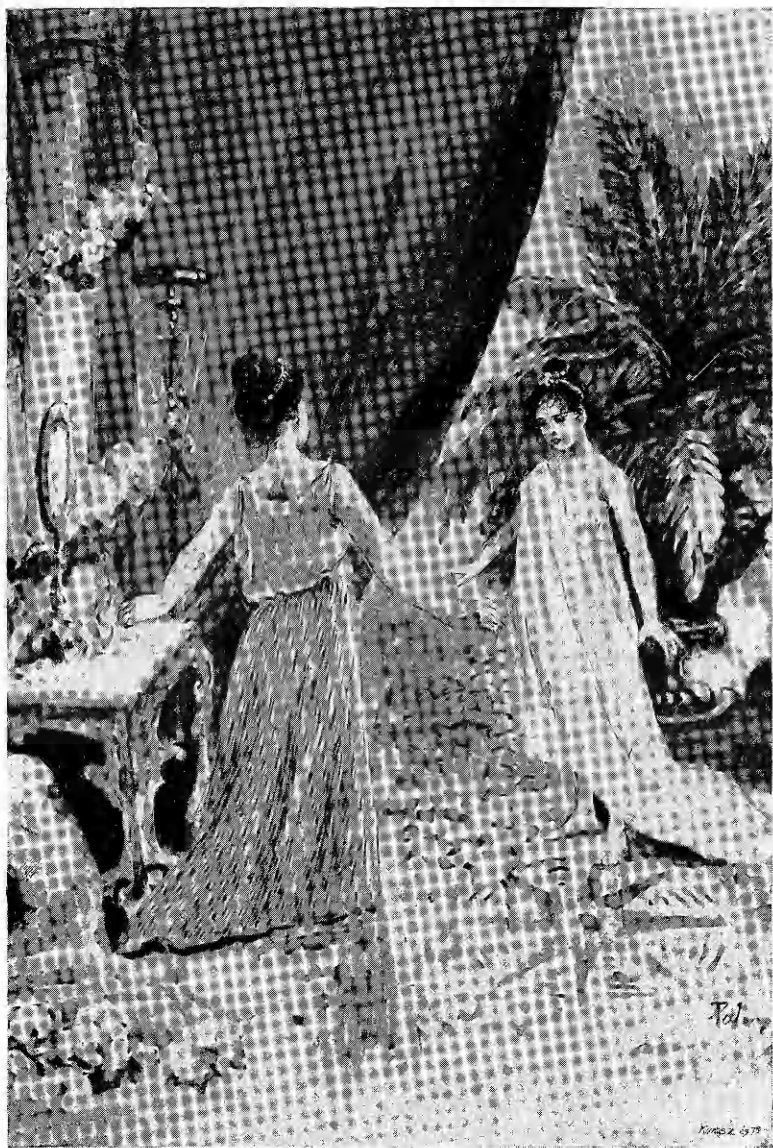
— Minden bizonynyal.

Acte megindultan mosolygott és mondá:

— A mai lakomán bizonyosan találkozol vele. Ezen mégis csak részt kell venned, mert először nincs más választásod — ah, csak olyan gyerek nem láthatja ezt be, mint te — és másodszor bizonynyal alkalmad nyilik arra, hogy Petroniust és Viniciust pártfogásra kérd föl. E kettő befolyásának nyilván sikerülni fog, hogy Aulus házába való visszatéréseidet kieszközölje. És ha mind a ketten itt volnának, ők is egészen úgy beszélnének hozzád, mint én: vészthozó, örületes dolog volna, ha te itt ellenállást akarnál megkísérteni. A császár ugyan talán észre se venné távollétedet, de ha megtörténnék és azt gondolná, hogy te dacolni mertél akaratával, nem volna mentség többé számodra. Jer, Ligia. Hallod-e a lármát a palotában? A nap már leáldozóban van és a vendégek csak hamar megérkeznek.

— Igazad van, Acte — viszonzá — követem tanácsodat.

Mi minden működött közre ennél az elhatározásnál, a vágy,

«Ligia! — kiáltá végre — hiszen te százszor szebb vagy, mint Poppaea.»
(53. l.)

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

hogy Petroniusszal és Viniciusszal találkozzék, a női kíváncsiság, hogy megtudja, miképp folyik le ily ünnepség, az érdeklődés, hogy a császárt, a híres Poppaeát, a többi szépeket és mindazt a hallatlan pompát láthassa, amelyről Rómában csodadolgokat beszéltek — erről Ligia nem adott számot önmagának. Megelégedett azzal, hogy egyetértett Actével. Mennie kellett, mert a titkos kísértésen kívül ezt javasolta a szükségesség is.

Acte azután Ligiát saját unctoriumába vezette, hogy megkenje és kifesse őt. Habár a császár házában nem volt híjja a rabszolgáknak és Actének elég nagy számban álltak rendelkezésére személyes kiszolgálása végett, mégis ő maga öltöztette föl a fiatal leányt, akinek szépsége és ártatlansága megvette szívét. Eközben világosan kiderült, mily nagy mértékben élt a fiatal görög nőben, búskomorsága dacára és habár tarsosi Pálnak leveleit ismerte, a korábbi hellenisztikus szellem, melynek a szépség volt a legfőbb a világon. Nem fojthatta el az ámulat fölkiáltását e telt és egyúttal karcsú alak láttára, mely gyöngédségében gyöngyből és rózsából látszott alkotva.

— Ligia! — kiáltá végre — hiszen te százszor szebb vagy, mint Poppaea. És milyen szép hajad van. Nem hintek rá aranyport, mert már természetből fogva úgy fénylik, mint az arany. Talán csak nagyon kevéssé, csak nagyon könnyedén iparkodom a csillogást elősegíteni, mintha napsugár frissítette volna föl. Milyen csodálatos országnak kell lennie Ligiának, ha ott ilyen lányok születnek.

— Nem emlékszem már hazámra — viszonzá Ligia — de Ursus beszélt nekem, hogy nálunk csak erdők, erdők, erdők vannak.

— De virágok nyílnak azokban az erdőkben — jegyzé meg Acte, miközben kezét egy verbenaolajos csészébe mártotta és azzal Ligia haját behintette.

Miután ezt a munkát elvégezte rajta, a fiatal leányt megkenté illatos arábiai olajjal s aztán ujjatlan, lágy, aranszínű tunikába öltöztette, melyre hófehér peplosnak kellett jönnie. De mivel előbb Ligia haját kellett rendbe hozni, időközben synthesist, egy bő ruhát vetett rá, karosszékre ültette s egyidőre a női rabszolgák kezére bízta, hogy a hajdísz némi távolságból ellenőrizze. Két másik nő

rabszolga egyidejűleg fehér, bíborvörös himzésű cipőt húzott Ligia lábára, melyet alabastrom bokájánál aranyos szalagokkal, keresztben erősítettek meg. Mikor végre a hajdász be volt végezve, pep lonját művészes, lágy ráncokba rakták s Acte gyöngyysinórt tett nyakára, megparancsolta a női rabszolgáknak, hogy most őt is öltöztessék föl s eközben szemét le nem véve róla, elragadtatással nézte a fiatal ligiai nőt.

Acte gyorsan föl volt ékesítve és mikor az első gyaloghintók a főkapunál megjelentek, egy félreeső kryptoportikusba mentek, ahonnet a főkaput, a belső karzatokat és a numidiai márványoszlopokkal körülvett udvart láthatták.

Lassankint mindig több ember lépdelt át a kapuboltozaton, mely fölött Lysias fölséges quadrigája Apollóval és Dianával a levegőbe ugorni látszott. Ligia szinte elkábult ettől a látványtól, amelyről Aulus szerény háza fogalmat se nyujthatott neki. Kevéssel naplemente előtt volt és az utolsó sugarak a sárga numidiai márványoszlopokra estek, melyek e fénytől csakhamar majd aranyként ragyogtak, majd rózsaszinben csillogtak. A danaidák és más istenek és hősök fehér szobraival ékes oszlopcsarnokokon át az emberek raja özönlött — férfiak és nők, akik művésziessen rendezett, lágy ráncokban a földig érő tógákban, peplosokban és stólákban, melyeken még az utolsó napsugarak reszkettek, sétáló szobrokhoz hasonlítottak. Egy óriási Herkules, akinek feje még fényesen volt megvilágítva, de melle már az oszloptól vetett árnyékba merült, nézett le a magasságból e sürgés-forgásra. Acte megmutatta Ligiának a senátorokat széles prémű tógában, színes tunikával és cipőiken félholddal, a lovagokat, híres művészeket, római nőket, részint római, részint görög divat szerint öltözve, részint fantasztikus keleti díszben, hajukat toronyszerűleg vagy gúlaalakulag feltűzve vagy az istennők szobrainak mintájára a fej hátsó részén, mélyen megerősítve és virágokkal ékesítve. Acte e férfiak és nők közül számosat névszerint tudott megnevezni és e nevek kimondásánál nagyon gyakran oly borzasztó eseményeket beszélt el, hogy Ligiát félelem, ámulat és megdöbbenés fogta el. Csodálatos világ volt ez neki, amelynek szépségén szeme ugyan nem gyönyörködhetett eléggé, melynek ellenmondását azonban gyermeki elméje nem tudta megoldani. Milyen mély béke ereszkedett az esti pirban ragyogó égről

e mozdulatlan oszlopsorokra, melyek mindig mélyebb árnyékba merültek és ezekre a szobrokhoz hasonlító emberekre; úgy tetszett, mintha ezek a magas márványcsarnokok csak szelid, gondtalan, boldog félisteneket rejtegetnének, holott Acte halk hangja egyik borzasztó titkot tárta föl a másik után, mely a palotához és ezekhez az emberekhez fűződött. Tőlük nem messze volt a kryptoportikus, amelynek oszlopain és padozatán még láthatók voltak azok a vérnyomok, melyekkel Caligula a fehér márványpadlót beszenyezte, mikor Cassius Gaereas törétől elesett; itt gyilkolták meg Caligula feleségét, ott, a kövön locsantották szét gyermekét; ama szárny alatt volt a földalatti börtön, melyben az ifjabb Drusus éhségében kezét rága meg, ott mérgezték meg az öregebb Drusust, ama helyen pusztult el halálos félelmében Gemellus, itt esett össze görccsokban Claudius, ott Germanicus, mindeme falak hallották már a haldoklók jajgatását és hörgését és mindezeknek az embereknek, kik tógákban, színes tunikákban, virágokkal és ékszerekkel díszítve a lakomához siettek, már a legközelebbi nap meghozhatta a halálos ítéletet. Nem egy mosolygás alá igyekezett rejtetni félelmét, a nyugtalanságot, bizonytalanságot amiatt, hogy miképp fog alakulni a következő nap; vad, forró láz, sóvár irigység emészté talán éppen most e látszólag oly gondtalan, koszorúkkal ékesített félistenek szívét. Ligia azonban attól, amit hallott, oly izgalomba jött, hogy alig volt képes Acte szavait fölfogni; míg tehát e világ pompája ellenállhatatlanul magához vonzá tekintetét, szíve aggodalmasan vonaglott s végtelen, kimondhatatlan vágy fogta el a szeretett Pomponia Graecina után és Aulus békés háza után, ahol a szeretet és nem a bűn uralkodott.

A Vicus Apollinisből eközben ismét új vendégek özönlöttek be. A kapu mögött a kliensek lármája és kiabálása hallatszott, akik patrónusaikat kísérték, az udvart és az oszlopcsarnokokat rengeteg sok császári férfi és női rabszolga árasztotta el, továbbá kis fiúk és praetoriánus zsoldosok, akiknek földadata a palota őrzése volt. Itt-ott a fehér és sötét arcok közt egy numidiainak tekete arca bukkant föl, aki lengő tollas sisakkal és fülében nagy aranykarikával járkált. Néhány rabszolga lantot és citerát vitt, mások ezüst, arany és réz kizilámpákat vagy a késő ős dacára mesterségesen tenyésztett virágokat. Egyre hangosabban vegyült a beszélők lár-

mája a szökőkút csobogása közé, amelynek sugara, a leáldozó nap fényétől rózsaszínben csillogva, a magasból a márványra zuhant és azon mintegy panaszos hangok közt széthullott.

Acte már jó régen abbahagyta a beszédet, de Ligia most folyton körülnézett, mintha a tömegben valakit keresne. És ime, hirtelen sötét pír borítá arcát. Az egyik oszlopcsarnokból Vinicius és Petronius lépett elő és bő tógáikban és nyugodt szépségükben dicső istenekhez hasonlóan lépkedtek a nagy triklinium felé. Ez ismerős, baráti arcok láttára mindezen idegen emberek között, kivált pedig Vinicius láttára úgy tetszett Ligianak, mintha súlyos teher esnék le szívéről. Egyszerre kevésbbé érzé magát egyedül, igen, még a Pomponia és Aulus háza utáni mérhetetlen vágy is mindinkább enyhült, mely még néhány perccel előbb egész valóját megrendítette. A vágy, hogy Viniciust lássa és vele beszéljen, minden más hangot elfojtott benne. Hiába idézte vissza emlékezetébe mindazt a rosszat, amit a császár palotája felől hallott, hasztalan gondolt Acte szavaira és Pomponia intelmeire, teljes erővel zúdult rá az a bizonyosság, hogy a lakomán nemcsak kell, hanem akar is résztvenni. Arra a gondolatra, hogy ismét hallhatja azt a lágy, kellemes hangot, mely forró szerelemről, istenihez hasonló boldogságról beszélt neki, mely ének gyanánt hangzott fülében, valódi kéj fogta el.

De ez a kéjes érzet már a legközelebbi pillanatban szertelen ijedséget okozott neki. Szabad-e a tiszta tanításhoz, amelyben nevelkedett, szabad-e Pomponiához, szabad-e önmagához hűtlenné válnia? Nem, nemcsak a kényszernek kellett engednie, hanem vágyakozott is elmenni. Méltatlannak, bűnösnek, romlottnak érezte magát és olyan kétségbeesés fogta el, hogy közel volt a siráshoz. Ha egyedül lett volna, okvetetlenül térdre hull, mellét veri és kiáltja: «En vétkem, én vétkem!» Ekkor Acte megragadta kezét és a belső szobákon át a nagy trikliniumba vezette, ahol a lakomának kellett lennie. Ligia szeme előtt minden elsötétült, üdőre lüktetett, szíve úgy dobogott, hogy majd megrepedt és nehezen lélegzet után kapkodott. Mintegy álomban látta az asztalokon és falakon az égő lámpák ezreit, mintegy álomban hallotta a kiáltásokat, melyekkel a császárt üdvözölték, mintegy ködfátyolon keresztül pillantá meg magát a császárt. A lármától megzavarodva, a pompától és fénytől elvakítva, az illatszerektől elkábulva, majdnem elveszté eszméletét és alig tudta

többé Actét megkülönböztetni, aki, miután a fiatal leányt az asztalnál helyéhez vezette, melléje ült.

De egy idő múlva másik oldalán egy halk, jól ismert hang ezt mondá:

— Légy üdvözölve, te legkedvesebb a föld összes szűzei közt, te legszebb az égboltozat összes csillagai közt! Légy üdvözölve, isteni Callina.

Ligia, aki ismét kissé több erőt vett magán, meglepődve fölpillantott: mellette Vinicius feküdt.

Tóga nélkül volt, mert a szokás és kényelem azt kívánta, hogy a tógát a lakománál letegyék. Így csak skárlátvörös, ezüstpálmákkal himzett, ujjatlan tunikát viselt. Csupasz, minden szőrtől gondosan megtisztított karjai, melyeket könyöke fölött keleti szokás szerint két széles, arany karperec díszített, simák voltak ugyan, de nagyon izmosak, egy katona igazi karjai, kardra és pajzsra teremtvé. Fejét rózsakoszorú ékesíté. Orra fölött összenőtt szemöldökeivel, csodálatos szemével és sötét arcszínével az ifjúság és erő megtestesülésének kellett tartani és Ligiára, ki első zavarát most leküzdötte, olyan hatalmat gyakorolt szépsége, hogy alig tudta ezt a választ elrebegni:

— Légy üdvözölve, Marcus!

Ő pedig így szólt:

— Boldognak kell mondanom szememet, mely téged láthat; boldognak fülemet, mely hangodat hallhatja; hangodat, mely kedvesebb a flótánál és a gitárpengésnél. Ha el kellene határoznom, ki pihenjen mellettem a lakománál, te-e, ó Ligia, vagy Venus, téged választanálak, ó isteni!

E szavaknál szemét folyton az ifjú leányon legelteté és oly boldogságtól ragyogóan nézett reá, mintha nem tudna betelni látásával.

— Tudtam, hogy a császár házában talállok — folytatá ismét rövid hallgatás után — és mégis alig tudtam fölfogni ezt a boldogságot, annyira megrendíté látásod egész valómat.

Ligia közben újfent teljesen eszméletre tért. A császári palotában és ebben a népsokaságban Viniciusban látta az egyetlen, hozzá közelálló lényt és így kikérdezte őt minden felől, ami előtte fölfoghatatlannak látszott és ami borzalommal és rettegéssel töltötte

el. Honnét tudta ő, hogy itt, Nero palotájában találja őt és miért hozták őt ide? Miért választotta őt el a császár Pomponiától? Azok házába vágyakozott visszatérni, mert itt aggódott és félt. Csak az a remény tartja benne az életet, hogy Petronius és ő közbenjárnak érte Nerónál, mert különben aggodalmában és bánatában el kellene pusztulnia.

Vinicius elmondá neki, miképp először Aulustól tudta meg, hogy őt a császári palotába hozták. Ennek oka teljesen ismeretlen előtte. Nero egy embernek sem ad számot elhatározásai és parancsai felől. De csak legyen nyugodt, hiszen ő, Vinicius, közelében van és közelében marad. Inkább elvesztené szeme világát, mintsem ne lássa őt többé, inkább elvesztené életét, mintsem elhagyja őt. Ő lelkének fényessége és úgy fogja őt őrizni, mint a tulajdon lelkét. Házában, mint az ő istenségének oltárt akar neki emelni, áldozva aloét és myrrhát, tavaszi kökörcsint és almavirágot fog reá hinteni és mivel Nero házában nyugtalankodik, esküt tesz reá, hogy nem kell többé sokáig itt maradnia.

Jóllehet szavai tulajdonképp csak kifogások voltak, mégis melegen és meggyőzőleg hangzottak, mivel igazi, benső érzelemből fakadtak. Mély szájalom tölté el Viniciust, a leány szavai lelkéig hatottak és mikor köszönetet mondott neki, mikor biztosítá őt, hogy Pomponia örökké jóakarója marad jóságáért, ő maga pedig egész életén át lekötelezettnek érzi magát iránta, erőt vett rajta a megindulás és képtelennek tartá magát arra, hogy kérelme ellen cselekedjék. Szive egyre lágyabbra lőn hangolva iránta. Mikor tehát az ünnepi lakoma mindig zajosabb lett, közelebb igyekezett hozzá és barátságos, édes, a szív legmélyéből fakadó szavakat suttogott neki, melyek zeneként hangzottak fülében és elámították szívét.

És ő elámíttatá magát. Ez idegen emberek közepette mindig több hitelt adott szavainak, egyre szeretetreméltóbbnak tetszett neki, hódolata mindig bizalomkeltőbbnek látszott előtte. Vinicius megnyugtatón iparkodott őt, megigérte neki, hogy kiszabadítja a palotából, el nem hagyja őt, életét adja érte. Ugyan már Aulus házában is beszélt a szerelemtől, melyet adni, a boldogságról, melyet nyújtani képes, de most tartózkodás nélkül megmondta neki, hogy őt szereti, hogy ő a legkedvesebb és legdrágább neki a világon. Ligia először hallott ily szavakat egy férfi szájából és míg figyelt,

úgy tűnt föl neki, mintha álomból ébredne, mintha oly boldogság lenne osztályrésze, mely mérhetetlen gyönyört, de egyúttal mérhetetlen fájdalmat rejt magában. Arca égett, szíve hevesen dobogott, félig nyílt szája bámulatot és csodálkozást fejezett ki. Ijedtség fogta el amiatt, hogy ilyen dolgokat hallgatott és még sem ejtett volna el belőle egy szót sem a világon semmiért. Majd lesüté szemét, majd ragyogó pillantással, de egyúttal félénken és kérdőleg nézett Viniciusra, mintha azt akarná mondani: «Beszélj tovább!»

De az ő közelléte is egyre jobban hatott Viniciusra. Halál-sáppadtság borítá arcát, szíve láthatólag dobogott a skarlátvörös tunika alatt, lélegzete elakadt, a szavak csak nehezen hagyták el ajkait. Első ízben érezte magát ily közel a kedveshez. Gondolatai összezavarodni készültek. Végre megragadta a leány karját csuklója fölött, amint azt egyszer már Aulus házában tette és reszkető ajakkal suttogá:

— Szeretlek Callina... istennőm!

— Eressz el, Marcus — kérte Ligia.

Ő azonban magához igyekezett őt vonni és szenvedélyes hangon esengett:

— Istennőm! Szeress!

De ebben a pillanatban Acte figyelmeztető hangja volt hallható:

— Vigyázzatok, a császár reátok néz.

Vinicius hirtelen haragra gerjedt, úgy a császár, mint Acte iránt. Az utóbbinak figyelmeztető szavai egyszeriben megtörték a varázst. Még egy jóbarát hangja is fölingerelte volna ebben a pillanatban a fiatal ember haragját, Acteről pedig azt is föltette, hogy Ligiával való beszélgetésében akarja őt megzavarni. Fejét hevesen hátra vetve és Ligia vállán keresztül haragosan a fiatal szabadosra pillantva, dühösen mondá tehát:

— Elmultak azok az idők, Acte, mikor te a lakomáknál a császár mellett pihentél és most a vakság fenyeget, amint mindnyájan tudják — tehát alig lehetséges, hogy látod őt.

— Látom őt, elhiheted — mondá Acte szomorúan. — Ő olyan rövidlátó, mint én és smaragdján át szemlél benneteket.

Mindent, amit Nero tett, még azok is a legnagyobb éberséggel figyelték meg, akik legközelebb állottak hozzá. Vinicius a leg-

nagyobb mértékben nyugtalanná lett, de iparkodott magán uralkodni és szemét óvatosan a császárra irányozta. Ligia, ki zavarában a lakoma elején a császárt csak mintegy ködfátyolon át látta, most szintén felé fordítá kíváncsi, de egyúttal rémült szemét.

Acte igazat beszélt. Nero egészen az asztal fölé hajolva, szünetlenül Ligiára és Viniciusra nézett, miközben egyik szemét behunyta és a másik elé a kerekre csiszelt smaragdot tartotta, melyet mindig használt, ha valamit tüzetesen akart látni. Egy pillanatban tekintete Ligiáéval találkozott és a fiatal leány szíve megborzadva, görcsösen összehúzódott. Mikor még gyermekéveiben Aulus birtokain időzött Sziciliában, egy öreg egiptomi női rabszolga gyakran beszélt neki óriási sárkányokról, melyek a hegyek barlangjaiban laknak és most úgy rémlett neki, mintha ilyen szörnyeteg iszonyatos szeme nyugodott volna rajta. Önkénytelenül, mint egy ijedt gyermek, Vinicius keze után kapott, miközben a legellenmondóbb gondolatok cikáztak át agyán. Tehát ez volt ő? Ez volt a borzasztó, a mindenható? Még soha se látta őt eddig és más képet alkotott magának föléle. Rettenő arc lebegett előtte, kegyetlen, merev vonásokkal és mit pillantott meg most? Egy bikanyakon ülő, rendkívül nagy fejet, mely inkább nevetségesen, mint borzasztóan hatott, mert messziről gyermekfejhez hasonlított. A közönséges halandóknak eltiltott, amethisztiszinű tunika kékes világot vetett a széles, túlságos rövid arcra. A sötét haját az Othótól fölkapott divat szerint négy fürtbe fonva viselte. Szakállát kevésbé előbb Jupiternek áldozta föl, amiért egész Róma hálaköszönését fejezte ki neki, habár titokban azt suttogták, hogy ez csak azért történt, mivel szakálla vörösleni kezdett, mint a család minden férfitagjánál. A szemek fölött hatalmasan kidomboruló homlokon ugyan valami olympikus volt és az erőlesen összehúzott szemöldökök a korlátlan hatalom öntudatára mutattak, de az arc alsó része, a félistenhez méltó homlok ellenére mégis majomra emlékeztetett és egy iszákosnak és komédiásnak arcához hasonlított, mert a teljes fiatalság dacára kövér és egyúttal mégis kiélt vonások a szenvedélyes, mindig váltakozó érzéki vágyak bélyegét viselték magukon. Ez arc baljóslatunak, de egyúttal visszataszítónak és undort gerjesztőnek látszott Ligia előtt.

Mikor néhány perc múlva a smaragdot letette, Ligia láthatta kidülledt, kék szemeit, melyek a fényözön sugárzó ragyogásában

folyton-folyvást pislogtak és olyan üveges, üres kifejezéssel birtak, mint egy halottnak a szemei.

— Ez az a kezes, aki Vinicius szerelmét fölgerjeszté? — kérde most a császár, Petroniushoz fordulva.

— Ő az, — viszonzá Petronius.

— Melyik népből származik?

— A ligiaiak népéből.

— Vinicius szépnek tartja őt?

— Burkold egy olajfa korhadt törzsét egy asszony peplonába és Vinicius szépnek fogja találni. De te, páratlan szakértő, már leolvasom arcodról az ítéletet felőle. Ne fáraszd magad, hogy kimondd. Helyesen ítélsz, a leány túlságos sovány és nyomoruságos, igazi mákfej a túlságos vékony száron! Ugyan már sokat tanultam tőled, de olyan biztos látással, mint neked van, még nem bírok... Hiszen alig lehetséges egy lakoma alatt, melynél mindnyájan fekszenek, az egész termetről ítéletet mondani, de azért mégis azonnal fogadni mernék Tullius Senecióval az ő kedvesébe, hogy te már azt gondoldad magadban: a leánynak túlságos keskeny csípője van.

— Túlságos keskeny csípője, — ismétlé Nero pislogva.

Alig észrevehető mosoly játszott Petronius ajkain. Tullius Senecio ellenben, aki eddigelé Vestinussal társalgott, vagyis inkább az álmokban való hite miatt kigúnyolta őt, anélkül, hogy tudná, miről volt szó, Petroniushoz fordult és kijelenté:

— Tévedsz! Én a császárral tartok.

— Annál jobb, — viszonzá Petronius. — Éppen azt készültem kifejtetni, hogy még mindig van egy parányi eszed, de a császár azt vélte, hogy tökéletes számár vagy.

— Habet! — kiáltá Nero nevetve — és hüvelykujjával a föld felé mutatott, mint a cirkuszban, mikor a legyőzött gladiátornak nem szabad többé kegyelmet remélnie.

De Vestius, még mindig abból a föltevésből kiindulva, hogy az álmokról beszélnek, kiáltá:

— Mégis hiszek az álmokban és kevéssel ezelőtt Seneca is azt mondta nekem, ő is hisz bennök. Úgy is van, — magyarázá Vestinus. — Hogy vannak emberek, akik az istenekben nem hisznek, azt még értem, de azt föl nem foghatom, hogy nem lehet az álmokban hinni.

— És hogy állunk a jósokkal? — kérde Nero. — Nekem azt jövendőlték egyszer, hogy Róma megszűnik létezni, az egész Kelet fölötti uralom pedig enyém lesz.

— Jövendölések és álmok szoros viszonyban állanak egymással, — jegyzé meg Vestinus. — Egy prokonzul, aki nagyon hitetlen volt, egykor egy rabszolgát küldött lepecsételt levéllel Mopsus templomába; a rabszolgának szigorúan meg volt tiltva, hogy a levelet ki ne nyissa, hiszen a prokonzul arról akart meggyőződni, vajjon az isten a lepecsételt levélben foglalt kérdésre tud-e feleletet adni. A rabszolga egy éjjel valami jelentős álom vártában a templomban aludt és mikor haza érkezett, így szólt: Egy ifjú jelent meg álmomban, aki fényes volt, mint a nap és csak e szavakat mondá: «Egy feketét». A prokonzul elsáppadt, mikor ezt hallotta és vendégeihez fordult, akik hozzá hasonlóan hitetlenek voltak. Tudjátok-e, mi volt a levélben? — kérde.

Itt Vestinus elhallgatott, fogta a boros ivócsészét és jó hosszú kortytyal frissíté föl magát.

— Nos, mondd hát meg, mi volt a levélben? — sürgeté Senecio.

— A levélben ez a kérdés volt: «Minő bikát áldozzak, fehér-et-e vagy feketét?»

A figyelmet, melyet ez az elbeszélés felköltött, hirtelen elterelte Vitellius, aki már félig ittasan jött a lakomához és most egyszerre és minden ok nélkül őrült nevetésre fakadt.

— Ugyan miért nevet ez a haspók? — kérde Nero.

— Az ember csak nevetése által különbözik a baromtól, — jegyzé meg Petronius — és egyéb bizonyítéka nincs arra nézve, hogy ő nem disznó.

Erre Vitellius egyszerre abbahagyta a nevetést és olyan csodálkozva nézett a jelenlevőkre, mintha azelőtt soha se látta volna őket.

— Apám lovaggyűrűje leesett az ujjamról, — mondá, vánkosokhoz hasonló kezeit a magasba tartva.

— Az apjáé, aki varga volt, — tev é hozzá Nero.

Az ünnepi lakoma vígassága egyre jobban fokozódott. Egy csapat rabszolga mindig új fogásokat hordott föl; nagy, vázához hasonló tartókból, melyek hóval voltak megtöltve és repkényindákkal koszorúzva, újra meg újra apró edényeket húztak ki a leg-

különfélébb borfajokkal. Mértéktelenül sokat ittak. Időnkint rózsák hullottak le a mennyezetről az asztalokra és a vendégekre.

Petronius most arra kérte Nerót, hogy az ünnepséget énekével dicsőítse meg, mielőtt mindenki teljesen leitta magát. Ezt a kérést mindenfelől támogatták, de Nero vonakodott. Nemcsak elfogultsága tiltja, hogy a közkívátnak engedjen, mondá, hanem még más ok is. Az öntudatosság természetesen mindig hiányzik nála és csak az istenek birnak arról sejtelemmel, mily önlegyőzésbe kerül minden föllépése. Csupán azért nem vonul vissza teljesen, mert belátja, hogy valamit kell tennie a művészetért, mert hangját, ezt az isteni adományt, amelylyel Apolló boldogítja őt, nem szabad parlagon hevertetnie. Sőt birodalmával szemben erre kötelezve érzi magát. De most tényleg rekedt. Már az éjjel ólomsúlyokat rakott mellére, de az se használt, úgy, hogy azzal a gondolattal foglalkozik, miképp Antiumba utazik s ott a tengeri levegőt élvezi.

De most Lucanus a művészet és az emberiség nevében kérte őt, hogy engedjen. Hiszen köztudomású, miképp az isteni költő és énekes új himnuszt alkotott Venushoz, amelyhez képest Lucretius himnusza úgy hangzik, mint az esztendő kölyökfarkas nyöszörgése. Csak énekével avatja ezt az ünnepséget igazi ünneppé. Egy jó uralkodónak nem szabad alattvalóit ilyen örömtől megfosztani.

— Ne légy kegyetlen, császár! — fejezé be Lucanus beszédét.

— Ne légy kegyetlen, császár! — ismétlék mindnyájan, kik a közelben ültek.

Ekkor Nero szétterpeszté kezeit, annak jelül, hogy engednie kell és minden szem felé fordult és mindenkinek arcán mély hála volt kifejezve. De megparancsolta, hogy mindenekelőtt Poppaeát értesítsék szándékáról. Gyöngélkedése miatt ugyanis távoltartá magát a lakomától, így beszélte Nero a jelenlevőknek, de mivel semmi orvosság nem szerezhet neki olyan könnyebbséget, mint az ő éneke, fájna neki, ha ezt az alkalmat elmulasztaná.

Poppaea meg is jelent haladéktalanul, mert bár teljesen uralkodott Nerón, tudta, milyen veszélyes őt ingerelni, mihielyt hiúsága mint énekesnek, kocsihajtónak, vagy költőnek forgott szóban. Mikor belépett, oly szép volt, mint egy istennő. Neróhoz hasonlóan ő is amethisztzínű ruhákat viselt, csodálatos, egykor Masinissától elrabolt

gyöngysor ékesíté nyakát és arany hajával, szelid pillantásával még teljesen leányosan festett, a már kétszer elvált asszony.

Mindnyájan ujjongással fogadták és evvel a névvel üdvözölték: «isteni Augusta». Ligia még soha világ-életében nem látott ilyen szépséget és alig tudott saját szemének hinni.

De nagyon is jól tudta, hogy Poppaea Sabina a világon a legelvetemültebb nők egyike volt. Pomponia beszélte neki, hogy Poppaea volt az, aki a császárt az anyagyilkosságra, feleségének megöletésére birta. És mi minden jutott fülébe Aulus házában a vendégektől és cselédektől Poppaea felől! A városban fölállított szobraik éjjel összezünták, a reá vonatkozó föliratok, melyek szerzőinek a legsúlyosabb büntetéseket kellett elviselniök, a város falain újra meg újra megjelentek. És e hirhedt nő látásánál, akiben Krisztus követői minden gonosznak és bűnnek megtestesülését szemléltek, mégis úgy tetszett neki, hogy az angyalok, a mennyei seregek se feshetnek másképp. Mintegy odaszögezve maradtak Ligia szemei e csodás jelenségen és önkénytelenül szaladt ki ajakán e kérdés:

— Ah, Marcus, lehetséges-e ez?

De az ifjú, aki már kissé kapatos volt és türelmetlenkedett amiatt, hogy oly sok minden elterelte a leány figyelmét ő róla, azt felelé:

— Igen, szép, de te százszor szebb vagy. Te nem tudod, milyen szép vagy, mert különben beleszeretnél magadba, mint Narcissus. Nem, te nem ismered magadat, ocelle mi! Ne nézz többé reá, fordítsd reám szemedet, ocelle mi!

E szavaknál közelebb fordult hozzá, Ligia pedig Acte felé visszahúzódott. Azonban ebben a pillanatban csendet parancsoltak, mivel a császár fölemelkedett. Diodor énekes a deltának nevezett lantfélét nyújtá oda neki, míg Terpnos, akinek a császár énekét játékaival kellett kísérnie, «nablium»-nak nevezett hangszerével közelgett felé. Nero az asztalra támasztá lantját és szemeit fölfelé emelte. Hangtalan csend uralkodott a trikliniumban, csak a mennyezetről lehulló rózsák nesze volt olykor-olykor hallható.

A császár most énekelni kezdett, vagyis inkább a két lant kíséretéhez előadta énekhez hasonló, rithmikus módon, Venushoz írt himnuszát. Sem a hang, bár kissé fátyolozottan hangzott, sem a versek nem voltak rosszak, úgy, hogy a szegény Ligiát ismét

lelkiismeretfurdalás gyötörte, mert a himnusz, jóllehet a tisztátalan, pogány Venus volt benne ünnepelve, rendkívül szépnak tetszett neki és maga Nero, fején borostyánkoszorúval és fölfelé irányzott tekintetével most fenségesebbnek és kevésbé rettentőnek és visszataszítóknak látszott, mint a lakoma kezdetén.

Alig fejezte be az éneket, a vendégek viharos tetszésnyilvánításban törtek ki. «Ó, mily isteni hang!» Ez a kiáltás hangzott körös-körül. Néhány nő fölnyujtá kezét és elragadtatása jeléül, még az ének befejezése után is ebben a helyzetben tartotta; mások könnyel telt szemöket törölgették kezökkel; az egész csarnokban olyan zsongás uralkodott, mint a méhkasban. Poppaea pedig lehajtá aranyhajú fejét és Nero kezét ajakához vonta. Aztán ezt a kezet hallgatagon az övében tartotta, míg Pythagoras, ez a fiatal világszép görög, akivel később a már akkor félig örült Nero házasságra lépett, mely alkalommal magát menyasszonyi fátyollal ékesíttette és az összes, szokott szertartásokat elvégeztette, letérdelt a császár előtt.

Nero eközben fürkészőleg Petroniusra nézett, akinek dicséretére legtöbbet adott s az utóbbi így szólt:

— Ha a zenéről kell beszélnem, csak egyet mondhatok: Orpheusnak ebben a pillanatban oly sárgának kell lennie az irigységtől, mint az itt jelenlevő Lucanus és ha a versekről kell beszélnem, csak sajnálhatom, hogy nem rosszabbak, mert akkor megfelelőbb szavakat találhatnék dicséretökre.

Lucanus nem haragudott e féltékenységre való célzás miatt, sőt ellenkezőleg, hálával telten pillantott Petroniusra, adta a rosszkedvűt és duzzogva mondá:

— Átkozott sors, mely arra szemelt ki, hogy ilyen költő kortársaként éljek. Talán mégis hódítottam volna magamnak egy helyecskét az emberek emlékezetében és a Parnasszuson, így azonban olyan lámpácskához hasonlítok, mely a ragyogó nap mellett mindig csak pislog.

Petronius, akinek bámulatraméltó emlékezőtehetsége volt, ismételte a himnusz egyes részeit, egyes versszakaszokat idézett és dicsérte a szép kifejezésmódot. Lucanus tartózkodás nélkül hozzájárult e szavakhoz, de mégis úgy tett, mintha a költemény varázsa folytán elfeledte volna saját féltékenységét. Nero arcán végtelen gyönyör és az a mérhetetlen hiúság tükröződött, mely többé nem

az örültséggel határos, hanem már maga az örültség. Most ő maga mutatott azokra a versekre, melyek a legszebbeknek látszottak neki, igen, utoljára annyira ment, hogy Lucanust vigasztalta és azt mondá neki, ne csüggedjen, hiszen senki se bir erején felül emelkedni és a Jupiternek adott tisztelet nem zárja ki a többi istenek tiszteletét.

Aztán fölemelkedett, hogy Poppaeát elkísérje, aki valóban nagyon rosszul érezte magát s azért nem kívánt tovább maradni. A vendégeknek Nero megparancsolta, hogy újra foglalják el helyöket, mivel, mint kijelenté, ismét visszatér. Rövid idő múlva csakugyan vissza is jött, hogy ujfent tömjéneztesse magának és gyönyörködjék amaz előadásokon, melyeket az ünnepség dicsőbbé tételére ő, Petronius és Tigellinus készített elő.

Mindenek előtt még más költeményeket olvastak föl, vagy párbeszédeket mondtak, melyek borzasztóságának kellett nyilván a hiányzó élcet pótolnia. Aztán Paris, a híres mimelő lépett föl, aki Ionak, Inachus leányának kalandjait adta elő. A vendégek és kívált az ilyen előadásokhoz nem szokott Ligia azt hitték, hogy csodadolgokat vagy varázslatokat látnak maguk előtt. Paris, kezeinek és lábainak mozdulataival oly kifejezővé tudta tenni táncát s olyan előadást nyújtott, aminőt az ember alig tartott volna lehetségesnek. És mikor befejezésül korybantok rohantak be és a citera, flóta, cimbalom és a kisdob hangjai mellett vad kiáltások közt szíriai leányokkal bacchusi táncot lejtettek, Ligia azt képzelte, hogy szinte izzó tűz emészti őt és a mennykő csapott ebbe a csarnokba, hogy a tetőnek az ünnepség résztvevőire le kell szakadnia.

De a tetőzetre erősített arany hálóból csak rózsák hullottak alá és a már félig ittas Vinicius így szólt Ligiához:

— Láttalak Aulus házában a szökökütnál és szívemet szenvedélyes szerelem ragadta meg irántad. Borulj a keblemre és húnyd be a szemedet.

Ligia ütőerei hevesen lüktettek, aggodó érzés fogta el, mintha tátongó örvény nyílnék meg előtte, amelybe Vinicius dönti, Vinicius, akitől menekülést remélt, aki oly jónak, oly bizalmat keltőnek tűnt föl előtte. Mily fájdalmat okozott ez neki! Újra kimondhatatlan aggodalom fogta el tőle, ettől az ünnepségtől, saját magától. Mi volt ez? Nem hallott-e valami hangot, Pomponia hangját, mely így esdeklett:

«A lakoma lassankint féktelen ivással, igazi tivornyává fajult.» (67. l.)

Országos Széchényi Könyvtár

— Ligia mentsd meg magad!

Milyen gyöngének érzé magát! Néhány másodpercig attól tartott, hogy elájul. De tudta azt is, hogy senkinek se volt szabad — császári kegyvesztés terhe alatt — az asztaltól távoznia, míg a császár föl nem állt és ha nem lett volna is úgy, hiányzott nála az erre szükséges erő.

De a lakoma még koránt sem ért véget. Rabszolgák mindig új étkeket hordtak föl és a serlegeket fáradhatatlanul borral töltötték meg. A patkó-alakban fölállított asztal előtt pedig most két athléta jelent meg, hogy a vendégek előtt birkózást mutasson be.

A küzdelem azonnal megkezdődött. A birkózók izmos, olajtól fénylő alakjai oly szorosan kapaszkodtak egymásba, hogy egy testet látszottak képezni; tagjaik ropogtak a vas ölekezés alatt, az összeszorított állkapcsokból baljóslatú csikorgás hallatszott. Néha a sáfránnyal behintett padlón gyors, tompa lábdobbantás hallatszott aztán a birkózók ismét csendesen és mozdulatlanul álltak, úgy, hogy a nézőknek úgy tetszett, mintha kőből faragott csoport volna előttük. Elragadtatással nézték a rómaiak a hátaik, lábszárak és karok mértéken túl megerőltetett izmainak játékát. De a küzdelem nem sokáig tartott, mert Krotont, a gladiátoriskola mesterét és elüljáróját nem hiába tartották a legerősebb embernek az egész birodalomban. Ellenfelének lélegzete egyre gyorsabb lett és végre hörgésbe ment át, arca szederjes színű lett, vér ömlött ki száján és mintegy élettelenül rogyott a földre.

A birkózás vége viharos tetszést idézett elő, Kroton pedig ellenfelének hátára tette lábát, erőtől duzzadó karjait mellén keresztbe fonta és diadalmas pillantásokkal nézett körül a teremben.

Most állatokat utánzó emberek léptek föl, aztán szemfényvesztők és bohócok jöttek. De ezekre már alig ügyeltek, mivel a bor már elhomályosítá a nézők szemét. A lakoma lassankint féktelen ivássá, igazi tivornyává fajult. A szíriai leányok, akik a bacchusi táncban közreműködtek, a vendégek közé keveredtek. A zene a citerák, lantok, örmény cimbalmok, egyiptomi sistrumok, trombiták és kürtök vad, durva hangkeverékévé változott, de mivel a lakomázók közül számosan társalogni óhajtottak, azt kiabálták a zenészeknek, hogy távozzanak. A levegő egyre tikkasztóbb, egyre nyomasztóbb lett, hiszen terhes volt a virágok illatával, az olajok szagával,

melyekkel a lakoma alatt gyönyörű fiúk a vendégek lábait kenték, hiszen tele volt sáfrányillattal, a sok ember kigőzölgésével. A lámpák lobogó fénye homályosabb és homályosabb lett, ferdén voltak a koszorúk a tivornyázók fején, akiknek fakó arcán kövér izzadságcseppek peregettek le.

Vitellius az asztal alá esett. Vestinus az ittasoknál sajtáságos makacssággal már vagy tizedszer ismételte Mopsus választát a prokonzul bepecsételt levelére, Tullius ellenben, aki folyton az isteneket gúnyolta, vontatott, csuklástól megszakitott hangon jelenté ki:

— Igen, ha Xenophanes sphaerosa kerek, akkor, gondold meg jól, az ilyen istent hordó gyanánt lábbal lehet magad előtt gurigálni.

Ezek a szavak nagy fölháborodást idéztek elő Domitius Afer-nél, az ismert gonosztevőnél és besugónál. Bizonyynal fölháborodása következtében önté le egész tunikáját falernumival, mert mint tüzeskedve mondá: az ő hite az istenekben soha sem ingott meg. Hiszen vannak emberek, akik azt állítják, hogy Róma elpusztul, igen, sokan abban a nézetben voltak, hogy már tönkre van téve. De ha így állna a dolog, mi volna az oka? Bizonyosan az ifjúság hitetlensége, mert vallás nélkül nincs erény. Megfeledeztek a korábbi, egyszerű erkölcsökről és senki se gondolja meg, hogy epikureusok nem képesek a barbároknak ellenállni. De ő hiába beszél! Nagy fájdalomában, hogy ilyen korban kell élnie, nem tud más módot a rajta rágódó bánat elfojtására, mint hogy magát az élvezet karjaiba veti.

— Ki mondja, hogy Róma elpusztul! — kiáltá Memnius Regulus konzul, kopasz fejét a ferdén álló koszorúval hátraszegve. — Mily balgaság!... Én, a konzul, jobban tudom. Videant consules!... Harminc légio védi ami pax romanánkat!

Itt mindkét öklét halántékára szorította és az egész termen át kiáltotta: — Harminc légio! Harminc légio!... Britanniától a párthusok határáig! — tévé hozzá kissé halkabban, kezével homlokára ütve. Erre az asztal alá gurult, ahol a flamingó-nyelveket, a meleg és hideg gombát, a mézes sáskát, halat, húst, szóval: mindent, amit megevett és megivott, kiadott.

De a légiók száma, melyek a római birodalom békéjét őrizték, koránt se nyugtatta meg Domitiust.

— Nem, nem! — kiáltá, — Rómának el kell pusztulnia. Az istenekben való hit oda, a szigorú erkölcsökre nem adnak többé semmit! Ó mennyire sajnálom ezt! Mert az élet mégis szép, mert a császár kegyesnek mutatkozik és a bor jó. Ah, mennyire sajnálom ezt! Mit használ nekem a jövőendő élet! — zokogá. — Milyen igaza volt Achillesnek. Sokkal kívánatosabb itt a nap alatt szolgának lenni, mint uralkodónak a chimerikus mezőkön! És egyáltalán még kérdés, vannak-e istenek, habár a hitetlenség okozza az ifjúság romlottságát.

Lucanus az előtte álló vázáról borostyángallyat vett és ezzel ékesíté magát, miközben a legmélyebb meggyőződés hangján folyton ismétlé:

— Nem vagyok ember, faun vagyok.

Petronius még teljesen józan volt. De Nero, aki kezdetben «isteni hangja» iránti tekintetből csak keveset ivott, végre serleget serlegre ürített és tökéletesen berugott. Hiában igyekezett költeményéből néhány versszakaszt előadni — és pedig ezúttal görög nyelven — elfelejtett mindent, úgy, hogy anélkül, hogy tudná, Anakreon egyik dalát kezdé énekelni. Eközben Pythagorasnak, Diodorusnak és Terpnosnak kellett kísérniök, de mivel nem tudtak ütemet tartani, ismét abbahagyták. Nero, mint a szépnek szakértője és csodálója, most egyszerre igazi elragadtatásra gerjedt Pythagoras szépsége iránt, akinek kezét elragadtatásában szünet nélkül csókolgatta. Ilyen csodálatos kezet pedig már látott egyszer... Ugyan kinek volt ilyen keze?

Eltűnődve kapott izzadt homlokához, és egyszeriben borzalom ült ki arcán.

— Anyámnak, Agrippának volt ilyen keze. Azt mondják, hogy holdas éjjeken a tengeren sétál Bajae és Puteoli mellett — suttogá, komor látomásoktól észrevehetőleg lenyűgözve. — Szakadatlanul sétál és sétál, mintha valamit keresne. És ha egy sajkához ér, csak egy pillantást vet bele és tovább sétál. De a halásznak, akire pillantása esett, meg kell halnia.

— Vonzó tárgy! — jegyzé meg Petronius.

— Az istenekben nem hiszek, de a szellemekben igen, — veté közbe Vestinus titokzatosan, nyakát daruként kinyujtva.

De Nero nem ügylet a beszélők egyikére sem és folytatá:

— Hiszen megünnepeltem a lemuriákat! Nem, nem akarom látni őt! Már őt esztendő mult el azóta. El kellett, el kellett őt ítélnem; nem küldött-e gyilkosokat utánnam? Ha meg nem előztem volna őt, ma nem halljátok hangomat!

— Köszönet neked, császár, Róma nevében és az egész világ nevében! — kiáltá Domitius Afer.

— Bort! Bort! Üssétek, üssétek a tympanumot!

Újfent vad lárma keletkezett.

Még csak kevés ideig tartott és aztán a császár is teljesen berugott és mindnyájan lerészegedtek. Vinicius nem kevésbé volt ittas, mint a többiek. Mély sáppadság borítá megbarnult arcát, mikor bizonytalan vonásait a legnagyobb erőlködéssel igyekezvén rendbe szedni, hangos, parancsoló hangon mondá Ligianak:

— Mostantól fogva enyém vagy! A császár azért követelt ki Aulustól, hogy nekem ajándékozzon, értesz-e engem?

Meg akarta Ligiát fogni, de Acte védte őt s a leány maga is erejének utolsó maradványával védekezett. De hasztalan igyekezett őt mindkét kezével távol tartani magától, hasztalanul esedezett neki szívfájdalomtól és félelemtől reszkető hangon, hogy ne bántsa őt, legyen irgalmas iránta.

Mit használt Ligianak, hogy ellent mondott és elfordult, hogy kezéből kiszabaduljon? Főlemelkedett és mindkét karjával átölelte őt.

De ugyanabban a pillanatban karjait oly könnyűséggel lefejté valaki a leány nyakáról, mintha egy gyermek karjai volnának, őt pedig úgy félre tolta, amint egy kis száraz gallyat, vagy hervadt levelkét félre tesznek. Mi történt? Vinicius megdörzsölte álmélkodó szemét, fölnézett és a ligiai Ursusnak óriás alakját látta állani maga előtt, aki Aulus házából ismerős volt előtte.

A ligiai ugyan nyugodtan állt ott, de kék szemével olyan különösen nézett Viniciusra, hogy a vér elhült a fiatal rómainak ereiben, aztán karjára vette a királyi gyermeket és egyenletes, nyugodt léptekkel elhagyá a trikliniumot.

Acte haladéktalanul követte őt.

Vinicius egy másodpercig mintegy megkövülve ült ott, aztán fölugrott, a kijárat felé szaladt és szakadatlanul kiáltozta:

— Ligia, Ligia!

De a csalódás, a megdöbbenés, a düh és a bor végre érvényesíté hatását. Ide s tova tántorogva, megbotolva, megkapta egy rab-szolga karját és pislogó szemmel kérde:

— Mi történt?

Az pedig merev, kifejezéstelen mosolylyal egy teli serleget nyújtott neki.

— Így! — mondá.

Vinicius ivott és a földre rogyott.

A vendégek legnagyobb része már az asztalok alatt hevert; néhányan tántorgó léptekkel átmentek a trikliniumon, mások vánkosokon az asztaloknál fekvé aludtak és hortyogtak. És mindezekre a részeg konzulokra és senátorokra, ittas lovagokra, költőkre és bölcselőkre, az ittas táncosnőkre és patricius nőkre, e koszorúkkal ékesített, tobzódó és mégis már elerőtlenedett tömegre, erre az egész hatalmas és mégis már a pusztulásnak szánt világra a mennyezet arany hálójából rózsá hullott le rózsára.

Künn pedig már derengeni kezdett a nap.

NYOLCADIK FEJEZET.

URSUST senki se tartóztatta föl, egy ember se kérdezte, mit csinál. A vendégek, akik még nem heverték az asztal alatt, már jó régen elhagyták helyöket s így, mikor a cselédség az óriást karján az ünnepségen résztvevő egyik nővel megpillantotta, rabszolgának tartotta őt, aki eszmélettel többé nem bíró úrnőjét elvitte. Hogy Acte követte őket, teljesen kizárt minden gyanakvást.

Igy akadálytalanul kijutottak a trikliniumból a mellette levő helyiségekbe s innét az oszlopos folyosóra, mely Acte lakásához vezetett.

Ligiát oly bágyadtság fogta el, hogy holtként feküdt Ursus karjaiban. Csak mikor a friss, tiszta reggeli levegő körülengte őt, nyitá ki szemét. Lassankint világosabb és világosabb lett. Miután az oszlopos folyosón áthaladtak, egy oldalvást eső portikusba fordultak, mely nem az udvarba, hanem a palota kertjeire nyílt, melyekben a piniák és cipruszok csúcsai már a regghajnal első sugarai-ban fürödtek. A császári palotának ebben a részében egy lélek se volt, a zene hangjai, az ünnepi tivornya lármája csak kivehetetlenül hallatszottak idáig és Ligia olyasmit érezett, mintha a pokolból Isten szép világába vitték volna. Tehát mégis volt más valami, mint az a borzasztó triklinium, volt menny, hajnalpír, volt fény és béke. A fiatal leány hirtelen sirva fakadt és a ligiainak karjaiba simulva, zokogva kiáltá:

— Vigy haza, Ursus, haza Aulushoz és Pomponiához.

— Akkor hát menjünk! — felelé Ursus.

Eközben az Acte lakásához tartozó kis atriumba értek. Itt Ursus az izgatott leányt a szökőkút közelében egy márványpadra ereszté, és Acte azon igyekezett, hogy megnyugtassa és meggyőzze őt,

«Karjára vette a királyi gyermeket és egyenletes, nyugodt léptekkel elhagyá
a tricliniumot.» (70. l.)

hogy itt semmi veszély se fenyegeti, mivel az ittas vendégek bizonyosan estig alszanak. De Ligia nem akart semmit se hallani. Mindkét kezét halántékához szorította és mint egy gyermek, újfent azt ismételte mindig:

— Vigy haza, Ursus; vigy haza.

Ursus erre ismét késznek nyilatkozott. Majd csak kijut vele mondá, habár a kapuknál praetoriánusok állanak. Az őrég nem tartóztatja föl a távozókat. A kapuk előtt számtalan gyaloghintó van, mert a vendégek csapatostól indultak haza felé. Azért senki se fog velök törődni. Ha az emberek közé elegyedtek, egyenest haza térhetnek. És azonkívül mit kell neki valakit kérdezni? Amit neki királyi gyermeke parancsol, azt kell tennie. Hiszen azért van itt.

És Ligia ismétlé:

— Igen, Ursus, vigy haza; menjünk.

Acte kifejté minden ékesszólását, hogy kettőjüket szándékukról lebeszélje. Arról meg van győződve, jegyzé meg, hogy a palotából akadálytalanul kijutnának, mert senki se tartja vissza őket. De nincs megengedve, hogy valaki a császár palotájából kiszökjék és aki ezt teszi, a fölséget sérti meg. Hiszen elmehetnek, de már este egy centurio fog megjelenni egy zsoldos csapat élén Aulus házában, hogy neki és feleségének megvigye a halálos ítéletet. Magát Ligiát okvetetlenül visszahurcolják a császári palotába és akkor menthetetlenül veszve van. Aulus és Pomponia halála meg van pecsételve, ha födelük alatt oltalmat nyújtanak neki.

Ligia csüggedten ereszté le kezét. Ah, hiszen nem volt menekvés! Csak Aulus és Pomponia pusztulása és a saját romlása közt választhatott. Csak csoda mentheti meg őt a fenyegető veszélytől. Csoda és Isten hatalma.

— Acte — kérdé kétségbeesve — nem hallottad-e, amint Vinicius azt mondá, hogy a császár neki ajándékozott engem és még este előtt elküldi rabszolgáit és házába vitet?

— Hallottam szavait — viszonzá Acte, mire kezével csilapító mozdulatot téve, hallgatásba merült. Ligia kétségbeesését ő nem értette meg, hiszen ő maga is Nero kedvese volt. Azért egyéb nemes gerjedelmei dacára nem volt képes ily viszony gyalázatát érezni. Mint korábbi női rabszolga, hozzá volt szokva a rabsághoz

és azonkívül szerette Nerót. Ha ő most ismét visszatérne hozzá, feléje nyujtaná kezét, mint a boldogság felé. Világos volt előtte, hogy Ligianak a fiatal és szép Vinicius kedvesévé kell lennie, ha az előtte oly drágákat, ha magát nem akarja romlásba dönteni. Mit használna tehát minden vonakodás?

— A császár palotájában — folytatá újfent rövid szünet mulva — épp úgy veszélyeztetve volnál, mint Viniciusnál.

De Ligia kezébe rejté arcát, melyet sötét szégyenpír borított és hevesen kiáltá:

— Nem maradok sem itt, se Vinicius házába nem megyek. Nem! Soha!

— Hát Viniciust annyira gyűlölöd? — kérde Acte, e szenvedélyes kitörésen elbámulva.

De mikor Ligia minden válasz helyett ismét sirásra fakadt, Acte keblére vonta és vigasztalni igyekezett őt. Ursus pedig nehezen lélegzett és ökölbe szorítá hatalmas kezét, mert ő, aki egy kutya hűségével szerette királyi gyermekét, alig bírta elviselni annak könnyeit. Ha ez a még félvad ligiai szive első gerjedelmére hallgatott volna, visszarohan az ünnepi terembe, hogy Viniciust, sőt szükség esetén magát a császárt is megfojtsa. De attól tartott, hogy ez által csak veszélyeztetné úrnőjét és nem is tudta igazán, vajjon az ilyen, bár reá nézve oly nagyon egyszerű tettet, a keresztre feszített Bárányka követőjének szabad-e magára vállálnia.

Azonban Acte, ki még mindig Ligia megnyugtatóján fáradozott, ismét kérde:

— Hát annyira gyűlölöd őt?

— Nem — viszonzá Ligia — nem szabad őt gyűlölnöm, mert keresztény vagyok.

— Azt tudom, Ligia. Tarsosi Pál leveleiből azt is tudom, hogy a halált többre kell becsülni a bűnnél. De mondd meg, vajjon tanításod megengedi-e, hogy másokat megölj?

— Nem!

— Akkor mint szabad a császár bosszúját Aulus házára fölidézned?

Mély csönd következett. Feneketlen mélység látszott megnyílni Ligia előtt.

— Kérdelek — ragadá meg a szót aztán újra a fiatal szaba-

dos — mivel sajnállak, mivel részvétellel viseltetem a jó Pomponia, Aulus és az ő fiuk iránt. Már rég idő óta élek itt a palotában és nagyon jól tudom, mit jelent a császár haragja. Nem, neked nem áll szabadságodban, hogy innét menekülj. Csak egy út marad nyitva számodra: esedezzél Viniciusnak, hogy vigyen vissza Pomponiához.

De Ligia térdre hullott, hogy más valakihez esedezzék. Ursus azonnal mellé térdelt és így imádkoztak együtt Nero palotájában, a kelő nap első sugaránál.

Előbb még soha se hallott Acte ilyen imádságot és nem tudta szemét levenni Ligiáról, aki, arcéllel felé fordulva, fölemelt kézzel, ég felé irányzott tekintettel térden állt és onnan látszott várni menekülést. A reggeli fény hajára, fehér peplosára esett, visszatükröződött szeme bogarában és így, fénytől körülözönölve, maga is fényalaknak látszott. E halvány arcból, e nyitott ajkából, e föllemelt kezeiből, ebből az égre irányzott pillantásból földöntúli lelkesedés szólt. A legnagyobb bámulattal tölté el őt ez az imádság itt, a gonosztett és gyalázat házában. Még egy pillanattal ezelőtt erősen meg volt róla győződve, hogy nem lehet menekvés és most az a hit támadt benne, hogy valami rendkívüli fog történni, a leány oly hatalmas segítségre talál majd, hogy az ellen maga a császár se bir küzdeni. Az égből bizonynyal angyalsereg száll le Ligia védelmére, vagy a nap kilöveli sugarait és magához fölhúzza őt. Acte már annyi csodáról hallott, mely állítólag a keresztények közt történt és most, miután jelen volt Ligia imádságán, nem kételkedett többé e csodák igazságában.

Jó idő múlva Ligia reménytől sugárzó arccal emelkedett föl, Ursus szintén fölállt és a padra támaszkodva, úrnője szavaira várakozott.

De annak a szeme könnybe lábadt és nagy csepp gördült le arcán.

— Isten áldja meg Aulust és Pomponiát — mondá — nem szabad őket szerencsétlenségbe döntenem és így nem szabad őket többé viszontlátnom.

Aztán Ursushoz fordult és azt mondá neki, hogy most már senkije sincs a világon, csak ő, tehát neki kell mostantól fogva atyjának és oltalmazójának lennie. Mivel sem Aulus házában nem

kereshet menedéket, mivel különben a császár bosszúját idézi föl e házra, sem a császári palotában vagy Vinicius házában nem maradhat, vigye őt ki Ursus a palotából, a városból és keressen számára valahol rejtkehelyet, ahol se Vinicius, sem az ő szolgálai nem találhatnak rá. Ő kész mindenhová követni őt; ha kell, átmegy vele a tengeren, hegyeken, a barbárokhoz, oda, ahol nem hallani többé római szót és ahová többé nem ér Nero hatalma. Reá, Ursusra bízta megmentését, mert hiszen most ő egyedüli menedéke.

A ligiai tüstént késznek mutatkozott és az engedelmesség jeléül átölelte úrnőjének lábait. De Acte arcán, ki csodát remélt, észrevehető csalódás látszott. Hol maradt amaz imádság hatása? A császár palotájából való távozást a felség elleni bűnténynek tekintették, melyet mindig megtoroltak és ha sikerülne is Ligianak elrejtőzni, a császár bosszúja mégis utolérné övét. Ha már minden áron meg akar szökni, vélekedék Acte, akkor távozzék Vinicius házából és a császár, aki soha se szeret mások ügyeibe avatkozni, bizonynyal bajosan támogatja Viniciust az üldözésben és szökése semmi esetre se lesz bűntény, mely a fölség ellen van intézve.

De Ligia más tervet eszelt ki. Sem Aulus, se Pomponia ne tudják meg, hol van, mondá. Azonban nem Vinicius házából, nem, az oda való menetel alkalmával fogja a menekülést megvalósítani. Hiszen az utóbbi, borközi állapotában, elárulta neki, hogy másnap, este felé, rabszolgáival elviteti őt. Kétségtelenül igazat beszélt, amit soha se tett volna, ha józan. Valószínűleg ő maga, vagy Petroniuszal együtt a lakoma előtt Nerónál volt és tőle azt a biztosítást nyerte, hogy másnap a leányt kiszolgáltatják neki. És ha Vinicius azt első nap elfelejti is, elviteti őt másnap. De Ursus megmenti őt. Majd eljön és kiveszi őt a gyaloghintóból, amint a trikliniumból kivitte és aztán együtt neki mennek a nagy világnak. Hiszen senki se bir Ursusnak ellenállni, még az a hatalmas bajvivó sem, aki a trikliniumban győzött. De mivel Vinicius talán nagyszámú rabszolgát küld, menjen Ursus Linus püspökhöz, hogy attól tanácsot és segítséget kérjen. A püspök, aki bizonynyal szálnalmat érez iránta és nem akarja őt Vinicius kezére bízni, minden esetre megparancsolja a keresztényeknek, hogy Ursusnak segédkezet nyújtsanak.

Fölbuzdulásában kipirultak Ligia orcái és csaknem derült mosoly vonult át ábrázatán, mert keblében újfent bátorság és biza-

lom ébredt és nem kételkedett többé megmentésében. Hirtelen ösztönzéstől indítatva, Acte nyakába borult, remek száját Acte arcára nyomta és azt sugá neki:

— Nem, Acte, nem árulsz el bennünket!

— Anyám árnyékára — viszonzá a szabados — nem árulak el benneteket! Csak kérd Istenedet, hogy sikerüljön Ursusnak megszabadításod.

Az óriási ligiainak kék gyermekszemei boldogságtól ragyogtak. Neki nem jutott eszébe semmi menekvés, akárhogy törte is szegény fejét, de ilyen vakmerőségre bátorkodott vállalkozni. Kijelenté, hogy akár nappal, akár éjjel, bármikor kész úrnőjeért síkra szállani. Azonnal elmegy a püspökhöz, mert a püspök az égről olvassa le, mi szükséges és mi nem szükséges. Keresztényeket pedig ő maga is elegendő számban össze tud szedni, hiszen nem keveset ismer a rabszolgák, a gladiátorok és a szabadosok közt, úgy a Suburában, mint a hidakon túl. Ezret, igen, kétezret is képes összehívni. És úrnőjét kivágni, erre képesnek tartja magát és abban is bízik, hogy kivezeti őt a városból és vele a nagy világba menni, az van még csak igazán kedvére. A világ végére is elmegy vele, ha meg kell lenni, elviszi oda, ha kívánja, ahonnét jött, ahol egy ember se tud Rómáról semmit.

És merően maga elé nézve, mintha valami réges-régen elfelejtett dolog jutna ismét az eszébe, hozzá tette:

— Az erdőkbe megyek vele! Hej! Milyen erdők vannak ott. Erdők, semmi más, mint erdők!

De újra összeszedte magát és erélyesen kijelenté, hogy azonnal megy a püspökhöz, de estére mintegy száz szövetséggel lesbe áll a gyaloghintóra. Megszabadítja királyi gyermekét, akár rabszolgák, akár praetoriánusok kísérik őt. De senkinek se tanácsolja, hogy ökle ügyébe kerüljön, még a vasszegverzet se védi meg őt. Mintha a vas olyan erős volna! Csak istenigazában vágjon reá az ember, a fej nem sokáig bírja ki alatta.

— Ursus! — kiáltá most Ligia, ujját figyelmeztetőleg fölemelve, mély és mégis gyermeki komolysággal — Ursus, ne ölj.

A ligiai a legnagyobb zavarban dörzsölte nyakát hatalmas jobbjaival. Mitevő legyen, dörmögé, hiszen csak meg kell mentenie szőke királyi gyermekét! Hiszen ő maga, az ő úrnője, egyetlen

védőjének nevezte őt. Majd igyekszik, amennyire csak lehet, magát féken tartani, de ha akarata ellenére elragadja őt az indulat, mi lesz akkor? Az már szent, hogy meg kell őt mentenie. És ha valami bűnt követ el, majd bűnbánatot tart és az ártatlan Báránkyához addig esedezik bocsánatért, míg a keresztre feszített Báránky megkönnyőrül rajta, a bűnösön... Csak azt kívánja, bár keze kevésbbé súlyos volna, mert Isten mentsen, hogy a Báránkyát megszorítsa.

— Most megyek a szent püspökhöz — végzé szavait, mélyen a föld felé hajolva, hogy meghatottságát elrejtse.

Acte pedig átölelte Ligia nyakát és sirásra fakadt. Ismét föltámadt benne az a sejtélem, hogy van egy világ, mely minden fájdalom ellenére nagyobb boldogságot képes nyújtani, mint a császári palota az ő bőségével, pompájával, még egyszer föltárlt előtte a kapu, mely az üdvösségre vezet, de egyúttal érezte, nem méltó arra, hogy a küszöböt átlépje.

KILENCEDIK FEJEZET.

M IKOR Ligia a mindenek fölött szeretett Pomponia Graecinára gondolt, mikor Aulus egész házára gondolt, akkor bizonynyal mély fájdalom lopódzott szívébe, de nemcsak a kétségbeesés tünt el belőle, nem, még gyönyört is érzett, hogy vallásának tanításáért föláladoz jólétet és kényelmet és bizonytalan, kóbor életet vállal magára. Ebben egy kissé talán a gyermeki kíváncsiság is közreműködött, hogy miképp alakul élete messze országokban, vad állatok között és a barbároknál, de az a meleg és mély meggyőződés, hogy cselekvésében az «isteni Mester» parancsai szerint jár el és hogy «Ő» fog ezentúl fölötté őrködni, mint egy jó, engedelmes gyermek fölött, mindent legyőzött. És akkor mi baj érheti őt? Az ő nevében akarja a reá mért szenvedést elviselni és ha hirtelen halála volna elvégezve, Ő fogja őt magához hívni és Pomponia halála után örökre egyesül majd vele. Mily gyakran búslakodott már Aulus házában amiatt, hogy ő a keresztény, mit se tehetett a keresztre feszítettért, akiről Ursus mindig olyan meghatottsággal beszélt. De most elérkezett reá nézve az a pillanat és szinte örömtől sugározva önté ki lelkét Acte előtt, mintha valami nagy szerencse érte volna őt. De ez nem volt képes az ilyen gerjedelmet megérteni. Mily okból akar Ligia az élet minden kelleméről lemondani, — kérdé — a várost és a kerteket, a templomokat és oszlopcsarnokokat és mindazt elhagyni, ami előtte szép és drága volt, elhagyni a napfényes országot és a hozzá közelálló embereket? Mily okból? Csak azért, hogy egy fiatal rómainak a szerelme ellen védekezzék. Nem, ezt Acte nem tudta fölfogni. Ugyan homályosan érezte, hogy Ligia cselekvése módja jogosult, hogy megfoghatatlan, végtelen bol-

dogság integet felé, de tökéletesen megérteni már azért se birta, mivel tudta, mily veszélylyel, mily kalanddal száll szembe a fiatal leány, mely esetleg halált hozhat reá. Acte aggódó természetű volt és aggodalommal telve gondolt arra, mit hoz az este. Arra nem birta magát elhatározni, hogy aggodalmait Ligiával közölje és így fiatal vendégét arra iparkodott rábeszélni, habár időközben nappal lett és a nap fényesen az atriumba sütött, hogy az álmatlanul eltöltött éjszaka után a szükséges nyugalomra térjenek. Ligia éppenséggel nem ellenezte az indítványt és mind a ketten a nagyon tágas, pompás cubiculumba mentek. Ott egymás mellett lefeküdtek, de Acte fáradtsága ellenére se tudott elaludni.

Gondolatai mindinkább összezavarodtak. Majd azt hitte, hogy megtalálta az útvesztőből a kivezető utat, majd mindig mélyebbre jutott bele és ha egyszer megragadni iparkodott a csalogató fénysugarat, annyira elvakítá őt, hogy semmit sem ismerhetett meg világosan. És mégis ösztönszerűleg kitalálta, mily végtelen boldogságot adhatna neki ez a fény, oly mérhetetlen boldogságot, amelyhez képest minden másnak el kell halványulnia, amelyhez képest még az is semmisnek tűnt volna fel, ha a császár Poppaeát elhagyja és ő hozzá, Actéhez fordul. Egyszerre az a gondolata támadt, hogy ez a császár, akit ő szeretett és akit önkénytelenül félistennek tekintett, épp oly sajnálatraméltó, mint minden rabszolga és hogy az ő palotája a numidiai márványoszlopokkal annyit ér, mint egy kőrákás. A legellentétebb érzelmek uralkodván rajta, amelyekről nem tudott számot adni, nyugalomra, alvásra vágyakozott, de az álom kerülte őt.

Abban a föltevésben, hogy Ligia, ki oly nagy veszélyekkel, oly bizonytalan jövővel száll szembe, szintén nem bir aludni, Acte hozzá fordult, hogy vele az estére tervezett menekülésről beszéljen.

De Ligia nyugodtan aludt. A félhomályos cubiculumba a függöny hasadékan át egy fénysugár esett, amelyben ezernyi arany-porszem nyüzsgött. E fénysugár világánál láthatta Acte, hogy Ligia, egyenletesen lélegzve, félig nyitott szájjal feküdt, és finom fejcséke meztelen karján nyugodott.

— Mily nyugodtan alszik! — gondolá Acte. — Igen, aludhat, ő még gyermek.

Reánézett a tiszta homlokra, a szépen ivelt szemöldökre, a

sötét pillákra, a félig nyílt ajkakra, megfigyelte a fiatal leány egyenletes lélegzését és újfent azt gondolta:

— Mégis mennyire különbözik tőlem.

És Ligia úgy tűnt föl neki, mint valami csoda, mint felsőbb, az istenektől megáldott lény, aki szebb, mint valamennyi virág Nero kertjeiben, mint valamennyi szobor palotájában. De a görög nő szívében nem támadt irigység; nem, a fiatal leányt fenyegető veszélyek gondolatára a legmélyebb részvét fogta el. Csaknem anyai érzés vett erőt rajta. Most már nemcsak Ligia csodálatos szépségétől érzett vonzódást hozzá, hanem szíve is fölszólt a szende teremtés mellett és ez érzelemnek kifejezést adva, ajkát annak aranyos hajára nyomta.

De Ligia nyugodtan tovább aludt, épp úgy, mintha otthon, Pomponia Graecina oltalma alatt volna. És sokáig aludt. Már elmúlt a dél, mikor kinyitá kék szemét és csodálkozva szétnézett a cubiculumban.

Észrevehetőleg csodálkozott azon, hogy nem Aulus házában van.

— Ah, te vagy, Acte — mondá végre, a félhomályban a görög nőt megismerve.

— Igen, Ligia.

— Már este van?

— Nem, gyermek, de már dél elmúlt.

— És Ursus? Még nem jött vissza?

— Hiszen Ursus nem szándékozott visszatérni, hanem csak este akar a keresztényekkel a gyaloghintóra lesbe állni.

— Az igaz.

Most elhagyták együtt a cubiculumot és a fürdőbe mentek. Miután Acte a fiatal ligiai nőt megfürösztötte, a reggelihez és aztán a palota kertjeibe kísérté őt, amelyekben most semmi veszedelmes találkozás nem fenyegette, mivel a császár és annak legközelebbi környezete még pihent. Ligia először látta életében e fölséges kertet, telve cipruszokkal, piniákkal, tölgyekkel, olajfákkal és mirtuszokkal. Számtalan szobor csillogott ki közülök, fényesen ragyogtak a tavak nyugodt vizeitükre, a rózsabokrok, melyeket a szökőkútak sugarai öntöztek, teljes virágzásban voltak, a bűvös barlangok bejáratait repkény és folyondár futották be, ezüstszerű hatyúk uszkáltak a vizen, a szobrok és fák közt Afrika sivatagaiból szelid gazellák

jártak körül és sokszínű madarak az ismert világrészek minde-
nikéből.

A kertek majdnem egészen üresek voltak, csak itt-ott dolgoztak rabszolgák ásóikkal és halk hangon dudolgattak, míg mások, örvendve a rövid pihenésnek, a tavak szélén vagy a tölgyek árnyékában üldögéltek, melyeknek ágaira és leveleire a nap imbolygó fényt vetett, mások pedig a rózsákat és halványlila sáfrányvirágokat locsolták. Acte Ligiával meglehetősen sokáig járkált körül, hogy a kert minden csodáját megmutassa neki és a benső nyugtalanság ellenére, mely Ligiát eltölté, mégis nagyon gyermek volt arra, hogy a legnagyobb érdeklődést és elragadtatást, a legteljesebb csodálkozást ne mutassa és ne gondolja, hogy a császárnak, ha jó ember volna, ilyen palotában, ilyen kertek közepett, mégis nagyon boldognak kellene lennie.

Elfáradván, végre egy padra ereszkedtek le, mely egy sűrű cipruszbozót között állt és arról beszéltek, ami leginkább nyomta szívüket, az estére tervezett szökésről. Acte sokkal jobban aggódott a szökés sikerültén, mint maga Ligia, igen, a vállalkozás néha örületesnek, vakmerőnek tűnt föl előtte és szíve részvétől duzzadt az ő oltalmára bizott fiatal teremtés iránt. Újra meg újra meghányta-vetette azt a gondolatot, vajjon nem volna-e százszor tanácsosabb az a kísérlet, hogy Viniciust szándékának megváltoztatására bírják, s azért most azt tudakolta, mióta ismeri őt Ligia és nem gondolja-e, hogy kéréseitől talán meglágyulva, visszaviszi őt Pomponiához.

De a kérdézt szomorúan rázta fejcskékjét.

— Nem — mondá. — Aulus házában Vinicius természetesen más volt, ott jónak és megbízhatónak látszott, de a tegnapi lakoma óta félek tőle és jobb szeretnék a ligiaiakhoz menni.

— De mikor nálatok, Aulus házában időzött, mégis kedves volt neked? — kérdé tovább Acte.

— Igen — viszonzá Ligia, fejét lehajtva.

— De te nem voltál rabszolga, mint én — vevé föl rövid tünődés után ismét a szót. — Vinicius feleségül vehetne téged. Te kezes és a ligiai király leánya vagy. Aulus és Pomponia úgy szeretnek, mint tulajdon gyermeköket; azonnal készek volnának gyermekökül fogadni, arról bizonyos vagyok. Miért ne venne téged nőül Vinicius, Ligia?

Ez azonban halkán és még szomorúbban viszonzá, mint előbb:

— Jobb szeretnék a ligiaiakhoz szökni.

— Ligia — kezdé újra Acte — akard-e, hogy tüstént Viniciushoz menjek, fölkeltessem, ha alszik és elmondjak neki mindent, amit éppen most mondtam neked? Igen, kedves gyermekem, elmegyek és így szólok hozzá: Vinicius, ő királyleány és a híres Aulusnak drága gyermeke. Ha szereted őt, vidd vissza Aulushoz és Pomponiához és aztán vidd őt, mint feleséget saját házádba.

De a fiatal leány ismét azt felelte, még pedig oly halkán, hogy Acte alig érté meg szavait, miközben nagy könnyek peregtek végig arcán:

— A ligiaiakhoz szököm.

A további beszélgetést közelgő lépések zaja szakította meg és még mielőtt Actének ideje lett volna arra, hogy meggyőződjék, ki jó, Poppaea Sabina lőn néhány női rabszolga kíséretében a pad előtt látható. Kettő közülök structollakkal legyezte az úrnőt, melyek arany pálcákra voltak erősítve s egyúttá az őszi napnak még mindig égető sugarai ellen védték őt, míg előtte egy ébenfa feketeségű aethiopiai nő gyermeket vitt a karján, aki aranyrojtal gazdagon szegélyezett bíborba volt burkolva. Acte és Ligia hirtelen fölemelkedtek, habár úgy vélekedtek, hogy Poppaea elmegy a pad előtt anélkül, hogy velök törődnék, de ő megállt és monda:

— Acte, a kis csengetyűk, melyeket a babára varrtál, rosszul voltak odaerősítve; a gyermek egyet leszakított róla és a szájába dugta; csak az volt a szerencse, hogy Lilithe még jókor észrevette.

— Bocsáss meg, isteni! — felelé Acte, karját mellén keresztbe téve és fejét meghajtva.

— Ki ez a női rabszolga? — kérdé most Poppaea, Ligiára nézve.

— Ez nem rabszolga, isteni Augusta, hanem Pomponia Graecina gyámoltja és a ligiai király leánya, aki őt annak idejében a rómaiaknak kezesül adta.

— És látogatóba jött hozzád?

— Nem, Augusta; két nap óta a palotában lakik.

— Tehát tegnap este részt vett a lakomában?

— Részt vett benne, Augusta.

— Kinek a parancsára?

— A császár parancsára ...

Most Poppaea ismét fürkésző tekintettel nézett Ligiára, aki lehajtott fővel, sugárzó szemét kíváncsisággal telve majd reá emelve, majd ismét lesütve állt előtte.

Hirtelen mély ránc mutatkozott az Augusta szemöldökei közt. Saját szépségét féltve és hatalma fölött féltékenységgel telten őrködve, folytonos aggodalomban élt amiatt, hogy egy szerencsés női vetélytárs egy napon romlásba döntheti őt, mint ő maga Octaviát a romlásba döntötte. Azért a palotában minden új, csinos arc felkölté gyanuját és miután Ligia termetét beható vizsgálat alá vette s miután arcának egyetlen vonása se került ki figyelmét, hevesen megdöbrent.

— Igazi nimfa — gondola magában. — Venus szülte őt. — És hirtelen fájdalmas gondolat támadt benne. Ami eddigelé valamely szépség láttára még soha se jutott eszébe, azt most világosan érezte: megöregedett! Sértett hiúság, félelem és rémület gyötörte Poppaeát. — Talán — gondolta aztán — Nero még nem is látta a leányt, vagy még nem tudta méltatni szépségét, mivel smaragdján keresztül szemlélte őt. De mi lenne, ha a természetnek e csodaművét nappal, teljes napfényben látná, mi lenne akkor? És ő azonkívül nem rabszolga, ő, habár atyja barbárokon uralkodott, mégis csak király leánya. Halhatatlan istenek, milyen szép! Olyan szép, mint én és hozzá fiatalabb!

És a ránc az Augusta szemöldökei közt mélyebb lett és szeme az aranyos szempillák alatt hideg kifejezést öltött. Most egyenest Ligiához fordulva, látszólag nyugodtan kérde:

— Beszéltél-e a császárral?

— Nem, Augusta.

— Miért szeretsz inkább itt lenni, mint Aulus házában?

— Nem szeretek inkább, úrnőm. Petronius rábeszélte a császárt, hogy vegyen el Pomponiától és akaratom ellenére vagyok itt, ó úrnőm!

— Tehát szeretnél visszatérni Pomponiához?

Poppaea az utolsó kérdést oly szelid, lágy hangon mondta, hogy Ligia szívében új reménység támadt.

— Ó úrnő! — kiáltá azért a fiatal leány, kezét kérőleg fölemelve — végy kegyesen pártfogásodba. A császár megígérte, hogy mint rabszolgát Viniciusnak szolgáltat ki, légy tehát közbenjáróm küldj vissza enyémhez!

— Hogyan, Petronius beszélt rá a császárt, hogy Aulus házából elhozzon és téged Viniciusnak ajándékozzon?

— Úgy van, úrnő. Vinicius még este felé el akarja küldeni érettem rabszolgáit, de te jó vagy és megkönyörülsz rajtam.

Igy szólván, meghajtá magát és Poppaea ruhájának szegélyét megragadva, dobogó szívvel várakozott feleletére.

Poppaea azonban gonosz mosolylyal nézett a fiatal leányra és kiáltá:

— Légy meggyőződve, hogy még ma Vinicius rabszolgája leszel.

És szép, vészajtósló álmokép gyanánt eltűnt. Ligia és Acte fülébe még csak a gyermek elhaló sirása hallatszott, ki hirtelen nyugtalanná vált. Ligia szemében is könnyek fakadtak, de mindjárt reá megragadta Acte kezét és mondá:

— Jer, Acte, menjünk. Csak fölülről jöhet számomra segítség!

Most visszatértek az atriumba s ott időztek még akkor is, mikor a nap vége felé közelgett. De mindkettőnek arcát halálsáppadság borítá, mikor a beálló sötétségben a rabszolgák a soklángú lámpákat odahozták. Beszélgetésük minden pillanatban megakadt és újra meg újra hallgatóztak, vajjon nem közeledik-e valaki. Ligia ugyan biztosítá Actét, hogy bár nagyon neheze rá esik tőle elmenni, mégis azt kívánja már Ursus kedvéért is, akinek a sötétben kell reá várnia, hogy minden még a legközelebbi órákban eldőljön, de hangos, gyors lélegzete nagyon is elárulta belső izgatottságát. Acte lázas sietséggel annyi ékszer szedett össze, amennyit csak lehetett, azokat Ligia peplonának egyik csücskébe kötötte és arra kérte őt, hogy ezt az adományt és a szökésnek ezt az eszközét ne utasítsa vissza.

A félelem mindig súlyosabban nehezedett mindkettőjükre és a rekkenő csöndben mindenféle neszt véltek hallani, majd úgy hangzott előttük, mint suttogás a függöny mögött, majd egy gyermek nyöszörgését, majd a kutyák vonítását vélték hallani.

A bejáratot elzáró kárpit hirtelen nesztelenül megmozdult és egy sötét, himlőhelyes arcú nagy ember lépett az atriumba, mint valami kísértet. Ligia, Aulus házából, azonnal megismerte Atacinust, Vinicius szabadosát.

Acte ijedten fölkiáltott, Atacinus pedig mélyen meghajolt és mondá:

— Marcus Vinicius üdvözetét küldi, ó isteni Ligia és ünnepesen fölkoszorúzott házában vár téged.

Halvány, reszkető ajakkal felelé Ligia:

— Megyek!

Aztán bucsúzásul Acte nyaka köré fonta karját.

TIZEDIK FEJEZET.

VINICIUS háza tényleg ünnepiesen föl volt koszorúzva. Repkény- és mirtusz-füzérek diszíték az ajtókat és a falakat, az oszlopok szőlőindával voltak körülfonva. Az atrium, amelynek tetőnyílása alatt az éjjeli hűvösség ellen bíborszínű gyapjútakaró volt kifeszítve, nap-pali világosságban sugárzott. Minden képzelhető edények, fák és állatok alakját mutató nyolc- és tizenkétágú lámpatartók égtek és a szobroktól tartott és jóillatú olajokkal megtöltött, alabastromból, márványból és aranyozott korinthusi rézből való lámpák jótékony világosságot árasztottak szét. Ugyan nem voltak hasonlíthatók az Apolló templomából való híres lámpatartóhoz, melyet Nero használt, de bevégzett kivitelükkel mégis jelentékeny mesterek kezére vallottak. A lángok túlságos erős fényét alexandriai üveggel vagy piros, kék, sárga és violaszínű, átlátszó indiai szövettel iparkodtak enyhíteni, mi az atriumban a legtarkább színjátékot idézte elő. Az egész, fényesen megvilágított házat, melyben férfi és női rabszolgák nyüzsgöttek, nárdusz-illat tölté be, melyhez Vinicius a Keleten való tartózkodása alatt szokott és melyet megszeretett. A trikliniumban négy személyre terített asztal állott, mert a lakomán Viniciuson és Ligián kívül még Petroniusnak és Chrysotemisnek is részt kellett volna venniök.

Vinicius mindenben engedelmeskedett Petronius szavainak, aki azt tanácsolta neki, hogy Ligiát ne maga hozza el, hanem a császártól nyert fölhatalmazással Atacinust küldje hozzá és őt magát a házban a legnagyobb előzékenységgel, sőt a legnagyobb tiszteletnyilvánítással fogadja.

— Tegnap ittas voltál — mondá most Petronius Vinicius-

nak. — Jól megfigyeltelek. Úgy viselted magad iránta, mint egy kőfaragó az albai hegyekből. Ne légy oly féktelen, gondold meg, hogy a nemes bort lassan kell inni.

De Vinicius szíve hevesen dobogott a tarka, sziriai papi ruha alatt, melyet Ligia fogadására öltött magára.

— Most már el kellett hagyniok a palotát — mondá mintegy magával beszélgetve.

— Bizonyára! — viszonzá Petronius. — De időközben talán tyanai Apollonius jövődöléseiről beszéljek vagy elmondjam Rufinus történetét, amely szándék — már nem tudom, minő okból — nem akart sikerülni.

De mit törődött Vinicius tyanai Apolló jövődöléseivel vagy Rufinus történetével? Az ő gondolatai Ligjánál vesztegeltek és habár azt gondolta, hogy sokkal illendőbb őt itt, a házában fogadni, mintsem fogdmeg szerepében a palotába menni, mégis megbánta néha, hogy nem maga ment el, hiszen akkor őt mégis korábban látta és a sötétben az ő oldala mellett a gyaloghintóban ülhetett volna.

Időközben rabszolgák háromlábú, kosfejekkel diszített bronz medencéket hoztak, melyek izzó szénnel voltak megtöltve s melyekbe mirtuszgallyacskákat és nárduszszálakat dobáltak.

— Most nyilván a Carinaeba fordultak — kezdé Vinicius újra, mintegy eszméletlenül mosolyogva magában.

— Ő nem állja ki! — kiáltá Chrysotemis. — Bizonyynyal előjök siet és aztán bizonyosan eltéveszti őket.

— Itt várom őt; egész nyugodt vagyok! — állítá Vinicius, míg reszkető orrcimpái és szinte pihegő lélegzete az ellenkezőről tanúsítottak.

— Nincs ebben egy sestertius ára bölcselkedő sem — veté közbe Petronius vállat vonva — és soha, de soha nem fog sikerülni, hogy ebből a marsfiból embert faragjak.

— Most a Carinaeban vannak — jegyzé meg most Vinicius anélkül, hogy Petronius szavaira ügyelne.

A menet tényleg éppen a Carinaeba fordult. A «lampadani», a fáklyát vivő rabszolgák a gyaloghintó előtt lépdeltek, a «pedisequi» a gyaloghintó két oldalán mentek, míg Atacinus, a menetre ügyelve, hátul ment.

De csak lassan haladtak előre, mivel a teljesen megvilágítatlan városban az utat a fáklyák ellenére is nehezen lehetett megtalálni. Az utcák a palota közelében szinte ki voltak halva s alig bukkant föl itt-ott egy emberi lény a lámpával; de minél tovább távoztak tőle, annál élénkebb lett körülöttük. Csaknem minden keresztutcácskából emberek közeledtek hármásával, négyesével, mindannyian fáklya nélkül, sötét köpönyegekbe burkolva. Néhányan a rabszolgák közé elegyedtek és így a menethez csatlakoztak; mások, nagyobb csoportba verődve, a menettel szembe jöttek, mások ismét részeket gyanánt ide-oda tántorogtak. Néha-néha annyira megnehezítették a menet haladását, hogy a fáklyavivőknek több ízben azt kellett kiabálniuk:

— Helyet a nemes Marcus Vinicius tribúnnak!

Ligia a félretolt függönyök mögött észrevette mindezeket az apró, titokzatos csoportokat és reszketett a fölindulástól. Félelem és remény küzdött benne.

— Ez ő, Ursus a keresztényekkel! — suttogá reszkető ajakal. — A döntés közeleg. Ó Krisztus, légy velem, ó Krisztus, ments ki a szükségből!

De végre Atacinus, ki eleintén nem törődött az utcák szokatlan élénkségével, szintén nyugtalanná vált. Mi készül itt? A fáklyavivőknek folyvást kiáltozniok kellett: «Helyet a nemes tribún gyaloghíntőjének!» Mindenfelől beburkolt alakok tolongtak a gyaloghíntő körül, úgy, hogy végre Atacinus megparancsolta a rabszolgáknak, miképp botokkal verjék szét őket.

Hirtelen harsány kiáltás hallatszott; egy másodperc alatt minden fáklya kialudt. Heves zenebona, zavaros küzdelem támadt a gyaloghíntő körül.

Atacinus most egyszeriben mindent megértett: ez nem volt egyéb támadásnál.

E gondolatra elhült a vér ereiben. Mindenki tudta, hogy a császár egy csapat augustiánussal kedvtelésből gyakran véghezvitt ilyen támadásokat a Subúrában és más városrészekben, igen, még azt is beszélték, hogy az ilyen kalandok alkalmával nem ritkán daganatokat és kék foltokat is szerez, habár mindenki, aki ellenállott, még ha senátor lett volna is, elkészülhetett a halálra. A vigília háza, melynek kötelessége volt éjjel a város nyugalma fölött őrködni,

a közelben volt ugyan, de ilyen esetekben az örök nagyon gyakran vakoknak és siketeknek tették magukat. A zenebona a gyaloghintó körül mindig hevesebb lőn, az emberek egymással birkóztak, földre rántották, lábbal taposták egymást. Villámgyorsan az a gondolat ötlött Atacinus fejébe, hogy mindenekelőtt Ligiát és magát helyezze biztosságba, a többieket pedig bízsa sorsukra. Azért gyorsan kirántotta Ligiát a gyaloghintóból, karjára vette és a sötétben igyekezett elmenekülni vele.

De Ligia hangosan kiáltá:

— Ursus, Ursus!

A leány fehérbe volt öltözve s így könnyen fölismerhették őt. Atacinus szabad kezével gyorsan reá akarta borítani köpönyegét, mikor valami hirtelenül vaskapocs gyanánt nyakon ragadta őt és egy óriási, zúzó tömeg kő gyanánt fejére zuhant.

Tüstént lerogyott, mint a Jupiter oltára előtt bárdal leütött ökör.

Igen sok rabszolga a földön hevert, ismét mások megmenekültek, amennyiben a vak sötétségben a falkiugrások mögött eltűntek. Csak a zűrzavarban összezúzott gyaloghintó maradt a helyszínen.

Ursus Ligiát a Subúra felé vitte, kísérői követték őt, de útközben minden irányban elszéledtek.

Eközben Vinicius háza előtt összegyülekeztek rabszolgái, hogy tanácskozzanak. Nem mertek belépni. Rövid tanácskozás után visszatértek arra a helyre, ahol a csetepaté történt. Néhány holttestet találtak, köztük volt Atacinus. Ő még mozgott, de görcsös rángatózás után kinyújtózkodott és aztán többé nem mozdult.

Fölemelték őt és visszatértek vele, azonban a kapu előtt újfent megálltak. Tudtára kellett adni uroknak, mi történt.

— Gulo tegye meg — suttogá néhány hang — az ő arcán épp úgy folyik a vér, mint a miénken; és urunk szereti őt. Gulóra nézve veszélytelenebb, mint másra nézve.

A germán Guló, egy öreg rabszolga, aki egykor Viniciust dajkálta s anyja, Petronius nénje hagyta rá örökül, mondá:

— Én akarom tudtára adni. De menjünk be mindnyájan. Ne töltsé ki haragját egyedül rajtam.

Vinicius türelmetlensége eközben a legfőbb fokra hágott, Petro-

nius és Chrysotemis kinevették őt, míg ő gyors léptekkel járkált az atriumban, miközben szakadatlanul ismétlé:

— Már itt kellene lenniök! Már itt kellene lenniök!

El akart sietni, a gyaloghintó elé akart menni, de a többiek visszatartották.

Ekkor az előcsarnokban hirtelen léptek hallatszottak és a rabszolgák egész csapata berontott az atriumba. Aztán rögtön megálltak, fölemelték kezöket és nyöszörögve kiálták:

— Ah! Ah!

Vinicius hozzájok ugrott.

— Hol van Ligia? — kiáltá rémítő, egészen elváltozott hangon.

— Ah! Ah!

Ekkor Guló vérrel borított arcával előlépett és gyorsan, panaszos hangon mondá:

— Ime, vérünk, uram! Védjük magunkat! Lásd vérünket! Lásd vérünket!

Többet nem tehetett hozzá, mert Vinicius fölkapott egy bronzgyertyatartót és egy csapással szétzúzta a rabszolga koponyáját, aztán mindkét kezével megragadta saját fejét, haját tépte és rekedt hangon ismétlé:

— Me miserum! Me miserum!

Arca szederjes lőn, szeme kidülledt üregéből, szája tajtékot túrt.

— Vesszőt! — ordítá végre oly hangon, mely többé nem volt emberi.

— Uram! Ah! Irgalmazz!... — nyögék a rabszolgák.

Petronius, az undor kifejezésével arcán, fölkel.

— Jer, Chrysotemis! — mondá. — Ha kedved van nyers húst látni, kinyitatom egy mézárszéket a Carinae-ban.

Ezzel elhagyta az atriumot és a repkénynyel koszorúzott, díszlakomára földiszítt házban most kora reggelig hallható volt a vesszők suhogása és a rabszolgák panaszos hangja.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

EZ ÉJJEL Vinicius nem feküdt le aludni. Egy idő múlva, hogy Petronius távozott s a megfenyített rabszolgák panaszkiáltásai se fájdalmát, se dühét nem birták lecsillapítani, más csapat szolgát hívott magához s élükön még késő éjjel elsietett, hogy Ligiát keresse. Átkutatta az esquilinusi városnegyedét, aztán a Suburát, a Vicus Sceleratust és valamennyi szomszédos utcát. Aztán megkerülte a Kapitóliumot, átment Faldicius hídján a szigetre s a város egy részét a Tiberen túl is bebarangolta. De hasztalan és céltalan volt ez üldözés, mert magának se volt reménye arra, hogy Ligiát megtalálja és főleg azért kereste őt, hogy a rettentő éjszakát valami módon eltöltse. Csak pitymallatkor tért vissza, mikor a zöldségárúsok öszvérei és szekerei már a városban mutatkoztak és a pékek kinyitották boltjaikat.

Haza érkezvén, megparancsolta, hogy Gulo tetemét, melyhez eddigelé senki se mert nyúlni, az útból elvigyék. A rabszolgákat, akiktől Ligiát elrabolták, falura, az ergastulumba¹ küldte, oly büntetés, mely a halálnál is csaknem rettentőbb volt. Végre az atriumban egy nyugvó ágyra veté magát és gondolkozni kezdett azon, miképp találhatná meg Ligiát és hogyan keríthetné hatalmába.

Azzal a gondolattal, hogy lemondjon róla, őt elveszítse és többé soha ne lássa, nem tudott megbarátkozni, már ez a pusztá gondolat is csaknem megőrjítette őt. A fiatal katona makacs természetűe először talált ellenállásra, egy másik, hajthatatlan akaratra és meg nem foghatta, hogy valaki egyenest kívánsága ellen mer csele-

¹ A rabszolgák börtöne.

kedni. Inkább szerette volna Vinicius az egész várost romokban látni, mintsem szándékától eltérjen.

De egyelőre képtelen volt sorsával kibékülni, mert még soha világegyetében nem érzett olyan vágyat, mint most Ligia után. Ugy tetszett neki, hogy nélküle nem élhet. Ő maga se tudta, miképp fogja eltölteni a legközelebbi napokat, s a reájuk következő napokat. Néha valóságos düh fogta el iránta s aztán közel volt az örület-hez. Birnia kellett őt, hacsak azért is, hogy verje, hogy hajánál fogva a cubiculumba vonszolja őt s dühét kitöltse rajta. Aztán ismét legyőzhetetlen vágy fogta el hangja, alakja, szeme után és érezte, hogy láttára lábaihoz omlott volna. Kiabált utánna, ujjait rágta, kétségbeesetten mindkét kezét fejére szorította. Minden áron azon igyekezett, hogy nyugodtan megfontolja, hogyan találhatja meg őt, de nem sikerült. Ezerféle terv fordult meg agyában, egyik vakmerőbb, mint a másik. Végre villámgyorsan az a gondolat cikázott át agyán, hogy senki más nem keríté őt hatalmába, mint Aulus és hogy Aulusnak minden esetre tudnia kell, hol van elrejtőzködve.

Fölugrott, hogy Aulus házába menjen. Ha a leányt nem adták át neki, ha fenyegetései mit sem használtak, akkor el akart menni a császárhoz, hogy az öreg hadvezért engedetlenségről vádolja és halálos ítéletet mondasson ki reája, de előbb kicsikarja belőle azt a vallomást, hol van Ligia. Sőt még akkor is bosszút akart állani, ha önkényt kiadják a leányt neki. Ugyan házukba fogadták és ápolták őt, de az keveset, vagy semmit se tett. Ez az egy jogtalanság föl-szabadítja őt minden kötelességtől irántuk. Bosszúszomjában már gyönyörködött képzeletben Pomponia Graecina kétségbeesésén, mikor a centurio átadja az öreg Aulusnak a halálos ítéletet. Hogy azt kieszközli, arról csaknem bizonyos volt. Petronius ebben bizonynyal segítségére lesz. Azonkívül a császár barátaitól, az augustiánusoktól nem tagadott meg semmit, hacsak személyes okok nem bírták őt reá.

Hirtelen elhűlt a vér ereiben, mikor egy borzasztó gondolat merült föl előtte.

Hogyan, hátha a császár magának akarná a leányt?

Mindenki tudta, hogy Nero gyakran éjjeli támadásokban keregett szórakozást. Sőt Petronius is részt vett ebben az időtöltésben.

Főcéljuk ezzel az volt, hogy nőket fogjanak el s egy katonaköponyegen addig hajigálják föl, míg el nem ájultak. Nero a lakomán látta őt; és Vinicius egy pillanatig se kételkedett azon, hogy Ligia a császár előtt a legszebb nőnek tűnt föl, akit valaha látott. Hogyan is lehetett volna másképp! Ugyan már Nero házában volt a Palatinuson és nyíltan visszatarthatta volna őt, de mint Petronius helyesen-jegyezte meg, a császár sokkal gyávább volt, hogy bűntényt nyíltan kövessen el és mindig ügyelt arra, hogy a látszatot megőrizze. Ezúttal a Poppaeától való félelem is okot adhatott reá. A fiatal katonának most az a gondolata támadt, hogy Aulus bajosan mert volna egy leányt erőszakkal elrabolni, akit Nero neki engedett át. Ki merete volna azt valaha? Talán csak az az óriási, kékszemű ligiai, aki elég vakmerően a trikliniumba tolakodott, hogy őt az ünnepségről karján elvigye? De hol rejtőzködött ő Ligiával, hová vihette őt? Nem! Egy rabszolga képtelen volt arra. Következésképp senki más nem tette azt, mint a császár.

E gondolatnál minden elsötétült Vinicius szeme előtt és nagy verejtékcseppek ülték homlokára. Ez esetben Ligia reá nézve örökre elveszett. Minden mástól elragadhatta volna őt, de a császártól nem!

Most nagyobb joggal kiálthatott föl, mint előbb: «Vae misero mihi!»

Csak most tudta meg, mennyire szerette őt. Mint a vízbefulónak emlékezetében egész élete villámgyorsan átvonul, úgy állt most Ligia Vinicius lelki szeme előtt. Maga előtt látta őt, hallotta minden egyes szavát. Látta őt a szökőkútnál, Aulus házában és az ünnepségen. Közelében vélte őt, beszívta hajának illatát, csókjainak kékjét, melyeket friss, eddigelé még érintetlen ajkaira nyomott. Most százszorta szebbnek, kíváncsabbnak tűnt föl előtte, mint valaha; valamennyi halandó és valamennyi isten közt ő volt az egyedüli kiválasztott. És ha meggondolta, hogy a kedves, akin szívének minden idegével csüngött, aki életéhez szükséges volt, most Neróé legyen, oly rettentő fizikai fájdalom fogta el, hogy fejét az atrium falán szerette volna szétzúzni. Az örüléshez közel érezte magát, érezte, hogy meg kell örülnie, ha nem marad meg számára az a remény, hogy megbosszulja magát. Ez a gondolat némi könnyebbülést szerzett neki.

— Én leszek a te Cassius Chaereád! — mondá magában Nerónak. Egy idő múlva az impluviumot környékező virágtartókból földet vett ki és iszonyatos esküt tett Erebosra, Hekatéra és laresaire, hogy bosszút fog állani.

Ez valóban megvigasztalta őt. Legalább volt valami, amiért éljen, amivel éjjel-nappal foglalkozhatott. Miután arról a gondolat-ról, hogy Aulushoz megy, letett, megrendelte gyaloghintóját és a Palatinusra vitette magát. Útközben elgondolta, ha a császár nem fogadja őt, vagy ha fegyvert keresnek nála, ez annak a bizonyítéka, hogy a császár Ligiát hatalmába kerítette. Egyébiránt fegyvert nem hordott magánál. Habár általában nem volt többé képes egészen tisztán gondolkodni, mégis, mint minden ember, akit egy eszme foglal el, bizonyos hidegvérűséget őrizett meg bosszúja tekintetében. Hiszen attól tartott, hogy meghiusíthatják azt. Mindenekelőtt Actéval óhajtott beszélni, mert azt hitte, hogy tőle megtudja az igazat. Néha az a reménysugár cikázott át rajta, hogy talán találkozik Ligiával és erre a gondolatra valósággal reszketett. Egyedül Acte képes mindent megmagyarázni, kivált vele kell beszélnie.

Ettől a meggyőződéstől áthatva, megparancsolta a rabszolgáknak, hogy gyorsítsák meg lépteiket. Az egész úton pedig majd Ligiára, majd bosszújára gondolt. Hallotta, hogy Pacht, egiptomi istennőnek papjai oly hatalommal birnak, hogy bárkire betegséget hozhatnak s elhatározta, hogy ezt a mesterséget eltanulja tőlük. A Keleten azt is mondták neki, hogy a zsidók átkozódásokkal az ellenség egész testén fekélyeket idézhetnek elő. Rabszolgái közt volt néhány zsidó is, azért megfogadta, hogy visszatérése után addig vereti őket, míg a titkot el nem árulják neki. De a legnagyobb örömmel gondolt rövid, római kardjára, mely valódi véráradatot volt képes létrehozni, hasonlóan azokhoz, melyek Gajus Caligula meggyilkoltatásánál kilöveltek és melyek a Porticus oszlopain kitörölhetetlen foltokat hagytak hátra. Most kész lett volna egész Rómát kiirtani és ha bosszúálló istenek megfogadták volna, hogy a lakosságnak ki kell hálnia és rajta és Ligián kívül senkinek se szabad életben maradnia, örömmel jelentette volna ki beleegyezését.

A kapuivezet elé érvén, némileg újra magához tért és a praetoriánus őrség láttára az a gondolata támadt, hogy ha a leg-

csekélyebb nehézséget okozzák neki, akkor Ligia a császár akaratából a palotában van.

De az első centurio barátságosan mosolygott reá és néhány lépéssel előre jöven, mondá:

— Légy üdvöz, nemes tribún! Ha a császárnál akarod tiszteletedet nyilvánítani, rossz pillanatot választottál és nem tudom, vajjon láthatod-e őt?

— Mi történt?

— Az isteni kis Augusta tegnap hirtelen megbetegedett, a császár és Augusta Poppaea nála vannak az orvosokkal, akiket az egész városból összehívtak.

Ez fontos esemény volt. Mikor a császárnak ez a leánya született, csaknem megőrült elragadtatásában, extra humanum gaudiummal¹ vette föl.

Nero, aki semmiben se tudott mértéket tartani, határtalanul szerette ezt a gyermeket; és Poppaeának már azért is annál drágább volt, mivel megerősíté helyzetét és korlátlan befolyást szerzett neki.

A kis Augusta egészségétől és életétől az egész császári birodalom sorsa függhetett, de Vinicius annyira el volt foglalva magával, saját ügyével és szerelmével, hogy alig figyelt arra, amit a centurio mondott és csak azt jegyzé meg:

— Szeretnék Actével beszélni!

Ezzel a palotába lépett.

De Acte is a gyermek körül foglalatzkodott és sokáig kellett reá várnia. Csak dél felé jött meg, fáradt, halvány arccal, mely Vinicius láttára még halványabb lett.

— Acte — kiáltá Vinicius, kezét megragadva és őt az atrium közepére húzva — hol van Ligia?

— Éppen ezt akartam tőled kérdezni — felelé Acte, szemrehányólag nézván reá.

És habár föltette magában, hogy nyugodt marad, ismét halántékára szorítá mindkét kezét és fájdalomtól és haragtól eltorzult arccal mondá:

— Oda van! Hozzám jöttekor elrabolták őt.

¹ «Emberfölätti örömmel.» Egy római írónak szavai.

De kis vártatva ismét megemberelte magát és arcával Acteéhez közeledve, fogai közt sziszegé:

— Acte, ha életed kedves, ha nem akarsz szerencsétlenséget okozni, amelyet még elképzelni sem tudsz, mondd meg az igazat. A császár rabolta-e el őt?

— A császár tegnap nem távozott a palotából.

— Anyád árnyékára, az összes istenekre, nincs Ligia a palotában?

— Anyám árnyékára, Marcus, nincs a palotában és nem a császár az, aki elrabolta őt. A kis Augusta tegnap óta beteg és Nero még nem távozott bölcsőjétől.

Vinicius föllélegzett. Ami előtte legborzasztóbbnak tetszett, tehát nem bizonyult igaznak.

— Akkor — mondá, egy vánkosra leülve és kezét ökölbe szorítva — Aulus keríté hatalmába! Jaj neki!

— Aulus Plautius ma reggel itt volt. Nem beszélhetett velem, mivel éppen a gyermekkel voltam elfoglalva, de Epaphrodytusnál és a császár más szolgáinál kérdezősködött Ligia felől és kijelenté, hogy ismét eljön és beszél velem.

— Ezzel csak a látszatot akarta magáról elhárítani. Ha nem tudta volna, mi történt Ligiával, hozzám jött volna, hogy nálam keresse őt.

— Egy táblácskán néhány szót hagyott hátra számomra, amelyekből kiveheted, hogy ő jól tudván, kinek kívánságára követte ki a császár tőle Ligiát, most azt várta, hogy őt hozzád küldik s ma reggel házadban volt, ahol megtudta, mi történt.

E szavakkal a cubiculumba ment és tüstént azzal a táblácskával tért vissza, melyet Aulus hagyott hátra neki. Vinicius elolvasta a rövid közleményt s aztán hallgatásba merült.

Acte azonban, úgy látszott, olvasott Vinicius komor arcából, mert azt mondá:

— Nem, Marcus, csak az történt, amit maga Ligia óhajtott.

Vinicius nem talált azonnal választ. Ő azért jött, mondá rövid szünet mulva, hogy vele beszéljen, mert azt hitte, megtudhat tőle valamit, de voltaképpen a császárhoz készült és azért jött ide, mert az nem fogadta őt. Ligia szökésével ellenszegült a császár akaratának, azért meg akarja kérni őt, hogy adjon ki parancsot, miképp az

egész városban és az egész országban keressék őt, még ha e célból az összes légiókat kellene is fölhasználni s a császári birodalomban az összes házakat sorjában ki kellene kutatni. Petronius támogatni fogja kérelmét és a kutatást már a mai nappal megkezdik.

Erre Acte viszonzá:

— Vigyázz, hogy örökre el ne veszítsd, ha a császár kereseti őt.

Vinicius összeráncolta homlokát.

— Mit jelent ez? — kérde.

— Hallgass meg, Marcus! Tegnap a kertben voltam Ligiával és Poppaeával s a kis Augustával találkoztunk, akit Lilith, a szerecsen asszony vitt. Este a gyermek megbetegedett és Lilith most azt állítja, hogy megrontották azt s az idegen nő, aki a kertben találkozott vele, rontotta meg. Ha a gyermek újra egészséges lesz, senki se gondol többé reá, de ellenkező esetben Poppaea lesz az első, aki Ligiát a rontásról vádolja s aztán nincs többé mentség számára, ha megtalálják őt.

Rövid hallgatás következett, aztán Vinicius mondá:

— Talán megrontotta a gyermeket, mert engemet is megbabonázott.

— Lilith váltig ismétli, hogy a gyermek azonnal sírni kezdett, mihelyt mellettünk elvitte. És az igaz. Sírni kezdett. Bizonyosan már beteg volt, mikor a kertbe hozták. Marcus, keresd Ligiát, ahol csak akarod, de a császárral ne beszélj róla, amíg a gyermek meg nem gyógyult, hogy Poppaea bosszúját ne ingereld föl ellene. Ligiá szemei már elég könnyet hullattak miattad, az istenek oltalmazzák most az ő fejét.

— Szereted-e őt, Acte? — kérde Vinicius komor hangon.

A szabados nő szemében könnyek csillogtak.

— Igen, megszerettem őt.

— De neked nem fizetett gyűlölséggel, mint nekem.

Acte egy pillanatig habozva nézett reá, mintha ki akarná találni, vajjon őszintén beszél-e, aztán mondá:

— Ő te elvakult, balga ember! Ő szeret téged!

Vinicius e szavakra mintegy őrjöngve ugrott föl.

— Az nem igaz! Hiszen gyűlöl engem! — mondá. — És hogyan

is tudhatná ezt Acte — folytatá. — Ligiát csak egy napig ismerte és az vallomást tett volna neki? És miféle szerelem az, ha Ligia többre becsüli azt, hogy szégyentől és szegénységtől körülvéve, szerte bolyongjon, ha a bizonytalan sorsot, sőt a nyomorúságban való halált többre becsüli, mint a fölkoszorúzott, ünnepiesen díszített házat, melyben a kedves várakozott reá? Reá nézve jobb, ha nem hallgat az ilyen beszédekre, mert csaknem megörjíténék. Nem mondott volna le erről a leányról a császári palota minden kincseért sem és ő megszökött előle. Miféle szerelem az, mely a gyönyörtől visszaretten és csak fájdalmakat okoz, ki tudná ezt megérteni? Ki tudná ezt fölfogni? Ha nem élne benne a remény, hogy még megtalálja őt, kardjába dőlne. Aulus házában olyan pillanatokat élt át, hogy azt hitte, a boldogság közel van hozzá, de most tudja, hogy Ligia már akkor gyűlölte őt, hogy még gyűlöli és szívében ezzel a gyűlölettel fog meghalni.

De Acte, aki rendszerint oly félnék és szelid volt, most fölháborodással telve kérdé, ugyan mi módon iparkodott Ligiát megnyerni. Ahelyett, hogy tisztelettel meghajolt volna Aulus és Pomponia előtt, a gyermeket családsággal elvette szüleitől. Nyilván elfeledte, ki az az Aulus, ki az a Pomponia Graecina, akiknél Ligia felnövekedett. Talán hiányzik nála a kellő értelem, hogy fölfogja, miképp ezek más nők, mint Nigidia vagy Calvia Crispinilla, mint Poppaea és mindazok, akiket a császár házában talál. Vajjon nem értette-e meg az első, Ligiára vetett pillantáskor, hogy ő szűz leány, aki többre becsüli a halált a gyaláznál? Ugyan honnét tudja, mily istenekben hisz s vajjon nem tisztábbakat, jobbakat tisztel-e, mint a Venus, vagy Isis, akiket a féktelen római nők tiszteltek? Ligia nem tett neki vallomást, de azt mondta, hogy tőle, Viniciustól várja megmentését, s reméli, miképp a császártól engedélyt eszközöl ki számára, hogy haza térhessen s azt hiszi, Vinicius visszavezeti őt Pomponia karjaiba. És még Ligia erről beszélt, úgy elpirult, mint egy leány, aki szerelemmel és teljes bizalommal viseltetik kedvese iránt. Ligia szíve érette dobog, de ő megrémítette és megsértette őt és most csak kerestesse bátran a császár zsoldosaival, de tudja meg, hogy Ligia veszte elkerülhetetlen, ha meghal Poppaea gyermeke.

Vinicius fájdalma és haragja lassankint nagy megindulásnak adott helyet. Az az értesítés, hogy Ligia szerette őt, mélyen lelkébe

hatott. Eszébe jutott, mily égő arccal és ragyogó szemmel figyelt szavaira Aulus kertjében. Úgy tetszett neki, hogy Ligia már akkor szerette őt és e gondolatra a boldogság érzete fogta el, mely százzorta nagyobb volt, mint az, amelyre eddigelé vágyakozott. Azt gondolta magában, hogy lassankint kiküzdhetne volna, mivel Ligia szerette őt s aztán körülfonja ajtófélfáját s bekeni farkas-zsírral, s mint felesége leereszkedik a birkabőrre tűzhelye mellett. Az ő szájából hallja ez ünnepies szókat: «Ahol te Gajus vagy, ott én Gaja vagyok» és ő örökre az övé lett volna. Miért nem kívánta őt feleségnek? Hiszen kezdetben az volt a szándéka. Most elvesztette őt, talán nem találja meg többé és ha megtalálná is, meglehet, hogy vesztére lenne. De még akkor is, ha meg lehetne menteni, se Ligia, sem Aulus, se Pomponia nem mutatnának iránta hajlandóságot.

Ismét szertelen harag vett rajta erő, de ezúttal nem Aulus, Pomponia vagy Ligia ellen irányult, hanem Petronius ellen. Egyedül őt érthette minden vád. Ha ő nincs, most nem kellene Ligiának szanaszét bolyongania — gondolá Vinicius — jegyesem volna és semmiféle veszély nem fenyegetné drága fejét. De most már megtörtént és az igaztalanságot többé soha nem lehet jóvá tenni.

Már nagyon késő! Úgy tetszett, mintha hirtelen örvény nyílnék meg lába előtt. Nem tudta, mihez fogjon, hová forduljon. Már nagyon késő! Acte ismétlé ezeket a szavakat és idegen szájban úgy hangzottak előtte, mint valami halálos ítélet. És most csak azt az egyet fogta föl, hogy Ligiát újra meg kell találnia, ha ő maga nem akar tönkre menni.

A tógát gépiesen magára vetve, éppen távozóban volt, anélkül, hogy Actétől bucsút venne, mikor a csarnok és az atrium közti kárpitot félre tolták és Vinicius a gyászoló Pomponia Graecinát látta maga előtt.

Nyilván ő is hallott Ligia eltűnéséről és abban a véleményben, hogy neki könnyebb lesz Actével beszélnie, mint Aulusnak, most ide jött, hogy hirt halljon felőle.

Mihelyt Viniciust megpillantotta, felé fordítá gyöngéd, halvány arcát és mondá:

— Bocsássa meg neked Isten azt az igazságtalanságot, amit nekünk és Ligiának okoztál.

Vinicius lehorgasztott fővel ott állt, szerencsétlenségének és

bűnének tudatában, anélkül, hogy megértené, melyik Isten bocsáson meg és bocsáthat meg neki, sem azt, miért beszélt Pomponia bocsánatról, mikor nekik inkább a bosszúra kell gondolniok.

Csodálkozva és tanácstalanul, zavaros gondolatokkal és gondokkal telve távozott.

Az udvaron és az oszlopos folyosókon izgatott emberek csoportjai állottak. A palota rabszolgái közt lovagok és senátorok voltak láthatók, kik azért jöttek, hogy a kis Augusta állapota felől tudakozódjanak és legalább Nero rabszolgái előtt fejezzék ki részvétöket. Az «isteninek» megbetegedéséről szóló hír nyilván gyorsan elterjedt, mert mindig új alakok merültek föl a kapubejáratnál és az árkádokban egész embertömeg volt látható. Néhány újonnan jött, akik látták, hogy Vinicius a palotából jött, megállították őt, hogy tőle valami újat halljanak, de ő tovább lépdelt anélkül, hogy kérdéseikre felelne, míg Petronius, aki szintén tudakozódni akart, csaknem neki ment és visszatartotta őt.

Vinicius Petronius láttára bizonyynyal dühbe jön és még a császári palotában is valami törvénytelen cselekvésre ragadtatja magát, ha nem távozik oly töredelmes és nyomott hangulatban Actétól, hogy még veleszületett hirtelen haragja se gerjedt föl. Félre tolta Petroniust és tovább akart menni, de az csaknem erővel visszatartotta őt.

— Hogy van az isteni gyermek? — kérdé.

De ez az erőszak újfent fölingerlé Viniciust és dűhe végre kitört.

— Nyelje el az alvilág azt a gyermeket ezzel az egész házzal együtt — viszonzá fogcsikorgatva.

— Hallgass, boldogtalan! — mondá Petronius és miután óvatosan körülnézett, hirtelen hozzátette: — Ha Ligiáról akarsz valamit hallani, jőjj velem. Nem, itt nem mondok semmit! Jőjj velem, a gyaloghintóban akarom veled közleni gyanításaimat.

Es karját a fiatal ember vállára téve, gyorsan kivezette a palotából.

Főleg ez volt Petronius szándéka, mert semmi hírt se tudott. De mivel olyan ember volt, aki mindig talált utat és módot arra, hogy valamely dolgot kivigyen és mivel az előbbi este nyilvánított fölháborodása ellenére is nagy részvéttel viseltetett Vinicius iránt, mert különben is némi felelősséget érzett amiatt, ami történt, már intézkedéseket tett és mikor a gyaloghintóban ültek, mondá:

— Megparancsoltam rabszolgáimnak, hogy minden kapunál őrt álljanak, miután tüzetes leírást adtam nekik a leányról és arról az óriásról, aki az ünnepségről őt elvitte, mert kétséget se szenved, hogy senki más nem rabolta el, mint ő. És most hallgass ide. Talán Aulus és Pomponia valamelyik birtokukon akarják őt elrejtetni és ez esetben megtudjuk, mely irányban vitték el. Ha pedig egy kapunál se látják őt, ez annak a bizonyítéka, hogy még a városban van és még ma hozzáfoghatunk a kutatásokhoz.

— Aulus és Pomponia nem tudják, hol van Ligia — viszonzá Vinicius.

— Bizonyos vagy felőle?

— Beszéltem Pomponiával. Ő is keresi gyámleányát.

— Tegnap nem hagyhatta el többé a várost, mivel a kapuk éjjel zárva vannak. Két-két emberem körüljár minden kaput. Az egyiknek Ligiát és az óriást kell követnie, a másiknak azonnal vissza kell fordulnia s nekem hirt adnia. Ha a városban van, megtaláljuk őt, mert azt a ligiait termetéről könnyű megismerni. Szerencsésnek vallhatod magad, hogy nem a császár rabolta el őt és biztosíthatlak, hogy az az eset nem forog fön, mivel a Palatinuson nincs előttem titok.

De Vinicius nem türtöztethette többé magát és harag nélkül, de fájdalommalelve, reszkető hangon elbeszélte Petroniusnak, amit Actétól hallott és minő új veszély fenyegeti a kedvest, oly iszonyú veszély, hogy Ligiát, mihelyt megtalálják, gondosan el kell rejtetni Poppaea elől. Aztán keserű szemrehányásokat tett Petroniusnak tanácsa miatt. Nélküle minden egész másként történt volna, mondá. Ligia még Aulus házában volna, ő, Vinicius, minden nap láthatná őt és most boldogabbnak érezné magát, mint maga a császár. És minél tovább beszélt, annál jobban elragadta őt megihatottsága, úgy, hogy végre a fájdalom és düh könnyei hullottak szeméből. Petronius pedig, akinek sejtelve se volt a fiatal ember forró szerelméről és izzó szenvedélyéről, mikor a kétségbeesésnek eme könnyeit látta, ámulattalelve gondola magában:

— Ó hatalmas cyprusi Venus, egyedül te uralkodol isteneken és embereken.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

M IKOR mind a ketten Petronius házához érkeztek, az atrium őre tudokra adta, hogy a város kapuihoz küldött rabszolgák közül még egy se tért vissza. Ő, az «atriensis», élelmi szereket küldött nekik és megkorbácsoltatás fenyegetésével még egyszer lelkökre kötötte, hogy mindenkire gondosan vigyázzanak, akik a várost el akarták hagyni.

— Látod — mondá Petronius — hogy még kétségtelenül a városban vannak és ebben az esetben bizonyosan megtaláljuk őt. De te is parancsold meg embereidnek, hogy a kapuknál őrt álljanak, főleg azoknak, akiket egyszer már Ligiáért küldtél, mert azok könnyen megismerik őt.

— Megparancsoltam, hogy az ergastulumba küldjék őket — viszonzá Vinicius — de a parancsot tüstént visszavonom, hadd menjenek a kapukhoz.

És miután egy viasszal bevont táblácskára néhány szót írt, átadta Petroniusnak, aki azt legott Vinicius házába küldte. Aztán beléptek a belső oszlopcsarnokba, hol egy márványpadra leültek.

Az aranyhajú Eunice és Iras bronz számolyt toltak lábaik alá és miután egy asztalt vittek oda, csodálatos, szűknyakú korsókból, melyeket a Caecinák nemzetsége Volaterraeből honosított meg, bort töltöttek az ivócsészékbe.

— Ismerte-e embereid közül valamelyik azt a ligiai óriást? — kérde Petronius.

— Atacinus és Gulo ismerték őt, de Atacinus a tegnapi csetepaténál elesett és Gulót magam ütöttem agyon.

— Kár érte — mondá Petronius. — Ő nemcsak téged, hanem még engem is karján hordozott.

— Sőt szabadon akartam őt bocsátani — felelé Vinicius — de hagyjuk ezt. Beszéljünk Ligiáról. Hiszen Róma tenger, amelyben az ember menthetetlenül elmerülhet.

— És éppen a tengerben lehet gyöngyöt halászni. Természetesen ma még nem találjuk meg őt és holnap se, de okvetetlenül megtaláljuk. Éppen most hánytad szememre, hogy rossz tanácsot adtam neked, de a tanács magában véve jó volt és hogy a dolog előre nem látott fordulatot vesz, azt senki se tudhatta. Aztán magad hallottad Aulustól, hogy egész családjával Sziciliába szándékozik költözni. Ebben az esetben a leány messze távozott volna tőled.

— Követtem volna őket — viszonzá Vinicius — és akkor semmi esetre se forogna veszélyben. De ha most meghal a gyermek, Poppaea azt hiszi, hogy annak Ligia az oka és ezt a véleményét elhiteleti a császárral is.

— Ugy van. Ez engemet is nyugtalanít. De a kis kölönc talán ismét egészséges lesz. De ha meghal, valami módon majd csak tudunk magunkon segíteni.

Itt Petronius egy pillanatig elgondolkozott s aztán hozzátette:

— Poppaea a zsidók vallását követi és hisz a rossz szellemekben. A császár is babonás. Ha most azt a hirt terjesztjük, hogy Ligiát gonosz szellemek ragadták el, ez a hír hitelre talál, mivel sem Aulus Plautiusnál, sem a császár kezében nincs és tényleg titokzatos módon tűnt el. A ligiai egyedül nem vihette volna ezt véghez, segítségének kellett lennie és egy rabszolga hogyan gyűjthetett össze egy nap lefolyása alatt annyi embert maga körül?

— A rabszolgák egész Rómában kölcsönösen támogatják egymást — jegyzé meg Vinicius.

— Akkor nem egynek életével kell ezért lakolnia. Igen! Kölcsönösen segítik egymást, de nem akkor, ha ez által egy más rabszolga forog veszélyben és ebben az esetben ismeretes volt, hogy embereid felelősséggel tartoztak, hogy büntetés fenyegeti őket, ha megbizatusuk megghiusul. Mihelyt tehát rossz szellemekről beszélsz, rabszolgáid tüstént azt állítják, hogy saját szemökkel láttak ilyen szellemeket, mert ez által veled szemben igazoltaknak tartják magukat. Tégy próbát, kérdezz meg egyet, vajjon nem látta-e, miképp

vitték Ligiát a levegőben és ő Zeus aegisére¹ haladéktalanul megesküszik, hogy tanuja volt annak.

Vinicius, aki szintén babonás volt, hirtelen félelemmel és nyugtalansággal telve nézett Petroniusra.

— Ha Ursusnak nem voltak emberek segítségére és ő nem vihette őt el egyedül, akkor ki vitte el őt?

Petronius nevetni kezdett.

— Látod-e — mondá, — ők bizonyosan hisznek benne, ha már félig te is hiszel. Ilyen a mi világunk, mely az isteneket gúnyolja! Tehát hinni fognak benne, nem keresik őt, és mi aközben elhelyezzük őt a te villádban vagy az enyémben, a várostól távol

— De ki támogathatta őt?

— Hitsorsosai, — felelé Petronius.

— Kik azok? És milyen istenséget tisztel hát ő? Ezt jobban kellene nekem tudnom, mint neked.

— Rómában majdnem minden asszony más istenséget tisztel. És kétséget se szenved, hogy Pomponia a leányt azon istenségben való hitben nevelte, akit ő maga imád; de hogy melyiket imádja, nem tudom. De az bizonyos, hogy ez a nő isteneinknek egy templomban se mutat be áldozatot soha. Sőt már arról vádolták őt, hogy keresztény, de az lehetetlen. E gyanútól a házkutatás megtisztította őt. A keresztényekről azt beszélik, hogy nemcsak számárfejet tisztelnek, hanem az emberi nemnek is ellenségei, és hogy a leggyalázatosabb bünteteket is megengedik. Azért Pomponia nem lehet keresztény, mert érénye ismeretes, és az emberi nem ellensége másként bánnék rabszolgáival, mint ő.

— Egy házban se bánnak olyan jól velök, mint Aulusnál, — jegyzé meg Vinicius.

— Látod-e! Pomponia egyszer olyan Istenről beszélt, akinek mindenhatónak és irgalmasnak kell lennie. Hogy mit csinált a többivel, az az ő dolga, de az ő Logosa, nézetem szerint, nem lehet nagyon hatalmas, vagyis inkább nagyon gyöngé Istennek kell lennie, ha nincsenek más követői, mint Pomponia és Ligia és talán még Ursus. Még több követőjének is kell lennie, s ezek nyújtottak segítséget Ligiának.

¹ Pajzs.

— Ez a vallás azt parancsolja, hogy az ellenségnek meg kell bocsátani, — mondá Vinicius. — Pomponia azt mondta nekem, mikor Acténál találkoztam vele: «Bocsássa meg neked az Isten azt az igazságtalanságot, amit nekünk és Ligiának okoztál!»

— Az ő Istenök nyilván nagyon barátságos kurátor. Ha! ha! Bocsásson meg neked, és a bocsánat jeléül adja vissza neked a leányt.

— Holnap hekatombét mutatok be neki. Nem ehetek, nem alhatok, a frissítő fürdő nem enyhít. Sötét cacernát¹ veszek magamra és szanaszét járok a városban. Talán megtalálom őt valami állóltözetben. Beteg vagyok, nagyon beteg!

Petronius bizonyos szánalommal nézett reá. A fiatal ember szeme be volt esve és lázasan csillogott, gondozatlan szakállá sötét csík gyanánt festett erős állán, haja össze volt kúsálva, és valóban, súlyos beteghez hasonlított. Iras és az aranyhajú Eunice szintén részvétellel néztek reá, de ő nem is látszott őket észrevenni, s egyáltalán mind a ketten, ő és Petronius, épp oly kevés figyelemre méltatták a női rabszolgákat, mint az ablakuknál játszó kutyákkal nem törődtek volna.

— Hiszen a láz elsorvaszt, — mondá Petronius.

— Úgy van!

— Nos hallgass reám. Nem tudom, az orvos mit rendelne neked, de tudom, mit tennék a te helyedben. Talán elvesztették női rabszolgáid reád nézve az ujság ingerét, — kezdé újra egy idő múlva (itt majd Irasra, majd Eunicére nézett és végre az utóbbit karon fogta), — de nézd ezt a charist! Neked ajándékozom, vedd magadhoz.

Mikor az aranyhajú Eunice ezt meghallotta, olyan sáppadt lett, mint a halál, és rémülten Viniciusra pillantva, lélegzetét visszafojtva látszott feleletére várni.

De Vinicius hirtelen fölugrott és kezét halántékára szorítva, kiáltá, mint az olyan ember, akit egyetlen egy beteges gondolat emészt és semmi másról nem akar hallani:

— Nem! Nem! Micsoda ő nekem! Micsodák mások! Köszönöm, de nem kell, Ligiát akarom keresni az egész városban.

¹ Caceria, a tóga megóvására szolgáló köpönyeg a rómaiaknál.

Adj parancsot, hogy hozzanak egy galliai cacernát csuklyával. Átmegyek a Tiberen túlra. Csak legalább Ursust találhatnám meg!

E szavakkal gyorsan távozott, — és Petronius, aki látta, hogy Vinicius képtelen sokáig egy helyen maradni, nem is kísérelte meg őt visszatartani. A női rabszolgához fordulva, mondá:

— Eunice, most megkened magad és felöltözöl, és aztán Vinicius házába mégysz.

De a leány térdre esett előtte és összetett kézzel kérte, hogy ne küldje el őt. Nem megy Viniciushoz, mondá. Inkább fát hord itt, az ő házában, a hypocaustumba, mintsem Viniciuséban az első cselédleány legyen. Nem akar! Nem bír! és esengett, hogy könnyőrőljön rajta.

Félelemtől és izgalomtól reszketve emelé hozzá kezét, míg Petronius álmélkodva hallgatta. Egy női rabszolga, aki ellene mer szegülni egy parancs végrehajtásának, aki azt mondta: «Nem akarok és nem bírok!» oly valami hallatlan volt Rómában, hogy eleinte alig hitt Petronius füleinek. Összeráncolta homlokát, de sokkal finomabb természet volt, hogysem kegyetlen legyen. Az ő rabszolgáinak, kivált ami mulatságaikat illette, több volt megengedve, mint másoknak, de azon föltétel alatt, hogy kötelességeiket példásan teljesítik, és uroknak parancsát, mint istenit tisztelik. De ha ezt a kötelességet elmulasztották, nem kimélték őket a büntetésektől se, melyeknek a szokás szerint alá voltak vetve. Mivel azonkívül semmi ellenmondást nem tűrt, miután a térdelőt egy ideig szemügyre vette, mondá:

— Hívd be Teiresiaszt és jer vele ide vissza.

Eunice reszketve, könnyel szemében fölemelkedett, és néhány pillanat múlva visszatért az atrium őrével, a krétai Teiresiaszal.

— Vidd el Eunicét, — mondá neki Petronius, — és adj neki huszonöt vesszőütést.

Miután ezt mondta, a könyvtárba ment, és egy vörös márványasztalnál helyet foglalván, «Trimalchion lakomáján» kezdett dolgozni.

De Ligia szökése és a kis Augusta betegsége annyira igénybe vette gondolatait, hogy nem sokáig dolgozhatott. Kivált a gyermek betegsége jelentős esemény volt. Petronius azt gondolta, ha a császár hiszi, hogy Ligia a kis Augustát megrontotta, ezért őt is felelőssé

tehetik, mert a leányt az ő ötletéből hozták a palotába. Egyébiránt arra számított, hogy a császárral való első beszélgetéskor képes lesz valami módon az ily föltevésnek egész képtelenségét kimutatni, és kissé számított bizonyos vonzalomra is, melyet Poppaea iránta érzett s amelyet ugyan gondosan iparkodott elpalástolni, de nem oly gondosan, hogy ő már réges-régen észre ne vette volna. Egy idő múlva vállat vont saját aggodalmára; elhatározta, hogy a triklinumba megy és falatozik, s később még egyszer a palotába; aztán a Mars-mezőre s végre Chrysotemishez akarta magát vitetni.

A triklinumba menet, a cselédség számára kijelölt folyosó bejáratánál hirtelen Eunice karcsú termetét pillantotta meg, aki a többi rabszolgák közt, a falhoz támaszkodva álldogált, és mivel nem gondolt többé arra, hogy megmaradt annál a parancsnál, miképp megverjék őt, ismét haragosan összeráncolta homlokát és szemével Teiresiaszt kereste. Mivel nem találta a cselédség közt, Eunicéhez fordult:

— Megkaptad-e büntetésedet?

A leány ismét lábaihoz veté magát, ajakát tógájának szegélyéhez nyomta és mondá:

— Ó igen, uram, megkaptam a büntetést! Ó igen, uram!

Valami örömhöz és hálához hasonló csengett ki hangjából. Nyilván azt gondolta, hogy a megvesszőzéssel abban maradt a házból való számkivetése és most itt szabad maradnia. Petronius, aki kitalálta azt, csodálkozott a rabszolga szenvedélyes ellenállásán, de sokkal jobb emberismerő volt, hogy sem azt ne gondolja, miképp egyedül csak a szerelem hozhat létre ilyen ellenkezést.

— Nyilván szeretőd van itt a házban? — kérdé.

A leány reá emelte kék, könnyben úszó szemét, és alig hallható hangon viszonzá:

— Igen, uram!

És e szemmel, hátravetett arany hajával, a félelemtől és reménytől váltakozó vonásokkal olyan szép volt, miközben esdőleg nézett reá, hogy Petronius, ki mint bölcselő a szerelem hatalmát hirdette és mint esztétikus a szépségnek hódolt, bizonyos részvétet érzett iránta.

Egy pillanatig a még lábainál fekvő Eunicére nézett, aztán hallgatagon a triklinumba ment.

Miután étkezett és ivott, a palotába vitette magát, ahol késő éjjelig maradt.

Visszaérkezése után megparancsolta, hogy hívják be Teiresiaszt.

— Megvesszőzték Eunicét? — kérdé.

— Igen, uram!

— Nem adtam neked még más parancsot is reá vonatkozólag?

— Nem, uram! — felelé az atriensis meghökkenve. — Szabad-e még Eunicéről valamit mondani, uram?

— Parancsolom, hogy mondj meg mindent, amit tudsz.

— Az egész «familia» annak a leánynak a szökéséről beszél, akinek a nemes Vinicius házába kellett volna jutnia. Mikor ma elmentél, Eunice azt mondta nekem, ő ismer egy embert, aki képes azt a leányt megtalálni.

— Ah! — kiáltá Petronius, — miféle ember az?

— Nem ismerem őt, uram; de azt gondoltam, hogy ezt tudatnom kell veled.

— Jó! Az az ember holnap reggel itt várjon a tribúnra, akit nevében fölszólítasz, hogy reggel látogasson meg.

Az atriensis meghajtá magát és távozott.

Petroniusnak önkénytelenül Eunicére kellett gondolnia. Anélkül, hogy tudná, miért, eszébe jutott most, miközben a cubiculumba ment, hogy Chrysotemisének szeme szögletében apró ráncocskákat fedezett föl. Azt is elgondolta, hogy szépségét Rómában kelletén túl ünneplik, és Fonteius Capiton, aki Euniceért három clazomenaei fiút kínált, nagyon olcsón akarta őt megvenni.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

MÁSNAP reggel alig öltözött föl egészen Petronius az unctoriumban, mikor a Teiresiasztól meghívott Vinicius megjelent. A fiatal ember tudta, hogy a kapuktól új hír még nem érkezett, és ez az értesítés nem nyugtatta meg őt, habár ez annak a bizonyosságul szolgálhatott volna, hogy Ligia még a városban volt. Most még nyomottabb kedélyállapotban volt, mert most azt kezdte hinni, hogy Ursus a leányt mindjárt az elrablás után kivitte a városból, tehát sokkal korábban, mintsem Petronius rabszolgái a kapuk őrizetére kiküldettek. Ezeket ugyan őszkor, mikor a napok rövidebbek lettek, mindig jókor bezárták, de ki is nyitották mindenkinek, akik távozni akartak, s ezeknek száma mindig jelentékeny volt.

Azonkívül a város falaiból vezető egyéb ösvények is voltak, melyeket a rabszolgák, kik meg akartak szökni, ismertek. Vinicius embereit a provinciákba vezető összes útakra, az összes őrségekhez küldte azzal az izenettel, hogy egy rabszolga-pár megugrott, s Ursusnak és Ligiának tüzetes leírását, valamint elfogatásuk esetére a jutalom ígérését is kihirdettette. Egyébiránt kétséges volt, — vajjon ennek az üldözésnek lesz-e eredménye, és még akkor is, ha a rabszolgákat utól érnék, kérdéses volt, vajjon a város hatósága jogosultnak tartja-e magát arra, hogy a szökevényeket csupán Vinicius követelésére, a praetor jóváhagyása nélkül, letartóztassa. De nem volt idő arra, hogy ezt a jóváhagyást kieszközölje. Maga Vinicius, rabszolgának öltözve, az egész előző napon a város minden zugában Ligiát kutatta, anélkül, hogy legcsekélyebb nyomára talált volna. Találkozott Aulus szolgáljaival, akik szintén valakit keresni látszottak, és ez csak megerősíté ama nézetét, hogy nem Aulus volt

az, aki őt elrabolta, és hogy az öreg hadvezér se tudja, mi történt vele.

Mikor tehát Teiresias közölte vele, hogy egy rabszolgáról hallott, aki kötelezi magát a fiatal leány fölhalálására, haladéktalanul Petroniushoz sietett és gyors üdvözlés után azt kérdezte, mint áll a dolog azzal az emberrel.

— Azonnal meglátjuk őt, — viszonzá Petronius. — Ő Eunice ismerőse, aki mindjárt bejön, hogy tógám ráncait rendbe szedje és tüzetes értesítést hozzon felőle.

— Ugyanaz, akit tegnap nekem akartál ajándékozni?

— Ugyanaz, akit tegnap visszautasítottál, amiért egyébiránt hálás vagyok irántad, mert ő a legjobb «vestiplica» az egész városban.

Alig mondta ki szavait, mikor a «vestiplica» belépett. A tógát egy értékes, elefántcsonttal kirakott székről levette és kiterítette, hogy Petronius vállára vesse. Csöndes vidámság volt kifejezve a rabszolgaleány arcán, és szemei örömtől sugároztak.

Miután a tógát reá adta, ráncokba szedte azt, miközben néha lehajolt, hogy lehúzza. Petronius reá pillantott és nagyon szépnek tűnt föl neki.

— Eunice, — mondá — eljött az az ember, akiről tegnap Teiresiasszal beszéltem?

— Igen, uram!

— Hogy hívják?

— Chilon Chilonidesnek, uram!

— Miféle?

— Orvos, bölcs és jövődömondó, aki az emberek sorsát fejtegeti és a jövőt előre megmondhatja.

— Jövődöltettél-e már vele magadnak?

Eunice arcát sötét pír borítá el, sőt fülét és nyakát is elfutotta.

— Igen, uram!

— Mit jósolt neked?

— Fájdalmat és boldogságot.

— A fájdalmat már tegnap érezted Teiresias kezétől, most tehát a boldogságnak kell következnie, Eunice.

— Már itt van, uram!

— Hogy érted?

Halkan viszonzá:

— Hiszen szabad volt itt maradnom, uram!

Petronius aranyhajú fejcskéjére tette kezét:

— Ma jól raktad a ráncokat és meg vagyok veled elégedve, Eunice.

A boldogság andalító érzete mutatkozott szemében.

Petronius és Vinicius az atriumba mentek, ahol Chilon Chilonides várapozott reájuk és mély meghajlással üdvözlé őket. Mikor most Petroniusnak eszébe jutott az a gyanakodása, hogy ez az ember talán Eunice-nek a szeretője, önkénytelenül elmosolyodott. Hogy ezt az embert, aki előtte állt, valaki szeresse, képzelhetetlen volt. A furcsa alak tisztátalanul festett és nevetséges benyomást keltett. Chilon még nem volt öreg, mert gondozatlan szakállában, vad sörényében alig volt egy szürke haj látható. Beesett mellű, kerek hátú volt, úgy hogy első pillanatra púposnak látszott; a magas vállakból aránytalanul nagy fej emelkedett ki. A majomszerű arc leskelődő kifejezéssel birt. Sárgás bőrét vörös foltok tarkították, a nagyon vörös orr a palack túlságosan gyakori használatáról tett bizonyosságot. Hanyag öltözetéből, mely sötét, kecskeszörből szőtt tunikából és ugyanazon kelméjű, rongyos köpenyegből állott, valódi vagy színlelt szegénységre lehetett következtetni. Petronius, akinek ez ember láttára tüstént Homér Thersitese jutott eszébe, csak egy kézmozdulattal viszonzá meghajlását, miközben mondá:

— Légy üdvözölve, isteni Thersites. Mit csinálnak sebeid, melyeket Ulysses ütött rajtad Trójánál és hogyan érzi magát az elysiumi mezőkön?

— Nemes uram, — viszonzá Chilon Chilonides — Ulysses, a holtak legbölcsebbje, üdvözléteit küldi Petroniusnak, az élők legbölcsebbjének azzal a kérelemmel, hogy sebeimet új köpönyeggel fődje be.

— Hekate Triformisra! — kiáltá Petronius — ez a válasz új köpönyeget érdemel.

De Vinicius most türelmetlenül szavukba vágott és kérdé:

— Tudod-e pontosan, micsoda föladatot akarsz magadra vállalni?

— Ha két nemes ház «familiája» semmi másról nem beszél és ha fél Róma utánnok beszéli az újságot, valóban nem nehéz kitálcálni, miről van szó, — felelé Chilon. — Tegnap éjjel elraboltak

egy fiatal, Aulus Plautius házában fölnevelt leányt, akit Ligiának neveznek, de tulajdonképp Callinának hívnak. Rabszolgáid, ó uram, éppen a császári palotából «insuládba» szándékoztak őt kísérni és én most arra vállalkozom, hogy ezt a leányt ismét megtalálom. Talán sikerül is, nemes tribún, fölfedeznem, hová menekült és hol rejtőzködik, ha a várost elhagyta, ami azonban nagyon valószínűtlen.

— Jó, — mondá Vinicius, akinek megtetszett ez a szabatos felelet, — de miféle eszközöket akarsz alkalmazni?

Chilon ravaszul mosolygott.

— Az eszközök nálad vannak, uram, nálam csak az ész van.

Most Petronius is mosolygott, mert rendkívül meg volt elégedve Chilonnal.

— Ez az ember megtalálhatja a leányt, — gondolá.

Vinicius ellenben összehúzta szemöldökét és mondá:

— Nyomorult, ha a nyereség kedvéért megcsalsz, agyonüttetek.

— Én bölcselő vagyok, uram és egy bölcselő soha se lehet nyereségvágyó, kivált mikor olyan jutalomról van szó, aminőt nagylelkűleg kilátásba helyezel.

— Ah, te bölcselkedő vagy? — jegyzé meg most Petronius. — Hiszen Eunice azt mondta, hogy te orvos és jóvendőmondó vagy. Honnét ismered Eunicét?

— Fölkeresett, hogy tanácsot kérjen tőlem, mert hirnevem elhatott fülébe.

— Micsoda tanácsot kért tőled?

— Szerelmére keresett orvoslást, mely nem talál viszonzásra.

— És te meggyógyítottad őt?

— Még többet tettem, uram. Egy amuletet kapott tőlem, mely viszontszerelmet biztosít neki. Paphrosban, Cyprus szigetén van egy templom, melyben Venus övét őrzik. Ebből az övből két fonalcskát adtam neki egy mandulahéjba zárva.

— És ezért bizonyynyal jól megfizettetted magadat?

— A viszontszerelemért soha se lehet eleget fizetni és mivel jobb kezemen két ujj hiányzik, egy kis pénzt akarok összekuporgatni, hogy egy rabszolgát, egy irnokot szerezhessenek, aki följegyezze gondolataimat és tanításaimat az utóvilág számára.

— Melyik iskolához tartozol, te isteni bölcs?

— Cynicus vagyok, uram, mert rongyos köpönyegem van ; stoikus vagyok, mivel a szegénységet türelmesen elviselem ; peripathetikus vagyok, mivel gyaloghintó hijján gyalog megyek egyik korcsmából a másikba és útközben azokkal közlöm tanításaimat, akik fizetés fejében egy teli kancsót ígérnek.

— A teli kancsónál nagy szónokká válsz ?

— Heraklit mondá : minden folyik és csak nem akarod tagadni, hogy a bor folyadék ?

— Ő azt is hirdette, hogy a tűz istenség, tehát orrod pirossága szintén istenség ?

— És az isteni apolloniai Diogenes azt hirdette, hogy a levegő minden jelenségnek az alapoka. Minél melegebb a levegő, annál pompásabb lényeket hoz létre és a legmelegebb levegő a bölcsnek szellemét hozza létre. De mivel őszkor hűvös van, az igazi bölcsnek borral kell fölmelegíteni szellemét és beszédét. És azt se tagadhatod, hogy egy capuai vagy telesiai rossz itallal teli kancsó is jótékony melegséggel tölti el a nyomorult emberi testnek csontállványát.

— Chilon Chilonides, hol van hazád ?

— A Pontos Euxeinosnál. Messambriából származom.

— Chilon, te nagy vagy !

— És félreismert ! — tette hozzá a bölcs mélabúsan.

Eközben Vinicius egyre türelmetlenebb lett. Most, mikor új reménysugár intett felé, azt kívánta, hogy Chilon haladéktalanul munkához is lásson ; az egész beszélgetés csak idővesztésnek tűnt föl neki s azért komolyan haragudott Petroniusra.

— Mikor fogsz kutatásaidhoz ? — mondá, a göröghöz fordulva.

— Már hozzá fogtam, — felelé Chilon. — És mivel már egyszer itt vagyok, mivel jóakarátú kérdéseidre felelek, bizonyynyal a leányt is keresnem kell. Csak légy bizalommal, nemes tribún és tudd meg, ha cipődről elvesztenéd a szíját, képes volnék a szíját megtalálni, vagy azt, aki az utcán fölvette.

— Alkalmaztak-e már hasonló szolgálatokra ? — kérdé Petronius. A görög reá irányzá tekintetét.

— Jelenleg nagyon kevésre becsülik az erényt és a bölcseséget, úgy, hogy egy bölcselőnek más eszközökre is kell gondolnia, hogy életét tengethesse.

— Miféle eszközöket alkalmazol?

— Mindent ki akarok kutatni, hogy új hirrel szolgáljak azoknak, akik azt kívánnak.

— És akik azért fizetnek?

— Ó uram, egy írnot kellennem, különben bölcseségem elenyészik velem.

— Ha még az se sikerült, hogy egy köpönyegre valót megtakaríts, nem igen nagy lehet a kereseted.

— A szerénység tiltja, hogy azt viseljek. És gondold meg, ó uram, hogy jelenleg nincsenek többé olyan jótevők, mint régente, akiknek épp oly kellemes foglalkozás volt az érdemet pénzzel elárasztani, mint egy puteolii osztrigát lenyelni. Az én érdemem nem csekély, de az emberek hálája csekély. Ha egy értékes rabszolga megszökött, ki találja meg ismét, mint apám egyetlen fia? Ha a falakon föliratokat találnak az isteni Poppaeára, ki jelenti föl a tetteseket? Ki fürkészi ki a könyvkereskedésekben a császárra szóló verseket? Ki tudja besúgni, mit beszélnek a senátorok és lovagok házaiban? Ki hordja ki a leveleket, melyeket nem akarnak a rabszolgákra bízni, ki hall meg minden ujdonságot, melyet a borbélyok ajtóin előtt tárgyalnak, ki felé fordul a rabszolgák bizalma, ki nyer betekintést minden házba, az atriumtól a kertig? Ki ismer minden utcát és közt, minden buvóhelyet? Ki tudja, miről van szó a fürdőkben, a cirkuszban, a vásárokon, a vívó-iskolákban, a rabszolgakereskedők színjeiben, sőt az arénában is?

— Az istenekre! Legyen elég, nemes bölcs! — kiáltá Petronius. — Hiszen valósággal megfulladunk érdemeidben, erényeidben, bölcseségedben és ékeesszólásodban. Legyen elég! Tudni akarjuk, ki vagy és most tudjuk!

Vinicius ellenben nagyon meg volt elégedve, mert azt gondolta, ez az ember, mint valami nyomra vezetett vadászkutya, addig nem nyugszik, míg a rejtekhelyet ki nem puhatolja.

— Jó, — mondá. — Szükséged van-e különös útmutatásokra?

— Fegyverekre van szükségem.

— Minőkre? — kérde Vinicius álmélkodva.

A görög odatartá egyik kezét, míg a másikkal úgy tett, mintha pénzt olvasna.

— Ilyenek most az idők, uram, — mondá sóhajtvá.

— Tehát te az a számár akarsz lenni, amely a várat teli erszé-
nyek segítségével iparkodik meghódítani?

— Én csak szegény bölcselő vagyok, — felelé Chilon nagy
alázatosan, — nektek pedig elég aranyotok van.

Vinicius egy erszényt hajított neki, melyet a görög elkapott a
levegőben, habár kezén két ujj hiányzott.

Aztán büszkén fölemelte fejét és mondá:

— Uram, én többet tudok, mintsem hinnéd. Nem jöttem ide
üres kézzel. Tudom, hogy nem Aulus raboltatta el a leányt, mert
már beszéltem cselédjeivel. Tudom, hogy nincs a Palatinuson, ahol
mindnyájan a beteg kis Augustával vannak elfoglalva és talán azt
is ki tudom találni, miért veszitek igénybe az én segítségemet, hogy
a leány után kutattassatok, ahelyett, hogy a császár őreit és katonáit
vennétek igénybe. Azt is tudom, hogy egy szolga segített neki a
szökésnél, aki ugyanabból az országból származik, mint ő. De ő a
többi rabszolgáknál nem találhatott segítségre, mert azok, akik min-
dig összetartanak, éppen azért nem tettek volna semmit a tied
ellen. Csak az ő hitsorsosai nyújthattak neki segítséget...

— Hallod-e, Vinicius, — szakítá félbe itt Petronius a görö-
göt, — nem ugyanazt mondtam-e neked szóról-szóra?

— Mily megtiszteltetés reám nézve, — mondá Chilon. —
A leány, — tévé hozzá, újfent Viniciushoz fordulva, — kétségtelenül
ugyanazt az istenséget imádja, akit az összes római nők legerénye-
sebbje, az igazi matrona stolata, Pomponia. Azt is hallottam, hogy
Pomponia fölött házi törvényszéket tartottak, de nem tudhattam meg
szolgáitól, miféle Istent imád és hogyan hívják annak követőit. Ha
azt tudnám, közéjük keveredném és legbuzgóbb imádójának mutat-
nám magamat, hogy bizalmát megnyerjem. De te, uram, aki, mint
szintén tudom, néhány napot a nemes Aulusnál töltöttél, talán föl-
világosítást adhatnál nekem.

— Nem, azt nem adhatok, — viszonzá Vinicius.

— Ti különféle kérdéseket intéztetek hozzám, nemes urak és én
valamennyire feleltem; engedjétek most meg, hogy én is egy kérdést
tegyek. Nem láttál-e nemes tribún, abban a házban semmi szobrot,
semmi áldozatot, semmi különös jelet, nem vettél észre semmi amu-
letet Pomponián, vagy isteni Ligiádon? Nem vettéd észre, hogy
kölcsonösen jeleket csináltak, melyeket csak ők maguk értettek meg?

— Jeleket? Várj! Igen! Egyszer láttam, amint Ligia halat rajzolt a homokba.

— Halat? Ah, ó! Egyszer vagy többször tette-e azt?

— Csak egyszer.

— És bizonyos vagy-e, uram, hogy ő éppen... halat rajzolt? Ó!...

— Igen, — viszonzá Vinicius, akinek kíváncsisága föl volt izgatva. — Hát tudod, mit jelent az?

— Hogyne tudnám! — kiáltott föl Chilon.

És annak jeléül, hogy el akar bucsúzni, meghajtá magát és hozzátette:

— Árasszon el Fortuna mind a kettőtöket hasonlóképpen minden ajándékával, drága uraim!

— Adass magadnak egy köpönyeget valamelyik rabszolgámtól, — mondá Petronius, mikor a görög távozni készült.

— Köszöni Ulysses Thersites nevében, — viszonzá a görög; még egyszer meghajtá magát és eltűnt.

— Mit gondolsz erről a nemes bölcsről? — kérde Petronius.

— Azt hiszem, megtalálja Ligiát, — felelé Vinicius örvendve — de azt is hiszem, ha a gazembereknek egész birodalmuk volna, ő lenne ebben a birodalomban a legméltóbb király.

— Bizonyosan. Még közelebbi ismeretségbe kell jutnom ezzel a stoikussal, de egyelőre parancsot akarok adni, hogy az atriumot füstöljék ki, melynek levegőjét megfertőztette.

Eközben Chilon, új köpönyegébe burkolva, tenyerével földobta a ráncok alatt a Viniciustól kapott erszényt és egyforma örömet érzett csengésén, mint súlyán.

Lassan előre haladva, néha körülnézett, vajjon Petronius házából nem leskelődnek-e utánna, átment a Livia Porticusán és a Clivus Virbius sarkára érven, a Subura felé fordult.

— Most Sporushoz — mondá magában — hogy Fortunának egy csöppet szenteljek. Amit sokáig kerestem, végre megtaláltam. Ó fiatal, tüzes, adakozó, mint a bányák Cyprusban és kész volna vagyonának felét odaadni ezért a ligiai kendericéért. Igen, éppen ilyenek hijjával voltam már régtől fogva. De óvatosnak kell lennem vele szemben, homlokának összeráncolása semmi jót nem jelent. Ah! a fiatal farkasocskák uralkodnak mai napság a világon!...

Ettől a Petroniustól kevésbbé félnék. Istenek! tehát egy halat rajzolt neked a homokba? Ha tudom, mit jelent az, fulladjak meg egy kis darab kecsketúrótól. De meg fogom tudni. Mivel a halak vízben élnek és a kutatásokat vízben sokkal nehezebb eszközölni, mint szárazföldön, ezért a halért külön is fizessen. Még egy ilyen erszényt és a koldus-életet abban hagyhatnám és rabszolgát vehetnék magamnak. De mit szólnál hozzá, Chilon, ha azt tanácsolnám neked, hogy ne férfi, hanem női rabszolgát végy?... Igen, igen, Chilon, Chilon fia... Te elvesztéd apádat és anyádat!... Te árva vagy, végy tehát vigasztalásul legalább egy női rabszolgát. Ah, az élet olyan nehéz! Elmultak azok az idők, mikor egy obulusért annyi babot adtak szalonnával, amennyi az ember két kezébe fért, vagy egy darab vérrel töltött kecskebelet, amely olyan hosszú volt, mint egy tizenkét esztendő fiú bele!... De már ide értem volna ehhez a tolvajhoz, Sporushoz. A korcsmában könnyű lesz valamit megtudnom.

E szavakkal belépett a korcsmába és egy korsó «bikavért» rendelt. Mikor a korcsmáros bizalmatlan pillantását észrevette, kivett egy aranyat az erszényből és miközben az asztalra tette, mondá:

— Sporus, ma pitymalattól fogva délig Senecával dolgoztam, és ezt barátom adta emiatt útravalónak.

Sporus kerek szemei csodálkozó kifejezést öltöttek és a bor már a legközelebbi pillanatban Chilon előtt állott. Ez pedig bele-mártá ujját, egy hal körvonalait rajzolta az asztalra és kérdé:

— Tudod-e, mit jelent ez?

— Hal? Hát a hal hal.

— Te nagyon együgyű vagy, jóllehet oly sok vizet keversz a borodba, hogy egy halat lehetne benne találni. Ez egy jelvény, mely a bölcselők nyelvén «Fortuna mosolygását» jelenti. Ha meg tudtad volna magyarázni, talán nagy szerencse lett volna osztályrészed. Azt mondom neked, tartsd tiszteletben a bölcséletet, mert különben még korcsmát változtatok, amire meghitt barátom, Petronius, már régóta rábeszélne igyekszik.

«Egy hal körvonalait rajzolta az asztalra.» (118. l.)

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENNEGYVEDIK FEJEZET.

A LEGKÖZELEBBI napokban Chilon nem mutatkozott. Vinicius tehát saját szakállára kereste Ligiát, mert amióta Acte elárulta neki, hogy szereti őt, még szászorta jobban rajta volt, mint azelőtt, hogy a fiatal leányt kinyomozza. Azonkívül a császárt nem akarta segítségért kérni és nem is tehette, mivel még mindig nagy félelemben és gondban volt a kis Augusta meggyógyulása miatt.

De sem a templomokban bemutatott áldozatok, sem az imádások és fogadalmak, sem az orvosok művészete, sem a varázsszerek, melyekhez végre folyamodtak, nem nyújthattak segítséget. Nyolc nap mulva meghalt a gyermek. Az udvar és vele egész Róma gyászolt és a császár, aki a gyermek születésekor örületes örömet nyilvánított, most örülteként viselte magát halála fölötti fájdalmában. Bezárkózott, két napon át semmi táplálékot nem vett magához és nem fogadott senkit, habár a palota senátoroktól és augustiánusoktól nyüzsgött, akik gyászukat és részvétüket akarták nyilvánítani. A senátus rendkívüli gyűlésre jött össze, amelyen a holt gyermeket istennővé emelték. De ez még nem volt elég, hanem azt is elhatározták, hogy ennek az istennőnek templomot emelnek és külön papot alkalmaznak. Más szent helyeken is áldozatokat mutattak be a holt gyermek tiszteletére, igen, drága ércből szobrokat is öntöttek róla. Temetése nagyszerű ünnepséggé alakult, melyen a nép a császár szertelen fájdalomkitöréseit bámulhatta, vele sirhatott, kezét adományokért nyújthatta, melyen azonban mindenekelőtt alkalma nyílt arra, hogy a szokatlan látványos pompán gyönyörködjék.

Ez a haláleset Petroniust nagyon nyugtalanította. Egész Róma

tudta, hogy Poppaea rontásnak tulajdonította. Vele együtt nemcsak az orvosok állították ezt, akik ily módon a legjobban tudták igazolni orvosszereik hatástalanságát, hanem a papok is, akiknek áldozatai eredményteleneknek bizonyultak, a saját életükért reszkető jövőmondók és az egész nép. Ligia szökése most nagy könnyebbséget szerzett Petroniusnak, mert ő sem Aulusnak, se Pomponiának nem kívánt rosszat és magának meg Viniciusnak csak jót kívánt. Mikor tehát a cipruszt, melyet a Palatinus előtt a gyász jeléül fölállítottak, eltávolították, elment a senátorok és augustiánusok számára rendezett fogadtatásra, hogy meggyőződjenek, mennyiben ad hitelt Nero a rontásról szóló kósza híreknek és hogy szükség esetén megfontolja, miképp lehetne akkor következményeit megátolni. Mivel Petronius a császárt jól ismerte, előre föltette, hogy Nero, ha nem hisz is a varázslásban, mégis úgy fog tenni, mintha hinne benne; egyrészt azért, hogy még nagyobb fájdalmat színlelhessen, másrészt mivel valakin bosszút kíván állani és hogy elejét vegye annak a föltevésnek, miképp az istenek bűnei miatt akarták megbüntetni. Petronius vélekedése szerint a császár nem szerette igazán és mélyen gyermekét, hanem felszínesen, bolond módon, de azért még se kételkedett rajta, hogy szertelen fájdalomkitörések tanujának kell lennie. És nem csalódott. Merv arckifejezéssel, szemét mozdulatlanul egy pontra szögezve figyelt Nero a senátorok és lovagok vigasztaló szavaira és világosan látható volt, hogy ha tényleg szenvedett is, mégis mindig arra gondolt, hogy fájdalommal hatást gyakoroljon a jelenlevőkre. E célból úgy viselkedett, mint Niobe és atyai fájdalmát úgy fejezte ki, mint egy komédiás a színpadon. De nem állta ki sokáig, hogy a néma, merv fájdalom fitogtatásával megelégedjen. Néha-néha egy-egy mozdulatot tett, mintha hamut akarna hinteni fejére, hébe-hóba tompán felnyögött és mikor Petroniust megpillantotta, fölugrott és tragikus hangon kiáltá, úgy hogy mindenjában hallhatták:

— Eheu!... Te is oka vagy halálának! A te tanácsodra jött e falak közé a rossz szellem, aki egy pillantással kiölte mellében az életet... Jaj nekem! Jobb lett volna, ha szemem nem látná többé Helios fényét. Jaj nekem! Eheu! Eheu!...

És hangját még jobban emelve, kétségbeesett kiáltásokat hallott. Ekkor Petronius elhatározta, hogy mindent kockára tesz. Gyor-

san eltökélve, kinyujtá kezét, megkapta a selyemkendőt, melyet Nero mindig nyakán szokott hordani, lerántotta és a császár ajakára szorította.

— Uram! — mondá aztán komolyan és ünnepiesen — tedd tönkre Rómát, tedd tönkre az egész világot fájdalomdban, csak őrizd meg hangodat számunkra!

Ámulat fogott el minden jelenlevőt, Nero roppantul meglepődött, csak Petronius őrzé meg nyugalmát, hiszen nagyon tudatában volt cselekvése módjának; azonkívül arra is épített, hogy Terpnosnak és Diodoresnek szigorú parancs volt adva, hogy a császár száját azonnal érintsék meg, ha túlságosan hangos beszéddel vagy kiáltással hangjának csengését veszélyeztetné.

— Ó császár! — folytatá tehát Petronius hasonló, ünnepies komolysággal — mérhetetlen veszteséget szenvedtünk, maradjon tehát meg ez az édes vigasztalás nekünk.

Nero arca sajtóságon rángatózott, aztán könnyek hullottak szeméből, karjával átölelte Petronius nyakát, fejét mellére hajtotta és zokogva kiáltá:

— Egyedül te gondoltál arra valamennyi közül, egyedül te, Petronius, egyedül te!

Tigellinus elsáppadt az irigységtől, Petronius pedig mondá:

— Menj Antiumba! ott pillantá meg a gyermek a napvilágot, ott lettél ennek a gyönyörnek részese, ott fogsz találni vigaszt is. Hadd frissítse föl a tengeri levegő isteni torkodat, hadd szívja be melled a sós frissességet! Mi, a te hiveid, mindenüvé követünk és ha fájdalmadat barátságunkkal enyhíteni igyekszünk, enyhítsd meg te a mienket énekeddel.

— Igen! — viszonzá Nero panaszos hangon — himnuszt fogok költeni és megzenésítem, mely az ő emlékét dicsőítse.

— Aztán melegebb napot keresel Bajaeban!

— És aztán — feledést Görögországban!

— Az ének és költészet honában!

A borus, tompa hangulat lassankint eltűnt, mint gyakran a felhők eltűnnek, melyek a napot eltakarják és megindult a beszélgetés, melyben ugyan még fölhangzott a szomorúság, de amelyben már terveket kovácsoltak a jövőre, utazásokról, művészi előadásokról és azokról az intézkedésekről társalogtak, melyeket Tiridates

örmény királynak kilátásba helyezett látogatására kell megtenni. Tigellinus ugyan ismételten megpróbálta, hogy a beszédet a végzetes rontásokra terelje, de Petronius, aki megnyerte a játékot, azonnal fölvette vele a küzdelmet.

— Tigellinus — veté közbe — hiszed-e, hogy az isteneket rontásokkal veszélyeztetni lehet?

— A császár maga is beszélt róla! — felelé az udvari ember.

— A fájdalom beszélt itt és nem a császár; de te ugyan mit gondolsz felőle?

— Az istenek sokkal hatalmasabbak, hogysem rontások meggyőznék őket.

— Ezzel tagadod a császárnak, a császári családnak istenségét.

— Peractum est! — dörmögé a közelben álló Epirus Marcellus, azt a fölkiáltást ismételve, melyet a nép használt, mikor a gladiátor az arénában a halálos döfést kapta.

Tigellinus elfojtá bosszúságát. Közte és Petronius közt már régtől fogva vetélkedés állott fön­n a császár kegyéért és míg Tigellinus előnyben volt a tekintetben, hogy Nero az ő jelenlétében kevésbbé, vagyis inkább éppen nem volt feszélyezve, Petronius még minden mérkőzés alkalmával diadalmaskodott Tigellinus fölött.

Most is így történt. Tigellinus hallgatásba merült és csak azon igyekezett, hogy emlékezetébe vesse ama lovagok és senátorok nevét, akik a terem háttérébe visszavonuló Petroniust tüstént és bizonynyal abban a föltevésben vették körül, hogy az eset után határozottan őt kell a császár első kegyeltjének tekinteni.

Miután Petronius a palotát elhagyta, Viniciushoz ment, elbeszélte neki a Neróval és Tigellinusszal történeteket és kijelenté:

— A veszélyt nemcsak Aulus Plautiusról és Pomponiáról, hanem kettőnkről és Ligiáról is elhárítottam. A nyomozások arról a részről már azért is elmaradnak, mivel a rőt­szakállú majmot rábeszéltem, hogy Antiumba és onnan Nápolyba vagy Bajaeba menjen. És ő megy, mert eddig még nem mert Rómában nyilvánosan föllépni a színházban, de tudom, régóta terveli, hogy ezt Nápolyban megtegye. Már Görögországról is álmodozik, ahol minden ismert városban énekelni akar és aztán a koszorúkkal, melyeket a «görögöcské» adnak neki, diadallal akar Rómába vonulni. Időközben nyugodtan kereshetjük Ligiát és biztosságba helyezhet-

jük. De hogyan állunk? Nemes bölcselőnk még nem volt itt mostanáig?

— A te nemes bölcselőd család. Nem! nem mutatkozott többé és nem is fog többé mutatkozni.

— Akkor én jobb véleményben vagyok, ha nem is becsületessége, de esze felől. Egyszer már eret vágott erszényeden és bizonyosan újra eljön, hogy azt még egyszer megpróbálja.

— Vigyázzon magára, hogy vért ne csapoltassak belőle.

— Ne tedd azt; légy türelemmel iránta, míg meg nem győződtél róla, hogy gazember. Ne adj neki több pénzt, hanem ígérj neki nagy jutalmat, ha biztos híreket hoz neked. És nem szándékozol többé magad kutatni őt?

— Ellenkezőleg! Két szabadosom, Nymphidius és Demas élén hatvan ember keresi őt. Szabadságot ígértem azoknak a rabszolgáknak, akik megtalálják őt. Minden úton, mely Rómából kivezet, embereim járkálnak, hogy a szállókban a ligiairól és a leányról hírt szerezzenek. Én magam éjjel-nappal bejárom a várost, véletlen találkozást remélve.

— Mihelyt valami bizonyosat tudsz, add tudtomra. Nekem Antiumba kell mennem.

— Biztos lehetsz felőle.

— És ha egy napon reggel fölébreds és megvallo~~ad~~, ez a leány nem érdemes arra, hogy úgy bánkódjál miatta, te is jöjj Antiumba. Ott nem vagyunk multság hijján.

Vinicius gyors léptekkel járkált föl és alá. Petronius egy darabig figyelmesen nézte őt, aztán fölkiáltott:

— Ugyan valld meg egyszer őszintén, de nem mint egy hóbor-tos, aki valamit beképzelt és magát folytonosan ösztökéli, hanem mint értelmes ember, aki bízik barátjában, valld meg, vajjon még mindig annyira érdekel Ligia?

Vinicius megállt és kis ideig olyan pillantással nézett Petroniusra, mintha azelőtt soha se látta volna őt, aztán ismét föl és alá kezdett járni. Kétségtelen volt, hogy a harag kitörését akarta magában leküzdeni. De végre, bizonynyal saját tehetetlensége, a fájdalom, izgalom és a legyőzhetetlen vágy érzetében könnyek gyűltek szemébe, melyek világosabban beszéltek Petroniusnak, mint a legékesebb szavak tették volna.

Azért rövid gondolkozás után így szólt:

— Nem Atlas hordja vállain a világot, nem, a nők végzik ezt a tisztet és egyik-másik nagyon gyakran megelégszik azzal, hogy a labdajátékos szerepét vállalja magára.

— Ebben igazad van! — hagyá helyben Vinicius.

Éppen búcsút akartak venni egymástól, mikor egy rabszolga azt a jelentést hozta, hogy Chilon Chilonides az előcsarnokban várakozik és kihallgatást kér.

Vinicius megparancsolta, hogy tüstént ereszsék be őt, Petronius ellenben kiáltá:

— Ah! nem megmondtam-e! Herkulesre, őrizd meg nyugalmatodat, mert különben te leszel kénytelen neki engedelmeskedni és nem ő neked.

— Üdvözlét és tisztelet a nemes katonai tribúnnak és neked, ó uram! — kezdé Chilon belépve. — Legyen szerencsétek hasonlatos hírnevetekhez, hírnevetek pedig terjedjen el az egész világon, Herkules oszlopaitól az Arsakida birodalom határáig!

— Légy üdvöz, te erényes és bölcs törvényhozó! — viszonzá Petronius.

Vinicius azonban erőltetett nyugalommal kérdé:

— Mit hozol?

— Első ízben reményt költöttem benned, ó uram, de ma bizonyosságot hozok neked, hogy a leány megkerül.

— Ez annyit tesz, hogy még nincs megtalálva?

— Úgy van, ó uram! De már megtudtam, mit jelent az a jel, melyet Ligia a homokba rajzolt, azt is tudom, kik azok az emberek, akik segítségére jöttek és ismerem azt az Istent, akinek követői közt keresnünk kell.

Vinicius izgatottan föl akart székeről ugrani, de Petronius csillapítólag vállára tette a kezét, Chilonhoz fordult és mondá:

— Beszélj tovább!

— Teljesen biztos vagy-e, ó uram, hogy a leány halat rajzolt a homokba?

— Biztos! — fakadt ki Vinicius.

— Akkor ő keresztény és a keresztények segítették elő szökését. Percig tartó hallgatás következett.

— Hallod-e, Chilon — ragadta meg végre a szót újra

Petronius — rokonom a leány megtalálásáért jelentékeny pénzösszeget tűzött ki neked, de egyúttal jó csomó ütleget, ha megcsalnád őt. Az első esetben nemcsak egy, de három irnokot is vehetsz magadnak, a második esetben a hét bölcsnek a bölcselkedése se lesz elég arra a saját bölcseségeddel együtt, hogy elég gyógyító írt szerezzen neked.

— A leány keresztény, ó uram — állítja a görög.

— Tanakodjál csak magadban, Chilon. Te nem vagy ostoba ember! Jól tudjuk, hogy Tunia Silana Calvia Crispinillával együtt azt a vádat emelte Pomponia Graecina ellen, hogy ő a keresztény babona követője, de azt is tudjuk, hogy a házi törvényszék ettől a gyanútól fölmentette. Ismét gyanúsítani akarod-e őt? Meg akarsz-e győzni bennünket arról, hogy Pomponia és vele együtt Ligia az emberi nem ellenségei közé tartoznak, a forrás- és kútmérgezők, a számarfej tisztelői, oly emberek közé, akik meggyilkolják gyermekeiket és a legundokabb kicsapongásoknak hódolnak? Gondolj meg mindent jól, ó Chilon, hogy az a tétel, melyet előttünk hirdetsz, ne hangozzék vissza ellentétel gyanánt hátadon.

Chilon azonban annak jeléül, hogy őt semmi hiba ne érje, kiterjeszté karját és mondá:

— Ó uram, ejtsd ki görögül a következő szavakat: Jézus Krisztus, Isten fia, Megváltó.¹

— Jó, megtettem. De most mit jelentsen ez?

— Most képezz minden egyes szó kezdőbetűjéből egyetlen egy szót.

— Hal!² — kiáltá Petronius álmélkodva.

— Nos, ez az oka, miért «hal» a keresztények jelszava — magyarázá most Chilon nagy büszkén.

Mély hallgatás következett. A görögnek okoskodása oly meggyőző volt, hogy mind a két barát nem győzhette le álmélkodását.

— Vinicius, nem tévedsz? — kérdé Petronius egy idő múlva — Ligia valóban halat rajzolt a homokba?

— Az alvilág összes isteneire, még megbolondul az ember! — kiáltá a fiatal ember hevesen. — Ha madarat rajzolt volna, azt mondom, madarat!

¹ és ² Lásd a 13. lap jegyzetét.

— És így ő keresztény! — ismétlé a görög.

— És ez azt jelenti — veté közbe Petronius — hogy Pomponia és Ligia a kútakat megmérgezik, az utcáról fölszedett gyermekeket megölik s ők maguk zabolátlan életet élnek. Ostobaság! Vinicius, te hosszabb ideig voltál az ő házában, én csak rövid ideig tartózkodtam náluk, de azért mégis ismerem Aulust és Pomponiát, sőt Ligiát is elég jól ismerem arra, hogy azt állítsam, miképp ez ostobaság, ez rágalmazás. Ha a hal valóban a keresztények jelvénye, oly föltevés, melyet tagadni bajosan lehet és ha azok a nők keresztények, akkor, Proserpinára, a kereszténység egészen más valami, mint aminek mi tartjuk.

— Te úgy beszélsz, mint Sokrates, ó uram! — jegyzé meg Chilon. — Ugyan ki vizsgálta meg a kereszténységet, ki kutatta ki tanítását? Mikor én, már három esztendeje, Nápolyból ide vándoroltam Rómába — ó miért nem maradtam ott! — egy Glaucus nevű ember, egy orvos csatlakozott hozzám, akiről mindenki azt mondta, hogy keresztény; de azért csakhamar meggyőződtem, mily jó, erényes ember volt az.

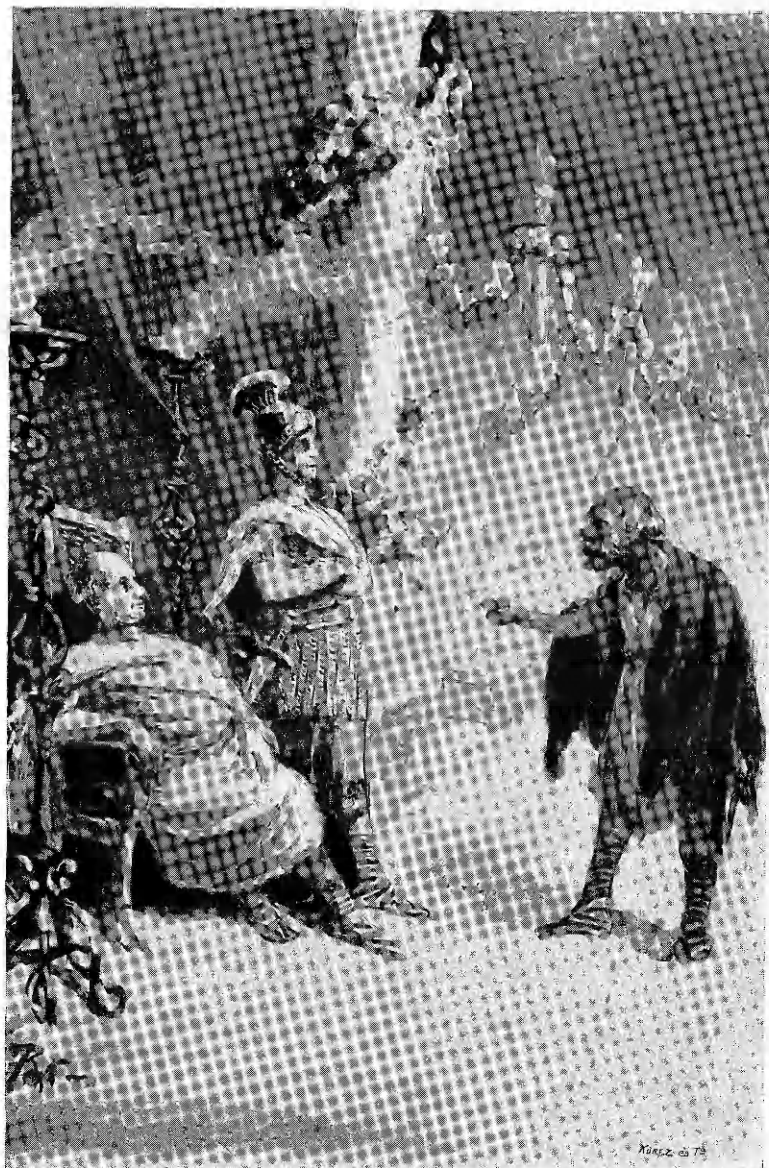
— Talán ettől az erényes embertől tudtad meg, mit jelent a hal?

— Ő nem, uram! Nagy szerencsétlenség ért bennünket! Egy szállóba menet valaki kést döfött a jó, derék öregbe, nejét és gyermekét rabszolgakereskedők hurcolták el és én ezt a két ujjamat vesztettem el védelmezésükkor. De mivel, mint mondták, a keresztények közt folytonosan csodák történnek, még nem adom föl a reményt, hogy még kinőnek.

— Mit jelent ez? Talán te is keresztény vagy?

— Tegnap óta, uram, tegnap óta. A hal jelvénye kereszténynyé tett. Mégis mily nagy erő rejlik a jelvényben! Néhány nap alatt én leszek a legbuzgóbb a buzgók között, úgy, hogy beavatnak titkaikba és ha be vagyok avatva, megtudom hamarosan, hol van a leány elrejtőzve. Az én kereszténységem akkor talán több hasznot hoz, mint bölcselkedésem. Két egyenlő korú és egyenlő súlyú fiatal tehenet fogadtam föl Merkurnak áldozatul, melyeknek azonfelül a szarvaikat is megaranyoztatom, ha a leány megtalálására segítséget nyújtana.

— Jelenlegi kereszténységed és korábbi bölcselkedésed tehát nem gátoltak abban, hogy Merkurban higyj?

«Cynikus vagyok, uram, mert rongyos köpönyegem van.» 114. l.

Országos Széchényi Könyvtár

— Én mindig abban hiszek, ami éppen hasznot hajt! Ez az én bölcsletem és ebben Merkurnak különös kedvét kell lelnie. De hogy milyen bizalmatlan isten ez, azt magatok is tudjátok, legnemesebb uraim! Szerencsétlenségre nem hisz még a legszeplőtelegebb bölcselő ígéreteinek sem és a két fiatal tehenet bizonyosan már előre szeretné megkapni. De mily rengeteg kiadás ez! Nem mindenki Seneca és ilyen összeget nem bírok előteremteni. De ha a nemes Vinicius hajlandó volna arra, ha adni akarna valamit ama jutalom részlete fejében, melyet nekem ígért...

— Egy obulust se, Chilon! — kiáltá Petronius — egy obulust se! Minden reményeidet meghaladja majd Vinicius bőkezősége, ha Ligiát megtaláltad, vagy rejtékhelyét nekünk megmondta. Egyelőre azonban éppen Merkurnak kell a két fiatal tehenre való kilátással megelégednie, habár nagyon értem, igen, okosságát ismerem föl abban, ha nem igen bízik benned.

— Hallgassatok meg, legnemesebb urak! Fontos fölfedezést tettem! Ugyan még nem találtam meg eddig a szökevényt, de most már ismerem az útát, amelyen keresnem kell őt. Ti szabadosokat és rabszolgákat küldtetek szanaszét az egész városban, az egész tartományban; vajjon megtalálta-e csak egy is a leány valami nyomát? Nem! Egyedül én tettem azt. Rabszolgáitok közt bizonyos nagyobb számú keresztény van, mintsem ti álmodnátok, mert ez a babona már nagyon el van terjedve és így sokkal inkább föltehető, hogy nem segítség, hanem árulás lesz osztályrészetek. Azért nem is jó, hogy itt nálatok látnak engem és neked, legnemesebb Petronius, hallgatást kell parancsolnod Eunicének; az is tanácsos lesz, ha te, ó nemes Vinicius, azt a hírt terjeszted, hogy olyan kenőcsöt adtam el neked, mely minden lovat, melynek patáit azzal bekenik, csalahatatlannul győzelemhez juttat a cirkuszban. Egyedül akarom őt keresni és meg is találom a szökevényeket. Nektek pedig bizalommal kell viseltetnetek irántam, mert tudjátok meg, minél több bért adtok ki előre, annál nagyobb lesz az ösztönzés reám nézve. Nem lelkesít-e mindig a remény, a bizonyosság, hogy még többet kapok, hogy az ígért jutalom el nem marad? Ah, persze, mint bölcselő megvetem a pénzt, habár se Seneca, se Musonius vagy Cornutus nem veté meg! Pedig azok közül egyik se vesztette el ujjait egy idegen védelmében, úgy, hogy képesek írni és névöket

az utókorra hátrahagyni. De eltekintve a rabszolgától, akit vásárolni akarok és eltekintve Merkurtól, akinek a fiatal teheneket ígértem — és tudjátok, milyen drága lett minden marha — kutatásaim igen jelentékeny kiadásokat okoznak. Hallgassatok csak meg türelemmel, ti nemes urak! Lássátok, már több nap óta sebesek lábaim, annyit nyargalok. Minden korcsmában voltam, hogy az emberekkel beszéljek, minden péknél, minden mészárosnál, az olajbogyó-árusoknál, a halászoknál, minden utcában, minden közben megfordultam. Behatoltam a megugrott rabszolgák buvó helyeibe, mintegy száz ast elvesztettem a morajjátékban, voltam a mosó- és szárító szobákban és a lacikonyhákban, beszóltam az öszvérhajcsároknál és a szobrászoknál, fölkerestem azokat az embereket, kik fájdalmas betegségeket gyógyítanak és fogat húznak, megszólítám a száraz fügeárusokat, elmentem a temetkező helyekre is. És tudjátok-e, nemes urak, miért? Mindenütt egy hal vonalait rajzoltam, fürkészőleg néztem az emberek szeme közé és figyeltem, ugyan mit szólnak ahhoz a jelhez. Sokáig nem fedezhettem föl semmit; végre egy szökökútnál öreg rabszolgára akadtam, aki a vedrekkel vizet mert és sirdogált. Hozzá közeledvén, megkérdeztem tőle könnyeinek okát és elbeszélte — a szökökút szélén leültünk — egész életén át megtakarított minden sestertiust, hogy kedves fiát kiváltsa. De mi történt! Ura, bizonyos Pansa, a pénzt ugyan mindjárt elfogadta, de a fiút még se bocsátá szabadon. 'És ezért sirok, folytatá az öreg, mert bár mindig azt ismétlem, legyen meg Isten akarata, de én szegény bűnös, nem vagyok képes könnyeimet visszatartani.' Erre mintegy sejtelemtől hajtva, ujjamat a vízbe mártottam és egy hal vonalait rajzoltam s ő azonnal fölkiáltott: 'Az én reménységem is Krisztus.' Én pedig kérdém: 'Megismertél erről a jelről?' És ő viszonzá: 'Úgy van; béke legyen veled!' Most malmára hajtám a vizet és a becsületes, derék öreg elárult mindent. Ura, az a Pansa, mint elbeszélte, maga is a nagy Pansa szabadosa volt és a Tiberen köveket szállít Rómába, melyeket aztán rabszolgáknak és fogadott embereknek éjjel a tutajokról az építőhelyekre kell szállítaniok, hogy nappal az utcai közlekedésben semmi fönnakadás ne történjék. A munkások közt számos keresztény van s az ő fia is, de mivel az ilyen foglalkozás fölülmúlja erejét, meg akarta szabadságát vásárolni. És most Pansa a pénzt a rabszolgával együtt meg-

tartotta. E szavaknál az öreg ujfent sírni kezdett és én könnyeimet az övéi közé hullattam. Ez nem is esett nehezemre, mivel először jó szívem van és másodszor nagyon fáj a lábam. Ekkor nagyon panaszkodtam neki amiatt, hogy mivel csak imént jöttem Nápolyból, még nem ismerek egy atyafit sem és azért nem is tudom, hol gyülekeznek össze a közös imádságra. Természetesen roppant csodálkozott, hogy a nápolyi keresztények nem adtak leveleket a római atyafiakhoz, de azt állítottam, hogy útközben mind ellopták tőlem. Erre fölszólított, hogy jöjjenek éjjel a folyóhoz, ott majd megismertet az atyafiakkal és azok majd elkísérnek imaházaikba és a keresztény községek élén álló vénekhez. Ennek aztán annyira megörültem, hogy neki adtam a fia megvásárlásához szükséges összeget abban a reményben, hogy a nemes Vinicius kétszeresen fogja azt visszatéríteni és...

— Chilon — szakítá őt itt félbe Petronius — elbeszélésedben úgy úszik a hazugság az igazságon, mint az olaj a vizen. Fontos híreket hoztál, azt nem tagadom, igen, még azt is hiszem, hogy a Ligia föltalálására vezető úton nagy lépést tettünk előre. De ne ékesítsd tetteidet mindenféle hazugsággal! És mondd meg, hogy hívják azt az öreget, akitől megtudtad, hogy a keresztények a haljeléről ismerik meg egymást?

— Euriciusnak, uram! Ah, mily szegény, szerencsétlen öreg! Mennyire meghatott. Hiszen arra a Glaucus orvosra emlékeztetett, akinek támadói ellen segítséget nyújtottam.

— Hogy megismerkedtél vele és hogy ezt az ismeretséget hasznodra tudod fordítani, azt édes-örömet elhiszem, de pénzt nem adtál neki soha, még egy ast sem adtál neki, arról bizonyos vagyok! Semmit, éppen semmit nem adtál neki!

— De a vödröket segítettem neki fölhúzni és a legmélyebb részvétellel beszéltem fiáról! Igen, uram, mi kerülhetné el egy Petronius éles elméjét! Igaz, tulajdonképp nem adtam pénzt neki, azaz adtam neki pénzt, de csak lélekben, gondolatban és ennek ki kellett volna őt elégítenie, ha igazi bölcselő... Már azért is adtam neki, mivel azt kötelességnek, nagyon hasznosnak tartottam. Gondold csak meg, ó uram, mennyire megnyertem ezzel a tettel az összes keresztények szívét, mennyire megnyertem bizalmukat.

— Az igaz ugyan — ragadta meg most a szót Petronius — ezt már mind réges-régen meg kellett volna tenned.

— Hiszen egyenest azért jöttem ide, hogy azt megtehessem.

— Fizetess hát ki neki ötezer sestertiust — fordult most Petronius Viniciushoz — de csak lélekben, gondolatban.

De Vinicius mondá:

— Egy fiút adok veled, aki a szükséges összeget átadja. Te pedig azt mondod Euriciusnak, a fiú a te rabszolgád és annak a szeme láttára fizeted ki az öregnek a pénzt. Te magad szintén ugyanolyan összeget kapsz, mert jó hírt kaptam tőled. Még ma este eljöhetsz a fiúért és a pénzért.

— Császár vagy, igazi császár! — kiáltá Chilon. — Engedd meg, ó uram, hogy munkámat neked ajánljam és azt is engedd meg, hogy ma este csupán pénzem miatt jöjjek. Euricius ugyanis azt mondta, hogy minden tutajról lerakodtak, az újak pedig csak néhány nap múlva érkeznek meg Ostiából. Béke legyen veletek! Ez a keresztények bucsúüdvözlete... Most egy női rabszolgát veszek magamnak, vagyis azt akartam mondani, egy rabszolgát. A halakat horoggal fogják és a keresztényeket hallal! Pax vobiscum! pax! pax! pax!

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

PETRONIUS Viniciushoz:

«Egy meghitt rabszolga által Antiumból küldöm neked ezt a levelet, és remélem, hogy haladék nélkül ugyanazon küldött által hírt adsz nekem, ha már kezded sokkal jobban hozzá van szokva, hogy kardot és láncsát forgasson, mint tollat. Te jó nyomon voltál, mikor elhagytalak, és telve bizalommal; azért fölteszem, hogy az óhajtott Ligiát már megtaláltad vagy még meg fogod találni, mielőtt a hideg téli viharok a Soracte tetejéről Campania fölött fújnak. Ó Viniciusom, legyen a cyprosi dicső istennő tanító mestered, te pedig légy ama ligiai hajnalpírnak tanítója, aki a szerelem világító sugarától fut. Emlékezzél mindig arra, amit most mondok. A legdrágább márvány csak akkor kapja meg értékét, ha a szobrász keze remekművé változtatta. Légy te ily szobrász, Carissime! A szerelemmel egyedül még nem megyünk sokra, érteni kell szeretni, és érteni kell a szerelmet megtanítani. Nagyon gyakran jutok arra a gondolatra, mikor életünk semmisége, bizonytalansága és egyhangúsága fölött eltűnődöm, hogy te a jobbik részt választottad, és háború és szerelem, nem a császár udvara egyes-egyedül az, amiért az ember érdemesnek tartsa születni és élni.

A háborúban szerencsés voltál, légy az a szerelemben is, és ha tudni akarod, mi történik a császár udvarában, néha-néha értesítést küldök neked. Itt ülünk Antiumban és gyakoroljuk mennyei hangunkat, még mindig bizonyos gyűlöletet táplálunk Róma iránt, és télre Bajaeba szándékozunk menni, hogy Nápolyban nyilvánosan föllépjünk, melynek lakói, mint görögök, jobban tudnak becsülni bennünket, mint az a farkasivadék, mely a Tiber partjain lakik.

Bajaeból, Pompejiből, Puteoliból, Cumaeból, Stabiaeből fog-nak az emberek odasietni, tetszésben és koszorúkban nem lesz hiányunk, és mindez ösztönzésül fog szolgálni a tervezett achajai utazásra.

És a kis Augusta! Őt még mindig nem feledtük el, ő még mindig siratjuk. Olyan csodálatos és magunktól szerzett és megzenésített himnuszokat énekelünk, hogy a szirének irigységükben Amphitrite legmélyebb üregeibe rejtőznek. De a delfinek hallgatnák énekeinket, ha a tenger zúgása nem gátolná meg benne őket. Ah, fájdalomunk még mindig nincs megnyhülve, azért mindenféle alakban föltárjuk a világ előtt, melyek a szobrászművészet rendelkezésére állanak, és aztán gondosan ügyelünk arra, vajjon szépek vagyunk-e fájdalomunkban és vajjon az emberek tudják-e ezt a szépséget méltatni. Ah, kedvesem, mint valami bolond, mint egy komédiás fogunk egykor meg is halni.

Minden augustiánus és minden augustiánus nő itt van, nem számítva az ötszáz kanca szamarat, amelyeknek tejében Poppaea fürdik, és azonkívül még tízezer szolgál. Néha vígan vagyunk. Calvia Crispinilla nagyon öregszik; azt mondják, engedelmet kért Poppaeától, hogy mindjárt utánna fürdőt vehessen. Torquatus Silanus, azt mondom neked, nem is sejti, mi vár reá. Többé nem mint ember, nem, mint árnyék jár-ke — halála bizonyos. És tudod-e, mi bünt követett el? Ő az isteni Augustus dédunokája. Számára nincs ment-ség. Ez a mi világunk.

Amint tudod, Tiridatest ide vártuk, de időközben sértő levél érkezett Vologesestől. Mivel Örményországot legyőzte, azt követeli, hogy az országot Tiridates helyett adják neki, mert azt írja, ha nem engedik át neki, még se mond le róla. Merő gúny! Ennek következtében a háborút elhatároztuk. Corbulo éppen olyan felhatalmazást kap, mint annak idején a nagy Pompejusnak a tengeri rablók elleni háborúban adtak. Nero egy pillanatig habozott; nyilván félti azt a hírnevet, melyet Corbulo győzelem esetén szerez magának. Azt is fontolóra vettük, vajjon ne bízzuk-e a főparancsnokságot a mi Aulusunkra, de Poppaea fölszóltat ellene, hiszen az erényes Pomponia kézzelfoghatólag szálka a szemében.

Vatinius valóban kiváló gladiátori küzdelmet jelentett be, mely Beneventumban folyik le. Ebből láthatod, mire vihetik napjainkban

a vargák a közmondás ellenére: ne sutor ultra crepidam.¹ Vitellius vargák utóda, de Vatinius egy vargának az édes fia. Lehetséges, hogy már maga is húzogatta egyszer a szurkos fonalat. Tegnap Aloturus színész csodálatosan adta elő Oedipust. Mivel ő zsidó, megkérdeztem, vajjon a keresztényeknek és zsidóknak ugyanazon vallásuk van-e. Ő pedig azt felelte, hogy a zsidók tanítása öröktől való, a keresztények azonban új, csak kevéssel ezelőtt Judaeában keletkezett szekta. Ott Tiberius korában egy embert feszítettek meg, aki mindennap nagyobb számú követőkre talált, és a keresztények ezt tisztelik, mint Istenőket. Amint látszik, ezek a keresztények sem a mi isteneinket, se másokéit el nem ismerik. Nem értem, micsoda kárt okozhatna az nekik.

Tigellinus most nyíltan ellenségem gyanánt lépett föl. Eddigelé ugyan nem árthatott nekem, de abban jóval fölülmul, hogy az életet roppant nagyra becsüli, és hogy nagyobb gazember nálamnál. E két tulajdonság folytán nagyon hamar a rótszakállhoz férközik, korábban vagy későbbben kitűnően megértik egymást, és akkor elérkezett az én óráim is. Hogy mikor jön el, nem tudom, de hogy el kell érkeznie, arról bizonyos vagyok, de mi közöm hozzá? Legjobb, ha az ember időközben mulat. Az élet magában ugyanis nem volna rossz, ha a rótszakáll nem jönne tekintetbe. Az ő befolyásának köszönhető, hogy az emberek néha megundorodnak önmaguktól. Nagyon könnyen lehet a kegyéért folytatott küzdelmet a cirkuszi versenyfutással, a versenyjátékokkal és a versenybirkózással összehasonlítani, mert minden győzelem az önszeretetnek hízeleg, és gyakran igyekeztem cselekvésemet magam előtt ily módon igazolni. De mindig gyakrabban jut most eszembe Chilon, és azt találom, hogy nem vagyok sokkal jobb nálánál. Ha nem használhat többé neked, küldd ide hozzám, hogy épületes beszédje gyönyörködtesen. Add át üdvözetemet isteni keresztény leányodnak, vagy inkább kérd meg őt nevemben, hogy haltermészetét vetkezze le. Adj hírt, milyen sorod van, adj hírt szerelmedről, tudj szeretni, taníts szeretni és élj boldogul».

M. C. Vinicius Petroniushoz.

«Ligia még mindig nincs házamban! Ha nem éltetne a remény,

¹ Varga, ne tovább a kaptánál.

hogy hamarosan megtalálom őt, nem kapnál választ, mert aki az életet gyűlöli, annak nincs kedve az írásra. Hogy megbizonyosodjam, vajjon Chilon nem csal-e meg, mikor az Euriciusnak szánt pénzért eljött, magamra vettem a katonaköponyegemet és észrevétlenül követtem őt és a fiút, akit mellé adtam. Mikor a tetthelyre érkeztünk, egy kapuboltozat oszlopa mögé rejtőzve, megfigyeltem őt és meggyőződtem, hogy Euricius nem költött alak. A távolban, a folyónál számos férfi fáklyavilágnál azzal foglalkozott, hogy hatalmas tutajokról köveket rakott ki és a partra hordott. Láttam, amint Chilon az emberekhez közeledett és egy öreggel kezdett beszélni, aki aztán lábaihoz borult. Mások, örömkialtásokra fakadva, azonnal kört képeztek körülöttük. Erre a fiú szemem láttára átadta Euriciusnak erszényemet, aki azt megfogva, fölemelt kézzel imádkozni kezdett, míg egy másik, nyilván a fia, mellette letérdelt. Chilon még néhány szót mondott, melyeket nem érthettem meg, megáldotta úgy a két térdeplőt mint a többieket, és a levegőben a kereszt alakjában jelet csinált, melyet ők nyilván tisztelnek, mivel most mindnyájan térdet hajtottak. Kedvem támadt középük lépni és nekik még három ilyen erszényt ígérni, ha Ligiát kiszolgáltatják, de attól tartottam, hogy meghiusítom Chilon fáradozásait, és néhány pillanatnyi habozás után haza felé tartottam.

Elutazásod után legfőlebb tizenkét nappal történt mindez. Azóta Chilon már számtalanszor volt nálam, és ő maga azt állítja, hogy nagy tekintélyt szerzett a keresztényeknél. Ligiát csak azért nem találta még meg, mivel a keresztények roppant sokasága mellett a község nem minden tagja ismeri egymást Rómában, és nem tudnak meg mindent, ami a község kebelében történik. Azonkívül a keresztények szűkszavúak és óvatosak; de ő bizonynyal behatol titkaikba, ha egyszer véneikkel, kiket presbitereknek hívnak, összeköttetésbe lépett. Néhánynyal már megismerkedett közülök és fűrkészni kezdte őket, de csak nagyon óvatosan láthat a munkához, hogy gyanút ne keltsen és elhamarkodással az egész dolgot el ne rontsa. És én belátom, hogy igaza van, és türelemmel várok, bár mily nehezemre esik is.

Egyébiránt kitudta, hogy ők részint elhagyatott házakban a város kapuin kívül, részint az arénákban gyűlnek össze közös imádságra. Ott mutatják be tiszteletöket Krisztus iránt, ott énekelnek

neki énekeket és ott ülik meg ünnepeiket. Ilyen imádkozó hely állítólag nagyon sok van. Chilon azt hiszi, Ligia szándékosan egész másokat keres föl, mint Pomponia, hogy ez vád vagy vizsgálat esetén bátran azt állíthassa, hogy nem tudja, hol rejtőzik Ligia. Valószínűleg a presbyterek adták neki ezt a tanácsot. De ha egyszer Chilon e helyeket kikémlelte, akkor vele megyek, és ha az istenek Ligiát szemem elé vezetik, Jupiterre esküszöm neked, többé nem menekül kezem közül.

Ezek az imádkozó helyek nem mennek ki az eszemből. Chilon nem akarja, hogy őt elkísérjem. Retteg tőle, de én nem bírok tovább nyugodt maradni. Ó hidd el, minden álöltözetben azonnal megmerném őt, még ha mélyen le volna fátyolozva is. Ők ugyan éjjel gyülekeznek össze, de Ligiát megismerném sötét éjszaka is, mert bármikor és bárhol legyen, fölismerném hangjáról, minden mozdulatáról. Álöltözetet veszek föl, mindenkit megfigyelek, aki bemegy és kijő. Mivel mindig eszemben van, azonnal föl is fogom ismerni. Már holnap el akarom Chilont kísérni. Fegyveresen megyek a helyszínére. Különböző rabszolgáim visszatértek a tartományokból, anélkül, hogy valamit végeztek volna. De Ligia kétségtelenül még a városban van, sőt talán tőlünk nem messzire. Azon ürügy alatt, hogy bérbe akarom venni azokat, már különféle házakat megtekintettem. Mennyivel jobb dolga lesz neki nálam, mikor most bizonyosan úgy él, mint egy hangyabolyban, szegény emberek között. Semmi se lenne sok nekem, ő miatta. Azt irod, én a jobbik részt választottam; lásd, bánatot és szívfájdalmat választottam magamnak. Mindenekelőtt a városban levő házakat akarjuk fölkeresni, és csak azután fordulunk a kapun kívül fekvőkhöz. Az élet elviselhetetlen volna, ha minden reggel ismét új remény nem köszöntene be. Azt mondod, érteni kell szeretni. Ligiával tudtam szerelemről beszélni! Most az epekedés sorvaszt, és minden dolgom abban áll, hogy Chilonra várok. Házamban nem lelem nyugtomat. Élj boldogul!»

TIZENHATODIK FEJEZET.

CHILON hosszabb ideig nem mutatkozott, úgy, hogy Vinicius nem tudta, mit gondoljon felőle. Hasztalanul ismételte szakadatlanul, mily óvatosan kell a nyomozásokhoz látni, hogy határozott és kívánt célhoz vezessenek. Úgy forró vére, mint erőszakos természet felzúdult az ész szava ellen. Hogy tétlenségre legyen kárhoztatva és összekötött kézzel kelljen várnia, oly kevéssé felelt meg egész lényének, hogy semmiképp se tudott vele megbarátkozni. Habár sötét rabszolga-köpönyegbe burkolva, a város utcáin ödöngött, mit használt az? Hiszen ezzel csak saját tétlenségét akarta elpalástolni, és ebben nem találhatott megnyugvást. Szabadosai, tapasztalt emberek, akiknek meghagyta, hogy saját szakállukra eszközöljenek kutatásokat, sokkal alkalmatlanabbaknak bizonyultak Chilonnál. Ligia iránti minden szerelme mellett most még a játékos makacssága is hatalmába kerítette, aki minden körülmény közt meg akarja nyerni játékát. Vinicius mindig ilyen volt. Kora ifjúságától fogva mindig azzal az állhatatossággal tudta kivinni akarátát, mely nem ismer semmi korlátot, mely semmit se tud magától megtagadni. A katonai fegyelem ugyan egy ideig féken tartotta önfejlését, de egyúttal azt a meggyőződést kelté benne, hogy minden parancsnak, melyet alattasainak kiadott, azonnal teljesülnie kell, és mindehhez járult még hosszabb tartózkodása a Keleten, hajlékony, rabszolgai engedelmességhez szokott emberek között. Nem csoda, ha mindig jobban és jobban megerősödött benne az a hit, hogy nincs háttára ennek: «Én akarom!» Most nemcsak súlyos sebeket kapott hiúsága, hanem valami érthetetlen volt reá nézve Ligia makrancosságában, ellenállásában és szökésében, rejtvény volt ez előtte, melynek meg-

oldását hasztalan igyekezett megtalálni. Belseje azt mondta, hogy Acte igazat beszélt és ő nem közönyös Ligiára nézve. De akkor miért választotta a szükséggel és ügygyel-bajjal teli vándorló életet az ő pompás házában való tartózkodás helyett, miért vonult el gyöngéd szerelmi bizonyosságai elől? Ezekre a kérdésekre nem birt feleletet találni, csak határozatlan, homályos érzet támadt benne, hogy az ő és Ligia érzése között, ama világ közt, melyben ő és Petronius élt, és Ligia és Pomponia Graecina világa közt különbség, a megegyezés hiánya áll fönn, oly mélyen, mint egy tátongó űr, melyet se kitölteni, sem áthidalni nem lehet. Nem volt szabad többé kételkednie, Ligia reá nézve elveszett! Hogyan őrizhette meg erre a gondolatra a belső és külső egyensúlyt, amelyet, Petronius véleménye szerint, mindenkinek kötelessége elérnie? Voltak pillanatok, melyekben ő maga se tudta, vajjon Ligiát szereti vagy gyűlöli-e, csak egyet tudott, inkább azt kívánja, hogy a föld nyelje el őt, mintsem elveszett maradjon reá nézve, mintsem ne mondhassa őt magáénak. Képzőtehetsége néha oly élénken szeme elé varázsolta őt, mintha előtte állana; emlékezett minden szóra, melyet Ligianak mondott, melyet tőle hallott.

De ismét jöttek pillanatok, melyekben féktelen düh fogta el, melyekben halálsáppadt, haragtól eltorzult arccal színezte ki, miképp akarja Ligiát megalázni és megkínozni, ha megtalálja őt. Nemcsak birnia kell, nem, de lábaival fogja tapodni őt, ezt a rabszolga leányt és érezte, hogy mégis ő lenne rabszolgája, ha ezért az árért ismét láthatná őt. Néha lélekben már örült a csíkoknak, melyeket a korbács a fiatal leány rózsás testére fog rajzolni, de egyúttal tudta, hogy végre a megbüntetettnek lábához kell omolnia és e csíkokat meg kell csókolnia. És nem ritkán az a gondolat fordult meg fejében, mily gyönyörűséget okozna neki, ha megölhetné őt.

Az emésztő gond, a nyugtalanság, a folytonos lelki küzdelem idővel nemcsak a fiatal harcos egészségét rongálta meg, hanem szépségének is ártott. Mint parancsoló mindig kiméletlenebb és igazságtalanabb lett. Mivel ok nélkül a legkegyetlenebb büntetéseket szabta ki rabszolgáira, sőt szabadosaira is, ezek csak reszketve és gyűlölettel telve közeledtek hozzá. Vinicius nagyon jól érezte ezt, nagyon fájdalmasan tapasztalta egyre növekvő elhagyatottságát és ezért irgalmatlan bosszút állott. Csak Chilonnal szemben igyekezett

magán uralkodni, mert folytonos aggodalomban volt amiatt, hogy a görög abban hagyja nyomozásait, az utóbbi pedig jól ki tudta használni előnyét és mindig követelőbb lett. Ahányszor csak jött, eleinte mindig arról biztosítá Viniciust, hogy az ügyet gyorsan nyélbe fogja ütni, most pedig mindig újabb nehézségekre hivatkozott és habár amellet maradt, hogy az eredmény kétségtelen, kijelenté, miképp a dolog egészen várakozása ellenére, sokáig fog huzódni.

Végre több, Viniciustól aggodalmas várakozással eltöltött nap mulva Chilon ismét megjelent, de olyan mogorva arcot mutatott, hogy a fiatal katona elsápadt láttára és felé rohanva, alig hebeggette ki e szavakat:

— Nincs a keresztények közt?

— De igen, ó uram, — viszonzá Chilon, — de köztük találtam Glaucust, az orvost is.

— Kiről beszélsz, ki az a Glaucus?

— Nem emlékszel többé arra az aggastyánra, ó uram, akivel Nápolyból Rómába vándoroltam és akinek védelmezésekor két ujjamat elvesztettem, oly vesztesség, mely képtelenné tesz arra, hogy tollat vegyek kezembe. Feleségét és gyermekét elrabolták, őt magát a rablók késsel megszúrták. Haldokolva kellett őt Minturnae mellett egy szállóban hagynom és sokáig, sokáig sirattam őt! De jaj, jaj, meg kellett győződnom, hogy ő még él, hogy a római keresztény községhez tartozik.

Vinicius, aki mindebből nem birt kiokosodni, csak azt gondolta, hogy az a Glaucus bizonynyal Ligia megtalálásának útjában áll, azért nagy nehezen leküzdé kitörő haragját és kiáltá:

— Ha te védted őt, hálásnak kellene irántad lennie és segítséget kellene nyújtania.

— Ah, nemes tribún! Még maguk az istenek se mindig hálásak, hát még az emberek. Bizony, hálásnak kellene lennie! De ő szerencsétlenségre gyöngé elméjü öreg — gond és nélkülözés tetették azzá — és így nemcsak nem hálás irántam, hanem, mint hitsorsosaitól hallok, engem vádol, hogy én vagyok ama rablótámadásnak és így szerencsétlenségének szerzője. Ez a jutalom két ujjamért.

— Egészen meg vagyok győződve, te gazember, hogy úgy van, amint mondja! — kiáltá Vinicius.

— Akkor te többet tudsz, mint ő, ó uram! — felelé Chilon méltósággal. — Ő csak föltételezi a dolgot. De azért mégis fölhívja majd ellenem a keresztényeket, hogy kegyetlen bosszút álljanak rajtam, vagyis, épp oly bizonyosan megtenné s azok segítenének neki, ha nevemet tudná. De ő nem tudja és amit még nagyobb szerencsének lehet nevezni, nem is vett észre az imaházban, amelyben találkoztunk. De én tüstént megimertem őt és legjobban szerettem volna nyakába borulni. De bölcseségem és az a szokás, hogy előbb minden lépésemet megfontoljam, visszatartott. De alig léptem ki az imaházból, tudakozódást szereztem fölöle és azoktól, akik őt ismerik, azt hallottam, hogy ő az az ember, akit társa a Nápolyból Rómába való vándorlás közben elárult. Ily módon jutott fülembe, mit beszél fölölem.

— Mi közöm nekem mindehhez? Beszéld el, mit láttál az imaházban.

— Te persze nem törödsz vele, ó uram, de én nagyon is, hiszen a saját bőrömet viszem így a vásárra. És mivel szíven fekszik, hogy tanításom túléljen, örömet lemondok az ígért jutalomról, hogy a hitvány mammonért ne kelljen életemet kockára tennem. Mert mint igazi bölcselő arra törekszem, hogy az isteni igazságot kutassam, amihez semmi szükségem sincs a gazdagságra.

Ekkor Vinicius olyan arccal lépett hozzá, mely semmi jót se jövendölt és félig fojtott hangon mondá:

— Hát ki mondja neked, hogy Glaucus kezétől hamarább elér a halál, mint az enyémtől? Honnét tudod, te kutya, vajjon nem földeltetek-e el most mindjárt, itt a kertemben?

Chilon, ki gyáva volt, megrémülten nézett Viniciusra és rögtön tudta, hogy egy vigyázatlan szó tönkre teheti őt.

— Én keresem őt, ó uram! — kiáltá tehát nagy sietve, — és légy bizonyos, hogy megtalálom.

Rövid hallgatás következett. Semmi se hallatszott, csupán Vinicius gyorsan lihegő lélegzete és a rabszolgáknak messziről hangzó éneke, akik a kertben dolgoztak.

De alig vette észre a görög, hogy a fiatal patricius nyugodtabb lett, újra kezdé:

— A halál közel járt hozzám, de olyan nyugalommal néztem szemébe, mint Sokrates. Ah uram, mily hamisan értetted szavaimat.

Hiszen nem vonakodom még tovább keresni a leányt, csak be akartam bizonyítani, mily veszélyekkel van ez összekötve reám nézve. Jó idővel ezelőtt kételkedtél azon, vajjon csakugyan van-e Euricius a világon és jöllehet saját szemeddel meggyőződted róla, hogy apám fia csak igazat beszélt, most ismét fölteszed, hogy Glaucus alakját én költöttem. Ah, uram, mennyire kívánom, bár valóban így volna, hogy mint előbb, veszélytelenül keveredhetném a keresztények közé. Még azt a szegény öreg női rabszolgát is odadnám érte, akit három nap előtt azért vettem, hogy rólam, nyomorék emberről, öregségemben gondoskodjék. De Glaucus él, ó uram, és ha egyszer szeme elé kerültem, akkor nem látsz viszont, uram. De ez esetben ki találná meg számodra a leányt?

Itt egy darabig hallgatott, letörle könnyeit és folytatá:

— De mivel Glaucus él, hogyan nyomozhatom őt? Minden lépésnél találkozhatik velem és ha találkozik, el vagyok veszve és minden keresésem meg van hiúsítva.

— Mire célzol? — kérde Vinicius. — Mit akarsz elérni szavaiddal és mihez szándékozol fogni?

— Aristoteles arra tanít bennünket, ó uram, hogy a kicsinyes dolgokat a nagy céloknak föl kell áldoznunk, és Priamos király gyakran hangsúlyozta, hogy a magas kor súlyos teher. Az öregség és szerencsétlenség terhe nagyon súlyosan nyomja már Glaucust régóta és azért valódi jótétemény volna reá nézve a halál. Mert Seneca nézete szerint mi más a halál, mint megszabadulás?

— Tartsd meg bolondos beszédeidet Petronius számára. Engem hagyj békében és mondd meg nyiltan, mit akarsz.

— Ha az erény bolondság, akkor az istenek hagyjanak meg egész életemen át bolondnak. Ó uram, Glaucust el akarom tenni láb alól, mert amíg ő lélegzik, létem veszélyeztetve van és így vállalkozásom is kérdéses.

— Akkor bérelj föl embereket, akik megölik őt. Mindnyájukat megfizetem.

— Azok elveszik pénzedet, uram és később elárulják a titkot. Most ugyanannyi csaló van Rómában, mint homokszem az arénában, de ha egy becsületes ember hasznára akarja fordítani rosszaságukat, olyan drágán kell megfizetnie, hogy el se tudod képzelni. Nem, nem, legnemesebb tribún! Tegyük föl azt az esetet, hogy az

őrség tetten érné a gyilkosokat! Ezek nem árulnák-e el rögtön annak a nevét, aki fölbérelte őket és nem lenne-e belőle veszedelem reád nézve? Engem ellenben nem jelenthetnek föl, mert elhallgatom előttük nevemet. Igaztalan vagy, ha nem bízol bennem, mert gondold meg, hogy egészen eltekintve becsületességemtől, még két dologról van szó: saját bőrömről és arról a jutalomról, melyet nekem ígértél.

— Mennyire van szükséged ezért?

— Legalább ezer sestertiusra! Fontold meg, uram, igyekeznem kell becsületes gazembereket keresnem, embereket, akik a megkapott foglaló után nem mondanak bucsút a kapufélfának. A jó munkát jól meg kell fizetni! Azért nekem is adhatsz újra valamit, hogy mindazt a könnyet fölszárássam, melyet fájdalommban Glaucusért fogok hullatni. Az isteneket hívom tanúbizonyságul, mennyire szeretem őt: ha ma ezer sestertiust kapok, lelke legfőlebb két nap lefolyása alatt a Hadesben van és csak ott jut annak tudatára, ha ugyan a lelkek egyáltalán megőrzik az emlékező és gondolkodó tehetséget, hogy mily végtelenül szerettem őt. Még ma kiválogatom az alkalmas embereket és tudtokra adom, hogy holnap estétől kezdve Glaucus életének minden további napjáért száz sestertiusszal kevesebbet fizetek. Azonkívül van még egy tervem, melynek sikerében oly erősen bízom, mint a szikla.

Vinicius még egyszer megígérte neki a kért összeget, de megtiltotta neki, hogy Glaucust tovább is emlegesse. Szeretne újat halani, mondá és tudni, hol volt időközben Chilon, mit látott és nyomozott ki. De nem sok újat lehetett megtudni. Még két más imaházban volt, jelenté ki Chilon; ott minden jelenlevőt, de kivált az összes nőket tüzetesen szemügyre vette anélkül, hogy egyet is fölfedezhetett volna, aki Ligiához hasonlít. Egyébiránt a keresztények most már magukénak tekintik és tisztelik őt, mióta Euricius fiának szabadságát megvásárolta, mint olyan embert, aki Krisztus ösvényén jár. Tőlük tudta meg azt is, hogy egyik nagy törvényhozójukat, bizonyos Pált Tarsosból, a zsidók vádlására Rómában tartják őrizet alatt; azon igyekszik, hogy ezzel megismerkedjék. De a legjobban mégis egy más hír örvendezteté meg. Ugyanis azt mondták neki, hogy az egész felekezet legfőbb papja, Krisztus korábbi tanítványa, akire az egész világ keresztényei fölött való uralmat reá ruházta,

legközelebb Rómába érkezik. Nincsen természetesebb annál, hogy őt az összes keresztények színről-színre akarják látni és tanításait hallani. E célból nagy gyülekezések lesznek, amelyeken ő, Chilon is részt akar venni és amelyekre Viniciust is magával viheti, mivel könnyű lesz ily néptömeg közt rejtve maradni. Kétséget se szenved, hogy ott meg kell Ligiát találniok. Mihelyt egyszer Glaucus el lesz téve láb alól, ezzel nem is lenne valami nagy veszély összekötve. Néha ugyan a keresztények is megpróbálják a bosszúállást, de általában békeszerető emberek.

Chilon most azt is elbeszélte Viniciusnak, hogy bámulatára soha se látta, miképp a keresztények kicsapongásokat követnének el, a forrásokat és kútakat megmérgeznék, az emberi nem ellenségei volnának, szamarat tisztelnének, vagy gyermekek húsát ennék. Nem, ilyesmit soha se látott. Bizonyynyal olyanok is találhatók köztük, akik Glaucust pénzért eltennék láb alól, de tanításuk, amennyire tudja, nem ösztönöz bosszúra, sőt ellenkezőleg békét parancsol, bocsánatot parancsol.

Vinicius pedig megemlékezett arról, amit neki Pomponia Graecina Acténál mondott; így bizonyos örömmel hallgatta Chilon szavait. Habár Ligia iránti érzelve néha gyűlölettel volt határos, az a gondolat, hogy a tanítás, melyet ő és Pomponia követ, egyáltalán nem gyakorol reá káros, vagy romboló hatást, mégis nagy könnyebbséget okozott neki. De ezt az örömet bizonyos homályos, aggasztó érzés részben ismét megzavarta. Hogyan, hátha éppen Krisztusnak eme reá nézve fölfoghatatlan, áthatolhatatlan homályba burkolt tisztelete képezi az áthidalhatatlan űrt közte és Ligia között? Igen, úgy van! És ez az új tanítás nemcsak haragját kelté föl, hanem aggasztó félelemmel is töltötte őt el.

TIZENHETEDIK FEJEZET.

CHILONRA nézve tényleg nagy jelentőséggel bírt, hogy a már idős, de azért még mindig erős Glaucust eltegye láb alól. Az, amit Chilon Viniciusnak elbeszél, csak részben nyugodott igazságon. Ugyan találkozott annak idején az orvossal, de nem nyújtott neki segédelmet, hanem inkább elárulta, rablóknak eladta, megrabolta őt családjától, vagyonától és aztán rútul sorsára bízta. Az emlékezés erre az eseményre mostanáig éppen nem bántotta őt, mert nem a szállóban, nem, de sík mezőn, Minturnae közelében taszítá el magától irgalom nélkül a halállal vivódó embert. Csak egy nem jutott akkor eszébe — Glaucus ismét meggyógyulhat és visszatérhet Rómába. Mennyire megrémült tehát, mikor őt az imaházban észrevette! Az első pillanatban arra gondolt, hogy Ligia minden nyomozását abban hagyja. De másrészt rettegett Vinicius haragjától. Csak az volt a választása, hogy magát kitegye Glaucus haragjának, vagy egy hatalmas patricius üldözésének és bosszújának, akinek bizonyynyal tüstént egy még hatalmasabb, Petronius sietne segítségére. Ezt fontolóra véve, Chilon nem sokáig habozott, mert annak az elvnek hódolt, hogy jobb, ha az embernek kisebb, mint nagyobb ellensége van. Azért, bár gyávaságból visszarettent a gyilkosságtól, mégis arra tökélt el magát, hogy Glaucusnak bérelt gyilkosoktól pusztulnia kell.

Reá nézve most még csak az arravaló emberek kiválasztásáról volt szó és itt azon gondolatától vezérelteté magát, melynek Viniciusszal szemben kifejezést adott. Mivel az éjszakákat legnagyobb részt korcsmákban töltötte, hajléktalan, minden becsületből kivetkőzött emberek között, nem eshetett nehezebbé olyan embereket találni, akik készeknek nyilatkoztak bármily tetre, de még könnyebben

bukkanhatott köztük olyanokra, akik hajlandóknak ígérkeztek a föladataira, mivel aranyat éreztek, akik azonban a megkapott foglalat után az egész kilátásba helyezett összeget iparkodtak volna tőle kicsikarni azzal a fenyegetéssel, hogy őt az őrség kezébe szolgáltatják. De Chilon már hosszabb idő óta bizonyos undort érzett a csöcselék iránt, ez elzüllött és egyúttal utálatos alakok iránt, akik a Suburában és a Tiberen túl fekvő, hirhedt házakban tartózkodtak. Mivel pedig minden embert a saját értéke szerint becsült föl és a keresztényeket és azok tanításait nagyon is kevésbé ismerte, erősen meg volt győződve, hogy köztük is talál kész eszközökre és mivel őket kevésbbé csalóknak tartotta, mint a többieket, elhatározta, hogy hozzájuk fordul, de a dolgot mégis akképp tünteti föl, hogy ne pénzért, hanem vallási buzgóságból vállalkozzanak a kivitelre.

E célból este felé Euriciushoz ment, aki, mint tudta, egész lelkével csügg rajta és bizonynyal kész volt bármely segélynyújtásra. Természettől fogva óvatos levén, Chilon bölcsen tartózkodott igazi szándékainak föltárásától, hiszen ezzel megingatta volna azt a hitet, melyet az öreg az ő erényességébe, jámborságába helyezett. Reá nézve csak arról volt szó, hogy készséges emberekre találjon; ezeknek aztán oly módon akarta föltüntetni a dolgot, hogy azok már önmaguk miatt örökös hallgatásra legyenek kötelezve.

Euricius, miután fia szabadságát megvásárolták, a Circus Maximus közelében levő számtalan boltok egyikét kibérelte, melyekben olajbogyót, datolyát, süteményeket és mézzel édesített vizet árultak a cirkusz látogatói számára. Chilon őt és fiát otthon találta, amint a bolt rendezésével foglalatoskodtak, mind a kettőt Krisztus nevében üdvözölte és azonnal előhozta a dolgot, amely miatt jött. Mivel olyan nagy szolgálatot tett nekik — mondá — bizonynyal hálájukra számíthat. Két-három erős, bátor embert keres, hogy elhárítsa a veszélyt, mely nemcsak őt magát, hanem az összes keresztényeket is fenyegeti. Természetesen ő csaknem egészen pénztelen, mivel pénzének legnagyobb részét nekik adta, de azért mégis késznek nyilatkozik, hogy az embereket a véghezviendő szolgálatért megfizeti oly föltétel alatt, hogy bíznak benne és parancsait híven végrehajtják.

Euricius és fia, Quartus alázatos készséggel figyeltek jótévőjük

szavaira és azonnal biztosították őt, hogy ők maguk is készek mindent megtenni, amit tőlük kíván; hiszen olyan szent ember, mint ő, nem bírhatja őket olyan tettek re, melyek nincsenek összhangzásban Krisztus tanításaival.

Chilon lelkes szavakban fejezte ki örömét készségük fölött és szemét ég felé emelve, úgy tett, mintha imádkoznék, de a valóságban csak azt fontolgatta, mitévő legyen. Ha a neki tett ajánlatot elfogadja, csaknem ezer sestertiust megtakaríthat. De már néhány perc múlva elhatározta, hogy elutasítja azt. Euricius nemcsak az öregségtől, hanem a gondtól és betegségtől is megtört ember volt, Quartus pedig csak tizenhat esztendő volt, Chilonnak azonban mindenek előtt erős, tapasztalt emberekre volt szüksége és ami az ezer sestertiust illette, hála az általa kieszelt tervnek, azt remélte, hogy annak nagy részét minden esetre megtakaríthatja. De elhatározását egész határozottan tudtul kellett adnia, mielőtt az apát és fiát elutasította. Végre így szólt Quartus:

— Ismerem Demas péket, ó uram, akinek kézi malmainál rab-szolgák és napszámosok foglalkoznak. E napszámosok egyike olyan erős, hogy nem csak két, de négy mást pótolhatna és magam is láttam, hogy olyan köveket emelt föl, melyeket előbb négy ember nem birt helyökből kimozdítani.

— Ha az illető istenfélő ember, olyan ember, aki képes magát atyafiaiért föláldozni, megismerkedem vele — jegyzé meg Chilon.

— Ő keresztény, uram — viszonzá Quartus — csaknem mindnyájan keresztények, kik Demasnál dolgoznak. Vannak nappali és éjjeli munkások és az, akiről beszéltem, az éjjeli munkásokhoz tartozik. Ha most odamegyünk, bizonyynyal a vacsoránál találjuk. Nyiltan beszélhetsz vele. Demas háza az emporiumnál van.

Chilon azonnal késznek nyilatkozott az elmenetelre. Az aventini halom tövében levő emporium nem nagy távolságra volt a Circus Maximustól. Tehát anélkül, hogy a halmot meg kellett volna kerülni, a folyó mentén a Porticus Aemilián át rövidebb úton lehetett odaérni.

— Öreg vagyok — kezdé Chilon, mikor az oszlopcsarnokban lépdelték — és azért néha cserben hagy emlékező tehetségem. Így tudom ugyan, hogy Krisztusunkat egyik tanítványa elárulta, de ennek az árulónak a nevére nem tudok többé emlékezni.

— Judásnak hívták, uram és fölakasztá magát — viszonzá Quartus, titokban csodálkozván rajta, mikép felejlthette el ezt a nevet.

— Ah igen, Judásnak! — veté közbe Chilon.

Hallgatva mentek tovább és csakhamar elérték az emporiumot. De mivel már be volt zárva, elmentek mellette és a magtárakat, melyekben a nép közt gabonát osztottak ki, megkerülvén jobbra, a házak felé fordultak, melyek a Via Ostiensis hosszában a Mons Testaciusig és a Forum Pistoriumig húzódtak, ott egy faépület előtt megálltak, melyből kézi malmok zöreje hallatszott. Quartus belépett, míg Chilon künn maradt, mivel egyrészt nem akarta, hogy sok ember lássa, másrészt mivel folytonos félelemben élt, hogy Glaucus orvossal találkozik.

— Mégis nagyon kíváncsi vagyok erre a molnárlegényként szolgáló Herkulesre — dörmögé, a fényesen ragyogó holdat szemlélve; — ha csaló és okos fő, nem kevésbe fog kerülni, de ha erényes keresztény és igazi fajankó, akkor pénz nélkül is elérek nála mindent, amit akarok.

Chilon nem sokáig csügghetett elmélkedéseiben. Quartus csakhamar egy ember kíséretében tért vissza, aki csak egy «exomis» nevű tunikát viselt, minek folytán jobb válla és jobb melle teljesen födetlen volt. Ezt az exomist főleg munkások viselték ruha gyanánt, mivel különös szabásánál fogva a mozgások szabadságát semmikép sem akadályozta. Mikor Chilon az új jövevényt, egy igazi óriást, megpillantotta, megkönnyebbülten lélegzett föl, mert ilyen vállakat, ilyen mellkast még soha életében nem látott.

— Ez az a testvér, uram, akivel beszélni óhajtasz — kezdé Quartus.

— Krisztus békéje legyen veled — mondá Chilon. — Te pedig, Quartus, világosítsd föl ezt a testvért arra nézve, vajjon hihet-e nekem és bízhat-e bennem és aztán térj vissza Isten nevében tiszteletreméltó atyádhoz, akinek nem szabad nagyon sokáig egyedül maradnia.

— Ez egy szent ember, aki minden vagyonát és pénzét föláldozta, hogy a rabszolgaságtól megszabadítson — kezdé Quartus — igen, hogy engem megszabadítson, jóllehet nem is ismert engem. A mi Urunk és Üdvöztőnk adjon neki érte mennyei jutalmat.

Miután a munkás e szavakat hallotta, lehajolt és megcsókolta Chilon kezét.

«A kőves part szélén leültek.» (147. L.)

Országos Széchényi Könyvtár

— Hogy hívnak, atyámfia? — kérdé erre tőle a görög.

— A szent keresztségben Urbán nevet kaptam, atyám.

— Urbán atyámfia, van-e időd arra, hogy velem valamit nyugodtan megbeszélj?

— Munkánk éjjélkor kezdődik, most pedig csak vacsoránkat készítik.

— Akkor elég időnk van. Kövess a folyóhoz és halljad ott, amit mondani szeretnék.

Együtt mentek a folyóhoz. Ott a köves part szélén leültek. A mély csendet köröskörül csak a kézi malmok messziről hangzó kattogása és a folyó csobogása szakította meg. Csak most vette Chilon szemügyre a munkás arcát fürkésző tekintettel és arra az eredményre jutott, hogy az jó, becsületes lélekre vall, habár szemében néha fenyegető, de egyúttal szomorú kifejezés nyilvánult, mely csaknem minden, Rómában letelepült barbárral közös volt.

— Ez az igazi — gondolta magában. — Ez egy jólelkű, együgyű ember, aki kedvemért, jutalomra való igény nélkül megöli Glaucust.

— Urbán — kérdé aztán — szereted-e Krisztust?

— Teljes szivemből szeretem — felelé a munkás.

— És atyádfiát és testvéreidet és mindazokat, kik neked Krisztus igéjét hirdették és téged a benne való hitre tanítottak?

— Azokat is szeretem, uram!

— Akkor béke legyen veled!

— És veled, atyám!

Ismét csend következett — csak a távolból hallatszott ismét a kézi malmok kattogása és a mélyben a folyó zúgott.

Chilon a fényes holdvilágra nézett és halk, fojtott hangon az Üdvözítő haláláról kezdett beszélni. Szavait nem intézte egyenest Urbánhoz, nem, úgy tetszett, mintha azt a halált maga elé akarná újra képzelni, vagy mintha az alvó városra valami titkot akarna bízni.

Ebben valami megható, elragadó volt. A munkás sírt és Chilon is panaszkodott azon, hogy a Megváltó halálának órájában nem lépett föl senki, aki őt, ha nem is a keresztfeszítéstől, de legalább a katonák és zsidók csúfolódásától megvédte volna s ekkor a barbár fájdalomában és elfojtott dühében ökölbe szorítá óriás kezét. A halál órájának megemlézése meghatotta őt, de mikor a sokaságra

gondolt, mely a keresztrefeszített Báránykát csúfolta, minden fölháborodott benne és vad bosszúszomj tölté el őt.

— Urbán — kérdé most Chilon hirtelen — tudod-e, ki volt Judás?

— Tudom, tudom. De ő fölakasztá magát! — kiáltá a munkás oly hangon, amelyből világosan kitetszett az a sajnálkozás, hogy az áruló maga vetett véget életének s így megszabadult kezei közül.

— És ha nem akasztotta volna föl magát — folytatá Chilon — nem volna-e minden keresztény, aki vele a szárazföldön vagy tengeren találkozánk, arra kötelezve, hogy bosszút álljon rajta a Megváltó gyötrelmeiért, kiontott véreért, haláláért?

— Ki mulasztaná el ezt a bosszút, atyám?

— Béke legyen veled, a Báránka hívő szolgája. Igen, meg kell bocsátanunk a bántalmakat, melyekkel minket illetnek, de kinek van joga arra, hogy a Megváltó gyalázásait bosszúlatlan hagyja? De amint a kígyó újra kígyót nemz, mint a rossz újra rosszat, mint az árulás ismét árulást szül, úgy származott Judás szelleméből egy másik áruló és amint az a Megváltót a zsidóknak és a római zsoldosoknak kiszolgáltatta, úgy akarja az, aki köztünk él, az ő juhocskáit a farkasoknak kiszolgáltatni. Azért, ha senki sem előzi meg az árulást, ha senki se tiporja szét kellő időben a kígyó fejét, akkor mindnyájan biztos pusztulásnak megyünk eléje és velünk együtt a Báránka tisztelete is veszendőbe megy.

A munkás a legnagyobb mértékben nyugtalanítva, a görögre nézett, ez azonban köpönyegével elfödte arcát és több ízben ismétlé oly hangon, mintha a föld alól jönne:

— Jaj nektek, az igaz Isten tisztelőinek! Jaj nektek, keresztény férfiak és nők!

És ismét hallgatás állt be s ismét nem volt más hallható, mint a kézi malmok kattogása, a molnárlegények tompán csengő éneke és a folyónak szelid hullámverése.

— Atyám — kérdé végre a munkás — miféle áruló az?

Chilon lehajtá fejét és kijelenté, hogy mindjárt megmondja, miféle áruló az. Judás fia, olyan sarjadék, mely ádáz méregből hajtott ki, oly ember, aki kereszténynek adja ki magát és az imaházakat csak oly célból keresi föl, hogy az atyafiakat a császárnál amiatt bevádolja, hogy a császárt nem akarják Isten gyanánt elismerni,

hogy a kútakat megmérgezik, gyermekeket gyilkolnak és a várost úgy el akarják pusztítani, hogy kő kövön nem marad. Már néhány nap mulva azt a parancsot adják a praetoriánusoknak, hogy az öregeket, az asszonyokat és gyermekeket elfogják és a vesztőhelyre kísérik, amint Pedanius Secundus rabszolgáit halálra kísérték. Mindezt a második Judás okozta. De mivel egy ember se vállalkozott az első Judás megbüntetésére, senki nem állt bosszút rajta, senki se védte Krisztust a leggyötrelmesebb órákban, hol található az, aki most széttiporja a kígyó fejét, mielőtt a császár meghallaná sziszegését, aki elpusztítaná azt, aki az atyafiakat, aki Krisztus tanítását a pusztulástól megoltalmazná?

Ekkor Urbán, aki eddig csaknem mozdulatlanul ült helyén, fölugrott és kiáltá:

— Én megteszem, atyám!

Chilon most szintén fölemelkedett, tekintetét a munkás arcára irányzá, akinek vonásai a fényes holdvilágnál jól kivehetők voltak, kitérta karját és kezét fejére tette.

— Menj a keresztényekhez — mondá aztán ünnepies hangon — menj az imaházakba és tudakozódjál az atyafiaknál Glaucus orvos felől és ha megmutatják őt, öld meg Krisztus nevében.

— Glaucus! — ismétlé a munkás, hogy a nevet nyilván emlékezetébe vesse.

— Ismered-e őt?

— Nem, nem ismerem őt. Hiszen sok ezer keresztény van Rómában, úgy hogy nem mindnyájan ismerik egymást. De holnap éjjel minden testvér és nővér összegyűl az Ostrianumban, mivel a nagy apostol megérkezett, aki ott bennünket Krisztus tanításában fog részesíteni. Akkor az atyafiak megmutathatják nekem Glaucust is.

— Az Ostrianumban? — kérdé Chilon. — Hiszen az a város falain kívül van! A testvérek és nővérek — éjjel? A városon kívül, az Ostrianumban?

— Igen, atyám; ott van a mi temetkező helyünk, a Via Salaria és a Via Nomentana közt. Eszerint te nem tudtad, hogy a nagy apostol tanítását fogja hirdetni?

— Két nap óta nem voltam otthon; azért nem kaptam meg levelét. Hogy az Ostrianum hol van, azért nem tudhattam, mert

kevésrel előbb érkeztem ide és pedig Korinthusból, hol egy keresztény község előljárója voltam... De ha minden úgy van, amint mondd és ha Krisztus a tette lelkésít, menj éjjel az Ostrianiumba, fiam, keresd föl Glaucust az atyafiak közt és üsd agyon a városba haza menet. Bűneid ezért meg lesznek bocsátva. És most béke legyen veled...

— Atyám...

— Hallak, a Báránka szolgája.

A munkás arcán bizonyos zavar mutatkozott. Nem is nagyon régen, mondá, agyonütött egy embert, sőt talán kettőt is. Pedig a keresztény vallás tiltja az emberölést. Nem saját védelme végett ütötte agyon azt a kettőt; de ilyen esetben is tilos az emberölés. Nem is nyernivágyásból ütötte őket agyon. Krisztus mentsen tőle! Maga a püspök adott atyafiakat az ő segítségére, de határozottan azt mondta neki, hogy tilos az emberölés. Akarata ellenére ütötte agyon azt a kettőt, mert bizonyynyal büntetésül roppant erővel van megáldva... De most súlyosan vezekel érte... a többiek énekelnek az őrlésnél, ő pedig mindig szomorúsággal telve bűneire, a megbántásra gondol, melylyel a Báránkát illette... Folytonosan imádkozik, számtalan könnyet hullat! Mindig, de mindig bocsánatért esedezik a Báránkához és mégis érzi, hogy még többet kell vezekelnie... Most azonban azt ígérte, hogy egy árulót öl meg — és az helyes! Hiszen csak azt az igaztalanságot lehet megbocsátani, melyet az ember maga szenved! Azért agyonüti Glaucust még akkor is, ha ennek a testvérek és nővérek szeme láttára, az Ostrianiumban kellene történnie. De Glaucust mindenek előtt a testvérek közt a véneknek, a püspöknek vagy az apostolnak kell elítélnie. Mert micsoda nagy dolog az, valakit megölni? És egy árulót agyonütni oly nagy élvezetet szerez neki, mint egy farkast vagy medvét elejteni. De mi lesz, ha Glaucust ártatlanul vonnák felelősségre? Szabad-e neki, Urbánnak, lelkiismeretét új gyilkossággal, új bűnnel és a Báránka új megbántásával terhelni?

— Arra nincs időnk, fiam, hogy ilyen ítéletet bevárjunk — veté közbe Chilon. — Hidd el, hogy az áruló vagy az Ostrianiumból egyenest a császárhoz megy Antiumba, vagy egy bizonyos patricius házában fog elrejtőzni, akinek szolgálatában áll. Én azonban egy ismertető jelet akarok neked adni és ha azt Glaucus halála

után megmutatod a püspöknek és a nagy apostolnak, mind a ketten áldást adnak tettekre.

Igy szólván, egy kis pénzt vett elő, övében kést keresett s miután megtalálta, a pénzre a kereszt jelét karcolta és a munkásnak átadta.

— Nesze, ez az ítélet, de egyúttal az ismertetőjel számodra — mondá aztán. — Ha ezt megmutatod a püspöknek, megbocsátja a gyilkosságot, melyet úgy sem örömet szedsz el.

A munkás önkénytelenül kinyújtá kezét a pénz után, habár a már elkövetett gyilkosság gondolatára a rémület érzése járta át.

— Atyám — hebegé aztán csaknem esdeklő hangon — lelkedre veszed-e ezt a tettet és magad hallottad-e, hogy Glaucus az atyafiakat elárulni szándékozik?

Chilon belátta, hogy bizonyítékokat kell fölhoznia, neveket kell említenie, ha az óriás szívében kétséget nem akar ébreszteni és azonnal szerencsés gondolata támadt.

— Halld, Urbán — kezdé — én ugyan Korinthusban lakom, de Kos a hazám és itt Rómában egy Eunice nevű leányt oktatok a keresztény tanításra. Ő, aki hazámból származik, mint «vestiplica» szolgál bizonyos Petroniusnak, a császár barátjának házában. Ebben a házban hallottam nemcsak Glaucus azon szándékáról, hogy az összes keresztényeket elárulja, hanem azt is megtudtam, hogy a császár másik besugójának, Viniciusnak megígérte, hogy a keresztények közt kikutat bizonyos leányt...

Itt a görög elhallgatott és álmélkodva nézett Urbánra, akinek szemei rögtön úgy szikráztak, mint egy ragadozó állat szemei s akinek arca vad, fenyegető kifejezést öltött.

— Mi lelt, Urbán? — kérdé rövid hallgatás után, telve félelemmel.

— Semmi, atyám, holnap megölöm Glaucust!...

A görög tünődve nézett maga elé; de aztán mindjárt karon ragadta Urbánt s úgy igyekezett őt fordítani, hogy az óriás férfi vonásait a holdfény élesen megvilágítsa s fürkészőleg szemlélte őt. Nyilván azt fontolgatta, vajjon tovább kutasson s a dolognak nyitjára juss-e, vagy nem tanácsosabb-e ezúttal megelégednie azzal, amit már tudott vagy kitalált.

Végre győzött a veleszületett óvatosság. Többször mélyen föl-
lélegzett, kezét ismét a munkás fejére tette és ünnepies, sürgető
hangon kérdé:

- Tehát a szent keresztségben kaptad az Urbán nevet?
- Úgy van, atyám.
- Nos, béke legyen veled, Urbán.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

PETRONIUS Viniciushoz:

«Úgy látszik, bajod van, Carissime, Venus nyilván földulta lelkedet és nemcsak eszedtől és értelmedtől fosztott meg, hanem attól a képességtől is, hogy a szerelmen kívül más valamire gondolj. Néha olvasd el azt, amit levelemre válaszolsz s akkor elismered, hogy minden iránt egykedvű lettél, amit nem Ligiának hívnak, hogy gondolataid csak vele foglalkoznak, mindig hozzá térnek vissza és körülötte csapongnak, mint az ölyv a kiszemelt áldozat körül kereng. Polluxra! Kövess el mindent, hogy gyorsabban megtaláld őt, mert különben az a részed, melyet a tűz még nem égetett hamuvá, az egiptomi szfinkszszé változhatik, melyről azt mondják, hogy a sáppadt Isis iránt való szerelemből minden iránt érzéketlen és egykedvű lett és csak az éjszaka után eped, hogy kőszemével kedvesét nézze.

Járd be álruhában a várost, keresd föl bölcselőddel a keresztény imaházakat. Minden ajánlatos, ami reményt ébreszt és ami az időt öli. De irántam való barátságból végy figyelembe egyet: az az Ursus, Ligia rabszolgája, állítólag roppant erős ember, fogadd meg azért Crotont, hogy benneteket, téged és a bölcselőt, bolyongásaitokban kísérjen. Ez tanácsos és bölcs dolog lesz. Mert bár a keresztények, akikhez Pomponia Graecina és Ligia tartoznak, nem látszanak olyan gonosztevőknek, mint róluk állítják, mégis megmutatták Ligia elrablásakor, hogy nem lehet velök tréfálni, mihelyt nyájuknak juhocskájáról van szó. Ismerlek és tudom, mily kevésbé bírsz magadon uralkodni. Ha Ligiát megpillantod, azonnal meg akarod őt ragadni. De Chilonides ebben segítségedre lehet-e?

Croton azonban lehetségessé teszi, még akkor is, ha tíz olyan ember oltalmazná a leányt, mint Ursus. Ne használd ki magadat Chilontól túlságosan és mutakozzál bőkezűnek Croton iránt. Ez a legjobb tanács, melyet adhatok.

A kis Augustáról és a rontásokról, melyek állítólag halálát okozták, itt nem beszélnek többé. Hébe-hóba még Poppaea megemlíti nevét, de a császár szellemét egészen más valami veszi igénybe. Már több nap óta Nápolyban, vagyis inkább Bajaeba vagyunk. Ha még egyáltalán képes vagy gondolkodni, hallanod kellett itteni tartózkodásunkról, mert egész Rómában nem beszélnek másról. Először egyenest Bajaeba mentünk, ahol kezdetben az anyánkra való emlékezés és a lelkiismeret szava gyötört bennünket. De most Ahenobarbus ismét más álláspontra jutott. Az anyagyilkosság a legjobb anyagot szolgáltatja verseihez és oly jelenetek előadására lelkesíti őt, melyek tragikomikusan hatnak. Azelőtt csupán azért tett szemrehányásokat magának, mivel gyáva; de most, miután meggyőződött, hogy sem a föld nem inog lába alatt, se valamelyik isten nem áll bosszút rajta, abban tetszeleg, hogy környezetét a reá mért sorssal igyekszik meghatni. Éjjel gyakran fölugrik, színészként pózol, de rossz színészként, aki Orestes szerepét játssza, görög verseket szaval s eközben bennünket figyel, vajjon bámuljuk-e őt. És természetesen bámuljuk őt és ahelyett, hogy azt mondanánk neki: «Feküdj le, te bolond», mi is tragikus hangot pengetünk és a nagy színészt megvédjük a furiák ellen. Kastorra! Már hallanod kellett, hogy Nápolyban nyilvánosan föllépett. Mivel minden útonállót fölhajtottak reá Nápolyból és a körülfekvő helységekből, képzelheted, milyen illatos volt az aréna a fokhagymától és az izzadságtól. De hála az isteneknek, én nem az első sorokban ültem az augustiánusok között, hanem Ahenobarbusnál a színpal mögött tartózkodtam. De el tudod-e képzelni, hogy félt? És tényleg félt! Megragadta kezemet és hevesen dobogó szívére tette. Lélegzete rövid volt, igen, abban a pillanatban, mikor ki kellett lépnie, olyan sáppadt lett, mint a pergamen és kövér izzadságsöppek ültek homlokára. De azonnal látta, hogy minden sorban praetoriánusok ülnek, botokkal fölfegyverkezve s arra készen, hogy a lelkesedést lángra gyujtsák, mihelyt szükség lesz reá. De nem volt rá szükség. Igazán, egy sereg majom Karthagó

környékéről nem üvölthetett volna úgy, mint az a csőcselék üvöltött. Azt mondom, a fokhagymaszag fölhatott egész a színpadra, Nero pedig hajlongott, kezét szívére tette, kezével csókokat hányt és úgy sírt, mint egy gyerek. Aztán ittasként hozzánk rohant, akik a színpalak mögött vártunk reá és kiáltá: «Micsoda valamennyi diadal az enyémhez képest!» A csőcselék tovább üvöltött és tapsolt tenyerével, jól tudván, hogy a császár kegynylvánításait, ajánlékokat, lakomákat, sorsjegyeket és bolondságainak további látványosságait tapsolja ki magának. Nem csodáltam lármájukat, mert ehhez hasonlót még senki se látott soha. Ő pedig váltig ismétlé: «Igen, ezek görögök, igen, ezek görögök.» Nekem úgy tetszett, hogy ettől az estétől fogva még fokozódott a rómaiak elleni gyűlölete. De azért mégis külön hirmondóknak kellett Rómába sietniök, hogy ott a diadalt közhirré tegyék és most a legközelebbi napokban a senátus köszönetét várjuk. A császár első föllépése után csakhamar különös esemény történt. A színház hirtelen összeomlott, de csak akkor, hogy minden ember távozott belőle. Ott voltam a szerencsétlenség színhelyén és meggyőződtem, hogy egyetlen egy halottat se húztak ki a romok közül. Sokan a görögök közül ebben az istenek haragját látják a császári méltóság lealacsonyítása miatt, Nero ellenben ez esetben csak az istenek kegyét látja, akik énekét és mindazokat, akik reá figyeltek, különös oltalomban részesítették. Ennek következtében minden templomban nagy hálaáldozatokat mutatnak be s ennek következtében a császár még nagyobb kedvet érez arra, hogy Achájába utazzék. Csak azon aggódik, mint velem néhány nap előtt bizalmasan közlé, hogy mit szól hozzá a római nép s vajjon nem lázad-e föl részint iránta való szeretetből, részint félelemből amiatt, hogy a császár hosszabb távolléte folytán úgy a gabona kiosztásától, mint a látványosságoktól elesik.

De hogy a vargák pompáját is szemügyre vegyük, melyet Vatinius fog kifejtteni, egyúttal elmegyünk Beneventumba is és onnét Helene isteni testvéreinek oltalma alatt, Görögországba.

Ami engem illet, arra a meggyőződésre jutottam, hogy mindenki bolonddá lesz, ha bolondok közt él, igen, hogy a legőrületebb vállalkozások is bizonyos varázst gyakorolnak reá. Tehát most Görögország és az odavaló utazás ezer hintón Citrumból,

Bacchus diadalmenetéhez hasonlóan, nimfák és bacchansok közt, zöld mirtusz-gallyakkal, szőlő és folyondár füzérekkel ékesítve s ezekhez járulnak a tigrisektől húzott kocsik, virágok, thyrsusbotok, evoékiáltások, zene, költészet és a tetszést nyilvánító Hellas. Ez mind nagyon szép lehet, de mi még további tervekkel is foglalkozunk. Imperiumot akarunk magunknak alapítani, ama mesés keleti birodalmakhoz hasonlóan, imperiumot, telve napfénynyel és pálmákkal, telve költészettel, úgy, hogy az álmok valóságra válnak s az élet a gyönyör mezejévé válik. Azonkívül Rómát el akarjuk feledni s valamely helynek akarjuk a fősúlyt a világalomban megadni Görögország, Ázsia és Egiptom között, nem mint emberek akarunk tovább élni, hanem mint istenek. A köznapi élettől elfordulunk, arany gályákon, sötét, bíborvörös vitorlákkal hajózzuk át az Archipelagust, Apollót, Osirist és Baált akarjuk személyünkben egyesíteni, a hajnalpirhoz hasonlóan akarunk pompázni, a naphoz hasonlóan ragyogni, a holdhoz hasonlóan ezüstös fényt terjeszteni, dalolni, álmodozni... Képzelheted, hogy én, akinek még van egy sestertius ára eszem s egy as ára ítélőtehetségem, szintén elragadtatom magamat e hőbortosságoktól s azért ragadtatom el magamat, mivel, bár kivihetetlenek, mégis hatalmasok és rendkívüliek... Nem kell-e az ilyen mesés birodalomnak minden időben és hosszú idők múlva az emberek előtt szép álom gyanánt föltűnnie? Ha Venus néha nem venné föl egy Ligianak, vagy oly rabszolga leánynak alakját, mint Eunice, ha a művészet nem szépítené meg, akkor sivár és üres volna az élet és nagyon is gyakran a majom torzképét mutatná. De a rőt szakáll már azért se valósíthatja meg terveit, mert a Keleten, mert a meseszerű, költészettel teli birodalomban nem volna hely az árulás, az alávalóság és gyilkosság számára, mert ő a költő színe alatt nyomorult komédiást, ostoba kocsist, felszínes zsarnokot rejteget magában. Időközben halálos ítéleteket mondunk ki oly emberekre, akik bármi módon haragunkat vonták magukra. A szegény Torquatus Silvanus már csak árnyék. Néhány nap előtt fölvágta ereit. Secanius és Sicinius aggodalommal telve fogadják el a konzuli méltóságot és az öreg Thrasea, aki becsületes mer maradni, biztos halál felé siet. Tigellinus eddigelé még nem vitte annyira, hogy parancs érkezett volna hozzám, ereim fölmetszésére. Még mindig szükséges vagyok nemcsak mint

elegantiae arbiter, hanem mint finom ízlésű ember is, akinek tanácsa nélkül az utazás Achájába alig jöhetne létre. De az bizonyos, korábban vagy később az lesz a végem és tudod-e, mit tartok e tekintetben legfontosabbnak? Hogy a rótszakáll meg ne kapja murrha csészémet,¹ melyet már láttál és megcsodáltál. Ha halálom órájában mellettem időzöl, neked adom, ha pedig távol vagy tőlem, összezúzom. De mi minden van még előttem? A beneventumi vargák, az olympiai Görögország és a fátum, mely észrevétlenül és előreláthatatlanul közeleg és mindenkinek pályáját kijelöli. Maradj egészséges és béreld föl Crotont, mert különben másodszor szalasztozod el Ligiát. Én pedig bárhol legyek, küldd hozzám Chilonidest, mihelyt többé nem lehet hasznodra. Talán második Vatiniust csinállok belőle, talán annyira viszi, hogy a konzulok és senátorok még reszketnek előtte, mint most e dratvás lovag előtt reszketnek. Akkor valóban érdemes lenne életben maradni, hogy azt lássam. Add tudtomra, mihelyt Ligiát megtaláltad, hogy itt Venus templomában érettetek egy pár hattyút és egy pár galambot áldozhassak föl. Ne borítsa felhő egedet és ha elborítaná, legyen illata és színe olyan, mint a rózsáé. Maradj egészséges és élj boldogul!»

¹ A porcellánhoz hasonló anyagból.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET.

ALIG olvasta végig Vinicius a levelet, mikor Chilon halkan és bejelentés nélkül bejött a könyvtár ajtaján, mivel a szolgálknak meg volt parancsolva, hogy őt a nap és éj bármely órájában beereszszék.

— Legyen irántad dicső elődödnék, Aeneásnak isteni anyja oly kegyes, — kiáltá — ó uram, mint Mária isteni fia irántam kegyes volt.

— Mit jelent ez? — kérdé Vinicius az asztaltól fölugorva, amelynél ült.

Chilon fölnézett és mondá:

— Euréka!

A fiatal patricius olyan izgalomban volt, hogy sokáig egy szót se tudott szólni.

— Láttad őt? — kérdé végre.

— Ursust láttam, uram és beszéltem vele.

— Tudod, hol rejtőzik Ligia?

— Nem, uram. Más valaki, mint én, a ligiainak hiúságból tudára adta volna, hogy kitalálta, ki van előtte, más valaki, mint én, bizonyynyal fölkeltette volna az óriásnak bizalmatlanságát s ezzel a fiatal leány tartózkodó helyének azonnali megváltoztatását idézi elő. Én pedig, ó uram, mindebből nem tettem semmit. Elég azt tudnom, hogy Ursus az emporium közelében egy molnárnál dolgozik, akit, mint szabadosodat, Demasnak hívnak. Ez elég nekem azért, mivel most rabszolgáid közül bármelyik bizalmasod utánna mehet reggel és kifürkészheti tartózkodása helyét. De egyet már most határozottan mondhatok, ó uram. Mivel Ursus itt van Rómában,

az isteni Ligia se hagyta el a várost, továbbá azt a hírt hozom, hogy ma éjjel csaknem bizonyosan az Ostrianumban lesz . . .

— Az Ostrianumban? Hol van az? — szakítá félbe a görögöt Vinicius oly módon, mintha tüstént a megjelölt helyre szándékozának sietni.

— Az egy régi hypogeum¹ a Via Salaria és a Via Nomentana közt. A keresztények ama pontifex maximusa, akiről már beszéltem, ő uram s akit nyilván csak későbbre vártak, már most megérkezett és ma éjjel ama temetkező helyen hirdeti a szent tanítást és keresztséget szolgálat ki. Tanításukat titokban tartják, mert bár semmi rendelet nincs kiadva ellene, mégis résen kell lenniök, mivel a nép fenekedik reájuk. Maga Ursus biztosított, hogy ma éjjel egy lélek se fog hiányozni az Ostrianumban, mert az összes keresztények látni és hallani akarják azt, aki Krisztus első tanítványa volt, akit az ő küldöttének tekintenek; mivel náluk férfiak és nők számára egyszerre hirdetik a tanítást, talán csak Pomponia fog hiányozni, aki alig tudna számot adni Aulusnak, a régi istenek követőjének arról, miért hagyja el éjszakai időben a házat: de Ligia, ó uram, aki Ursusnak és a község véneinek oltalma alatt áll, kétségtelenül ott lesz a többi nőkkel együtt.

Vinicius, ki eddigelé folytonos izgalomban élt, akit tulajdonképp csak a remény tartott fönn, hogy Ligiát talán mégis megtalálja, most, mikor ennek a reménynek hirtelen meg kellett valósulnia, olyan bágyadtságot érzett, mint az oly ember érez az utazás végén, aki a célt elérte s erejét mértéken túl megfeszítette. A görög azonnal észrevette ezt és elhatározta, hogy hasznára fordítja.

— A kapukat ugyan embereid őrzik, uram — kezdé — és ezt a keresztényeknek tudniuk kell. De nekik éppen nincs szükségök a kapukra. Talán szüksége van a Tibernek kapura? És habár a folyótól azok az utak jó messzire vannak, miért rettenne vissza az ember a kerülőtől, hogy a nagy apostolt láthassa? Bizonyynal ezerféle utat ismernek, melyek a falakon kívül visznek, igen, tudom, hogy ismernek ilyeneket. Az Ostrianumban megtalálod Ligiát, ó uram és ha nem lenne ott, amit nem hiszek, meglátod Ursust, aki azt ígérte, hogy megöli Glaucust. Ő maga mondta, hogy ott lesz

¹ Föld alatti hely vagy boltozat.

és megöli őt. Akkor aztán vagy követed Ursust, amint haza megy s így kitudod Ligia lakóhelyét, vagy elfogadod mint gyilkost embereiddel és ha egyszer hatalmadban van, vallomásra is bírod őt, hogy hol rejtőzik Ligia. Mennyire kifárasztom magamat miattad, ó uram! Más azt mondta volna neked, hogy tíz füles korsót kellett Ursusszal innia, hogy a titkot kicsalja tőle; más talán azt mondta volna, hogy ezer, in scripto duodecim sestertiust vesztett el nála, vagy kétezer sestertiusért kellett a hirt megvásárolnia... Azt is tudom, hogy mindent kétszeresen térítenél meg nekem, de látod, életemben egyszer... azaz azt akartam mondani, mint életemben mindig becsületesnek mutatom magamat, mert meg vagyok győződve, hogy nagylelkűséged, mint a nemes Petronius is biztosított, legmerészebb várakozásaimat is felülmulja.

Viniciust azonban, ki mint katona, nem volt szokva a hosszú megfontoláshoz, hanem a cselekvéshez, elragadta heves természete és mondá:

— Bőkezűségem meg fog felelni várakozásaidnak, de előbb az Ostrianumba kell engem kísérned.

— Én, az Ostrianumba? — kérde Chilon, akinek legkisebb óhajta se volt oda menni. — Megigértem ugyan, nemes tribún, hogy Ligiát megkeresem, de arra nem köteleztem magamat, hogy el is fogom számodra... Gondold csak meg, uram, mi lenne a sorsom, ha az a ligiai medve meggyőződne arról, miután Glaucust már darabokra tépte, hogy a széttépéssel elhirtelenkedte a dolgot. Nem tenne-e engemet, bár alaptalanul, felelőssé az elkövetett gyilkosságért? Hidd el, mennél nagyobb valaki, mint bölcselő, annál nehezebb egy egyszerű ember ostoba kérdéseire megfelelni. Mit mondanék neki, ha azt kérdezné, miért rágalmaztam Glaucust? De ha fölteszed, hogy megcsalhatnálak, ezt az ajánlatot teszem neked: csak akkor fizess ki, ha megjelöltem azt a házat, amelyben Ligia lakik. Most csak egy részét add annak, amit nagylelkűségedben nekem szántál, hogy ha valami baleset érne téged, — amitől az istenek mentsenek — ne kelljen összes munkámnak minden kárpótlása nélkül hátra maradnom.

Vinicius egy márvány alapon álló arcához¹ ment, kivett egy erszényt és Chilonnak hajította.

¹ Pénzes láda.

— Ezek scrupulák¹ — mondá — mihelyt Ligia házamban lesz, hasonló összeget kapsz in aureis!²

— Te második Jupiter vagy! — kiáltá Chilon.

Vinicius összehúzta homlokát és türelmetlenül jegyzé meg:

— Étel és italt itt kapsz, aztán lepihenhetsz. Ne próbáld meg a házat elhagyni és ha az éj beáll, az Ostrianumba kisérsz.

A görögnek arcán először félelem és határozatlanság tükröződött, de úgy látszott, lassankint nyugodtabb lett és mondá:

— Ki állhatna neked ellent, ó uram! Vedd e szavaimat jó előjel gyanánt, amint a mi nagy hősünk is annak vette Ammon templomában. Azt mondom, ezek a «scrupulumok» (itt az erszényre mutatott) mind legyőzték az enyémekeket, egészen eltekintve társaságotól, mely kéjes boldogságot jelent reám nézve, mely...

De nem beszélhette ki magát. Vinicius türelmetlenül félbeszakítá őt és Ursusszal való beszélgetését tudakolta ki tőle. Ennek folytán a fiatal katona bizonyossá lett, hogy vagy kikutatja Ligia menedékhelyét, vagy elfoghatja őt, mikor az Ostrianumból haza megy. És ez a gondolat vad örömmel töltötte el. Most, mikor csaknem bizonyos volt, hogy Ligiát megtalálja, egyszeriben eltűnt minden harag és gyűlölet ellene, minden vád alól fölmentette őt. Egész kedves bájoságában látta őt maga előtt állani s úgy tetszett neki, mintha azt, akiért oly forrón eped, hosszú távollét után ismét fogadhatja, igen, kedve támadt arra, hogy rabszolgáit összehívja és házat velők koszorúkkal díszíttesse. Még Ursus ellen se volt már oly nagyon feldühödve, szóval: késznek érezte magát arra, hogy mindent megbocsát mindenkinek. Míg eddig Chilon iránt, a tett szolgálatok dacára, csaknem legyőzhetetlen ellenszenvet érezett, most mulattató, rendkívüli embert látott benne. Napfényes öröm látszott háza fölött lebegni, szeme ragyogott, arca sugárzott. Ujra fiatalnak érezte magát, érezte az életnek kékjét. Eddigi izgatottsága alatt soha se jutott annyira annak tudatára, mennyire szerette Ligiát, csak most tárult föl egész tisztán előtte, most, mikor szabad volt remélnie, hogy nem sokára magáénak nevezheti őt. Mint a melegítő nap tavasszal fölébreszti a földet, úgy ébresztett föl benne az örvendetes reménykedés végtelen vágyat, de nem vad, szenvedélyes, nem, benső,

¹ Apró, ² nagyobb aranypénzek.

gyöngéd epekedést. És egyúttal mindent legyőző erőt érzett magában s azt az erős meggyőződést táplálta, hogy sem az egész világ keresztényei, sem a császár nem lennének képesek Ligiát tőle újra elrabolni, ha megtalálja őt.

A fiatal patricius vidám önbizalmától fölbátorítva, Chilon ismét szabad folyást engedett beszédáradatának és mindenféle tanácsokban tetszelgett magának. Nézete szerint, mondá, még nem szabad az egészet nyert ügynek tekinteni és a legnagyobb óvatosságot kell szem előtt tartani, mert különben még az egész vállalkozás hajótörést szenvedhet. Vinicius ne próbálja meg Ligiát az Ostrianumban elfogni. Csak nagy csuklyákban szabad odamerészkedniök, melyek arcukat elfödik és csak egy sötét sarokból vehetik szemügyre a jelenlevőket. Ha Ligiát csakugyan ott találnák, legtanácsosabb lenne messziről követni őt, a házat, amelyben lakik, megjegyezni, hogy azt napvirradtakor körülvételessék és őt világos nappal elvinni. Mivel Ligia kezes és így a császárhoz tartozik, ezzel nem vétének a törvény ellen. De ha a leány nincs az Ostrianumban, akkor Ursus után kell menniök s az eredmény ugyanaz lesz. Nagy csapat emberrel egyáltalán lehetetlen megjelenni a temetkező helyen; azonnal magukra vonnák a figyelmet és készek lehetnének arra, hogy a keresztények minden világot kioltanak, mint ezt a támadások alkalmával rendszeren tenni szokták, a sötétségben elszélednek, vagy csak előttük ismeretes helyeket keresnek föl. Természetesen szükséges lesz fölfegyverkezni, igen, talán még jobb lenne két megbízható, erős embert vinni magukkal, hogy bármily esetben azok segítségére számíthassanak.

Vinicius mindenben egyetértett vele és mivel megemlékezett Petronius tanácsáról is, megparancsolta rabszolgáinak, hogy Crotont hozzák el. Chilon, ki Rómában minden embert ismert, látható megelégedéssel hallotta az athléta nevét, akinek emberfölötti erejét az arénában már gyakran csodálta és most azonnal késznek nyilatkozott arra, hogy elmegy az Ostrianumba. Úgy tetszett neki, hogy Croton segítségével sokkal könnyebb lesz az aranyakkal teli erszényt kiérdemelni!

Megkönnyebbült szívvel ült le az étkezéshez, amelyhez egy idő múlva az atrium öre hívta és evés közben elbeszélte a rabszolgáinak, hogy uroknak csodás hatású kenőcsöt tud szerezni. Ha azzal

a legrosszabb ló patáit bekenik, a futtatásnál valamennyi más fölött diadalt arat. Egy keresztény tanította meg e kenőcs készítésére, mert a keresztények vénei a varázsmesterségekben és csodás tettekben még ügyesebbek, mint a thessaliaiak, habár Thessalia varázslói miatt nagy hírnévre tett szert. A keresztények nagy bizalommal viseltetnek iránta, — hogy miért bíznak benne oly nagyon, azt mindenki tudja, aki a hal jelvényét értelmezni tudja. Így szólván, élesen megfigyelte a rabszolgák arcát, abban a reménységben, hogy egy keresztényt földözhet föl köztük s ezt tudtára adhatja Viniciusnak. De bár ebben a reményében csalódott, mégis bámulatos étvágyat fejtett ki az evésben és ivásban, mértéken túl dicsérte a szakácsot és biztósította, hogy nagyon szeretné őt Viniciustól megvásárolni. Az Ostrianiumba este való menetel gondolata ugyan kissé lelohasztotta jó kedvét, de ismét azzal vigasztalta magát, hogy elgondolta, miképp csak álruhában, sötétben és két férfi társaságában megy oda, akiknek egyikét ereje miatt egész Róma istenítette, a másika pedig patricius volt és mint katona előkelő hivatalt viselt. — Ha Viniciust fölfedeznék is — gondolta magában — még se mernek reá kezet emelni és velem szemben bölcsen és óvatosan fognak eljárni, mihelyt orromnak hegyét megpillantják.

Erre emlékezetébe idézte a munkással folytatott beszélgetést és az eredmény nagy meglepődésére szolgált. Az a munkás senki más nem volt, mint Ursus, arról nem lehetett kétség. Mennyit beszéltek már annak rendkívüli erejéről, nemcsak Vinicius, hanem azok az emberek is, akik Ligiát a császári palotából elhozták. Lehetett-e tehát csodálni, hogy Quartus a ligiait ajánlotta neki, mikor meghallotta, hogy jótevőjének néhány megbízható, erős emberre van szüksége? És a munkásnak vad fölháborodása Vinicius és Ligia említésekor, nem éppen oly hangos bizonyíték-e, mint a célzás a lelkiismeret ama furdalásaira, melyek a munkást az elkövetett gyilkosság miatt gyötörték? Atacinust pedig Ursus ölte meg. Ehhez járult még az is, hogy a leírás, melyet Vinicius a ligairól adott, teljesen Ursusra illett, csak az Urbán név támaszthatott talán valami kétséget, melyet azonban ismét eloszlatozott az a tény, hogy a keresztények a kereszttségben gyakran új nevet kaptak.

— Ha Ursus Glaucust megöli, — gondolá a görög tovább — ez nagyon kíváncsi, ha pedig nem öli meg, azt bizonyítja, mily

nehezen birhatók a keresztények gyilkosságra. Mily élénken is ecseteltem ezt a Glaucust, akit második Judásnak, az összes keresztények árulójának tüntettem föl! Még a kő is megindult volna tőle és csalhatatlanul zúzó erővel Glaucus fejére zuhan és mégis kérdés, vajjon ez a ligiai medve megérezte-e vele körmeit! Habozott, nem tudta magát elhatározni, lelkiismeretének gyötrelmeiről beszélt. Egyébiránt mihelyt ennek a kéjvágó vad himgalambnak számára fölkutattam ama gerlice fészket, én ártatlanságomban mosom a kezeimet és visszatérek Nápolyba. Az ilyen kézmosás a keresztényeknél szintén szokásos és ha az embernek dolga van velők, legjobban boldogul, ha példájukat követi. Milyen jók is ezek a keresztények és ah, mennyi rosszat fognak rájuk. Ó istenek, hol itt az igazságosság! Én azért szeretem ezt a tanítást, mert tiltja az emberölést. De ha tiltja a gyilkosságot, bizonynyal tiltja a lopást, csalást, hamis tanúságtételt is. Azért nem mondhatnám, hogy parancsait könnyű megtartani. Tehát nemcsak azt parancsolja, hogy becsületesen haljunk meg, mint a stoikusok tanítása teszi, hanem azt is, hogy becsületesen éljünk. Ha gazdag volnék, ha olyan házam és oly sok rabszolgám volna, mint ennek a Viniciusnak, keresztény maradnék, ameddig éppen tetszenék. Mert a gazdag nem engedhet-e meg magának mindent, még az erényt is? Igen, úgy van. Ez a gazdagoknak való tanítás, csak azt nem értem akkor, miért van köztük annyi szegény! Miféle haszon háramlik rájuk ebből a tanításból és miért engednek oly hatalmat az erénynek maguk fölött? Alkalmasabb időben egyszer mégis csak gondolkoznom kell ezen. Egyelőre hála neked, ó Hermes, hogy ezt az ostoba borzot megtaláltattad velem. De ha ezt csak a két, esztendő fiatal, aranyozott szarvú tehén miatt tetted, akkor nem értelek. Szégyen reád, te argosölő! Az olyan bölcs isten, mint te, az ő nagy bölcseségében nem is látta előre, hogy nem kap semmit. Hálámat mutatom be neked áldozatul és ha többre becsülnéd, hogy hálám helyett két darab marhát kapj, te volnál a harmadik marha és legfőlebb juhásznak, nem pedig istennek tarthatnálak. Egyáltalán vigyázz magadra, mert különben mint bölcselő bebizonyítom az embereknek, hogy nem is létezel. És mi lesz ennek a következménye? Többé nem mutatnak be neked áldozatokat. Mindenek előtt tanácsos, hogy a bölcselőkkel tarts.

Eme, Hermeshez intézett beszéd után Chilon végig nyújtózott egy nyugvó-padon, köpönyegét feje alá tette és mikor a rabszolga a tálakat elhordta, mélyen elaludt. Csak arra a jelentésre költöttek föl, hogy Croton megérkezett. Gyorsan az atriumba ment, hol nagy meglepődéssel szemlélte a lanistának és korábbi gladiátornak hatalmas termetét, aki óriási testével az egész helyet kitölteni látszott. Croton már Viniciusszal alkudozott a jutalom nagyságára nézve, melyet kapnia kellett.

— Herkulesre, uram, jó, hogy ma küldtél értem — mondá éppen — mert holnap Beneventumba indulok, ahová a nemes Vatinius meghívott. Ott bizonyos Syphaxszal, a legerősebb négerrel kell mérkőznöm, aki valaha Afrikában született. Most képzeld el, ó uram, mint ropognak karjaim közt annak a gerinccsontjai, mint zúzom össze állkapcsát ökleimmel.

— Polluxra, úgy lesz — viszonzá Vinicius — egy pillanatig se kételkedem rajta.

— Te kitűnően megállod helyedet, — ragadá meg most Chilon a szót. — Igen, állkapcsát összezúzni, kitűnő ötlet, olyan ötlet, mely egészen méltó hozzád. Kész vagyok azonnal fogadni veled, hogy összezúzod állkapcsát. Egyelőre azonban kend meg testedet faolajjal és övezd föl jól magadat, Herkulesem, mert tudd meg, hogy igazi Cacusszal lesz dolgod. A leány őrének, aki iránt a nemes Vinicius oly nagyon érdeklődik, rendkívüli ereje van.

Chilon csak azért mondta ezt, hogy Croton becsvágását fölkeltse, de Vinicius megjegyzé:

— Az igaz. Én ugyan még soha se láttam őt, de mint mondták, képes egy bikát szarvainál fogva megragadni és oda vinni, ahova akarja.

— Ó! ó! — kiáltá Chilon, akinek Ursus ilyen erejéről sejtelmese volt.

De Croton megvetőleg nevetett.

— Vállalkozom arra, nemes uram — mondá — hogy ezzel a kézzel bárkit, akit megjelölsz, elviszek, mialatt a másikkal hét olyan ligiai ellen védekezem, és a leányt házadba viszem, még ha Róma összes keresztényei reám rohannak is, mint valami calabriai farkasra. Az impluviumban megkorbácsoltatom magam, ha nem tartom meg szavamat.

— Ne engedd meg neki, ó uram! — kiáltá Chilon. — Kövekkel dobálnak majd bennünket, és akkor mit használ minden ereje? Sokkal tanácsosabb a leányt mostani menedékhelyén elfogni; miért akarod magadat vagy őt pusztulásnak adni, ó uram?

— Úgy legyen, Croton, — mondá Vinicius.

— Elfogadom pénzedet, engedelmeskedem akaratodnak! Gondold csak meg, ó uram, hogy holnap Beneventumba kell mennem.

— Ötszáz rabszolga vár parancsaimra! — felelé Vinicius.

Erre intett mindkettőnek, hogy távozzanak, a könyvtárba ment és ezt írta Petroniusnak:

«Chilon megtalálta Ligiát. Ma este vele és Crotonnal az Ostrianumba megyek és elfogom ott, vagy holnap lakásán. Az istenek adjanak meg neked minden boldogságot. Maradj egészséges, Carissime. A gyönyörtől nem írhatok tovább.»

A nádat félre téve, gyors léptekkel járt föl és alá, mert minden öröm ellenére, mely lelkét eltölté, mégis lázas nyugtalanság emészté őt. Mindig azt gondolta, hogy Ligia másnap nála, az ő házában lesz.

Chilon belépése megzavarta ez elmélkedésében.

— Uram! — kezdé a görög — hallod-e, mi jutott eszembe? A keresztényeknek bizonyosan vannak bizonyos ismertető jeleik, határozott «tesseráik», amelyek nélkül az Ostrianumba senkit nem eresztenek. Tudom, hogy az imaházakba való belépésnél is mindenkinek ilyen tesserával kell magát igazolnia, és az öreg Euricius erről egyet-mást közölt velem. Engedd meg tehát, ó uram, hogy az öreghez menjek, hogy tőle minden szükségest megtudjak.

— Bizonyosan, nemes bölc — viszonzá Vinicius vidám hangon. — Ugy beszélsz, mint egy óvatos ember, amiért nagy dicséret illet; menj tehát Euriciushoz vagy ahová csak tetszik, de biztosítékul ide, az asztalra teszed azt az erszényt, amelyet tőlem kaptál.

Chilon, aki mindig csak kedvetlenül vált meg a pénztől, nagyon bosszús arcot vágott erre a parancsra, de mégis engedelmeskedett és aztán útnak indult. A Carinaetől a cirkuszig, amelynek közelében Euricius kis boltja feküdt, nem nagyon messzire volt s így a görög a délutáni órák folyamán visszatért.

— Most tudom a jeleket, uram — mondá Viniciusnak — és jó, hogy tudom őket, mert különben nem eresztettek volna oda

bennünket. Az út felől is behatóan kérdezősködtem. Euricius azt hiszi, hogy barátaim meghagyásából mentem hozzá, mert én azt mondtam neki, az én koromban nem vállalkozhatom olyan messze útra. De a legközelebbi napokban mégis találkozom a nagy apostollal, aki tanításának főalapelveit előttem ismételni fogja.

— Hogyan, nem akarsz az Ostrianumba menni? Menned kell! — kiáltá Vinicius.

— Tudom, hogy nem marad más hátra számomra! De csak csuklyával befödve megyek, és azt tanácsolom, hogy te is ugyanazt tedd, mert különben a legközelebbi időben bizonynyal madár-ijesztőként szolgálunk.

Mikor az alkonyat beállt, megtették a szükséges intézkedéseket. Nagy csuklyájú, gall köpönyegbe burkolózva, kezökben kis lámpával, útnak indultak. Vinicius magát és társait rövid pengéjű késekkel fegyverezte föl, Chilon parókát viselt, melyet Euriciushoz menet tudott szerezni, és így fölkészülve, gyorsan előre haladtak, hogy még kapuzárás előtt a Porta Nomentanához érjenek.

HUSZADIK FEJEZET.

A VICUS Patriciuson át, a Viminalis mellett mentek a korábbi Porta Viminalisig, mely ama tér közelében feküdt, amelyen később Diocletian a pompás fürdőket építtette. Aztán elmentek Servius Tullius kőfal maradványai mellett, és csaknem egészen sivár helyeken haladván át, a Via Nomentanára értek. Itt jobbra, a Via Salaria felé tartva, csakhamar homokgödrökkel borított dombok közt voltak, igen, néha sírokra bukkantak. Most teljes sötétség uralkodott, és mivel a hold még nem jött föl, bajosan találták volna meg az utat, ha, mint Chilon föltette, maguk a keresztények nem mutatják meg nekik. Mert jobbjuk és baljuk felől és előttük sötét alakok haladtak. Mindnyájan a homokbányák felé látszottak óvatosan lépdelni. Néhányan közülök lámpákat vittek, melyeknek fényét, amennyire csak lehetett, köpönyegeikkel igyekeztek befödni, mások, kik az utat jobban ismerhették, a sötétben mentek tovább. Viniciusnak a háborúban gyakorlott szeme mégis megkülönböztette a mozgulatokról a fiatalokat a botjaikra támaszkodó öreg emberektől és a hosszú, stólákba burkolt nőktől. A néhány járó-kelő és a városból jövő falusiak ez éjjeli vándorokat nyilván munkásoknak tartották, akik a homokbányákba mennek, vagy valamely temetkező társaság tagjainak, akik éjjel összegyűltek, hogy agapét tartsanak. De minél közelebb jutott a fiatal patricius társaival rendeltetése helyéhez, annál több emberrel találkozott útjában. Néhányan közülök halkan dudolgattak, és ez énekek Vinicius előtt fájdalommal és epedő panasszal telteknek látszottak. Néha megértett egyes szavakat, néha egész verssorokat, mint például: «Ébredj föl, ki alszol», vagy: «Támadj föl halottaidból», néha a férfiak és nők szájából «Krisztus»

neve hangzott felé. De Vinicius csak kevés figyelmet szentelt mind eme szavaknak, mert elméjét mindinkább elfoglalta az a gondolat, hogy Ligia e sötét alakok közt lehet, igen, szíve hevesen kezdett dobogni, mikor a mellette elmenők közül néhányan azt mondták neki: «Béke veled!» vagy «Dicsértessék a Jézus Krisztus!», mert Ligia hangját vélte fölsimerni. Csak akkor nem hitt többé szemeknek, mikor föltevésében szüntelenül csalódott, hogy ebben vagy abban az alakban a kedves leányt látja.

Az út lassankint elviselhetetlenül hosszúnak tetszett neki. Habár a környéket nagyon jól ismerte, a mély sötétségben még se tudott eligazodni. Minden pillanatban keskeny átjáróra, falmaradványokra, vagy épületekre bukkantak, melyeknek ottlétére Vinicius nem emlékezett. Végre nemcsak a hold kelt föl a sötét felhők mögül, s terjesztett nagyobb világosságot, mint a lámpák fénye, hanem a távolban hirtelen tűznek vagy fáklyának lángja is láthatóvá lőn. Vinicius azzal a kérdéssel fordult Chilonhoz, vajjon az-e az Ostriumum. A görög, akire az éjjeli vándorlás, a félreeső vidék és a kísérteties alakok aggasztó behatást gyakoroltak, kissé bizonytalan hangon felel:

— Nem tudom, uram, mert még soha se voltam az Ostriumumban. Csak legalább a városhoz közelebb eső helyen dicsérnék Krisztust! — De mivel nagyon szükségét érezte, hogy bátorságát társalgással fokozza, hozzátette: — Úgy jönnek össze, mint a gyilkosok; pedig meg van nekik tiltva az emberölés, hacsak ez a ligiai a leggyalázatosabban nem hazudott.

Az óvatos, titokzatos mód, amelyen Ligia hitsorsosai összegyülekeztek, hogy a nagy apostol tanításaira figyeljenek, Viniciust is bámulatra készíté, úgy hogy megjegyzé: — Mint minden vallásnak, úgy a kereszténységnek is követői vannak köztünk; de a keresztények zsidó felekezet. Miért gyűlnek tehát össze itt, holott a zsidók a Tiberen túl templomaikban fényes nappal mutatnak be áldozatokat?

— Ah uram, a zsidók az ő legelkeseredettebb ellenségeik. Amint hallottam, Nero uralkodása előtt csaknem harcra került a dolog a zsidók és keresztények közt, úgy hogy Claudius császár a sok lázadás miatt kénytelen volt az összes zsidókat kiutasítani. De ez a rendelet újra megszűnt. A keresztények pedig félnek a zsidók-

tól és a többi lakosságtól, amely, mint tudod, gyűlöli a keresztényeket, mindenféle bünténnyel vádolja és gyűlölettel üldözi őket.

Most egy ideig hallgatagon mentek tovább, míg Chilon, akinek félelme egyre fokozódott, minél közelebb mentek rendeltetésök helyéhez, újra megragadta a szót.

— Euricius boltjától visszajövet — jegyzé meg — egy borbélytól parókát kölcsönöztem, s azonkívül két babszemet dugtam az orromba. Azért engem nem lehet oly könnyen fölismerni. De ha mégis megismernének, nem ölnek meg. Hiszen ezek nem rossz emberek. Becsületes emberek, akiket szeretek és becsülök.

— Mérsékelj magadat korai dicséreteidben, — viszonzá Vinicius.

Most egy keskeny homokbányába értek, mely mindkét felől mintegy töltésekkel volt szegélyezve, s amely fölött egy helyen vízvezeték boltozata volt, s végén a fényes holdvilágnál repkénynyel befutott kőfal volt látható. Elérték az Ostriantumot.

Vinicius szíve hevesen dobogott.

A kapunál két fossor¹ kérte a jelszót. Aztán Vinicius és kísérői mindjárt egy tág, mindenfelül falakkal körülfalt helyiségbe léptek, amelyben egyes emlékkövek állottak. A tulajdonképpeni hypogeum vagy kriptá a középén volt; a kriptá földalatti részében voltak a sirok, és bejáratánál egy szökőkút csobogott. Mivel a hypogeumban nyilván csak kevés számú személy foglalhatott helyet, Vinicius tüstént azt gondolta, hogy az apostol az előtornácban, szabad ég alatt fog beszélni, amelyben rövid idő alatt nagy embertömeg gyűlt össze. Ameddig a szem látott, lámpa lámpa mellett lobogott, de sok ember minden világ nélkül jött. Csak kevesen voltak hajadonfővel, a legtöbben pedig, akár a hűvösségtől való félelemből, akár az árulástól való rettegésből, nem tették le csuklyájukat, és a fiatal patricius ijedten gondolt arra, hogy ha így marad, ebben a tolon-tásban, ennél a gyöngye világításnál bajosan találja meg Ligiát.

Ekkor hirtelen néhány szurokfáklyát gyújtottak meg, és kis rakásba rakták. Nagyobb világosság áradt szét. Az egybegyűlt sokaság egyszerre sajtóságtos himnusz kezdett énekelni, először halkán, aztán mindig hangosabban. Vinicius még soha életében nem hallott hasonló dallamot. Ugyanaz a sóvárgás tört ki belőlük,

¹ Sírásó.

mint azokból az énekekből, melyeket az Ostrianum felé gyaloglók zengtek, de ez az epekedő ének most még sürgetőbben, még hatalmasabban hatott, igen, oly hatalmasan zengett, mintha köröskörül minden, mintha az egész temetkezőhely, a halmok, a mélységek együtt énekelnének. Úgy hangzott, mint kiáltás az éj csöndjébe, mint alázatos könyörgés a szükségből és szorongatásból való menekvésért. Az éneklőknek égre irányzott szemei egy dicső alakot látszottak szemlélni, az összetett kezek hozzá látszottak könyörögni, hogy szálljon le a földre. Miután az ének elnémult, olyan várakozással teljes csönd állt be, hogy Vinicius és társai önkénytelenül a csillagokra néztek, mintha ott valami rendkívülinek kellene történnie, mintha valaki csakugyan leszállana hozzájuk. Vinicius már a legkülönbélebb templomokat látta Kis-Ázsiában, Egiptomban és magában Rómában, a legkülönbözőbb vallástanításokkal ismerkedett meg, a legkülönbélebb énekeket hallotta, de ilyen ének még soha se csengett fülében, még soha se látott ezelőtt olyan embereket, kik ily bensőséggel esedeztek istenségükhöz, kik nem azért imádkoztak, hogy a szertartásos szokásokat teljesítsék, nem, akik szívök legmélyéből imádkoztak, mint gyermekek, kik atyjuk és anyjuk után sóvárognak. Vannak kellett volna lennie, aki nem akarta látni, hogy ez az ájtatos sereg Istent nemcsak tisztelte, hanem teljes lelkéből szerette is. De ahol Vinicius eddigelé megfordult, ehhez hasonlót egy templomban se vett észre. Ha Rómában és Görögországban az isteneket tisztelték, ez vagy félelemből történt, vagy mivel valami segedelmet vártak tőlük. De ki esedezett volna hozzájuk forró, benső ösztöngésből?

Habár Vinicius lelke telve volt a Ligiára vonatkozó gondolatokkal, habár csak azon igyekezett, hogy a fiatal leányt a tömegben fölfedezze, a körülötte történő rendkívüli, csodálatos események most mégis nagy mértékben felkeltették figyelmét. Eközben friss fáklyákat dobáltak a többiekre, melyeknek vörös fénye a helyet megvilágítja és a lámpák fényét elhomályosította. Éppen mikor a fáklyák újra föllobogtak, a hypogeumból egy aggastyán lépett ki, köpönyegének csuklyáját hátravetette, hajadon fővel egy köre lépett, mely az égő fáklyák előtt hevert.

Megjelenésekor mozgás támadt a sokaság közt. Néhányan, kik Vinicius közelében álltak, suttogák:

— Péter! Péter!

Néhányan letérdeltek, mások feléje nyújták kezöket. Aztán mély csönd támadt. Semmi se hallatszott, csak a megszenesedett fadarabocskák lehullása a fáklyákról, csak a kocsik távoli robogása a Via Nomentanán és csak a szél zúgása a néhány pinia közt, melyek az Ostrianum körül nőttek.

Chilon odahajlott Viniciushoz, miközben halkán mondá:

— Ez ő! Ez Krisztus első tanítványa, egy halász!

Az aggastyán fölemelte kezét és a kereszt jelét csinálta a jelenlevők fölött, akik előtte térdre estek. Vinicius és kísérői követték a példát, hogy el ne árulják magukat. A fiatal katona nem tudott azonnal tisztába jönni a reá szakadó benyomásokkal. Mily egyszerűnek és mégis mily rendkívülinek látszott neki ez az elaggott alak, akinek nagy hatása bizonyynyal éppen ebből az egyszerűségből fakadt. Nem ékesítő mitra az apostol fejét, nem díszítő tölgykoszorú homlokát, se pálmagallyat nem hordott kezében, sem aranytáblát mellén vagy csillagokkal himzett, fehér ruhát, szóval: egyetlen egy olyan jellel se tűnt ki, melyekkel a keleti, egyiptomi és görög papok vagy a római flamenek szoktak pompázni. És Vinicius előtt ismét föltűnt a különbség, melynek tudatára a keresztény himnuszok hallásakor jutott. Mert ez a «halász» úgy látszott, nem volt a szokásos szertartásokban járatos főpap, hanem egyszerű, öreg és roppant tiszteletreméltó aggastyán, aki messze távolból jött, hogy bizonytságot tegyen olyan tanítás felől, melynek igazsága őt eltöltötte, amelyben hitt, mint az ember hisz minden létezőben, amelyen csüggött, mivel hitt benne. Ez a hit visszatükröződött az apostol vonásain, melyeken a meggyőződés ama kifejezése ült, melyet csak az igazság tud kölcsönözni. Vinicius pedig, aki eddigelé minden iránt kétséget támasztott, aki minden áron ki akarta magát vonni a varázs alól, melyet reá az öreg ember gyakorolt, csaknem lázas feszültséggel várt arra, mit fog a titokzatos «Krisztusnak» ez a tanítványa hirdetni, miféle az a tanítás, amelyhez Ligia és Pomponia Graecina ragaszkodott.

Eközben Péter beszélni kezdett és úgy szólt, mint egy apa, aki inti gyermekeit és tanácsokat ad nekik az életre. Megparancsolta nekik, hogy a fényüzést és az élvezeteket kerüljék, a szegénységet és igazságot szeressék, az erkölcsök tisztaságára ügyeljenek, a jog-

talanságot és üldözést békével eltűrjék, a felsőbbségnek és az előjáróknak engedelmeskedjenek, ne kövessenek el árulást, színeskedést és rágalmazást és ügyeljenek arra, hogy ne csupán a testvéreknek és nővéreknek, hanem a pogányoknak is jó példát adjanak. Vinicius, akinek minden barátságos megvilágításban tűnt föl, ami Ligiat közelebb hozhatta hozzá, aki mindent ellenséges szemmel nézett, ami a választófalat közte és a leány közt megnagyobbíthatta, egyrészt meg volt hatva, másrészt bosszankodott e szavakon. Neki nemcsak úgy tetszett, hogy az öreg ember azzal a parancscsal, hogy az erkölcsök tisztaságára ügyeljenek, kárhoztatja szerelmét Ligia iránt s azt ellenállásra bujtogatja iránta, hanem azt is gondolta, hogy a fiatal leánynak, aki ezen a gyülekezeten jelen van és ezt a tanítást hallja, a szent tanítás ellenségének és semmirevalónak kell őt tartania.

E gondolatra haragos izgalom vett rajta erőt. — Ugyan mi újat hallottam az apostol szájából? — kérde magában. — Új tanítás volna-e ez? Ezt mindenki tudja, egyszer már mindenki hallotta. Hát a cynikusok nem dicsérik-e a szegénységet és az önuralmat, nem helyezte-e Sokrates az erényt mindenek fölé? És aztán a stoikusok: nem dicséri-e bármelyikök, még maga Seneca is, akinek citrusból¹ ötszáz asztala van, a megtartóztatást, az igazságot, a bánatok türelmes elviselését, az állhatatosságot a szerencsétlenségben? Nem hasonlít-e mindez a szófiabeszéd a romlott gabonához, mely ugyan jó egéreleség lehet, melyet azonban az emberek megvetnek, mivel a hosszú állás folytán megdohosodott?

A fiatal katona haragos izgatottságához pedig most még nagy csalódás is járult, hiszen azt hitte, hogy valami mélységes, fölfoghatatlan titoknak a nyomára jut s olyan szónokot hall, aki szavainak lendületessége által bámulatba ejti őt. De mily egyszerűen, mily hímezetlenül beszélt az apostol! És a sokaság mégis a legnagyobb áhitattal figyelt reá. És az aggastyán tovább beszélt a reá ügyelő seregnek s kényszeríté őket, hogy jók, békések, igazságosak és tiszta erkölcsűek maradjanak és ne törekedjenek gazdagságra, arra tanítá őket, hogy nem csupán a földi életről van szó, nem, hogy a Krisztusban való, halál utáni életre kell gondolniok, az

¹ Egy jóillatú, afrikai fa, nyilván Thuja orientalis.

örök életre, amelynek gyönyörét és boldogságát a földön érezni soha se lehet. És most megvallá Vinicius, habár egy pillanattal előbb tagadta, hogy különbség van az apostol tanítása és a cynikusok, stoikusok és más bölcselők tanítása közt, mert míg ezek a jót és az erényt gyakorlati életbölcseségből dicsérik, amaz a halhatatlanság föltételül követelte, de nem a földalatti halhatatlanságért, hanem a túlvilági élet föltételül, mely oly dicső és pompás, mint az istenek léte. Az öreg ember úgy beszélt erről, mint magától értetődő dologról. Nem kell-e tehát az erényt mindennél többre becsülni, nem kell-e az élet minden fáradalmának semmiség gyanánt föltűnni? Mit jelent az, a földi szenvedéseket rövid időre magára vállalni, ha ezért örök boldogság integet? És az apostol az ájtatos gyülekezetnek kijelenté azt is, hogy az erényt és igazságot önmagukért kell szeretni, mert a jó, mely öröktől fogva van és örökké tart, maga az Isten, aki tehát az erényt és jót szereti, Istent is szereti és Isten gyermeke. Vinicius ugyan ezt nem mind értette meg, de már hallotta, hogy Pomponia Graecina is azt mondá Petroniusnak, miképp a keresztények hite szerint Isten egyedüli és mindenható. Most azt hallotta, hogy ez az Isten jó és igazságos, lehetett-e tehát csodálni, ha e demiurgoszhoz képest az istenek egész serege, Jupiter, Saturnus, Apollo, Juno, Vesta és Venus kicsinynek, jelentéktelennek és bajt okozónak tünt föl? De mily csodálkozással hallotta a fiatal patricius az apostol szájából a szavakat, hogy Isten a szeretet, aki tehát embertársait szereti, az isteni parancsot teljesíti. De nem elég csak saját népét szeretni, az Istenember mindenkiért kiontá vérét és a pogányok közt is talált választottakat. Cornelius százados bizonyítja ezt. Nem, nem is elég csak azokat szeretni, akik velünk jót tesznek, mert Krisztus megbocsátott a zsidóknak, habár halálra vitték őt, ő megbocsátott a római zsoldosoknak, habár a keresztre szegezték őt. De a szent tanítás azt is parancsolja, hogy ne csak azoknak bocsássunk meg, akik bennünket bántalmaznak, hanem a rosszért jóval fizessünk. Csupán a szeretettel lehet minden rosszat kiirtani. Az apostol szavai Chilonban is a legellenkezőbb érzelmeket idézték elő. Egyrészt azt gondolta, hogy Urbán az apostol szavai folytán se ma éjjel, sem a következő éjelek valamelyikén nem fogja Glaucust megölni, másrészt megnyugtatót őt az a gondolat, hogy ezek a szavak megvédi őt Glaucus bosszúja

ellen még akkor is, ha szeme elé kerülne és fölismerné őt. Vinicius azonban mindinkább eltért attól a nézettől, hogy az öreg ember nem hirdet új tanítást, igen, álmélkodva kérde:

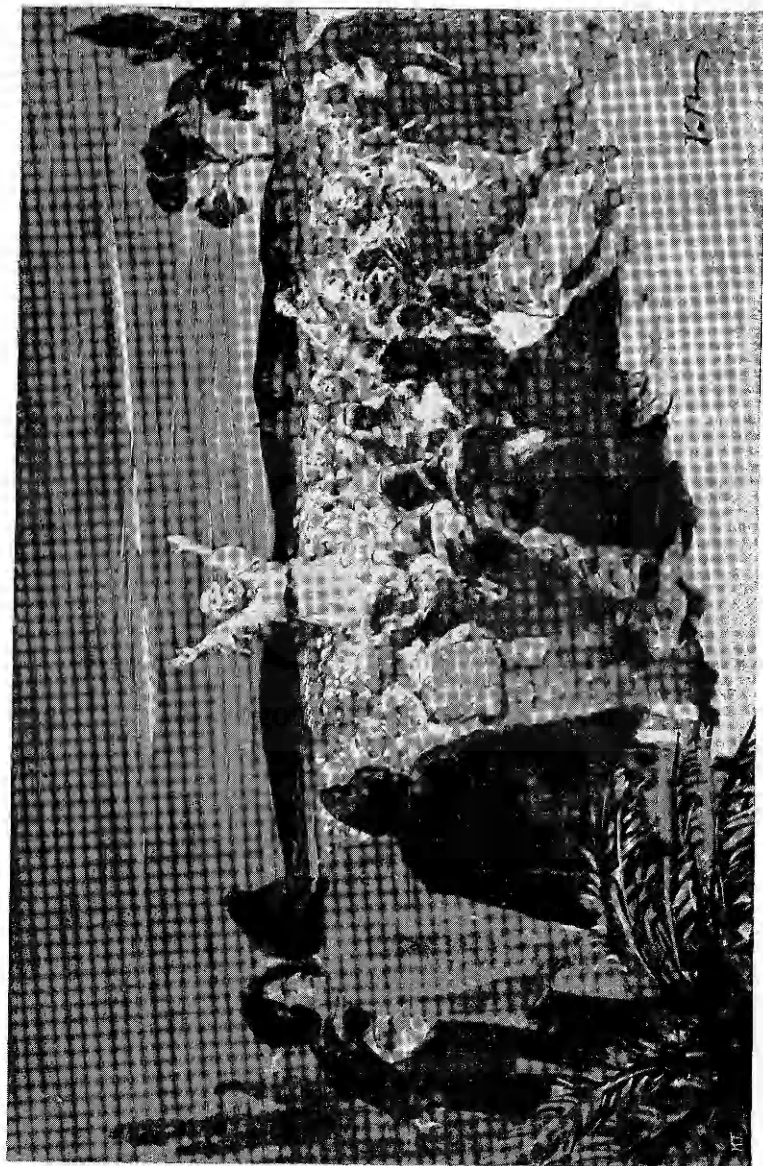
— Miféle Isten ez, miféle vallás ez, miféle emberek ezek?

Nem tudott tisztába jönni magával, minden, amit hallott, fölfoghatatlan volt előtte. Mennyire meg kellene változnia, gondolta magában, ha eleget akarna tenni a hirdetett tanításoknak! Máglyát kellene raknia, hogy azon minden gondolatát, szokásait, jellemét, szóval: egész. «énjét» elégesse, egészen más életet kellene kezdenie, egészen más eszméknek kellene hódolnia. Örültségnek tűnt föl előtte az a tanítás, mely neki, a rómainak, azt parancsolta, hogy szeresse a párthusokat, szireket, görögöket, egiptomiakat, gallokat és a britteket, bocsásson meg ellenségeinek és a rosszért jóval fizessen nekik és mégis az a határozatlan érzés támadt benne, hogy ez az örületes tanítás nagyobb hatást gyakorol, mint az eddigi bölcséleti rendszerek. De egyúttal úgy tetszett neki, hogy ily tanítást a valóságban nem lehet követni, de éppen ebben a kivihetetlenségben rejlik az isteni. E tanítást természetesen elutasítá magától és mégis érezte, hogy úgy vonzotta őt, mint egy virágos és részegítő illatokkal teli rét, amelyen, mint a lotophagusok országában, mindent elfelejt s a mely után minden más helyen vágyakodott. Valami földöntúlinak, fölfoghatatlannak látszott neki ez a tanítás, míg a való körülötte oly nyomorultnak tetszett, hogy nem is látszott érdemesnek figyelemre méltatni. Milyen benyomást gyakorolt reá ez a tágas, komor hely, igen, ez a temetkező hely úgy tűnt föl előtte, mint örültek gyülekező helye, de egyúttal mint misztikus, rémületgerjesztő hely, mint valami titokzatos tábor, amelyből valami rendkívülinek kell kiindulnia. Mikor elméjében mindazt újra megfontolta, amit az öreg ember az életről, az igazság iránti szeretetről, az erényről, Istenről mondott, úgy tetszett neki, mintha szemét valami szüntelenül vakító, rikító fénysugár előtt be kellene húnynia.

Mióta Ligiát Aulus házában látta, először érezte Vinicius, hogy a leány soha se lehet az övé, még akkor se, ha megtalálná őt. Azelőtt soha sem érzett ehhez hasonlót, azelőtt soha se tűnt föl oly tehetetlennek, oly boldogtalannak. És borús hangulata csakhamar heves keserűséggé változott mindezen keresztények iránt, kivált pedig ez öreg ember iránt, e halász iránt, aki eleinte oly

ártalmatlannak tűnt föl előtte, aki a belőle kiáradó, titokzatos hatalomnál fogva könyörtelenül belemarkolt az ő sorsába s azt oly tragikussá tette.

A sírásók mindig új fáklyákat raktak a tűzre. Nem mozgató többé szélroham a piniákat. A láng oly egyenest emelkedett a csilagos ég felé, mint a gyertyaszál, az öreg pedig most a Megváltó haláláról beszélt. Mindnyájan visszafojtották lélekzetöket. Még nagyobb csönd lett, ha ugyan lehetett, mint előbb s azt lehetett volna gondolni, hogy mindenkinek hallhatni meggyorsult szive dobogását. Ez az öreg ember szemtanú volt és úgy beszélt, mint valaki, aki még minden mozzanatra emlékezik, akinek minden egyes részlet eszében van. Arról beszélt, miképp tért haza Jánossal a keresztfeszítés után, miképp töltöttek el két napot és két éjjelt étlenül, álmatlanul, telve fájdalommal, gonddal, félelemmel és kétségbeeséssel. Arcukat tenyerökbe rejtve üldögéltek s az a gondolat gyötörte őket, hogy «Ő» meghalt. Mily súlyosan, mily súlyosan nehezedett rájuk ez a gondolat. A harmadik nap is fölvirradt. De ők, János és ő, még ugyanazon a helyen ültek, vigasztalás nélkül, remény nélkül! Igazi vágy fogta el őket az alvás, a nyugalom után, mert a keresztfeszítés előtt való éjjel is kerülte őket az álom. De nem jött álom szemökre. — Ekkor — így folytatá — ismét hangos jajveszéklésben törtünk ki. Azonban — a nap még alig jött föl — hirtelen, lélekszakadva, fölbomlott hajjal magdalai Mária rohant hozzánk és kiáltá: «Elvitték az Urat!» Mi pedig, János és én, fölugrottunk és vele a sírhoz siettünk, János, mint ifjabb, előbb érte el azt, de mikor a sírt üresen találta, nem mert bemenni. Csak mikor mind a hárman a bejáratnál álltunk, akkor vett magának bátorságot. A sírban rendbe szedve látta ugyan a gyolcsot, de a testet nem találta. Ekkor nagy félelem szállt meg bennünket, mert azt gondoltuk, hogy Krisztust a papok vitték el és mi ketten, János és én, még nagyobb szomorúsággal tértünk haza. De csakhamar még más tanítványok is csatlakoztak hozzánk. És mindegyikök panaszkodni kezdett és együtt panaszolták el a seregek Urának szükségöket. Mindnyájan elvesztették életkedvöket, mert az a remény, hogy a Mester megváltja Izraelt, megcsalta őket és nem fogták föl, miért hagyta el az Atya a Fiút. Halálukat kívánták, nem akarták többé látni a napvilágot, oly súlyosan nehezedett reájuk a fájdalom.

«Az öreg most a Megváltó haláláról beszélt.» (176. l.)

Országos Széchényi Könyvtár

Az emlékezés ama rettentő pillanatokra, az öreg embert a legmélyebben megrendíteni látszott. Két nagy, a tűz fényétől láthatóvá lett könny gördült le arcán szürke szakállára. Csaknem kopasz fejét mellére csüggeszté, a szavak csak fáradtsággal hangzottak ajkairól.

— Ez az ember igazat beszél és könnyeket hullat miatta — gondolá Vinicius, míg az egész hallgatóság a legnagyobb izgalomba jött. Ezek az emberek ugyan hallottak már az Üdvözítőnek vértanúhaláláról és tudták, hogy a szomorúságot öröm követte, de mindezt az apostol szájából hallva, hatalmas benyomást gyakorolt rájuk. Sirtak, zokogtak és kétségbeesve mellőket verték.

Csak lassanként csillapodtak le ismét, mert az az óhaj, hogy még többet halljanak, diadalt aratott az izgalom fölött. Az öreg ember pedig behunyta szemét, mintha a multat lelki szeme előtt el akarná vonultatni és tovább beszélt:

— Mikor a tanítványok ily módon jajveszékeltek, magdalai Mária ismét berohant és kiáltá, hogy látta az Urat. A nagy fényözön miatt nem ismerte őt meg azonnal és azt vélte, hogy a kérész. Ekkor ő azt mondá: «Mária». Ő pedig lábaihoz rogyott ezzel a kiáltással: «Rabbuni». És miután megparancsolta neki, hogy a tanítványokhoz menjen, eltűnt. De a tanítványok nem hittek neki, igen, mikor örömében sírt, néhányan korholták őt, míg néhányan azt hitték, hogy a fájdalom megzavarta elméjét, mert azt állította, angyalokat látott a sírban. Mikor pedig a tanítványok másodszor oda siettek, a sírt ismét üresen találták. És mikor este lett, Kleofás jött, aki egy másikkal Emmausba ment; gyorsan visszatértek és most azt mondák: «Igaz, az Úr föltámadt». A tanítványok azonban zárt ajtók mögött gyülekeztek össze, a zsidóktól való félelemből. Ő pedig hirtelen ott termett köztük, anélkül, hogy az ajtó nyikorgott volna és mivel féltek, mondá: «Béke veletek!» És én láttam őt, amint mindnyájan látták és ő olyan volt, mint a fény és mint a szívünk boldogsága, mivel hittük, hogy föltámadt — és azt mondtuk, a tenger kiáradhat, a hegyek porrá omolhatnak, de az ő dicsősége örökké tart. És a nyolcadik napon Didymus Tamás sebeibe tette újjait és kezét oldalába, aztán lábához borult és kiáltá: «Én Uram és én Istenem!» Ő pedig mondá: «Mivel láttál, hiszel. Boldogok, akik nem látnak és mégis hisznek». És mi hallottuk e szavakat és szemünk reája nézett, mivel közöttünk volt.

E szavak hallatára valami különös történt Viniciusszal; elfeledte, hol van, minden ítélő tehetség, a valóság iránt minden érzés eltűnt belőle, többé nem tudta, mit gondoljon, mit higgyen. Egyrészt az öreg ember szavai teljesen valószínűtleneknek tetszettek, másrészt érezte, hogy vaknak kellene lennie, saját eszében kellene kételkednie, ha föltenné, hogy az az ember, aki mondá: «Mindent saját szememmel láttam», hazudott. Az aggastyán minden mozdulatában, könnyeiben, egész megjelenésében, elbeszélésének legkisebb részletében is volt valami, ami minden vádaskodást lehetetlenné tett. Vinicius néha azt hitte, álmodik. De tekintete a figyelő sokaságra esett, a lámpák szaga érezhetővé vált, a fáklyák magasan lobogtak és előtte állt a kövön az öregségtől meghajlott apostol, aki ékes szavakkal beszélt a gyülekezethez és bizonytságot tett szavairól, mert váltig ismételte: «Mindent saját szememmel láttam».

És elbeszélt nekik mindent a mennybemenetelig. Néha szünetet tartott, mert nagyon részletesen beszélt. Úgy látszott, hogy a legkisebb részlet is mélyen bevésődött emlékezetébe. Néha valóságos elragadtatás vett erőt hallgatóin. Hátravetették a csuklyákat, hogy jobban halljanak, hogy az apostol szájáról minden szót leolvashassanak. Úgy tetszett nekik, mintha őket egy emberfőlötti erő elragadta és Galileába vitte volna, a tanítványokkal jártak a ligetekben és a víz partján, a temetkezőhely a Tiberiás tengernek tetszett nekik, melynek partján a reggeli párázatban állt Krisztus, mint akkor, midőn János őt a csónakból megpillantva kiáltá: «Az Úr az!» és Péter átúszott a vizen, hogy a kedves lábakat hamarabb átölelhesse. Az összes jelenlevők arcán a legnagyobb lelkesedés, önfeledség, boldogság és határtalan odaadás tükröződött, igen, néhánynak közülük a hosszú elbeszélés közben nyilván látomásai voltak. És mikor az apostol a mennybemenetelről beszélt és elmondá, hogyan emelkedett föl az Úr, míg végre a felhők eltakarták az apostolok tekintete elől, mindnyájuk szemei önkénytelenül a legnagyobb várakozással az égre emelkedtek, mintha látni remélnék «Őt» és mintha leszállana hozzájuk a mennyei lakásból, hogy meggyőződjék, miként őrzi tanítványa a reá bízott juhokat és hogy megáldja a pásztort és a nyáját.

Ebben a pillanatban az egész gyülekezet számára nem létezett se Róma, sem őrült császár, nem léteztek számukra templomok, istenek,

pogányok, csak a Krisztusra való gondolat tölté el szívöket és elméjöket, a reá való gondolat, ez uralkodott a szárazföldön és tengeren, a mennyen, az egész világon.

A Via Nomentana távolfekvő házaiban a kakasok kukorikoltak. Az éjfél közel volt. Chilon ebben a pillanatban megrántotta a fiatal patrícius köpönyegét és odasúgta neki:

— Uram, ott látom az öregtől nem messze Urbánt és mellette egy leány áll.

Vinicius mintha álomból riadt volna föl, a görögtől megjelölt irányba nézett és megpillantá Ligiát.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

A FIATAL katonában elhült minden csöpp vér, mikor Ligiát megpillantotta. Mindent elfelejtett maga körül, a sokaságot, az apostolt, elfelejtette a csodálkozást mindazon, amit látott, amit hallott — csak őt látta. Végre, annyi fáradozás után, a várakozás, gond és gyöt-relem annyi napja után megtalálta őt! Először érezte életében, hogy az öröm is, mint valami vad állat, az ember melléne rohanhat és lélegzetétől megfoszthatja. Ő, ki eddig mindig azt hitte, hogy Fortunának kötelessége minden kívánságát teljesíteni, alig hitt saját szemének és ismételt csalódástól tartott. Ha nincs ez a bizalmatlanság, lobbanékony természete talán valami megfontolatlan lépésre csábította volna őt, de most előbb meg akart győződni, vajjon ez is nem azon csodák egyike-e, melyek elméjét megzavarták, sőt mintegy álomban fogva tartották. De nem, nem volt csalódás — ott állt Ligia, tőle alig néhány lépésnyi távolságra. Teljes megvilágításban állott és gyönyörködhetett látásán. A csuklya lecsúszott fejről és összekúsálta haját. Félig nyitott szájjal, ragyogó szemmel és mintegy átszellemülve figyelt az apostol szavaira. A köznépből való leányhoz hasonlóan sötét, gypjú-köpönyeget viselt, de még soha se tetszett Vinicius előtt szebbnek és belső fölindulása ellenére csodálat fogta el e nemes jelenség iránt, aki ugyan egy női rabszolga ruhájába volt öltözve, de patricius nőhöz hasonlított. Iránta való szerelme mindig szenvedélyesebben lángolt, reá bámult, tisztelte őt és utánna epedett. Mily kéjt szerzett neki látása; úgy érezte magát, mint az eltikkadó, akinek egy ital vizet nyújtanak. Az óriási Ursus mellett Ligia kisebbnek tűnt föl neki, mint egyébkor, sőt csaknem gyermeknek s azt is észrevette, hogy véznább lett.

Áttetsző arcszínével olyan hatást tett reá, mint egy gyöngé virág, mint egy teljesen átszellemült lény.

Annyira elmerült Ligia nézésében, annyira megfélekedezett mindenről maga körül, hogy Chilon megrántá köpönyegét attól való félelmében, hogy a fiatal katona veszélyt hozhat reájuk magaviseletével. A keresztények eközben énekelni s imádkozni kezdtek, egy pillanat múlva mennydörgésszerűleg fölhangzott: «Maran atha»¹ s aztán a nagy apostol a szökőkút vizével megkeresztelé azokat, akiket a presbyterek mint a szent kereszttség föl vételére előkészülteket hozzá vittek. Viniciusnak úgy tetszett, mintha ez az éjszaka soha véget nem érne. Türelmetlenül várt arra, hogy a fiatal leányt követhesse. Aztán útközben, vagy lakásában akarta Ligiát hatalmába keríteni.

Végre, végre az elsők hazafelé indultak, de Chilon odasúgta Viniciusnak:

— Uram, menjünk a kapu elé. Nem vettük le a csuklyát és megfigyelnek bennünket.

Úgy is volt. Mikor az emberek ledobták a csuklyákat, hogy az apostol szavait jobban megérthessék, Vinicius és kísérei nem követték ezt a példát. Chilon tanácsa azért is nagyon jónak bizonyult, mivel a kapunál állván, minden elmenőt jól szemügyre vehettek. Azonkívül Ursus óriási természetnek mindenki előtt azonnal föl kellett tűnnie.

— Bizonyynyal a legjobb, ha követjük őket — ragadta meg Chilon újra a szót. — Mihelyt aztán tudjuk, melyik házban laknak, parancsot adsz rabszolgáidnak, ó uram, hogy azt a házat holnap vagy azonnal körülfogják és elrablod a leányt.

— Nem! — kiáltá Vinicius.

— Hát mit szándékozol tenni, ó uram?

— Mindjárt utánna bemegyünk a házba és tüstént elrablom. Vállalkozol-e erre a föladatra, Croton?

— Várom parancsaidat — viszonzá a lanista — és rabszolgáid legyenek, ha ennek a bivalynak, aki a leányt őrzi, el nem töröm a hátgerincét.

Chilon azonban ellenezte ezt a szándékot és az összes istenekre kényszeríté Viniciust, hogy álljon el tőle, hiszen Crotont, mint

¹ I. Kor. 16, 22.

állítá, csak saját oltalmukra hozták magukkal, nem pedig azért, hogy a leányt elrabolják. Ketten úgy se bírják Ligiát hatalmukba keríteni, a leány könnyen elmenekülhet és más helyen rejtőzhetik el, vagy Rómát is elhagyhatja. És akkor mit csinálnának? Csak a legnagyobb óvatossággal szabad eljárniok és egyáltalán helytelen magukat halálos veszélynek, a vállalkozást pedig valószínű meg-
hiúsulásnak kitenni.

Habár Vinicius csak a legnagyobb önuralom kifejtése árán állott el attól, hogy Ligiát itt, a temetkező hely előtt ragadja karjai közé, mégis belátta, hogy a görögnek igaza van. Bizonyynyal elfogadta volna tanácsait is, ha Croton, akit a nagy jutalom kecsegtetett, nem mond ellent.

— Parancsold meg, uram, ennek a vén bakkecskének, hogy hallgasson — kezdé — vagy engedd meg, hogy megéreztessem vele öklömet. Egyszer Buxentumban, ahová Lucius Saturnius egy birokversenyre küldetett, egy szállóban hét részeg gladiátor támadt reám, de egyetlen egy se menekült meg közülök ép bordával. Nem mintha azt szándékoznám, hogy a leányt mindjárt itt, a sokaság közepett raboljam el, mert köveket dobhatnának lábaim elé, de ha akarod, házában elfogom őt és odaviszem arra a helyre, amelyet kijelölsz.

Vinicius megörült e szavaknak és viszonzá:

— Herkulesre, úgy legyen! Ki tudhatja, vajjon holnap eddigi menedékhelyén található-e? Ha a keresztények egyszer gyanút fogtak, más, biztos helyre viszik a leányt.

— Ah, ennek a ligiainak óriási ereje van — nyögé Chilon.

— Senki se parancsolja neked, hogy megfogd a kezét, — vágott közbe Croton.

De sokáig kellett a kapuban várniok. A kakasok kukorikolása már a nap virradtát jelzé, mikor Ursus és Ligia elhagyták az Ostrianumot. Utánuk néhány más személy következett, kik közt Chilon a nagy apostolt vélte fölismerni, aki mellett egy jóval kisebb termetű, öreg ember és két, már nem fiatal asszony lépdelt. Egy lámpát vivő fiú mutatta nekik az útát. Ezt a kis csoportot mintegy kétszáz főből álló csapat követte és Vinicius, Chilon meg Croton ezekhez csatlakoztak.

— Látod, uram — jegyzé meg Chilon halkán — leányod

hatalmas oltalom alatt áll. A nagy apostol megy vele. Nézz körül, ahol elmegy, ott letérdelnek az emberek.

És tényleg úgy is volt. De Vinicius nem törődött vele. Minden gondolata Ligiáé volt és elméjében tervet gondolt ki üldözésére, melyet a katona pontosságával a legkisebb részletekig kidolgozott. Ugyan érezte, hogy a szándékolt lépés nagyon merész volt, de azt is tudta, hogy a bátor merényletet többnyire kedvező siker koronázza.

Az út végtelen hosszúra nyult. Időnkint tehát ujfent eszébe jutott Viniciusnak, minő válaszfal áll közte és Ligia közt ama csodálatos tanítás folytán, melyet a fiatal leány követett. Most mindent megértett, ami történt, most fölfogta, miért történt. Úgy tetszett, mintha hirtelen látóvá lett volna. Nem, gondolá magában, eddig nem ismerte Ligiát. Eddigelé olyan lánynak tűnt föl előtte, aki szépségre valamennyit fölülmulta, aki szenvedélyes természetét lángra gyújtotta és most tudta, hogy a szent tanítás, melyen csüggött, egész lényét megnesesíté, úgy, hogy semmi más nőhöz nem volt hasonlítható és az a reménye, hogy izzó szerelmével, a gazdagsággal és pompával befolyást gyakorolhat reá, mindinkább eltűnt. Amit se Petronius, sem ő eddig föl nem fogott, most egyszerre világossá lőn előtte. Ez az új tanítás olyan érzelmeket támasztott a lélekben, melyeket abban a világban, amelyben élt, nem értettek és bizonyos volt felőle, hogy Ligia soha, de soha nem hagyná a keresztény hit egyetlen-egy parancsát se figyelmen kívül az ő kedvéért, még ha szeretné is őt, mert az ő örömei mily különbözők voltak azoktól az örömeiktől, amelyeknek ő, amelyeknek Petronius, a császár udvara, egész Róma hódolt!

Ez a gondolat égető fájdalmat és mély haragot gerjesztett benne; de egyúttal azt is érezte, mily tehetetlen. Ligia elrablása lehetséges volt, igen, csaknem bizonyosan véghez vihette, de mi lesz aztán? Minden férfiasságával, hatalmával és erejével képtelen volt a keresztény tanítás ellen szembe szállani. Ez a római katonai tribún eddig erősen meg volt róla győződve, hogy a világot legyőző kardja, ökle uralkodik továbbat is. Életében először kellett belátnia, hogy hatalma fölött még valami magasabb is volt, és álmélkodva kérdezte, mi lehet az, de nem talált azonnal fölvilágosító feleletet. Mi minden nem fordult meg fejében. Ismét maga előtt látta a temet-

kező helyet, az áhitatos gyülekezetet, Ligiát, ki teljes odaadással figyelt az öreg ember szavaira, mikor az istenember szenvedésének történetéről, haláláról és föltámadásáról beszélt, aki azért jött, hogy a világot megváltsa és a Styxen túli üdvösséget hirdesse.

Vinicius egyre kevésbé tudott eligazodni, gondolatai mindinkább összezavarodtak, de Chilon kiragadta mélázásából. Mert a görög áradozó szavakkal kezdett panaszkodni saját sorsáról. Ugyan késznek nyilatkozott arra, mondá, hogy Ligiát kinyomozza. Ezt a földadatot életveszélylyel oldotta meg, Ligiát megtalálta! Hogyan kívánhatnak tehát tőle még többet? Talán arra kötelezte magát, hogy a leányt elrabolja? Ugyan ki kívánhat tőle ilyesmit, tőle, egy nyomoréktól, egy öreg embertől, aki az erényt mindennél többre becsüli, aki bölcs elmélkedéseknek, a tudománynak szentelte magát? Nem terhelné-e őt felelősség, ha a leány elrablásánál valami baj érne olyan előkelő urat, mint Vinicius? Az istenek ugyan örködnék az ő kiválasztottaik fölött, de nem történik-e nagyon gyakran, hogy kockát játszanak, ahelyett, hogy arra vigyáznának, mi történik a földön? Fortuna köztudomás szerint köteléket hord a szemén; hogyan lehetne tehát éjjel reá számítani, ha még nappal se lát valamit? Föltéve, hogy szerencsétlenség történik, föltéve, hogy ez a ligiai medve malomkövet dob Viniciusra, vagy egy hordó bort, vagy ami még rosszabb lenne, egy hordó vizet, kit lehetne ezért felelőssé tenni, ki vesztené el jutalmát? Senki más, mint ő, Chilon. Ő, a szegény bölcs, Viniciushoz csatlakozott, mint egykor Aristoteles macedoniai Sándorhoz. Ha a nemes úr legalább azt az erszényt adná neki, melyet az övébe dugott, mikor a házat elhagyta! Ez mégis csak érne valamit a szükség esetében, és a keresztények befolyásolására. Ah, miért hangzik el egy öreg, tapasztalt ember tanácsa meghallgatatlanul?

Vinicius minden hosszas fontolgtás nélkül kihúzta az erszényt övéből, odaveté Chilonnak és türelmetlenül mondá:

— Nesze, itt van, de most hallgass!

De mikor a görög érezte, mily nagyon nehéz volt az erszény, ismét új életkedvre látszott kapni.

— Minden reménységem azon nyugszik, — kezdé ismét, — hogy Herkules és Theseus még nagyobbyszerűbb dolgokat vittek véghez. És az én derék barátom, Croton, nem második Her-

kules-e? Téged, nemes uram, nem merlek félistenhez hasonlítani, mivel egész isten vagy, és a jövőben se fogsz egy szegény, hű szolgáról megfélelkezni: nem, időnkint gondod lesz reám, mert mihelyt ismét könyveimbe merültem, többé nem gondolok semmivel, néhány stádiumnyi kerti föld, egy házikó kis portikusszal, oltalmul a nyári hőség ellen, hozzád, istenihez méltó adomány volna. Időközben a távolból csodálni fogom hősi tetteidet, és Zeust kérem, hogy oltalmazzon téged és ha szükséges, olyan zajt okozzon, hogy egész Róma fölébredjen és segítségére siessen. Milyen rossz, egyenetlen út! Az olaj a lámpában kiégett, és ha Croton épp oly nemeslelkű volna, mint amily erős, karjain vinne a város kapujáig. Ezzel először meggyőződnék, milyen könnyű lesz neki a leányt elvinni, és másodszor Aeneas gyanánt olyan nagy mértékben lekötelezné az isteneket, hogy egész nyugodtan várhatnám a vállalkozás kimenetelét.

— Inkább vinnék a karomon egy birkát, mely egy hónappal ezelőtt himlőben hullt el — mondá a lanista — de ha nekem adod az erszényt, melyet a nemes tribún neked hajított, elviszlek a város kapujáig.

— Hulljon le a lábod nagy újja — viszonzá a görög. — Így követed amaz érdemes öreg embernek tanítását, aki a szegénységet és irgalmasságot mint legkiválóbb erényeket magasztalta? Nem parancsolta-e meg határozottan, hogy szeress? Még rossz keresztényt se tudok belőled faragni, és könnyebben áthat a nap a mamertini börtön falain, mint az igazság a te vizilófejedén.

— Ne fáradj, — jegyzé meg Croton, akinek ugyan vadállati ereje volt, de nem birt emberi érzéssel, — belőlem soha se faragsz keresztényt. Nincs hozzá kedvem, hogy keresztetemet elveszítsem.

— De ha a bölcselétről csak sejtelled volna, tudnád, hogy minden pénz hiábavaló.

— Csak ne hagyj békén a bölcselkedéssel, olyant lökök a fejemmel a gyomrodra, mely elválasztja, hogy ki a győztes.

— Ugyanazt mondta egy ökör is Aristotelesnek, — veté közbe Chilon.

Már pitymallani kezdett. Szürke világosság látszott a falak maradványain, az út mellett álló fák, az épületek és a szanaszét fekvő síremlékek árnyékszerűleg emelkedtek ki a sötétségből. Az

út már nem volt elhagyatott. Zöldségkereskedők, kik árúkkal meg-
rakott szamarakat és öszvéreket vezettek, a nyitott kapukat siettek
elérni. A föld fölött, jó időt jelentőleg, könnyű ködfátyol lebegett.
E ködben kísértetekhez hasonlítottak a tovaménők. Vinicius le nem
vette szemét Ligiáról, akinek karcsú alakja a reggeli szürkületben
úgy tetszett, mintha ezüst lebegné körül.

— Ó uram — ragadta meg Chilon újra a szót. — Sértés
volna reád nézve, ha föltenném, hogy bőkezűséged valaha véget
érhetne, de most, mikor kifizettél, a világ minden kincseért se sze-
retnék abba a gyanúba keveredni, hogy csupán saját hasznomat
tartom szem előtt. Azért még egyszer kérlek, kövesd tanácsomat.
Ha az isteni Ligia menedékhelyét kikutattad, küldd el rabszolgáidat
és egy gyaloghintót, vétesd körül a házat és raboltasd el a leányt.
Ne hallgass Crotonnak, ennek a fölfuvalkodott elefántnak a szavaira,
aki csak azért vállalkozik a leány elrablására, hogy pénzes erszé-
nyedet úgy kifacsarja, mint egy turós zacskót.

— Egy ökölcspást tartogatok számodra a lapockáid közé, és
az annyit tesz, hogy el vagy veszve! — fakadt ki Croton.

— És te egy hordó kephaloniai bort kapsz tőlem, és az annyit
tesz, hogy nem lesz semmi bajom, — veté közbe a görög.

Vinicius nem adott feleletet. Időközben a kapuhoz értek, amely-
nél különös eset kötö le figyelmét. Mikor az apostol a két zsoldos
mellett elhaladt, letérdeltek, ő pedig érc sisakjukra tette kezét és aztán
mind a kettő fölé keresztet vetett. Azelőtt soha se jutott a fiatal
patricius eszébe, hogy a zsoldosok közt is lehetnek keresztények;
álmélkodva gondolta magában, hogy valamint a tűz egy égő város-
ban mindinkább elharapózik, úgy terjed ez az új tanítás is min-
dig tovább, és számtalan ember szívét és lelkét hajtja hatalmába.
Ez a fölfedezés Ligia miatt is sok gondot okozott; ezek az
örök bizonynyal semmit nem tennének útjába, ha a városból me-
nekülni akarna. Hálát adott az isteneknek, hogy az eddig még
nem történt meg.

Tovább és tovább lépkedtek. Az út a falakon kívül egész dara-
bon teljesen beépítetlen volt, de miután ezt is elhagyták, a keresz-
tények csapata mindenféle irányban szétoszlott. Viniciusnak és
kísérőinek most azon kellett igyekezniök, hogy Ligiát nagyobb
távolságból és óvatosan kövessék, hogy gyanút ne keltsenek. Chilon,

arról panaszkodván, hogy lába szára fáj, mindinkább hátra maradt, de Vinicius nem sokat gondolt vele, mert nézete szerint a gyáva és megbízhatatlan görög nem lehetett hasznára. Sőt megengedte volna neki, hogy távozzék, de a kíváncsiság még se hagyta az érdemes bölcslet nyugodni, mert távolról követte őket, igen, néha gyorsan közeledett, tanácsokat osztogatott vagy arra célzott, hogy azt az öreg embert, aki az apostolt kísérte, Glaucusnak tartja, habár kisebbnek látszott, mint a hogyan emlékszik reá.

Még jó ideig tartott, mielőtt a Tiberhez értek, és a nap már fenn volt az égen, mikor a keresztények utolsó csapattja is eloszlott. Az apostol, egy öreg asszony és a fiú a folyó melletti úton mentek. A másik öreg ember, Ursus és Ligia egy szűk vicusba fordultak és mintegy száz lépést téve, egy házba léptek, melyben olajbogyó- és baromfikereskedések voltak.

Chilon, ki majdnem mindig ötven lépésnyire tartózkodott Vinicius és Croton mögött, hirtelen, mintha a lába a földbe gyökeret vert volna, megállt, és egy falhoz lapulva, jelt adott nekik, hogy térjenek vissza hozzá.

Mivel Vinicius tanácskozni akart vele, Crotonnal együtt engedett ennek a felhívásnak.

— Eredj — mondá aztán Vinicius a görögnek — és bizonysodjál meg, vajjon ez a ház nem visz-e még másik utcára.

Habár Chilon panaszkodott fájó lába száraira, mégis oly gyorsan elvágtatott, mintha Merkur szárnyaival birna, és már egy pillanat múlva ismét visszatért.

— Nem — mondá — a háznak csak egy bejárata van. Hallgass meg, uram — folytatá aztán összetett kézzel — kényszerítelek Jupiterre, Apollóra, Vestára, Cybelére, Isisre és Osirisre, Mithrasra, Baálra és a kelet és nyugat összes isteneire, állj el szándékodtól... Hallgass meg...

De hirtelen elhallgatott, mert észrevette, mily izgalomban volt Vinicius, akinek arcát halászáppadtság borította, míg szeme úgy szikrázott, mint a farkas szemei; hogy ez a fiatal katona a világ minden kincseért sem áll el tervétől, azt egy reá vetett pillantás is mutatta; Croton folytonosan mély lélegzetet vett, mintha herkulesi mellkasát levegővel akarná megtölteni, és a csuklyával eltakart fejét ide s tova mozgatta, mint egy kalitkába zárt medve.

De arcán egyébként a nyugtalanságnak semmi nyoma se mutatkozott.

— Előttek megyek! — kiáltá, Viniciushoz fordulva.

— Utánnam jösz! — viszonzá ez, parancsoló hangon.

Aztán a sötét folyosóban mindjárt mind a ketten eltűntek.

Chilon pedig a legközelebbi utcácska sarkáig szaladt, elrejtőzött egy falkiugrás mögött, és ott várta meg a további eseményeket.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

HUSZONKETTEDIK FEJEZET.

VINICIUS csak akkor ismerte föl tulajdonképpen merényletének egész fontosságát, mikor ebben a folyosóban volt. A nagy, többemeletes épület ama sok ezer ház közé tartozott Rómában, melyeket a haszonbér miatt emeltek és gyakran oly gyorsan és rosszul építettek, hogy csaknem alig mult el év anélkül, hogy közülök több is össze ne omlott volna a lakosok feje fölött. Csak méhkaptárakhoz lehetett őket hasonlítani rendkívüli magasságuk és keskenységük miatt, számtalan szobácskáik és kamrácskáikkal, melyekben a nyomorúságos bérlők zsúfolva laktak. Mivel a városban sok utcának nem volt neve, e házak számozva se voltak. A tulajdonosok rabszolgáikra bízta a házbér behajtását; az utóbbiakat pedig a városi hatóság nem kötelezte arra, hogy a bérlők nevét bejelentsék, s így gyakran maguk se tudták a bérlőket megnevezni. Azért az ilyen házban, amelyben kapus se volt, rendkívül nehéz volt valakit megtalálni.

Vinicius és Croton a hosszú, korridorszerű folyosón át keskeny, mindenfelől beépített udvarocskába értek, mely nyilván az egész háznak atriuma akart lenni, mivel közepén kőmedence volt szökőkúttal. Ebből az udvarból a falakhoz épített résztint fa-, résztint kőlépcsők vezettek az erkélyekhez, amelyekről az ember a lakásokba jutott. A földszinten is lakások voltak, melyek vagy faajtókkal valának ellátva, vagy toldozott-foldozott, hasadozott gyapjú-függönyökkel voltak az udvartól elzárva.

A kora reggeli órában egyetlen emberi lény se mutatkozott az udvarban. Az egész házban az Ostrianumból hazatérteken kívül még minden aludni látszott.

— Mit szándékozol most tenni, uram? — kérde Croton, megállva.

— Itt várakozunk; talán hamarosan jó valaki, — viszonzá Vinicius. — Addig egész nyugodtan viseljük magunkat.

Chilon tanácsa egyszeriben nem látszott többé oly elvetendőnek. Hűsz vagy harminc rabszolgával nemcsak a háznak egyetlen kijáratát állhatta volna el, hanem ki is kutathatja, míg most magának kellett Ligia lakását megkeresnie, vagy a házi lakókhöz kellett fordulnia, mi által annak a veszélynek tette ki magát, hogy Ligiát a házban bizonynyal nagy számban lakó keresztények figyelmeztetik. Már azt fontolgatta, vajjon nem jobban cselekszik-e, ha mindenek előtt rabszolgáit rendeli ide, mikor egy függöny mögül egy férfi lépett ki, szitával kezében és a szökőkút felé közeledett.

Ursus volt. A fiatal katona az első pillantásra fölismerte őt.

— Az a ligiai! — súgá oda Crotonnak.

— Azonnal összetörjem a csontját?

— Várj!

Ursus nem vette észre a kettőt, akik a sötét folyosóba visszahúzódtak, és nyugodtan mosta a főzeléket szitájában. Az Ostriában töltött éj után most nyilván eledelt akart készíteni. A bevégzett munka után fogta a vizes szitát, és azzal ismét eltünt a függöny mögött. Croton és Vinicius abban a föltevésben, hogy mindjárt Ligia lakásába jutnak, utánna mentek. Mily nagy volt tehát csodálkozásuk, mikor látták, hogy ez a függöny az udvartól nem lakást, hanem egy második, sötét folyosót zárt el, amelynek végén egy kis kert lőn látható néhány cipruszszal, és néhány mirtusz-bokorral és egy házikóval, mely egy másik kőépület falához volt építve.

Vinicius és Croton legott belátták, hogy e házikónak félreeső volta rendkívül kedvez vállalkozásuknak. Tervük gyorsan kész volt. Először is a ligiaitól akartak megszabadulni, s aztán Ligiával iparkodnak az utcára érni. Ott aztán könnyű lesz nekik tovább jutni. Hogy valaki ellenáll nekik, alig lehetett föltenni, és még ha megtörténék is, arra hivatkozhatnak, hogy a leány a császár keze. Legrosszabb esetben Vinicius megismerteti magát az örökkel, és azoknak segítségét veszi igénybe.

Ursus éppen a házikóba akart lépni, mikor a léptek zaja fölkelte figyelmét. Hirtelen megállt; mikor látta, hogy a két férfi követi, a szitát a földre tette és azt kérdé mindkettőtől:

— Kit kerestek itt?

— Téged! — viszonzá Vinicius. Aztán gyorsan Crotonhoz fordult és halkán és sűrgetőleg mondá: — Öld meg őt!»

Croton mint egy tigris ugrott Ursusnak. Mielőtt ez föleszmélhetett és ellenségeit fölismerhette, a lanista acélkarjaival átölelte.

Vinicius annyira bízott Croton emberfölkötti erejében, hogy nem is tartá szükségesnek a harc végének bevárását. A birkozók mellett a házikó bejárata felé futott, belökte az ajtót és egy komor szobában volt, melyet azonban a tűzhely lobogó lángja kissé megvilágított. A lángok fénye Ligia arcára esett. A tűzhelynél egy öreg ember ült, nyilván az az aggastyán, aki Ligiával és Ursusszal az Ostrianumból visszajött.

Mint a villám, úgy rohant most Vinicius Ligiának, körülkapta derekát, és őt magasra emelve, az ajtó felé sietett vele. Ott egyik karjával a leányt magához szorította, a másikkal az aggastyánt, ki útját akarta állni, félre tolta.

A gyors mozdulat folytán a csuklya leesett Vinicius fejéről és mikor Ligia az előtte oly jól ismert s e pillanatban ismét rettentően izgatott vonásokat megpillantotta, ijedtében elhült benne a vér s a szó torkán akadt. Segítségért akart kiáltani, de nem tudott. Hasztalan igyekezett ellenállást kifejteni, az ajtó félfájában megfogózni, újjai lecsúsztak a kövekről. Csak a teljes tehetetlenség érzete volt még benne és közel volt ahhoz, hogy elveszti eszméletét, mikor rémült tekintete egy szinte iszonyatos képre irányult, mely akkor tárult eléjük, mikor Vinicius örületes gyorsasággal a kerten át akart vele rohanni — oly kép, mely magát a háború iszonyatos borzalmaitól megedzett Viniciust is zavarba hozta egy pillanatra.

Ott állt Ursus és egy férfit tartott karján, akinek hátgerince el volt törve, akinek feje élettelenül leloggott, akinek szájából vér folyt. De alig pillantotta meg Viniciust Ligiával, még egyszer a halottnak vérrel borított homlokára ütött, hogy aztán őrzöngő vad állatként a fiatal rómaina rohanjon.

— Most jön a halál! — gondolá Vinicius.

Mintegy álomban hallá még Ligia kiáltását:

— Meg ne öld őt! — aztán úgy tetszett, mintha villámsugár érné karját és keze eleresztené Ligiát. A föld forogni látszott alatta és minden elsötétült szeme előtt.

Chilon, egy falkiugrás mögé rejtőzve, türelmetlenül várakozott a bekövetkező eseményekre. Kíváncsiság és félelem harcolt benne és egyúttal azt fontolgatta, micsoda haszna lesz abból, ha Vinicius vállalkozását siker koronázza. Urbántól nem tartott többé, mert ő is erősen meg volt győződve, hogy Croton ártalmatlanná tette őt. És ha utcai zavargás támadna, ha a keresztények vagy más emberek a még most ugyan üres utcákon ellenállást fejtenének ki, akkor, mint erősen föltette magában, úgy tesz, mintha a városi hatósághoz tartoznék és beszélni fog a népek, vagy mint a császári akarat végrehajtója lép föl és legrosszabb esetben az öröket hívja a fiatal patriciusnak segítségül az utcai csőcselék ellen és ez által újra megnyeri pártfogójának kezét.

Nézete szerint a fiatal katonai tribún nagyon oktanul cselekedett, de, gondolta magában, ki tudhatta, vajjon Croton támogatásával, nem jut-e céljához és míg a lanista az út szabadon tartja, nem rabolja-e el a leányt. De az idő utoljára mégis hosszúnak tetszett a görögnek és a csend, mely az általa őrzött ház bejáratánál uralkodott, némileg nyugtalanította őt.

— Ha a kettőnek támadása meghíúsul — gondoló magában — ha nem sikerül a leányt rejtékhelyén megtámadni, akkor a keresztények tüstént más rejtékhelyre viszik őt.

De ez a gondolat semmiképp se nyugtalanította Chilont, sőt ellenkezőleg: képzeletében további nagyszámú sestertiust látott maga előtt, melyet Vinicius most ismét teljesítendő szolgálataiért fizet neki.

— Bármint üssön ki vállalkozásuk — dörmögé magában — majd ki tudom én a javamra zsákmányolni. Istenek, ti istenek, csak azt engedjétek meg...

Hirtelen elhallgatott; úgy rémlett előtte, mintha valaki kilépné a házból. Alig mert lélegzeni és szorosan a falhoz lapulva, a ház bejáratáról le nem vette a szemét: nem, nem volt csalódás. Világosan látta, hogy valaki óvatosan kitekintett a kapun, mindenfelé körülnézett, aztán ismét gyorsan eltűnt.

— Ez Vinicius vagy Croton — gondoló a görög — de ha a leány kézre kerítették, miért nem kiabál és egyikök miért néz körül előbb az utcán? Elkerülhetetlen, hogy emberekkel találkozzanak, mert mielőtt eléri a Carinaet, a városban az élet fölébred. De mi az! A halhatatlan istenekre... mi az!

Haja égnek meredt a fején. A kapu alatt Ursus állt, a holt lanistával karján, még egyszer fürkészőleg körülnézett s aztán az egészen üres utcán a folyó felé sietett.

Chilon oly szorosan lapult a falhoz, hogy többé alig volt látható.

— Ha meglát, el vagyok veszve! — suttogá.

De Ursus se jobbra, se balra nem nézett és alig tűnt el a legközelebbi utcasarok mögött, mikor Chilon, fogvacogva, de oly gyorsasággal elrohant, melyért a legfiatalabb ember is megirigyelhette volna.

— Iparkodnom kell, hogy szeme elé ne kerüljek — mondá magában. — Mihelyt megpillant, agyonüt. Ments meg, ó Zeus, ments meg, Apolló, ments meg, Hermes, ments meg, te keresztények Istene! Elhagyom Rómát, visszatérek Messambriába, csak mentsetek ki ennek a démonnak a kezéből.

Ez a ligiai, aki Crotont megölte, ebben a pillanatban emberföldről lénynek tűnt föl előtte! Míg tovább és tovább rohant, az jutott eszébe, vajjon nem isten-e, aki egy barbár alakját ölté magára. Most hitt a világ valamennyi istenében és minden mithoszbán, amelyek fölött közönséges időkben gúnyolódni szokott. Hogyan, kérdé magában, hátha Crotont a keresztény Isten ölte meg? És haja ismét égnek állt a fején arra a gondolatra, hogy ilyen hatalommal áll ellenségeskedésben.

Csak akkor nyugodott meg kissé, miután egy jó darab utat a leggyorsabb futással megtett és észrevette, hogy néhány munkás jó vele szemközt. Mivel az elfulladás veszélye fenyegette, egy ház küszöbére leült és köpönyegének csücskével megtörölte izzadságtól csepegő homlokát.

— Öreg vagyok és nyugalomra van szükségem — mondá magában.

Az emberek, akik vele szemközt jöttek, egy kis mellékutácska kanyarodtak. Sehol egy ember nem volt többé látható. Csaknem az egész város mély álomban pihent még. A gazdagoktól lakott városrészek sokkal korábban megelevenültek, mivel a rabszolgáknak nagyon korán föl kellett kelniök, míg a szabad, foglalkozás nélküli, az állam költségén élőködő lakosság, kivált télen, nagyon későn kelt föl. Chilon jó darabig ülve maradt a küszöbön, de

aztán a csípős hideg följeszte őt és miután meggyőződött, hogy a Viniciustól kapott erszény nem veszett el, most már mérsékeltebb léptekkel a folyó felé fordult.

— Talán szemem elé kerül a holt Croton valamely helyen — dörmögé. — Ó ti istenek, ha ez a ligiai valóban ember, mi mindent tudna egyetlen egy év lefolyása alatt véghez vinni! Egy millió sestertiust kereshetne! Mert ki tudna olyan embernek ellenállani, aki egy Crotont, mint valami kis farkast, megfojtott? Az arénában való minden föllépésért bizonyosan épp annyi aranyat kapna, mint amennyit ő maga nyom. Erre a leányra még jobban vigyáz, mint a Cerberus az alvilágra. De nyelje el ezért a pokol! Nem akarok összegabalyodni vele. Nagyon goromba a csontja. Most mitévő legyek? Bizonyynyal valami borzasztó történt! Ha ő egy Crotonnak a csontját összetörte, Vinicius lelke bizonyosan panaszkodva az átkozott házban tévelyeg és az eltakarításra várakozik. Kastorra! Hiszen Vinicius patricius, a császár barátja, Petronius rokona, katonai tribún, Rómában jól ismert ember. Halála nem marad büntetés nélkül... Mi lenne, ha a praetoriánusok táborába, vagy valamelyik őrséghez mennék?

Itt dörmögését abbanhagyta, egy ideig elgondolkozott s aztán folytatá:

— Jaj nekem! Ki vezette őt abba a házba? Senki más, mint én... Rabszolgái és szabadosai tudják, hogy nála voltam és néhányan azt is tudják közülök, mily okból. Mi történik, ha azzal gyanúsítanak, hogy én vezettem őt abba a házba, amelyben halálát lelte? Ha a bíróság előtt bebizonyosodnék is, hogy nem akartam halálát, mégis felelőssé tesznek miatta. — És mivel ő patricius, semmi esetre se kerülöm ki a büntetést: mert mit használna, ha Rómát a legnagyobb csöndben elhagynám és a föld valamely félreeső zugába visszavonulnék? Ezzel csak még nagyobb gyanút keltenék.

Bármennyit gondolkozott is, rosszul állt a dolga. Most csak arról volt szó, hogy a legkisebb rosszat válassza. Róma természetesen óriási város volt, de Chilon nagyon kicsinek tartotta magára nézve. Bárki más egy őrség fejéhez ment volna s azt, az esetleg őt érő gyanú ellenére is értesíti a történteokről és nyugodtan bevárja a vizsgálatot. De Chilon multja olyan volt, hogy minden közelebbi ismeretség akár a városi praefektussal, akár az őrséggel, komoly

zaklatásokat okozhatott volna neki vagy számos föltevést erősíthetett volna meg, melyek már a tisztviselők fejében megfogamzhattak.

Tagadhatatlan volt, hogy a görög esetleges szökésének azt a gondolatot kellett Petroniusban ébresztenie, hogy Viniciust elárulták és az összeesküvők meggyilkolták. Petronius pedig hatalmas ember volt, akinek a rendőrség segítsége az egész császári birodalomban rendelkezésére állott és aki a bűnösöket bizonynyal a világ végén is ki tudta nyomozni. Chilon most azt fontolgatta, vajjon ne menjen-e hozzá s ne tegyen-e neki jelentést az esetről. Igen, gondolá magában, ezt jó lesz megfontolni. Petronius mindig megőrzi nyugodtságát és bizonyosan végig fog hallgatni. Azonkívül mindenbe be van avatva s így őt sokkal könnyebben meggyőzhetem ártatlanságomról, mint a praefektust.

De egy új gondolat gyötörte őt. Hogyan bizonyosodhatnék meg arról, mi történt Viniciusszal? Kétségtelenül ezt kellett először megtudnia, mielőtt Petroniushoz mehetett. Ugyan látta, amint a ligiai a holt Crotonnal a folyóhoz futott, de különben semmiről se tudott. Vinicius épp úgy megsebesülhetett vagy őrizet alatt tarthatták. A keresztények bajosan mertek megölni olyan magas állású embert, a császár barátját, hiszen gondolhatták, hogy azzal általános keresztényüldözést idézhetnek elő. Kétséget se szenvedett, hogy Viniciust csak addig tartják őrizet alatt, míg Ligia számára új menedékhelyet nem találtak.

Chilon ismét új bátorságot merített.

— Ha ez a ligiai szörnyeteg tüstént nem szaggatta darabokra — gondolta magában — akkor még él és ha él, akkor bizonyoságot tesz arról, hogy én nem árultam el őt. De akkor nem is fenyeget többé veszély, sőt új tér nyílik tevékenységem számára; ó Hermes, két fiatal tehenre számíthatsz! Valamelyik szabadossal közölhetem, hol kell keresnie urát; vajjon a praefektushoz megy-e vagy sem, az az ő dolga, reám nézve az a földolog, hogy nem nekem kell tenni. Ha Petroniushoz megyek, jutalomra számíthatok... Mert először Ligiát kerestem és megtaláltam, most Viniciust fogom keresni, hogy aztán ismét Ligiát kutassam... de mindenek előtt azt kell meg tudnom, vajjon Vinicius él-e, vagy megölték őt.

Itt az a gondolat jutott eszébe, vajjon ne menjen-e a legközelebbi éjjel Demas molnárhoz és ne tudakozódjék-e Ursus felől.

De erről az eszméről tüstént letett. Mégis a legtanácsosabbnak látszott, hogy Ursusszal többé nem érintkezik. Ursus nyilván csak azért nem ölte meg Glaucust, mert a keresztények vénei, akikkel szándékát közölte, visszatartották tőle. Chilon már az Ursusra való pusztá gondolatnál is egész testében reszketett. De Euriciust elküldhette este felé abba a házba, melyben az esemény lejátszódott!

— Ah — nyögé hirtelen — nekem mindenek előtt frissítő, fürdő és nyugalom kell. Ez az álmatlan éjszaka, a menet az Ostrianumba, a ligiai elől való menekülés borzasztóan kifárasztottak.

Valami mégis vigaszt és örömet szerzett neki minden veszély ellenére. Két nagy erszény aranya volt: az, amelyet Vinicius a házánál adott és az, melyet a fiatal római az Ostrianumba menet hajított oda neki. Azért elhatározta, hogy mindezen izgalom után jó lakomával frissíti föl magát és arra jobb bort iszik, mint közönségesen.

Mikor tehát a korcsmák végre kinyíltak, olyan vigan lakmározott azok egyikében, hogy a tervezett fürdőről megfeledkezett és még csak az a kívánsága volt, hogy aludjék. Azért ingadozó léptekkel indult lakása felé a Suburába, hol az a női rabszolga várt reá, akit a Viniciustól kapott pénz egy részén vett.

Teketória nélkül veté magát ágyára hálószobájában, mely sötétségre nézve rókaoduhhoz hasonlított és mély álomba merült. Csak este felé ébredt föl, vagyis inkább a női rabszolga ébresztette föl, aki azt jelenté neki, hogy valaki jött és sürgősen beszélni kíván vele.

A mindig éber görög azonnal fölébredt és kíváncsian fölugrott. Csuklyás köpönyegét gyorsan magára kapva és a női rabszolgát félre tolva, óvatosan benézett a szomszéd helyiségbe.

De eliszonyodva hőkölt vissza! A hálószoba ajtaja előtt az óriási ligiai állott.

E látványra hideg borzongás futott rajta végig, szive verése megállt, képtelen volt csak egy szót is kiejteni.

— Syra! — fordult végre vacogó fogakkal a női rabszolgához — nem vagyok itthon... nem ismerem őt... nem ismerem ezt a jó embert...

— Azt mondtam neki, hogy itthon vagy, de alszol, uram — viszonzá a leány — de azon erősködött, hogy föl kell költenem téged.

— Ó ti istenek! Azt parancsolom neked...

Nem beszélhetett tovább. A türelmetlenné vált Ursus a hálószoba ajtajához közeledett és meghajolva, bedugta fejét rajta.

— Hé, Chilon Chilonides! — kiáltá.

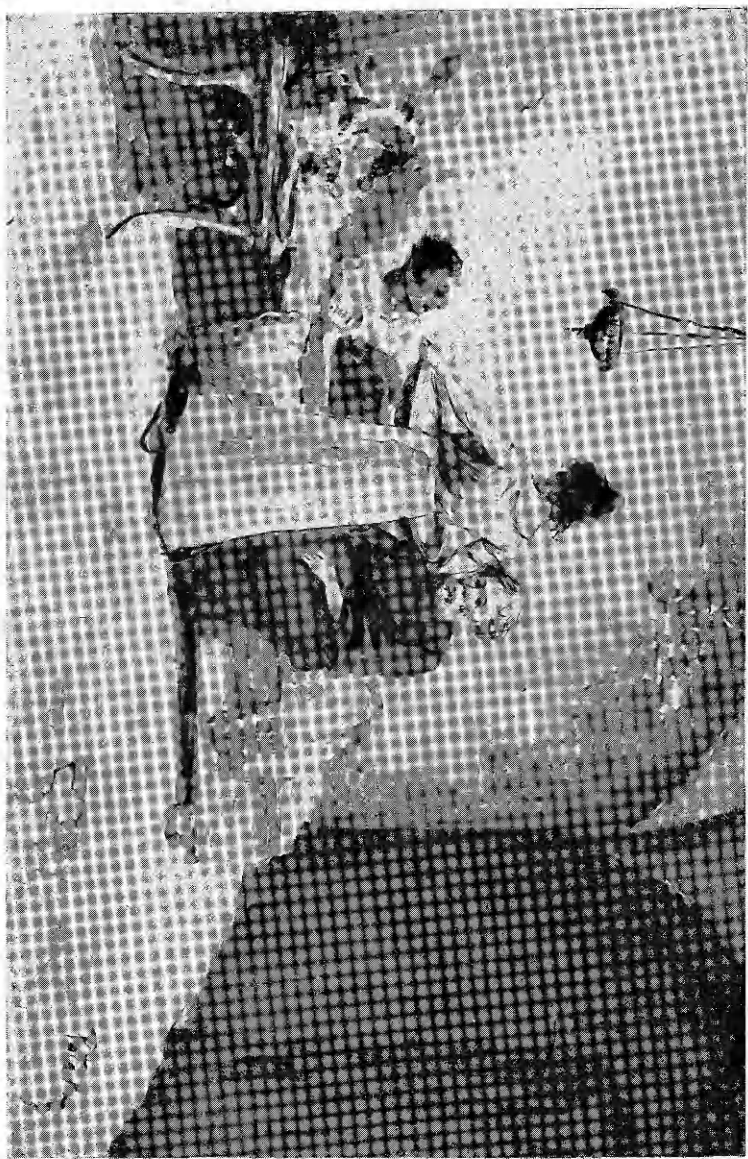
— Pax tecum! pax! pax! — felelé Chilon. — Ó te legjobb keresztény! Igen, Chilon vagyok; de csalódom... nem ismerlek!

— Chilon Chilonides — ismétlé Ursus — urad, Vinicius azt parancsolja, hogy jöjj hozzá velem.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

«Hangjának csengésére a vőőr megreszkedett kezében.» (202. l.

MÁSODIK KÖNYV.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ELSŐ FEJEZET.

VINICIUST metsző fájdalom ébresztette föl. Az első pillanatban sem azt nem tudta, hol van, sem hogy mi történt vele. Fejében zúgást érzett és szeme előtt mintha köd lebegett volna. De öntudata lassankint visszatért és a ködön át három férfit vett észre, kik föléje hajoltak. Kettőt fölismert közülök; az egyik Ursus volt, a másik az az öreg, akit félre lökött, mikor Ligiát elvitte. A harmadik, egy ismeretlen, bal karját fogta és könyökétől lapockájáig végig tapogatta. Ezzel oly borzasztó fájdalmat okozott neki, hogy Vinicius, abban a hitben, miképp ez reája mért bosszú, sziszegve mondá:

— Öljetek meg!

De úgy látszott, nem ügylitettek szavaira, mintha nem hallották, vagy közönséges fájdalomkiáltásnak tartották volna. Ursus arca a barbárok szomorú és egyúttal fenyegető arckifejezését mutatta; egy tekercs fehér vásznat tartott kezében, mely hosszú, keskeny darabokra volt szaggatva, az öreg pedig azt mondá az embernek, aki Vinicius karját megtapogatta:

— Glaucus, bizonyos vagy-e, hogy ez a seb a fejen nem veszélyes?

— Igen, érdemes Crispus — felelé Glaucus. — Abban az időben, mikor mint rabszolga a flottánál szolgáltam és később, mikor Nápolyban laktam, sok sebet gyógyítottam és azzal a pénzzel, melyet ez a foglalkozás hozott, a magam és enyéim szabadságát vásároltam meg. Ez a fejség könnyű. Mikor ez az ember — itt egy pillantást vetett Ursusra — a leányt az ifjútól ismét elragadta és őt a falhoz szorította, nyilván a karjával akart védekezni s ez által

ugyan eltörte azt, de magát halálos sebtől őrizte meg és megmenté életét.

— Te már sokakat ápoltál az atyafiak közül és tapasztalt orvos hírében állsz — felelé Crispus. — Azért küldtem Ursust hozzád.

— Ursust, aki útközben megvallotta, hogy tegnap meg akart engem ölni.

— Ezt a szándékot hamarabb megvallá nekem, mint neked, én pedig, aki ismerlek téged és szeretetedet Krisztus iránt, megmagyaráztam neki, hogy nem te vagy az áruló, hanem az az ismeretlen, aki gyilkosságra akarta őt rábeszélni.

— A gonosz lélek volt az, holott én angyalnak tartottam őt — jegyzé meg Ursus sóhajtva.

— Máskor majd elbeszélheted ezt — mondá Glaucus — de most a sebesültre kell gondolnunk.

E szavaknál Vinicius karját kezdé beigazítani és habár Crispus a sebesültnak arcát vízzel locsolta, néhányszor elájult fájdalomában. De ez által sem a kar helyreillesztését, se bezsindélyezését nem érezte, melyet az orvos két, homorúra hajlított deszka közé tett és nagyon gyorsan összekötött, hogy minden mozgást megakadályozzon. A fiatal katona csak akkor ébredt föl újra, mikor Glaucus mesterségét befejezte és Ligiát látta maga mellett. Ott állt ágya mellett és egy vízzel telt vödört tartott kezében, melybe Glaucus hébe-hóba egy szivacsot mártott, melylyel fejét nedvesítgette.

Vinicius reá nézett és nem hitt szemének. Úgy tetszett, álmodik, vagy a láz remek látomást varázsol elé — és csak jó idő múlva volt képes nevét suttnogni.

Hangjának csengésére a vödör megreszketett kezében és Vinicius felé fordítá szemét, melyben mély szomorúság fejeződött ki.

— Béke veled! — mondá halkan.

Igy állt a leány előtte, mélyen megindulva, és gond és részvét tükröződött arcán.

Ő pedig úgy nézett reá, mintha képét teljesen magába akarná fogadni és meg akarná őrizni. Reánézett arcára, mely halványabb és soványabb volt, mint azelőtt, hajának gazdag fürtjeire, szegényes, munkásnőnek való ruhájára s oly szakadatlanul nézegette őt, hogy fehér homloka rózsásan elpirult. És Vinicius azt gondolta

magában, hogy mindig szeretni fogja őt, de azt is gondolta, hogy halványsága, szegénysége az ő műve, ő üzte ki oly házból, ahol szerették őt, ahol gazdagságban és bőségben élt, ő üzte őt ebbe a nyomorúságos helyiségbe és ő adta reá ezt a rossz, sötét gyapjúruhát.

— Ligia — suttogá — nem engedted meg, hogy megöljenek.

— Adj vissza Isten egészségedet — viszonzá szeliden.

Viniciusra nézve, ki most nagyon is mélyen érezte azt az igaztalanságot, melyet iránta elkövetett és el akart követni, e szavak igazi balzsamként hatottak. Elfelelte, hogy talán a keresztény tanítás szól ki belőle és csak azt érezte, hogy a kedves szólt hozzá és hogy feleletében különös gyöngédség, igen, szinte emberfölötti jóság volt, mely mélyen megrendíté őt. Amint kevéssel előbb a fizikai fájdalom fosztá meg erejétől, úgy most elméjének fölindulása tette őt gyengévé és erőtlenné. Édes bágyadság fogta el. Úgy tetszett, mintha mélységbe zuhanna, de úgy érezte, hogy jól esett neki és boldognak tartotta magát. És ebben az állapotban azt hitte, hogy egy Istenség őrködik fölötte.

Időközben Glaucus a fejsebet kimosta és gyógyító irral kente be. Ursus elvette Ligiától a medencét s a leány fogta az asztalon készen álló ivócsészét, mely vízzel és borral volt megtöltve és oda-tartá a sebesültnek ajkaihoz. Vinicius mohón ivott, mire nagy könnyebbséget érzett. Mióta a kötést reátették s a kar mozdulatlaná volt téve, a fájdalom csaknem megszűnt.

Vinicius lassankint visszanyerte öntudatát.

— Még egy italt — kéré őt.

Ligia az üres ivócsészével a szomszéd szobába ment, míg Crispus, a Glaucusszal váltott néhány szó után az ágyhoz lépett és mondá:

— Vinicius, Isten nem engedte meg, hogy egy rossz tettet vigy véghez és életben tartott, hogy magadba szállj. Ő, aki előtt az ember csak por, védtelenül kezünkbe adott; de Krisztus, akiben hiszünk, azt parancsolja, hogy ellenségünket is szeressük. Azért kötöztük be sebeidet, azért akarjuk Istent kérni fölgyógyulásodért, de tovább nem őrködhetünk fölötted. Viseld tehát magad nyugodtan és gondolkozzál azon, vajjon illik-e, hogy Ligiát tovább is üldözd, Ligiát, kit már megfosztottál oltalmazóitól és hajlékától és — minket is, kik a rosszért jóval fizetünk neked.

— El akartok hagyni? — kérde Vinicius.

— El akarjuk hagyni ezt a házat, ahol a városi praefektus üldözésének vagyunk kitéve. Társadat agyonütötték és te, a hatalmasok egyike, megsebesülve fekszel. Ez nem a mi vétünk, de minket érne a büntetés.

— Ne tartsatok üldözéstől — felelé Vinicius. — Én oltalmazlak titeket.

Crispus nem akarta neki mondani, hogy itt nem csupán a praefektusról s annak jogairól van szó, hanem róla is, hogy nem bíznak benne és Ligiát minden további támadástól megóvni óhajtanák.

— Uram — mondá — jobb kezed sértetlen, itt vannak táblácskák és egy íróvessző; írd szolgálódnak, hogy ma estére gyaloghintót hozzanak és házadba vigyenek, ahol jobban érzed magadat, mint ebben a nyomorúságos környezetben. Mi itt egy szegény özvegnél lakunk, aki rövid idő múlva fiával hazajön és a fiú elviheti az üzenetet, nekünk pedig más menedékhelyet kell keresnünk.

Vinicius elsápadt, mivel kitalálta, hogy el akarják őt Ligiától választani s azt gondolta, talán többé soha se látja őt, ha most ismét elveszti. Azt is fölfogta, hogy a legújabb események maguk is válást idézhetnek elő közte és a leány között és hogy új eszközöket kell kigondolnia, ha birni kívánja őt. De ezekről az eszközökről gondolkozni még nem volt lehetséges. Épp oly jól tudta, hogy ezek az emberek nem adhattak hitelt szavainak, hogy bizalmatlanságuk még akkor is jogosult volna, ha megesküdnék, hogy Ligiát visszaviszi Pomponia Graecinához. Hiszen ezt réges-rég megtehetette volna. Ahelyett, hogy Ligiát üldözte, elmehetett volna Pomponiához és esküvel arra kötelezheti magát, hogy lemond minden cselvetésről. Ez esetben Pomponia a leányt kinyomozta és hazavitte volna. Nagyon jól érezte, hogy ilyesféle ígéretek nem befolyásolják életének megmentőit, hogy ünnepies esküje se tesz rájuk hatást, annál kevésbbé, mivel nem volt keresztény, mivel ő csak a halhatatlan istenekre esküdhetnék, akikben ő maga se hitt igazán és akiket azok gonosz szellemeknek tartottak.

Örületos vágy fogta el, hogy Ligiával és annak oltalmazóival valami módon kibéküljön, de arra idő kellett. Hiszen reá nézve csak arról volt szó, hogy legalább néhány napig közelében maradjon s őt láthassa. Amint a vízbefulónak egy deszka- vagy evező-

darab mentőeszköznek látszik, neki is úgy tetszett, hogy e napok alatt talán képes lesz valamit mondani, ami közelebb hozhatja őket egymáshoz, hogy valamit talán kieszelhet, vagy talán valami kedvező dolog adhatja elő magát.

Azért uralkodni iparkodott magán és mondá:

— Hallgassatok meg, keresztények; tegnap az Ostriumban voltam veletek és hallottam tanításokat, de ha soha nem hallottam volna is arról, tetteitek mégis meggyőznének, hogy jó és becsületes emberek vagytok. Mondjátok meg az özvegynek, aki ebben a házban lakik, hogy maradjon benne, maradjatok ti is és engedjétek meg, hogy szintén maradhassak. És ez az ember — tévé hozzá Glaucusra pillantva — aki orvos, vagy legalább ért a seb gyógyításához, nyilatkozzék, vajjon ma elvihetnek-e engem. Beteg vagyok, karomat néhány napig nem szabad megmozdítanom s azért kijelentem, hogy nem mozdulok erről a helyről, hacsak erőszakkal el nem hurcoltok.

Itt elnémult, mert lélegzete csak nehezen szakadt ki összeczúzott melléből. De Crispus mondá:

— Uram, senki se fog ellened erőszakot alkalmazni. Csak nekünk kell más menedékhelyet keresnünk.

A fiatal ember, ki oly kevésbé volt szokva az ellenkezéshez, összeráncolta homlokát és mondá:

— Engedjétek előbb levegőhöz jutnom. — Aztán mindjárt újra kezdé. — Croton felől, akit Ursus megfojtott, senki se fog kérdezősködni. Ma Beneventumba kellett volna mennie, ahová Vatinius meghívta. Azért mindnyájan azt gondolják, hogy oda ment. Mikor Crotonnal ebbe a lakásba léptem, senki se látott bennünket, egy görögöt kivéve, aki velünk volt az Ostriumban. Hogy az hol lakik, meg akarom nektek mondani. Hozzátok őt ide és hallgatást parancsolok neki, mert ő zsoldomban van. Szabadosaimnak levelet akarok küldeni házamba s tudatom velők, hogy én szintén Beneventumba mentem. Ha a görög a praefektusnak már hírt adott, azt fogom neki mondani, hogy Crotont én öltem meg és ő az, aki karomat összeczúzta. Atyám és anyám árnyékára, ezt akarom tenni. Azért nyugodtan maradhattok, nem görbül meg a hajatok szála se fejeteken. Hozzátok el hamar a görögöt, akit Chilon Chilonidesnek hívnak.

— Uram — mondá Crispus — Glaucus nem fog elhagyni s az özvegygel együtt ápol téged.

Vinicius ismét összeráncolta homlokát.

— Gondold meg jól, öreg ember, mit mondok neked — viszonzá. — Hálára vagyok irántad kötelezve és te, úgy látszik, jó és becsületes vagy, de nem mondod meg, mit gondolsz bensődben. Te attól tartasz, elhivathatom rabszolgáimat és megparancsolom nekik, hogy Ligiát elvigyék. Talán nem úgy van-e?

— Igen, úgy van! — viszonzá Crispus szigorúan.

— Akkor gondold meg, hogy mindnyájatok előtt beszélék Chilonnal, hogy előttem írom haza a levelet, amelyben tudtul adom elutazásomat és hogy később se lesznek más küldötteim, mint ti. Gondold meg ezt és ne ingerelj tovább. — Nagyon föl volt indulva, arca valósággal eltorzult a haragtól. Egy idő múlva izgatottan újra kezdé. — Azt hiszed, eltagadom, hogy azért akarok itt maradni, hogy Ligiát lássam? Hiszen egy bolond is kitalálta volna, ha tagadom. De többé nem kísértem meg őt erőszakkal elvinni. Csak tudd meg, ha ő nem marad itt, letépem a kötést ép kezemmel karomról, sem ételt, sem italt nem veszek magamhoz, halálom pedig szálljon reád és atyádfiaira. Miért ápoltál? Miért nem parancsoltad, hogy öljenek meg?

Bágyadtsága folytán oly nagy volt izgalma, hogy halálsáppadtság borítá arcát. De Ligia, ki a szomszéd szobában az egész beszélgetést hallotta és meg volt győződve, hogy Vinicius ki is viszi azt, amit mondott, nagyon megrémült. A halálára való gondolat borzasztó volt előtte. Azelőtt reszketett előtte, most, mikor beteg és gyámoltalan volt, csak részvétet érzett iránta. Szökése óta oly emberek közt élván, kik folytonosan vallásos elmélkedésekbe merültek, kik csak fogadalmakra gondoltak, kiket szent áldozatkészség és határtalan irgalmasság lelkesített, lassankint olyannyira lelkesedett az új tanításért, hogy az hazáját, családját és az egész elveszett boldogságot pótolta és Krisztus ama követőinek egyikévé tette, akik később oly nagy fordulatot idéztek elő az általános világnézetben. Vinicius sokkal jobban egygyé volt fonódva az ő sorsával, mintsem valaha elhagyhatta volna őt. Egész napokon át reája gondolt és kérte Istent, hozza el azt a pillanatot, amelyben a vallás parancsa szerint a rosszért jóval fizethet, az üldözésért irgal-

masságot gyakorolhat, amelyben őt meggyőzheti, Krisztusnak megnyerheti és megmentheti. És úgy tetszett neki, az alkalmas pillanat elérkezett, imádsága meghallgatást nyert. Azért lelkesült arccal közeledett Crispushoz és mintha más hang szólna ki belőle, mondá:

— Crispus, hadd maradjon itt és mi nem hagyjuk el őt, míg Krisztus újra vissza nem adta egészségét.

Az öreg presbyter, ki megszokta, hogy mindenben isteni sugallatot lásson, mikor Ligia rajongását látta, azt gondolta, hogy talán valami felsőbb hatalom szól belőle és ijedten meghajtá fejét.

— Legyen úgy, amint mondd — viszonzá.

Crispusnak ez a gyors engedékenysége különös meggyőző hatást gyakorolt Viniciusra. Azt hitte, hogy a keresztények Ligiát Sybilla-félenek vagy papnőnek tartják, akinek engedelmességgel és tisztelettel tartoznak. És ő is önkénytelenül ilyen tiszteletet tanúsított iránta. A szerelemhez, melyet érezett, bizonyos aggályos félelem járult, mi által ez a szerelem túlságos merésznek tűnt föl előtte. De azért még se tudott azzal a gondolattal megbarátkozni, hogy viszonyukban tökéletes változás állt be, hogy többé nem Ligia függ az ő akaratától, hanem ő függ Ligiaétól, hogy ő betegen, összetörve fekszik, hogy ő nem volt többé támadó, hódító hatalom, hanem mint egy tehetetlen gyermek, teljesen az ő gondoskodására volt bízva. Az ő büszke, makacs természetére nézve ily viszony minden más lényvel szemben megalázkodás lett volna, de ez esetben még sem érezte magát megalázva, sőt mint valami úrnő iránt, hálás volt iránta. Reá nézve mindezek egészen új érzések voltak, melyekről az előző napon még fogalma se volt és melyek őt még ebben a pillanatban is csodálkozásra birták volna, ha képes erről tüzetesen számot adni magának. De ebben a pillanatban nem gondolkozott arról, miképp történt mindez, a tények elegendők voltak neki és boldognak érezte magát, hogy maradhatott.

Szerette volna iránta háláját és még egy más érzelmet kimutatni, melyet eddig maga is oly kevésbé ismert, hogy nevét se tudta. Alázat volt az! De a korábbi izgalmak miatt oly kimerültnek érzé magát, hogy nem volt képes beszélni és háláját csak egy pillantással bírta kifejezni, amelyben elragadtatását nyilvánította amiatt, hogy nála maradhat, hogy őt holnap, holnapután, talán hosszú, hosszú ideig láthatja.

MÁSODIK FEJEZET.

VINICIUST lassankint elfogta az a félelem is, hogy valamely külső hatalom megzavarhatja boldogságát. Lehet, hogy Chilon értesítette a városi praefektust vagy szabadosait eltűnéséről és akkor az örök támadása nagyon valószínű volt. Ugyan az a gondolat cikázott át agyán, hogy Ligiát akkor is hatalmában áll elvitetni, de érezte, hogy ezt nem szabad tennie és képtelen reá. Zsarnok, vakmerő, meglehetősen romlott és engesztelhetetlen volt, ha neki úgy tetszett, de ő nem volt se Tigellinus, se Nero. A katonai életből megőrizte igazságérzetét és a felsőbb hatalmakban való hitét és elég lelkiismeretes volt arra, hogy fölfogja, miképp ily eljárás alávalóság lett volna. Teljes erejének érzetében valamely dűhrohamában ugyan megtehetett volna ilyesmit, de ebben a pillanatban beteg volt és mélyen meg vala indulva. Reá nézve most csak arról volt szó, hogy el ne válasszák Ligiától.

Eközben csodálkozással vette észre, hogy ama pillanattól fogva, melyben Ligia pártját fogta, sem a leány, se Crispus nem követték tőle ígéretet. Úgy tetszett, mintha valamely földöntúli hatalom oltalmában biznának, mely szükség esetén segítségükre lesz. Vinicius, akinek agyában attól az időtől fogva, mikor az Ostrianumban a szent tanítás hirdetését hallotta az apostoltól, a lehetséges és lehetetlen közötti különbség elmosódott, szintén hajlandó volt arra a föltevésre, hogy az ilyesmi valószínű. De mikor a tényállást kissé józanabban fontolóra vette, eszébe jutott, amit a görögnek mondott és újfent azt kívánta, hogy Chilont vezessék hozzá.

Crispus beleegyezett és elhatározták, hogy Ursust küldik ki érte. Vinicius, aki az Ostrianumba menetele előtt gyakran kül-

dötte rabszolgáit Chilonhoz, természetesen eredménytelenül, tüzetesen leírta annak lakását Ligia előtt, aztán egy tábláskára néhány szót írt és Crispushoz fordulva, mondá:

— Ezt a tábláskát Ursusnak adom, mert az az ember bizalmatlan és ravasz. Nagyon gyakran azt üzenté embereimnek, ha magamhoz hívtam, hogy nincs otthon és ezt mindig megtette, mikor nem voltak jó hírei számomra és haragomtól tartott.

— Ha megtalálom, ide hozom, akár akarja, akár nem — mondá Ursus. Azzal fogta köpönyegét és sietve távozott.

Nem volt könnyű valakit Rómában megtalálni, még akkor se, ha valaki a legpontosabb útmutatásokat kapta is, de Ursusnak, mint erdei embernek, ösztöne, valamint a városra vonatkozó tüzetes ismerete segítségül szolgáltak neki, úgy hogy egy idő múlva Chilon lakása előtt volt.

De nem ismerte föl azonnal, hiszen csak egyszer és az éjsötétjében látta őt. Azonkívül az a magasztos, öntudatos aggastyán, aki őt Glaucus meggyilkolására akarta bírni, oly különböző volt ettől a félelemtől összeesett görögtől, hogy senki se tételezhette volna föl, miképp ez a kettő egy és ugyanaz a személy. Mikor Chilon észrevette, hogy Ursus, mint valami idegent szemléli őt, ismét magához tért első rémületéből. A tábláska Vinicius írásával még jobban megnyugtatta, legalább most nem táplálta többé azt a gyanút, hogy szándékosan törbe akarják csalni őt. Azt is gondolta, hogy a keresztények nyilván nem ölték meg Viniciust, mivel nem mertek kezet emelni ily előkelő állású személy ellen.

— Szükség esetén majd megvéd Vinicius — gondoló magában — mert csak nem azért hivat magához, hogy agyon üttessen. Új bátorságot szerezvén, azt kérde tehát:

— Jó ember, barátom, a nemes Vinicius nem küldött gyaloghintót számomra? Lábaim dagadtak és nem bírok annyira menni.

— Nem — viszonzá Ursus — gyalog megyünk.

— És ha vonakodom?

— Ne tedd, mert jönnöd kell.

— Megyek is, de szabad akaratból. Senki se kényszeríthetne arra, mert szabad ember vagyok s azonkívül a városi praefektusnak jó barátja. Mint világhírű bölcse, nagy hatalommal is rendelkezem és embereket fákká és állatokká változtathatok át. De megyek —

megyek! Csak melegebb, csuklyás köpönyeget akarok magamra venni, hogy a rabszolgák ebben a városrészben meg ne ismerjenek, különben folytonosan föltartóztatnának, hogy kezecsköljanak nekem.

Más köpönyeget vetett magára és a bő csuklyát fejére húzta attól való félelmében, hogy Ursus fölismeri vonásait, mihelyt fényes világosságban látja őt.

— Hová vezetsz? — kérde Ursustól útközben.

— A Tiberen túl fekvő városrészbe.

— Még nem régóta vagyok Rómában és még soha se voltam itt, de bizonyosan itt is vannak emberek, akik erényesek.

De Ursus, aki rendkívül naiv volt és Viniciustól hallotta, hogy a görög vele volt az Ostriánumban és azt is látta, amint Crotonnal a házba lépett, hol Ligia lakott, egy pillanatra megállt és mondá:

— Ne hazudj, öreg, ma Viniciussal az Ostriánumban és kapunknál voltál.

— Ah — viszonzá Chilon — házatok tehát a Tiberen túl van? Még nem régóta vagyok Rómában és így nem tudom, hogy hívják a különböző városrészeket. Egészen helyes, barátom. Kaputoknál álltam és kényszerítém Viniciust, hogy tisztelje az erényt és ne lépjen be. Az Ostriánumban is voltam, és tudod-e miért? Már egy idő óta Vinicius megtérítésén fáradozom és az volt óhajtásom, hogy az apostolok legidősebbjeit hallja. Bár megvilágítaná a szent fény az ő lelkét és a tiedet. Hiszen te keresztény vagy és kívánod, hogy az igazság diadalt arasson a hamisság fölött.

— Igen! — felelé Ursus alázatosan.

Chilont új bátorság szállotta meg.

— Vinicius hatalmas úr — mondá — és a császár barátja. Még nagyon gyakran hallgat a gonosz lélek sugallataira, de ha csak egy haja szála meggörbül a fején, a császár valamennyi keresztényen bosszút áll ezért.

— Felsőbb hatalom örökösödik fölöttünk.

— Egész helyes! Egész helyes! De mi a szándékotok Viniciussal? — kérde Chilon, újfent nyugtalankodva.

— Nem tudom. Krisztus azt parancsolja, hogy irgalmasok legyünk.

— Helyesen feleltél. Gondolj mindig arra, különben a pokolban fogsz sülni, mint a kolbász a serpenyőben.

Ursus sóhajtott, Chilon pedig azt gondolta, hogy ezzel az emberrel, ki haragjában oly rettentő volt, azt tehet, amit akar.

Attól a kívánságtól hajtva, hogy meghallja, mi történt Ligia szándékolt elrablásánál, a szigorú bíró hangján kérde tovább:

— Mit csináltatok Crotonnal? Beszélj és ne titkolj el semmit.

Ursus másodszor sóhajtott:

— Vinicius majd megmondja neked.

— Ez nyilván azt jelenti, hogy késsel leszúrtad vagy doronggal agyonütötted őt.

— Fegyver nélkül voltam.

A görög nem fojthatta el csodálkozását a barbárnak emberfölötti ereje miatt.

— Pluto vigyen! ... azaz, azt akartam mondani: Bocsásson meg neked Krisztus!

Egy ideig hallgatagon mentek tovább, aztán Chilon így szólt:

— Nem árullak el, de óvakodjál az öröktől.

— Én Krisztustól félek, nem az öröktől.

— És joggal! Nincs nagyobb bűn a gyilkosságnál. Imádkozni akarok érte, de nem tudom, vajjon használ-e valamit imádságom ... ha csak fogadalmat nem teszel, hogy többé nem emelsz kezet senkire.

— Nem szándékosan öltem — viszonzá Ursus.

De Chilon, ki főleg saját biztosságára gondolt, nem szűnt meg a gyilkosságot kárhoztatni és Ursust minden áron rá akarta beszélni a fogadalomra. Vinicius felől is faggatni kezdé őt, de a ligiai csak immel-ámmal felelt, amennyiben ismételte, hogy magának Viniciusnak szájából fogja meghallani, amit tudnia szükséges. Ily beszélgetések közt tették meg a hosszú útát, mely a görögnek házázt a Tiber-külvárostól elválasztotta és végre célnál voltak. Chilon szíve ismét hevesen kezdett dobogni. Félelmében úgy tetszett, mintha Ursus baljóslatú pillantásokkal szemlélné őt.

— Ha nem szándékosan üt is agyon, ez vékony vigasztalás részemre — gondolá — és minden esetre jobb szeretném, ha megütné a guta őt és vele együtt minden ligiait. — Tedd meg ezt velök, ó Zeus, ha képes vagy reá.

Mialatt ez elmékedéseknek adta át magát, köpönyegét szorosabbra vonta maga körül, miközben ismételten kijelenté, hogy a

hidegtől fél. Mikor aztán a tornácon és előudvaron keresztül abba a folyosóba értek, mely a kis házikó kertcskéjéhez vezetett, hirtelen megállt és mondá:

— Hadd fujom ki kissé magamat, mert különben nem vagyok képes Viniciusszal beszélni és neki üdvös tanácsokat osztogatni.

Egy darabig még csöndesen állott, mert bár azt gondolta, hogy nem fenyegeti semmi veszély, térdei mégis reszkettek arra a gondolatra, hogy azoknál a titokzatos lényeknél van, kiket az Ostrianumban látott.

Ekkor egy himnusz hangjai hallatszottak ki a kis házból.

— Mi ez? — kérdé Chilon.

— Te azt mondd, keresztény vagy és azt se tudod, hogy nálunk szokás az Üdvözítő tiszteletére minden étkezés után éneket zengeni? — felelé Ursus. — Miriam és fia valószínűleg visszatértek és talán az apostol is náluk van, mert ő az özvegyet és Crispust minden nap meglátogatja.

— Vezess egyenest Viniciushoz.

— Vinicius ugyanabban a szobában van, mert csak egy nagy szobánk van, a többiek sötét cubiculumok amelyekben csak alszunk. Jer — ott pihenhetsz is.

Beléptek. A kamrában félhomály uralkodott, mivel borús téli este volt és néhány mécs világa nem volt elegendő arra, hogy a sötétséget eloszlassa. Vinicius a beburkolt alakban hamarabb fölismerte Chilont, mint ez őt. De mikor Viniciust a sarokban ágyán megpillantotta, odarohant hozzá, anélkül, hogy a többiekkel törődne, mintha azt a meggyőződést táplálná, hogy nála a legnagyobb biztonságban van.

— Ó uram! Miért nem követted tanácsomat? — kiáltá, kezét összetéve.

— Hallgass! — mondá Vinicius — és figyelj reám.

Élesen Chilonra nézett és lassan és sürgetőleg beszélt, mintha azt akarná, hogy minden egyes szavát parancsként fogja föl és örökre Chilon emlékezetébe akarná vésni:

— Croton reám veté magát, hogy megöljön és kiraboljon... érted? Azért leütöttem őt és ezek az emberek bekötözték a sebeket, melyeket a vele való küzdelemben kaptam.

Chilon tüstént azt gondolta, ha Vinicius így beszél, a keresz-

tényekkel egyet kell értenie és ez esetben azt kívánja, hogy föltétlenül higgyenek neki. Ezt a föltevését Vinicius arckifejezése is megerősítette és anélkül, hogy kétséget vagy csodálkozást árulna el, fölnézett és kiáltá:

— Az egy kitanult gazember volt! Hiszen mindig óvtalak tőle, uram, hogy ne higgy neki. Minden tanításom úgy lepattant koponyájáról, mint a falra hányt borsó. Az egész Hadesben sincs elég győtrelem számára. Mert aki nem lehet becsületes ember, annak természetesen gazembernek kell lennie. És kinek esik jobban neheze, hogy becsületes emberré váljék, mint egy gazembernek? És jótevőjére, ilyen nagylelkű úrra rohanni!... Ó istenek!

Itt hirtelen eszébe jutott, hogy útközben Ursusszal szemben kereszténynek adta ki magát — és megzavarodva elnémult.

— Ha a «sica» nem lett volna nálam, agyonüt — tévé hozzá Vinicius.

— Áldom azt a pillanatot, amelyben azt tanácsoltam neked, hogy legalább kést vigyél magaddal.

Vinicius fürkésző pillantást vetett a görögre és kérdé:

— Mit csináltál ma?

— Hogyan? Tehát még nem mondtam neked, hogy fogadalmat tettem jólétedért?

— És egyebet semmit?

— Éppen téged akartalak fölkeresni, mikor az a jó ember hozzám jött, hogy engem hozzád vezessen.

— Vedd ezt a táblácskát s azzal menj házamba, ott szabadodom után tudakozódol és átadod neki. Az van rajta, hogy úton vagyok Beneventumba. Mondd meg Demasnak azt is, hogy Petronius sürgős levele folytán már ma reggel óta úton vagyok.

Itt Vinicius egy pillanatig elhallgatott és fürkészőleg pillantott Chilonra, vajjon megérti-e őt, aztán nyomatékosan ismételte:

— Beneventumba utaztam, érted-e?

— Igen, uram! Hiszen a Porta Capenánál ma vettem búcsút tőled... és elutazásod óta annyira vágyódom utánad, hogy ha azt le nem csillapítja nagylelkűséged, halálra búsulom magamat, mint Zethos szerencsétlen felesége¹ Xylos iránti bánatában.

¹ Aedon, kit Zeus fülemülévé változtatott.

Habár Vinicius még betegnek érezte magát s jóllehet hozzá volt szokva a görögnek simulékony természetéhez, mégis elmosolyodott. Ő is örült, hogy Chilon oly gyorsan megértette őt s azért azt mondá:

— Tehát még azt is oda írom, hogy szárítsák föl könnyeidet. Adj ide egy mécset.

Chilon, már teljesen megnyugodva, fölemelkedett, a tűzhelyhez közeledett s a párkányról egy égő mécset vett le.

De mikor e mozdulatnál a csuklya leesett fejről s a világosság éppen arcára esett, Glaucus tüstént fölugrott ülőhelyéről, gyorsan hozzá közeledett és megállt előtte.

— Nem ismeresz meg, Kéfás? — kérdé.

Hangjában oly valami borzasztó volt, hogy a jelenlevőket hideg borzongás járta át.

Chilon a mécset magasra emelte s azonnal tüstént földre ejtette. Aztán összeesett és nyögé:

— Nem én vagyok... Nem én vagyok!... Irgalom!

Glaucus azonban a többiekhez fordult, kik éppen vacsorájukat költötték el és kiáltá:

— Ez az az ember, aki engem és családomat eladta és a romlásba döntötte.

Története ismeretes volt úgy a keresztények, mint Vinicius előtt, aki csupán azért nem tudott semmit orvosának személyiségéről, mivel a bekötözés közben a fájdalom miatt folyton ájulásban volt s a Glaucus nevet nem hallotta. De Ursusra nézve ez a pillanat Glaucus szavaival együtt olyan volt, mint a villámsugár a mély sötétségben. Ő nem ismerte föl Chilont oly gyorsan, de amint egyetlen egy ugrással mellette termett, karját megragadta, visszafordította és kiáltá:

— Ez az, aki azt beszélte, hogy Glaucust meg kell ölnöm.

— Irgalom! — nyögte Chilon. — Adok nektek... uram! — kiáltá, fejét Vinicius felé fordítva, — ments meg. Bízam benned, fogd tehát pártomat... Leveledet... elviszem... Ó uram! Ó uram!

De Vinicius, ki az eseményt egykedvűbben nézte, mint a többiek valamennyien, mivel be volt avatva a görögnek ügyeibe s mivel szíve nem ismert szánalmat, mondá:

— Ássátok el őt a kertben! A levelet vigye el más valaki.

E szavak úgy hangzottak Chilon előtt, mint a halálos ítélet. Csontjai ropogtak Ursus iszonyatos kezei alatt s a fájdalom könnyei fakadtak szemében.

— Istenetekre, irgalom! — kiáltá. — Keresztény vagyok!... Pax vobiscum! Keresztény vagyok és ha nem hisztek nekem, kereszteljétek meg még egyszer, kereszteljétek meg még kétszer, még tízszer... Glaucus, ennek tévedésnek kell lennie. Engedjétek meg, hogy csak mondjak valamit! Tegyetek rabszolgává! De ne öljétek meg! Irgalmazzatok!

A fájdalomtól csaknem elfojtott hangja mind gyöngébb lett.

Ekkor Péter apostol fölállt az asztalnál, ahol ült, egy pillanatil megrázta ősz fejét, mely mellére hanyatlott, fölpillantott és még köröskörül mély csend uralkodott, hangosan monda:

— Az Üdvözítő eképp szólt hozzánk: Ha atyádfia vétkezik ellened, büntesd meg őt; és ha megbánja azt, bocsáss meg neki. És ha napjában hétszer vétkeznék ellened és hétszer jönne napjában és mondaná: megbántam, bocsáss meg neki!

Köröskörül még nagyobb csönd lett.

Glaucus sokáig állt ott, arcát tenyerével eltakarva s azután leereszté kezét és monda:

— Kéfas, bocsássa meg Isten azt az igaztalanságot, melyet velem elkövettél, amint Krisztus nevében én is megbocsátok.

És a görögöt Ursus szabadon bocsátva, hozzá tette:

— Bocsásson meg nekem úgy az Üdvözítő, amint én is megbocsátok neked.

Chilon földre rogyott és kezére támaszkodva, fejét folytonosan ide-oda fordította, mint valami hurokban megfogott vadállat, mintha meg akarna bizonyosodni, merről fenyegeti őt a halál. Még nem hitt szemének és fülének és nem mert bocsánatot remélni.

Lassankint visszatért öntudata, de kékes ajkai még reszkettek a rémülettől.

— Menj békében! — monda az apostol.

Chilon fölállt, de még nem birt beszélni. Önkénytelenül Vinicius ágyához közeledett, mintha még mindig nála keresne oltalmat; mert még nem volt tisztában azzal, hogy a tribún elítélte, habár kihasználta őt és bizonyos tekintetben bűntársa volt, holott éppen azok bocsátottak meg, akik ellen fölhasználtatta magát. Ennek

a tudatára később ébredt. Most csak ámulat és hitetlenség fejeződött ki arcán. Habár most belátta, hogy megbocsátottak neki, mégis iparkodott fejét minél hamarabb biztosságba helyezni e megfoghatatlan emberek előtt, akiknek jósága csaknem úgy megdöbbenet, mint ahogy kegyetlenségök megrémítette volna. Úgy rémlett előtte, hogy ha tovább marad, ismét valami váratlan dolog fog történni, azért, mikor Vinicius mellett állott, tördelt hangokon kiáltá:

— Add a levelet, uram! Add a levelet!

És a táblácskát, melyet Vinicius neki nyújtott, kikapva, először a keresztények s aztán a beteg felé meghajtván magát, a fal mellett elosont és az ajtón kisietett. A kertcskében, hol sötétség környékezte, haja ismét fölborzadt fején, mert meg volt győződve, hogy Ursus kirohan és megöli őt. Elfutott volna, ha lábai meg nem tagadják a szolgálatot s végre csakugyan majdnem leroskadtak alatta, mert tényleg hirtelen Ursus állt előtte. Chilon a földre borult és nyögte:

— Urbán... Krisztus nevében...

Ursus azonban mondá:

— Ne félj; az apostol azt parancsolta, vezesselek a kapuig, hogy el ne tévedj a sötétben és ha nem volna elég erőd, haza kísérek.

Chilon fölemelte a fejét.

— Mit mondasz? Mit? Nem akarsz megölni?

— Nem! Nem akarlak megölni és ha talán nagyon keményen megmarkoltalak és csontjaidat megsértettem, bocsáss meg.

— Segíts fölkelni, — mondá az aggastyán. — Tehát nem akarsz megölni? Mit? Csak vezess ki az utcára, majd megtalálom aztán útam egyedül is.

Ursus úgy fölemelte őt, mint a tollat és talpra állította. Aztán a sötét folyosón a második előudvarba vezette, amely a tornácra és az utcára vitt.

A folyosón Chilon ismét azt gondolta: «Most végem van!» Csak akkor tért magához rémületéből, mikor az utcán voltak és mondá:

— Most egyedül mehetek, béke veled! És veled! És veled! Csak hadd fújjam ki magamat.

Mikor Ursus eltávozott, Chilon mélyen föllélegzett. Megtapo-

gatta testét, mintha meg akarna győződni, hogy még él és sietve előre ment.

De miután néhány száz lépést tett, megállt és azt kérde:

— Tulajdonképp miért nem öltök meg?

És habár már beszélt Euriciusszal a keresztény tanításról, dacára Ursusszal a folyó partján történt beszélgetésének, dacára mindannak, amit az Ostrianumban hallott, nem talált erre a kérdésre feleletet.

OSZK

Nemzeti Széchényi Könyvtár

HARMADIK FEJEZET.

VINICIUS sem érté meg helyesen a történeteket és lelke mélyében csaknem épp úgy elcsodálkozott, mint Chilon. Hogy ezek az emberek ily módon bántak vele; hogy ők, a helyett, miképp bosszút álljanak rajta, gondosan bekötözték sebeit, egyrészt vallásuk tanításának, de még inkább Ligia befolyásának és egy kissé saját tekintélyének tulajdonította. De a keresztények eljárása Chilonnal szemben fölülmúlta fölfogó tehetségét. És önkénytelenül fölmerült benne a kérdés: Miért nem ölték meg a görögöt? Hiszen büntetlenül megtehették volna. Ursus elássa a kertben, vagy leviszi a Tiberbe, mely a császár által véghez vitt éjjeli büntények ama korszakában oly gyakran vetett ki reggelenként holttesteket, hogy senki se kérdezte, honnét jöttek. Azonkívül a keresztényeknek, Vinicius nézete szerint nemcsak módjuk, hanem joguk is volt arra, hogy Chilont megöljék. De azért az az idő, melyben a fiatal patricius élt, még se volt egészen könyörtelen, az athéneiek oltárt állítottak a részvétnek és sokáig ellenálltak Athénében a gladiátori küzdelmek behozatalának. A legyőzött magában Rómában gyakran kegyelmet talált, például Caligratus, a brittek királya, aki mint Claudius foglya, ettől bőséges ellátást nyert, szabadon és függetlenül élt a városban. De a személyes bánatომért való bosszú úgy Vinicius, mint minden más előtt méltányosnak és jogosultnak tetszett. Nem volt érzéke az iránt, hogy az ilyen bosszúról le lehet mondani; ugyan ő is hallotta az Ostrianumban, hogy még az ellenséget is kell szeretni, de ő ezt csupán elméletnek tekintette, mely az életben nem talált alkalmazásra. És most az a gondolat villant meg agyában, hogy a keresztények talán csak azért kimélték meg Chilont,

mivel valami szent ünnepet ültek, vagy mivel a hold mostani állása mellett senkit se szabad megölniök. Hiszen hallotta, hogy vannak bizonyos napok, melyeken némely népnek nem szabad háboruhoz fognia. De ez esetben miért nem szolgáltatták át a görögöt az igazságszolgáltatás kezeibe? Miért mondá az apostol, ha valaki hétszer vétkezett, hétszer kell megbocsátani neki? És miért mondá Glaucus Chilonnak: «Bocsásson meg az Isten, amint én megbocsátok neked?» Mindezekre a kérdésekre csak egy felelet volt: Ezek az emberek nem öltek, mert jóságuk oly nagy volt, hogy hozzájuk fogható eddig nem volt a világon, emberszeretetök oly határtalan, hogy azt parancsolta nekik, feledkezzenek meg magukról, saját bántalmaikról, saját boldogságukról és boldogtalanságukról — és csak másokért éljenek. Hogy ezért mily jutalomban részesülnek, azt Vinicius hallotta ugyan az Ostrianumban, de nem fogta föl teljesen. Egyúttal érezte, hogy az oly életnek, mely kötelességünkké teszi, miképp a mások jóvoltáért mindenről lemondjunk, ami jó és szép volt, gyötrelmesnek kell lennie. Azért ahhoz, amit e pillanatban a keresztényekről gondolt, — és csodálatához némi részvét, sőt bizonyos megvetés járult. Úgy tetszett neki, hogy a keresztények juhok, melyeket a farkasoknak előbb vagy utóbb szét kell tépniök; de a fiatal római képtelen volt oly embereket helyesen megbecsülni, akik nyugodtan megadják magukat sorsuknak. De az az egy mégis mély hatást gyakorolt reá: az a nagy megalégedés, mely Chilon eltávozása után az összes jelenvoltak arcán tükröződött. Az apostol Glaucushoz lépett, kezét fejére tette és mondá:

— Krisztus győzött benned.

Glaucus pedig fölnézett és tekintete oly bizalmat, oly sugárzó örömet fejezett ki, mintha valami nagy, váratlan szerencse érte volna. Vinicius ellenben, ki csak a kielégített bosszún való örömet fogta volna föl, kerekre nyílt, láztól csillogó szemmel nézett reá, mintha egy örültet nézne. Azonkívül belső fölháborodással vette észre, hogy Ligia királyi ajkait annak az embernek a kezére nyomta, aki rabszolgához hasonlított s úgy tetszett neki, hogy az egész világrend fölfordult. Időközben Ursus visszatért és elbeszélte, hogyan kísérte Chilont az utcára és miképp kért tőle az esetleges megsértésért bocsánatot, amiért az apostol őt is megáldotta.

Crispus kijelenté, hogy ez a győzelem napja. Mikor Vinicius

erről a győzelemről hallott, többé nem tudta, mit gondoljon. Mivel Ligia azután mindjárt ismét hűsítő italt nyújtott neki, egy pillanatra megfogta kezét és kérde:

— Te is megbocsátótál nekem?

— Mi keresztények vagyunk. Nekünk nincs megengedve, hogy haragot tartsunk szívünkben.

— Ligia — mondá Vinicius — bárki legyen a te Istened, száz áldozattal akarom megtisztelni, csak azért, mert a tied.

Ő pedig azt válaszolá:

— Teljes szivedből fogod tisztelni, ha megtanultad őt szeretni.

— Csak azért, mert a tied... — ismétlé a fiatal katona gyöngye hangon.

Lehunyta szemét, mivel új gyöngeségi roham jött reá.

Ligia közelebb lépett és följe hajolt, hogy lássa, vajjon alszik-e. Vinicius megérezte közellétét, újra kinyitá szemét és mosolygott; a leány pedig könnyedén szeme héjára tette kezét, mintha szendergésre akarná bírni. Kimondhatatlanul jótékony érzés nyílt át rajta, habár betegbbnek érezte magát, mint előbb. Az éj beálltával a látóközűdött. Nem bírt elaludni és a leány minden mozdulatát pillantásaival kísérte. Néha félálomfélébe merült, látott és hallott mindent, ami körülötte történt, de a valóság összeolvadt a lázképzetekkel. Úgy tetszett neki, hogy egy pusztá, elhagyott temetkező helyen toronyszerű templomot lát, melyben Ligia papnői tisztet viselt. Szemét le nem vette róla és most a toronytetőn látta őt, lanttal kezében, fénytől egészen körülsugározva, mint azok a papnők, kik éjjelente himnuszokat énekelnek a hold tiszteletére s akiket a Keleten gyakran hallott. Ő maga nagy erőlködéssel mászott föl a csigalépcsőn, hogy elvigye őt, mögötte Chilon mászott, akinek fogai vacogtak félelmében és folytonosan azt kiáltá:

— Ne tedd, uram, mert ő papnő, akiért «ő» bosszút fog állani.

Vinicius ugyan nem tudta, ki az az «ő», de azt gondolta, hogy valami gonosztettet akar elkövetni s ő is nagy félelmet érzett. De mikor az erkélyre ért, mely a toronytetőt körülvette, hirtelen a fehér szakállú apostol állt Ligia mellett és kiáltá:

— Ne nyujtsd ki utánna kezedet, mert ő enyém.

Erre az apostol egy holdsugarakból képződött ösvényre lépett

vele, mely az égbe vezetett. Vinicius feléjük emelte kezét és kérte őket, hogy vigyék magukkal.

Itt fölébredt, eszméltre tért és körülnézett. A tűz a magas tűzhelyen csak gyöngén égett, de még fényes világosságot árasztott szét. Mindnyájan a tűzhely mellett ültek, hogy melegedjenek, mivel az éjszaka hűvös és a szoba hideg volt. Vinicius látta lélegzetök lehelletét. Középen ült az apostol, lábainál, egy alacsony zsámolyon Ligia, nem messze onnét Glaucus, Crispus, Miriam és legszélről az egyik oldalon Ursus, a másikon Nazarius, Miriam fia, egy szép gyermek hosszú, fekete, vállig leomló hajjal.

Ligia, tekintetét Péterre emelve, az ő szavaira figyelt s mindnyájok szeme reá volt irányozva, míg ő félhangosan beszélt nekik. Vinicius bizonyos babonás félelemmel szemlélte az apostolt, mely alig volt kisebb mint az, amelyet lázképzetei közben érezett. Az a gondolat támadt agyában, hogy álma közel járt a valósághoz és hogy ez az aggastyán, aki imént messze földről érkezett, Ligiát csakugyan elrabolja és olyan útakra vezet, melyek idegenek voltak reá nézve. Arról is meg volt győződve, hogy az öreg ember róla beszél, hogy talán tanácsokat ad, miképp lehetne őt Ligiától elválasztani, mivel Vinicius előtt lehetetlennek látszott, hogy valaki más dolgokról beszéljen. Azért, amennyire lehetett, igyekezett magát összeszedni, hogy az apostol szavait megértse.

De tökéletesen csalódott, mert Péter ismét Krisztusról beszélt.

— Csak ebben a névben élnek — gondolta Vinicius.

Az öreg ember Krisztus elfogatásáról szólt.

— Egy sereg jött és a főpapok szolgálai jöttek, hogy őt elfogják. Mikor az Üdvözítő azt kérdezte tőlük, kit keresnek, felelék: «A názárethi Jézust». Mikor aztán így szólt hozzájuk: «Én vagyok», földre estek és nem mertek hozzá nyulni. És csak akkor fogták el őt, mikor másodszor megkérdezte őket.

Az apostol elhallgatott és kezét a tűz felé nyújtotta s aztán folytatá:

— Az éjszaka hűvös volt, mint a mai, de szívem lángolt, azért kihúztam kardomat, hogy védjem őt és a főpap szolgálójának egyik fülét levágtam. És én jobban védtem volna őt, mint a tulajdon életemet, ha nem azt mondja nekem: «Tedd hüvelyébe kardodat. A kelyhet, melyet atyám adott, ne igyam-e ki?» ... Ekkor elfogták és megkötözték őt.

E szavak után Péter a homlokára tette kezét és hallgatott, mintha az emlékezés hatalma ellen akarna küzdeni, mielőtt tovább beszél. De Ursus, aki nem tudta magát türtőztetni, fölugrott s egy fejszével úgy a tűzbe csapott, hogy a szikrák aranyeső módjára pattantak szét, a láng magasra csapott és fölkiálta:

— És akármilyen történt volna is — én...

Hirtelen elnémult, mert Ligia ajakára tette ujját. Hallhatóan lélegzett és látszott, hogy lelkében vihar támadt és habár mindenkor kész volt az apostol lábait megcsókolni, ezt az egy tettet nem tudta helyeselni. Ha valaki előtte emel kezet az Üdvözítőre, ha ő akkor éjjel nála van, ó, akkor ropogtak volna a zsoldosoknak és a főpapok szolgálóinak a csontjai. Könny fakadt szemében, mert mély fájdalmat és egyúttal lelki meghasonlást érzett, mert egyrészt azt gondolta, hogy ő nemcsak az Üdvözítőt védte volna, hanem más ligiaiakat, pompás fickókat is segítségül hív és másrészt, hogy ily eljárással engedetlenséget tanúsít a Báránka iránt és meghiusítja a megváltást.

De Péter fölemelé fejét, melyet tenyerébe rejtett és ismét folytatta elbeszélését, Vinicius ellenben újfent lázas félálomba merült. Csak mintegy álomban hallotta az apostol szavait és azok összekeveredtek elméjében azzal, amit a múlt éjjel az Ostriánumban hallott, mikor Péter azt hirdette, miképp jelent meg Krisztus a Tiberiás-tó partján. Úgy tetszett neki, hogy széles sík víz terül el előtte, amelyen lassan egy halász csónak mozog előre. Péter és Ligia ültek ebben a csónakban. Hasztalan iparkodott ő, Vinicius, minden áron a csónakhoz közeledni, a karjában levő fájdalom megakadályozta benne. A vihar a tajtékozó hullámokat szemébe hajtotta, mindig mélyebbre sülyedt, esdő hangon kiáltott menekvésért. Ekkor Ligia az apostol előtt letérdelt, ez pedig megfordította csónakját, egy evezőt nyújtott neki és a hullámokkal küszködőt a csónakba segítette. Itt eszméletlenül rogyott a fenékre.

De aztán mindjárt, úgy tetszett neki, ismét fölemelkedett és mikor körülnézett, nagyszámú embert látott, kik a csónak felé úsztak. A hullámok tajtéka átcsapott fejük fölé. A hullámok néha oly magasra emelkedtek, hogy még csak a kezek voltak láthatók. Péter azonban egymás után megmenté őket és mindnyáját fölvette csónakjába. És a csónak csodálatos módon nagyobb és nagyobb

lett. Rövid idő alatt épp oly nagy sokaság gyűlt össze benne, mint az Ostrianumban és még mindig többen és többen úsztak oda. Ő, Vinicius, aggódott e nagy sokaság miatt, mert attól tartott, hogy a csónak elmerülhet, de Ligia megnyugtatta őt, amennyiben a tulsó parton levő világosságra mutatott, amely felé tartottak. És Vinicius ismét azt hitte, hogy hallja az apostol szavait az Ostrianumban, a Megváltó megjelenéséről a folyó partján és úgy tetszett, mintha a világosság fényében egy alakot pillantana meg, aki a csónakon ülő Péterhez igyekszik közeledni. És minél közelebb jutottak ehhez a jelenséghez, annál jobban elsimultak a hullámok, annál nyugodtabb lett a víztükr, annál fényesebb lőn a világosság. A sokaság most édesen hangzó himnuszokra kezdett, a levegő telve volt nárdus-illattal. A hullámok játékában szivárványszínek képződtek, mintha a tó medrében liliomok és rózsák nőnének. Végre a csónak gerince a földbe ütődött. Ekkor Ligia odalépett hozzá, a szenvedőhöz, kézen fogta és mondá: «Jöjj, én kísérlek» és a világossághoz vezette.

Viniciusnak csak lassankint sikerült a félálmod lerázni, mely őt lenyűgözte és magát a valóba beleélni. Kezdetben még mindig azt hitte, hogy a tavon van, a csónakban, a sokaság közepett látta magát, amelyben, anélkül, hogy igazában tudná, miért, Petroniust kereste, s a tűzhely fényesen föllobogó lángja végre teljesen eszméletre hozta. A tűzhely melletti helyek üresek voltak. Az olajfából való apró hasábok alig pislogtak a rózsaszínű hamu alatt, ellenben a nyilván frissen fölrakott piniafa-forgácsok föllobbantak és e lángok fényében a fiatal római Ligiát pillantotta meg, ki ágyától nem messze ült.

Látása mélyen meghatotta. Az előző éjjel az Ostrianumban volt, az egész nap őt ápolta, tehát nagyon fáradtnak kellett lennie. Tényleg mozdulatlanul, lehunyt szemmel ült ott. Vinicius nem tudta kitalálni, vajjon alszik-e, vagy csak gondolatokba van mélyedve. Ránézett finoman rajzolt vonásaira, térdén összekulcsolt kezére és pogány nézetei ellenére, a római és görög műveltség fölötti öntudatos kevélysége ellenére az a gondolat vett rajta erőt, hogy a világon van valami más, reá nézve új dolog is: egy tiszta, szűzi lélek.

Hogy a keresztény tanítás az embereket megnevesíti, még mindig nem akarta bevallani és mégis újra azt gondolta, hogy

Ligia csupán hite folytán lett olyan, mint aminő volt. A többiek mind nyugalomra tértek, egyedül ő virrasztott mellette, ő, kit oly súlyosan megbántott. És ezt azért tette, mert a keresztény tanítás parancsolta neki. Maga se volt tisztában azzal, mi történt vele, de érezte, hogy gondolkozása, érzése más lett, hogy elméje mindinkább elidegenedett attól a világtól, amelyben eddig élt.

Le nem vette szemét Ligiáról és mikor a leány szemét kinyitva, észrevette ezt, ágyához közeledett és mondá:

— Én vagyok nálad.

És ő felelé:

— Álmomban lelkedet láttam!

NEGVEDIK FEJEZET.

M IKOR Vinicius másnap reggel fölébredt, ugyan nagyon gyöngének, de láztól teljesen mentnek érzé magát. Mivel azt hitte, hogy suttogást hall ágya mellett, gyorsan kinyitá szemét és körülnézett, de Ligia nem volt ágyánál. Csak Ursus állt a tűzhelynél, szét-túrta a hamut és a még pislogó szenet összekaparta, melyet oly módon fűjt, mintha nem szájával, hanem a kovács fujtatójával tenné azt. Vinicius oly figyelemmel vette szemügyre ezt az embert, aki Croton hátgerincét, mint a nádat eltörte, mely méltó lett volna az aréna állandó látogatójához s az óriásnak cyklopszerű vállait, kinek hatalmas tagjai a nézőt valódi bámulatra ragadják.

— Hála neked, Merkur — gondolta magában — hogy még jobban meg nem éreztem öklét. Polluxra! Ha a többi ligiaiak hozzá hasonlítanak, akkor kemény munkájuk lesz velök a légióknak a Dunánál.

— Hé, rabszolga! — kiáltá aztán mindjárt.

Ursus felé fordult, csaknem barátságosan mosolygott reá és mondá:

— Adjon Isten neked jó napot és jó egészséget; de én szabad ember vagyok és nem rabszolga. Én Callinának szolgállok, mint anyjának szolgáltam, de szabad akaratból. — Miután a szenet még egyszer megfujta és friss fát tett reá, folytatá: — Nálunk nincsenek rabszolgák.

— Hol van Ligia? — kérdé most Vinicius.

— Rövid időre távozott a házból és most az étket készítem számodra, ó uram. Az egész éjjel nálad virrasztott.

— Miért nem váltottad fel őt?

— Ő kívánt virrasztani és nekem engedelmeskednem illik. — Itt elkomorodott pillantása és hozzá tette: — Ha nem engedelmeskedtem volna neki, nem volnál többé életben, uram!

— Sajnálod-e, hogy nem öltél meg?

— Nem, ó uram, mert az Üdvözítő megtiltja nekünk, hogy öljünk.

— És Atacinus? És Croton?

— Nem tehettem másképp! — dörögte Ursus és sajnálkozva nézett bárdolatlan kezeire, amelyek oly pogányul cselekedtek, míg szíve már befogadta a keresztény tanítást. Erre gyorsan fazekat tett a tűzhelyre és elgondolkozó tekintettel a tűzbe nézett.

— Uram — kezdé ismét egy idő múlva — te vagy az oka. Miért nyujtád ki kezedet utánna, az én kiráyleányom után?

Vinicius büszke elméje fölháborodott. Hogyan merészelte ez a ligiai, ez a barbár, őt ily módon kérdőre vonni? Még soha nem szállt vele szembe egy ember a népből ily módon. Mily különös élményei voltak tegnap óta! De mit tehetett? Gyöngén és betegen feküdt itt, rabszolgái nélkül. Azonkívül már azért is uralkodnia kellett magán, mert azt remélte, hogy Ursustól Ligia felől egyet-mást fog hallani.

Azért teljes erővel leküzdé magát és mindenféle kérdéseket tett a ligiaiaknak Vanniusszal és a suévekkel való háborújára vonatkozólag. Ursus örült, hogy beszélhet, de nem tudott sok újat hozzátenni ahhoz, amit Vinicius annak idején Aulus Plautiustól hallott. Elbeszélte, hogy ő maga egy csatában se volt, mivel a túszoikat Atelius Hister táborába kísérte. Nem sokkal később Ligia anyja meghalt s ekkor a római parancsnok nem tudta, mit csináljon a gyermekkel. Ő, Ursus, ugyan azt kívánta, hogy a gyermekkel hazájába visszatérjen, de erre az útak a vadállatok és vad törzsek miatt nagyon bizonytalanok voltak. Hirtelen az a hír terjedt el, hogy a ligiaiak küldöttei érkeztek Pomponiushoz, hogy segítséget kínálnak neki a markomannok ellen és Hister őt Ligiával haladéktalanul Pomponiushoz küldötte.

— De képzeld bámulatomat, — folytatá Ursus — mikor a gyermekkel Pomponiushoz érkeztem és megtudtam, hogy semmi küldöttek nem érkeztek. Mit tegyek? Pomponius Ligiával a táborban tartott, később aztán magával vitt bennünket Rómába és diadala után Pomponia Graecinához küldé királyi gyermekemet.

Vinicius érdeklődéssel telve figyelt a ligiai szavaira, mert habár nem hallott sok újat, mégis örvendett azon, hogy egy szentanútól hallja, miképp Ligia királyi származású volt. Mint királyleányt a császár udvarában ugyanazon állás illette meg, mint a legnemesebb nemzetségek leányait és pedig annyival inkább, mivel atyja oly törzsnek a vezére volt, mely még soha sem iparkodott a rómaiakat megtámadni. De mint maga Atelius Hister jelenté, ezek a barbárok veszélyes ellenségekké válhattak, mivel jelentékeny számú harcossal rendelkeztek.

Ursus további elbeszélése mindezt megerősíté.

— Mi az erdőkben élünk — mondá Vinicius kérdéseire feelve — és erdeink oly nagyok, hogy senki se tudja, hol végződnek és hány ember lakik bennök. És ebben a vadonban magas, fából épült várak vannak, melyekben nagy kincseket halmoztak föl, mert amit a sennonok, markomannok, vandálok és quádok zsákmányolásaik közben szereztek, azt mi újra elveszjük tőlük. A mi területünkre nem mernek benyomulni, de ha a szél felőlük fúj, fölgújtják erdeinket. Azonban mi nem félünk se tőlük, sem a római császártól.

— Az istenek a rómaiaknak világuralmat adnak, — veté közbe Vinicius.

— Az istenek gonosz szellemek — mondá Ursus egyszerűen — és világuralom nem létezik. Ahol nincsenek rómaiak, ott nem is uralkodhatnak rómaiak. Mikor Callinát a császár parancsára a palotába vitték — folytatá mintegy önmagával beszélve, miközben merev pillantással a tűzbe nézett — attól tartottam, hogy valami baj érheti. Az erdőbe szándékoztam menni, föl akartam hívni a ligiaiakat királyleányuk védelmére. És a ligiaiak a Duna felé huzódtak volna, mivel a ligiaiak pogányok ugyan, de azért erényes nép. Jó hírt vihettem volna nekik. De Callina talán nem-sokára visszatér Pomponia Graecinához s akkor térdet hajtok Pomponia előtt és megkérem őt, hogy küldjön hazámba. Mert Krisztus a mi erdeinktől távol született és népem még mit se halott felőle ... Hátha én határozhattam volna meg az Úr születése helyét? De ha Ő a mi erdeinkben születik, mi nem kínoztuk volna halálra őt. Azt bizonyosan tudom. Gondosan őriztük volna a gyermeket és gondoskodtunk volna róla, hogy hiányt ne szenvedjen

vadakban, gombában, hódbőrben és borostyánkőben. Igen, mindent neki adtunk volna, amit a suévektől és markomannoktól elveszünk. Gazdagságban és pompában nőtt volna föl a kisded.

Így szólván, a fazekat a levessel Vinicius számára a tűzre tette és aztán hallgatásba merült. Gondolatai nyilván erdős hazájába kalandoztak és csak akkor tért magához, mikor a leves forrni kezdett, egy lapos csészébe tölté azt s gondosan meghűtötte és mondá:

— Glaucus azt hagyta meg neked, uram, hogy ép karodat is nagyon keveset mozgasd; Callina tehát azt parancsolta, hogy én adjam neked a levest.

Ligia parancsolta! Akkor nem volt ellenmondás. Vinicius nem is gondolt arra, hogy ellenkezzék, épp úgy, mintha ő a császár leánya vagy valami istennő lett volna, Ursus pedig oda ült mellé az ágyhoz és a csészét szájához tartotta. És mindezt oly készséggel, kék szemében oly barátságos kifejezéssel tette, hogy Viniciusnak ismét azt kellett gondolnia, ez az a félelemgerjesztő titán, aki az előbbi napon, miután Crotont megölte, darabokra szaggatta volna őt, ha Ligia nincs. A fiatal patricius először gondolkozott azon életében, ugyan mi mehet végbe ily egyszerű embernek, egy barbárnak és szolgának lelkében.

De Ursus épp oly gyámoltalan, mint gondos ápolónak bizonyult, a csésze csaknem egészen eltűnt herkulesi kezében. Vinicius csak nagy nehezen ihatott belőle. Néhány sikertelen kísérlet után Ursus mindig aggródóbb lett és végre fölkiáltott:

— Ejnye, a bölényt könnyebben el tudnám fogni, mint ezt megtenni.

Viniciusnak önkénytelenül mosolyognia kellett a ligiainak gondján, de annak megjegyzése fölkelte érdeklődését. A cirkuszokban már látta a rettenetes bölényt, melyet az észak vadonjából hoztak, mely ellen a legbátrabb bikaviadorok is szorongással támadtak és amelyet nagyságra és erőre nézve csupán az elefánttal lehetett összehasonlítani.

— Próbáltad-e már egyszer, az ilyen vadállatot szarvainál fogva tartani? — kérde azért álmélkodva.

— Mielőtt a huszadik telet el nem hagytam, nem mertem, — viszonzá Ursus — de aztán gyakran megtettem.

Most újfent megpróbálta a csészét a szenvedőnek odanyújtani és ismét abba kellett hagynia.

— Miriamot vagy Nazariust kell hívnom, — mondá.

De ebben a pillanatban Ligia halvány arcocskája a függöny ráncai közt láthatóvá lőn.

— Azonnal segítségül megyek! — kiáltá.

Már néhány perc múlva kijött a hálósobából, ahol nyilván nyugalomra akart dőlni, mert csak a capitiumot és a mellet teljesen eltakaró, testhez álló tunikát viselte és haja ki volt bontva. Vinicius, akinek szíve a leány láttára hevesen kezdett dobogni, szemrehányásokat tett neki, hogy nem próbál aludni, de ő vidáman azt felelte:

— Éppen le akartam feküdni, most azonban előbb Ursust akarom helyettesíteni.

Az ágy szélére ülve, fogta a csészét és a fiatal katona szomjas ajakához tartotta, aki megalázva, de egyúttal boldognak érzé magát. Kezdetben vak, kiméletlen önzés vezérelte őt, mint egész életében mindenkivel szemben, úgy vele szemben is és csak magára gondolt, de most vele is törődött.

Mivel egy idő múlva eléggé megerősödve érzé magát, a további étket elutasítá magától és habár a leány jelenléte végtelen gyönyört okozott neki, mondá:

— Elég. Térj nyugalomra, istennőm.

— Ne hívj így — kérte Ligia — nem illik ilyen szavakat hallanom.

Mindaz által barátságos mosolylyal pillantott reá, kijelenté, hogy az álom kerüli őt, nem érez fáradtságot és addig nem tér nyugalomra, míg Glaucus el nem jön. Hangja zeneként tűnt föl neki, szíve túláradt az elragadtatástól és hálától és hajtotta valami, hogy ezeket az érzelmeket föltárja előtte.

— Ligia — kezdé azért rövid hallgatás után — mily kevésbé ismertelek eddig! De most tudom, hogy hamis úton jártam birhatásodért; azért kérlek, térj vissza Pomponia Graecinához és légy meggyőződve, hogy többé semmit se teszek ellened.

A leány arca hirtelen elkomorodott.

— Végtelen boldog lennék — mondá — ha Pomponia Graecinát messziről láthatnám. De nem térhetek vissza hozzá.

— Miért nem? — kérdé Vinicius álmélkodva.

— Mi keresztények mindíg tudjuk Actétól, mi történik a Palatinuson. Hát nem hallottad, mi történt mindjárt szökésem után és a császárnak Nápolyba való utazása előtt? Nero magához hívatta Aulust, valamint Pomponiát, arról vádolta őket, hogy szökésemnél segédkeztek és kegyvesztéssel fenyegette őket. Szerencsére Aulus azt válaszolhatta neki: Tudod, uram, hogy még soha hazugság nem volt ajkamon. Azért esküszöm, hogy nem segítettük őt a szökésben és épp oly kevésbé tudjuk, mint te, hogy mi lett belőle! A császár hitelt adott szavainak és később elfeledte a történeteket. De a vének tanácsára soha sem írtam meg anyámnak, hol vagyok, mert így mindenkor bátran esküt tehet arra, hogy mit se tud felőlem. Mindez megfoghatatlannak látszik előtted, ó Vinicius, de tudd meg, nekünk nincs megengedve, hogy hazugságot mondjunk, még ha azzal életünket menthetnénk is meg. És mi megtartjuk hitünk tanításait, amelyhez teljes lelkünkben ragaszkodunk. Pomponiát nem láttam többé, mióta eljöttem tőle. De hébe-hóba mégis hírt kap egyik-másik részről, hogy életben vagyok és nem fenyeget veszély.

Itt a vágy erőit vett rajta, mert szeme könnyel telt meg. De csakhamar újra visszanyerte nyugalma és folytatá:

— Pomponia is vágyódik utánam, azt biztosan tudom. Azonban oly vigaszt nyertünk, melyet sok más nélkülöz.

— Ti Krisztusban találjátok vigasztalástokat — veté közbe Vinicius. — Ezt már régen tudom, de megérteni képtelen vagyok.

— Nézz reánk! Reánk nézve nincsenek válás, fájdalmak, szenvedések; mert örömmel viselünk mindent, ami bennünket ér. Igen, maga a halál, mely reátok nézve az életnek vége, reánk nézve az életnek kezdete... mert a földi boldogságért mennyekben részesülünk, enyészhetetlen, örök boldogságban. Gondold meg azt is, hogy tanításunk azt parancsolja, miképp ellenségeinket szeressük, a hazugságot kerüljük, lelkünket a gyűlöletről megtisztítsuk, hogy az örök életnek részesei lehessünk.

— Mindezt hallottam az Ostrianumban és láttam, miképp bánatokat velem és Chilonnal. És ha ez eszembe jut, minden álomnak tetszik és úgy rémlik, mintha nem szabadna hinnem fülemnek és szememnek. De felelj egy kérdésre. Boldog vagy-e?

— Igen — felelé Ligia. — Aki Krisztusban hisz, az nem lehet boldogtalan.

Vinicius úgy nézett reá, mintha az, amit mondott, meghaladná esztét.

— Hát nem kívánczozol Pomponiához visszatérni?

— Teljes lelkemből kívánom azt, és ha Isten azt akarja, visszatérek hozzá.

— Akkor fogadj szót és térj hozzá vissza; lareseimre esküszöm, mit se teszek ellened.

Ligia rövid tünődés után azt felelé:

— Nem, semmi veszélynek nem tehetem ki azokat, kik nekem oly kedvesek. A császár nem szereti a Plautius nemzetségét. Tudod, hogy a rabszolgák útján minden hír azonnal elterjed Rómában és ha visszatérek Pomponiához, ezt csakhamar az egész város meghallja. Ez a hír gyorsan eljutna Neróhoz is és akkor súlyos büntetés érne Aulust és Pomponiát, engem pedig bizonyosan másodszor kiragadtatna karjaik közül.

— Úgy van, — felelé Vinicius, komor pillantással — az lehetséges lenne. Talán csak azért is, hogy megmutassa, miképp engedelmeskedni tartozol neki, kiadna ilyen parancsot. Bizonyynyal csak azért felejtkezett meg rólad, mivel nem őt, hanem engem ért a veszteség. De ha Aulustól és Pomponiától elvenne téged, hogy nekem adjon? Bizzál szavamban: habozás nélkül visszaküldenélék tiedhez.

— Vinicius, szeretnéd-e, hogy ismét a Palatinuson volnék? — kérde Ligia.

Ő pedig fogát csikorgatta és viszonzá:

— Nem, igazad van. Úgy beszéltem, mint egy balga. Nem!

És hirtelen úgy tetszett, mintha mélység nyílnék meg előtte, mélyen és feneketlenül, mint a tenger. Ugyan patricius, katonai tribún, hatalmas ember volt. De mi haszna volt belőle? Nem uralkodott-e rajta és a világon, amelyben élt, egy örültnek akarata, akinek kívánságait gyakran alig lehetett megérteni? Ki mert Nerónak ellenállni? Csak a keresztények mutatták ezt a bátorságot, kik sem a válástól, sem a fájdalomtól nem rettegtek, ők, kik nyugodtan néztek a halál szemébe. Hát fátyol takarta eddig tekintetét? Egyszerre tisztán látta, hogy tele volt szörnyetekkel az a világ, amelyben élt. Nem, gondolta Vinicius, Ligiát nem vihetné vissza Aulushoz és Pomponiához. Hát nem kellett-e félnie, hogy a ször-

nyeteg megemlékszik a leányról és érezteti vele haragját, és ha feleségül venné őt, nem kellene-e attól tartania, hogy romlásnak teszi ki magát és mindnyájukat? Hiszen Nerónak csak egy szélsége elegendő volt arra, hogy mindnyájukat a megsemmisítésnek adja át. Életében először érezte, hogy változásnak kell beállnia, hogy ilyen világban lehetetlen volna állandóan az élet és ami eddig érthetetlen maradt előtte, az most olyan világos lett, mint a nap. Ilyen időben csupán a keresztény tanítás nyújthatott boldogságot.

Egyidejűleg azonban mély fájdalommal érezte, hogy ő maga volt az, aki ily súlyos szenvedést hozott Ligiára és hogy azt kellett gondolnia, miképp nincs menekvés ebből a zűrzavarból. E gondtól egészen lesujtva, így kezdett beszélni:

— Tudod-e, Ligia, hogy te boldogabb vagy, mint én? Ugyan szegénységben, ebben a szűk helyiségben, egyszerű emberek közt élsz, de megvan a hited és Krisztusod. Nekem pedig nincs egyebem, mint te és mikor elvesztettelek, olyan elepedőhöz hasonlítottam, akit nem véd tető, aki nem talál táplálékot. Te drágább vagy nekem, mint az egész világ. Mindenütt kerestelek, mert nélküled nem bírok élni. Került az álom, az ételtől és italtól undorodtam. Csak az a remény tartotta bennem a lelket, hogy még megtalállak. Különben kardomba dőltem volna. De félek a haláltól is, mert a halálban többé nem nézhetnélek. Hidd el, igazat beszélek, ha azt mondom, hogy nélküled nem élhetek! Életem még csak egy célnak volt szentelve: Ligia, téged akartalak újra megtalálni. Emlékszel-e még azokra a szavakra, melyeket neked Aulus házában mondtam? Te halat rajzoltál előttem a homokba és én nem tudtam azt a jelet megmagyarázni. Tudod-e még, mint mulattunk a labdázással? Már akkor is mindennél jobban szerettelek és te akkor kitaláltad szerelmemet... De Aulus megzavarta párbeszédünket, Libitinával fenyegetett bennünket. És a bucsúzásnál azt monda Pomponia Petroniusnak, hogy az ő istenök egyedüli, mindenható és irgalmas, de egyikünknek se jutott eszébe, hogy Krisztus lehet a ti Istenetek. Szeretni akarom Őt, ha nekem ad téged, tisztelni akarom Őt, a rab-szolgák, idegenek és koldusok Istenét. Itt ülsz mellettem, de mégis csak reá gondolsz. Gondolj reám is, mert különben gyűlönöm kellene őt. Reám nézve te vagy az egyetlen istenség. Legyen áldva atyád, anyád, legyen áldott az ország, mely téged szült. Szeretném

lábaidat átölelni és hozzád imádkozni, szeretnélek tisztelni, neked áldozatokat bemutatni s magamat előtted meghajtani — háromszoros istennőm!! Te nem tudod, nem tudhatod, mennyire szeretlek.

Igy szólván, kezét halvány homlokára nyomta, és lehúnyta szemét. Szenvédélyes természete nem ismert mérsékletet sem a gyűlöletben, sem a szeretetben, és úgy beszélt Ligiának, mint az olyan férfi, aki nem akarja szavait vagy érzelmeit korlátok közt tartani. De amit beszélt, az komoly érzelemből fakadt, az lelke mélyéből jött. Úgy tetszett, mintha mindannak a vágynak, fájdalomnak, búnak, szerelemnek, melyek keblében fölgyülemlettek, ki kellene törnie, mint valami vad, föltartóztathatatlan folyamnak. Szavai istenkáromlásnak látszottak Ligia előtt, de azért érezte, hogy szíve hevesen dobog a tunika alatt. Az ifjú fájdalomra forró részvétet ébresztett lelkében, a tisztelet, melyet iránta mutatott, mód fölött meghatotta őt. Igen, érezte, hogy az ifjú szerette, istenítette őt. Ez a fiatal római most az övé volt, testestől-lelkestől, rabszolgája volt. Mindaz, amit tőle szenvedett, eltűnt emlékezetéből. Ismét maga előtt látta őt, oly szépek, mint egy pogány isten, ismét hallotta szerelmes szavait, melyeket Aulus házában suttogott neki, melyekkel az ő, még gyermeki lelkét rabjává tette, ismét érezte lángoló lehelletét, mikor a Palatinuson karjai közt tartotta, mielőtt Ursus kiragadta őt öleléséből. És amint most oly tehetetlenül, sáppadt arccal látta ágyán, amint szemét szenvédélyesen esdve reá irányozva tartotta, amint így megsebesítve, ereje dacára erőtlennül, telve alázattal, telve tisztelettel reá pillantva, előtte feküdt, mindannak megtestesülését látta benne, amit valaha álmaiban óhajtott, és lelke hozzá repült, kedvesebb lón neki, mint előbb, valaha.

Egyszerre megtudta, hogy jöhet egy pillanat, melyben e férfi szerelme behálózza és forgószél gyanánt magával ragadja őt, és ennél az érzésnél ismét úgy tetszett neki, mintha feneketlen mélység nyílnék meg előtte. Akkor miért maradt távol Aulus házatól? Miért szökött meg, miért rejtőzött el az egész időre ebben a nyomorúságos városrészben? Hát ki volt ez a Vinicius? Egy augusztianus, egy katona, Nero udvari embere! Talán nem vett-e ő is részt az udvar féktelenségeiben, a császár örületes kicsapongásaiban? Ugyan változás látszott rajta végbe menni, de nem mondta-e neki, hogy gyűlölni fogja Krisztust, ha többet gondol Krisztusra,

mint reá: szabad-e hát a fiatal rómaid szeretnie? — kérde Ligia magában. Nem követett-e el bűnt az Üdvözítő ellen, az ő szent tanítása ellen, ha Viniciusnak ajándékozza szívét?

Míg Ligia így küzdött magával, bejött Glaucus, hogy a beteget megnézzé, akinek arca az orvos beléptekor villámgyorsan megváltozott. Türelmetlenség és bosszúság tükröződtek vonásain, mert most vége szakadt Ligiával folytatott beszélgetésének, és mikor Glaucus különböző kérdéseket intézett hozzá, csaknem megvető hangon felelt neki. Ugyan mindjárt mérséklé magát, de ez a felelet eléggé megmutatta, mily kevésbé bizonyult valónak Ligia ama föltevése, hogy az Ostrianumban hallott tanítások maradandó hatást gyakorolhattak a fiatal katona féktelen természetére. Csak iránta mutatkozott másnak, de különben még a régebbi, kiméletlen, önző római maradt, akinek farkas lelkülete épp oly képtelenné tette őt arra, hogy keresztény hit szent tanításai reá hassanak, mint arra hogy háladatosságot tanúsítson.

Fájdalommal telve és szerfölött búslakodva távozott végre Ligia a beteg ágyától. Eddig bizalommal telve, könnyítisztaságú szívvel imádkozott az Üdvözítőhöz, de ez a nyugalom most egyszerre oda volt. Úgy tetszett, mintha mérges rovar fészkelte volna be magát a virág kelyhébe, és az eddig érintetlen növényt pusztulás fenyegetné. Még a két, álmatlanul eltöltött éjszakára következő szendergés sem adott neki enyhületet. Azt álmodta, hogy Nero augusztianusokból, bacchansokból, korybantokból és gladiátorokból álló kíséret élén megjelent az Ostrianumban, és rózsakoszorúkkal díszített kocsijával földre rántotta a keresztények sokaságát. Vinicius pedig reá rohant, karjára vette, hogy vele a quadrigára ugorják, és keblére szorítva súgá neki: «Jőjj velünk!»

ÖTÖDIK FEJEZET.

ETTŐL a pillanattól fogva Ligia sokkal ritkábban mutatkozott a közös szobában; és alig közeledett többé Vinicius ágyához. Láttá ugyan, hogy a beteg esdő pillantással követte őt, s hogy minden szavára, mint valami kegynyilvánulásra várakozik, hogy szenvedett és még se mert panaszkodni, attól való félelmében, hogy teljesen elfordul tőle; látta ugyan, miképp egyedül ő adhat neki egészséget és boldogságot, és szíve túláradt a szájalomtól. Mindig világosabb lőn előtte, hogy annál kedvesebb lőn neki, minél inkább kerülte őt. Többé nem lelhetne nyugalmit. Néha azt gondolta, kötelessége közelében maradni, mert először az isteni tanítás azt parancsolja, hogy a rosszért jóval fizessünk, és másodszor, rábeszélése által talán ennek az isteni tanításnak részesévé teheti őt. De mindannyiszor megszólalt lelkiismeretének szava, mely arra intette őt, hogy ne tegye ki magát a kísértésnek. Nem a kötelesség, nem, az iránta való szerelem, a varázs, melyet reája gyakorolt, tartották a leányt az ő ágyánál. Így folytonos lelki küzdelemben élt. Úgy lát-szott, egy háló vette őt körül, és bármennyire iparkodott abból kiszabadulni, mindinkább belebonyolodott annak szemeibe. Hasztalan küzdött ama vallomás ellen is, hogy alig tudta többé nélkülözni Vinicius látását; hogy hangja naponkint kedvesebb volt előtte, hogy minden erejével küzdenie kellett ama vágy ellen, miképp ágyánál időzzön. Öröm tölté el szívét, ha látta, mint ragyog arca az ő közeledtére, és mikor egy napon könnyek nyomait vette észre a beteg arcán, az a gondolata támadt, bizonynyal először életében, hogy csókjaival szeretné azokat fölszárítani. Mindezen nagyon meg-rémülve, magát megvetve, egész éjszaka sirdogált.

Vinicius ellenben mindenbe oly nyugodtan beletörődött, mintha fogadalmat tett volna, hogy türelmesnek mutassa magát. Ha szeme némely pillanatban még türelmetlenül, szándékosan és haragosan föllángolt, azonnal ismét megfékezte magát és úgy tetszett, hogy esdő pillantásával bocsánatot akar kérni Ligiától. A szerelemnek ez új bizonyítéka végtelenül meghatotta őt. Azért egyrészt nagyon boldognak, másrészt nagyon bűnösnek tartotta magát. A fiatal katona kevélysége Glaucusszal folytatott beszélgetéseiben is sokkal kevésbé tört ki, mint azelőtt. Lassankint arra a nézetre jutott, hogy ez a rabszolga, ez a szegény orvos épp oly ember, mint ő, hogy azzal az idegen asszonynyal, az öreg Miriammal, aki oly odaadással ápolta őt, hogy Crispusszal, akit mindig csak imádkozni látott, emberileg kell bánnia. Ő maga is csodálkozott új gondolkodás módján, és még inkább azon, hogy idővel Ursust nagyon megkedvelte, akivel reggeltől estig társalgott; Ligiáról beszélhetett vele.

Az óriás, aki a maga részéről is bizonyos ragaszkodást tanúsított a beteg iránt, és mindenféle szükséges szolgálatot tett neki, tényleg kimeríthetetlennek mutatkozott az elbeszélésben. Vinicius kezdettől fogva fensőbb lényt látott Ligiában, és jóval egész környezete fölé helyezte őt, most azonban egyszerre szemügyre vette ezeket az egyszerű és szegény embereket maga körül, és számos oly vonást fedezett föl bennük, amelyeknek létezését soha sem álmodta volna.

Vinicius csak Nazariust nem szívelhette. Úgy rémlett neki, hogy a fiatal legény szerelemmel meri Ligiára emelni szemét. Sokáig iparkodott ellenszenvét eltitkolni, de mikor egyszer Nazarius két fürjet hozott a fiatal leánynak, melyet a piacon saját keresményéből vett, fölébredt Viniciusban a quirites ivadékanak büszkesége, mely minden bevándorlottat kevesebbre becsült, mint a leghitványabb férget. Ligia köszönő szavainak hallatára arca egészen el-sáppadt, és mikor Nazarius távozott a szobából, hogy a madaraknak vizet hozzon, így szólt:

— Ligia, hogyan fogadhatsz el tőle ajándékokat? Hát nem tudod, hogy a görögök az ő fájának embereit zsidó kutyáknak hívják?

— Hogy miképp hívják őket a görögök, nem tudom, — felelé — de azt tudom, hogy Nazarius keresztény és atyámfia.

Így szólván, csodálkozással és aggodalommal telve pillantott

reá, hiszen már nem volt hozzá szokva, hogy ily módon hallja őt beszélni. Vinicius pedig összeszorítá fogait, hogy el ne veszítse önuralmát és ki ne jelentse, miképp legjobban szeretné az ilyen atyafit megbotoztatni, vagy mint *compeditust*¹ szicíliai szőlőibe földásásra küldeni. És magán uralkodva, és haragját elfojtva, egy idő múlva azt mondá Ligianak:

— Bocsáss meg Ligia. Te számomra királyleány, és Aulus és Pomponia gyámleánya vagy.

És mikor Nazarius ismét a szobába jött, a fiatal római annyira legyőzte önmagát, hogy kijelenté, mihelyt visszatért villájába, egy pár pávát vagy egy pár flamingót ad neki ajándékba, melyekből igen sok van kertjében.

Ligia nagyon jól tudta, mily küzdelmébe kellett kerülnie, hogy ily győzelmet arasson önmaga fölött, és szíve mindinkább hozzá hajlott. Egyébiránt Nazarius iránti érdeme sokkal csekélyebb volt, mintsem Ligia föltételezte. Vinicius egy pillanatig bosszankodhatott ugyan reá, de állandóan nem lehetett reá féltékeny. A fiatal patricius szemében Miriam fia nem ért többet egy kutyánál, és azonkívül azt gondolta, hogy Nazarius ifjúságánál szerelmének egész öntudatlannak kell lennie, vagy oly szerelemnek, mint a rabszolgáé úrnője iránt. Sokkal nehezebb küzdelmébe került a fiatal tribúnnak, hogy látnia és hallania kell, mennyire tisztelik mindezek az emberek Krisztust, és mily nagyra becsülik szent tanítását. És ehhez járultak még mindenféle kétségek, melyek Viniciust folytonosan kínozták. Oly tanítást, melyhez Ligia ragaszkodott, ő nem vethetett el. Minél jobb lett egészsége, minél élénkebbekké váltak lelkében mindazok az események, melyek akkor éjjel az Ostriumban történtek, minél inkább tisztába jött saját érzelmeivel és gondolataival, annál jobban csodálta azt a hihetetlen hatalmat, melyet a keresztény tanítás az emberek elméjére gyakorolt. Azt gondolta, ennek a tanításnak valami egészen rendkívülinek kell lennie, valaminek, ami azelőtt soha nem létezett a világon, igen, mindig mélyebb gyökeret vert benne az a meggyőződés, hogy ha ez a tanítás az egész világon elterjedne, ha az emberek szívébe szeretetet és irgalmat oltana, ismét oly kor derülne föl, amelyben nem Jupiter, hanem Saturnus ural-

¹ Oly ember, ki megláncolt lábakkal dolgozik.

kodnék. Krisztus természetfölötti születésén, föltámadásán, csodatetein nem mert többé kételkedni. A szemtanúk, akik erről beszéltek, egyáltalán hitelre méltóknak és minden hazugságtól idegeneknek látszottak előtte. Tehát hogyan tehette volna föl, hogy tudósításai valótanságon alapulnak? A római kételkedő megengedte ugyan magának, hogy az isteneket kétségbe vonja, de hitt a csodákban. Viniciusnak úgy tetszett, mintha egy megoldhatatlan rejtvény előtt állana. Mert hogyan lehetne ezt a tanítást a fönnálló viszonyokkal megegyeztetni, parancsait az életben megvalósítani? Hát nem mult-e fölül még minden mást az őrületségben? Ha e tanítás szerint ítélnének úgy Rómában, mint az egész földön, csak rossz emberek volnának, pedig a világrendet jónak kellett nevezni. Például ha a császár igazságos és jó volna, ha a tanács nem féktelen kéjelgőkből állana, hanem oly férfiakból, mint Thrasea, mit lehetne jobbat kívánni? Ki akart volna a római hatalom, a római világhatalom ellen küzdeni, ki akarta volna tagadni, hogy az emberek közt különbségnek kell lennie? De ez a tanítás nem semmisítene-e meg minden rendet, minden uralmat, minden különbséget? És mi lenne akkor Róma hatalmával és uralmával? Lemondjon-e Róma világhatalmáról, vagy elismerje-e az összes meghódított törzsek egyenjogúságát? Ez oly gondolat volt, amelylyel a fiatal patricius nem tudott megbarátkozni. Azonkívül a keresztény hit ellentétben állott személyes nézeteivel és szokásaival, egész jellemével és életnézetével. El nem tudta gondolni, miképp alakulna élete, ha ezt a vallást kellené elfogadnia. Félt tőle és csodálta azt, de azt elfogadni, attól visszarettent. De mi választá el őt még Ligiától? Semmi más, mint ez a hit; és ha Vinicius ezt meggondolta, lelke tele lőn gyűlölettel a keresztény tanítás iránt.

De azért még se titkolta el, hogy éppen ez a tanítás idézte elő Ligia lényének vonzó voltát és az ékesítő föl mindama tulajdonságokkal, amelyek oly drágává tették őt előtte, mely szerelmén, szenvedélyes vágyakozásán kívül alázatos tiszteletet ébresztett benne iránta. És ez a meggyőződés ismét azt az óhajást kelté föl benne, bár szerethetné Krisztust. Nem maradhatott egykedvű, szeretnie vagy gyűlölnie kellett őt. Így hánykódott a legellentétebb érzelmek között. Gondolatai összekúsálódtak, ő maga se tudta többé, merre hajoljon. De bármint volt is, meghajtá büszke fejét ez Isten

előtt, akit ugyan föl nem fogott, de aki iránt már azért is tiszteletet akart tanusítani, mivel Ligia Istene volt.

Ligia nagyon jól észrevette, mi ment Viniciusban végbe. Látta, mint küzdött magával, miképp lázadt föl egész természete a szent tanítás ellen, és míg ez egyrésről fájdalommal tölté el őt, másrészt éppen ez a fájdalom, a Krisztus iránt általa tanusított csöndes tisztelet fölötti örömmel egybekapcsolva, még hajlandóbbá tette iránta szívét. Pomponia Graecina és Aulus élénken eszébe jutottak. Pomponiára nézve a bánat és könnyek szakadatlan forrása volt az a gondolat, hogy halála után többé nem maradhat Aulusszal egysülve. Csak most értette meg Ligia igazában ezt a bánatot, ezt a fájdalmat. Most ő is talált egy lényt, a ki mindennek fölött drága volt neki s őt is fenyegette az örökkévalóságban való válás kedvesétől. Néha ugyan annak az önáltatásnak adta át magát, hogy elméje megnyílik az igaz tanítás számára, de az ily csalódás soha se tartott sokáig. Már sokkal jobban ismerte és értette őt. Vinicius — keresztény! Ez lehetetlenségnek látszott előtte. Miképp hozhatott volna létre ő ilyen változást a fiatal rómaiban, ha az értelmes, tiszteletreméltó Pomponia befolyásának mostanáig se sikerült a megfontolt, nyugodt Aulust a keresztény hitnek megnyernie? Erre nem volt felelet, vagy inkább csak ez az egy felelet volt: Ligia nem tehette Viniciust az üdvösség részesévé.

De minél többször elgondolta Ligia, hogy Viniciusra nézve nincs mentség, annál kedvesebbé lőn előtte, annál bensőbben sajnálta őt. Nagyon gyakran érezte azt a forró vágyat, hogy jövődő életéről beszéljen vele és mikor egy nap ágya mellett ült, ismét arról kezdett beszélni, hogy csupán a keresztény hit nyújthat igazi boldogságot. De Vinicius, ki idővel megerősödött, ép karjára támaszkodott és fejét hirtelen térdére fektette.

— Te vagy a boldogság és az élet! — kiáltá. — És Ligianak úgy tetszett, mintha lélegzete elakadna mellében, mintha elvesztené eszméletét; kéjes rázkódás járta át. Kezét halántékára téve, föl akarta emelni fejét, de eközben oly közel hajolt hozzá, hogy ajkai Vinicius haját érintették és így maradtak egy pillanatig, szerelmükbe elmerülve, mely egymáshoz hajtotta őket.

Végre Ligia összeszedte magát és elsietett. Ütőerei lüktettek, feje szédült. Ez az esemény volt az utolsó csöpp, mely a habzó

kelyhet kicsordulásra birta. Vinicius nem sejtette, mily sokba fog neki kerülni a boldogságnak ez a rövid pillanata, Ligia pedig egyszerűen tisztába jött azzal, hogy neki is megmentésre van szüksége. Az ezen estére következő éjszakát teljesen álmotlanul, könnyeket hullatva és imádságban töltötte, habár mindig azt gondolta, hogy nem nyerhet meghallgatást, bűne oly nagy és nem szabad Megváltójára gondolnia. Másnap reggel jókor elhagyta hálószobáját, Crispust a repkénnyel és hervadt folyondárral befutott kerti házikóba hívta, föltárta előtte belsejét és egyúttal arra kényszeríté őt, engedje meg neki, hogy Miriam házából távozhassék, mivel a Vinicius iránti szerelmet nem írthatja ki szívéből.

Crispus, egy öreg, szigorú férfi, ki folytonosan jámbor elragadtatásba volt merülve, nem szegült ellen Ligia tervének, hogy Miriam házáat elhagyja, de nem talált megbocsátó szavakat e szerelemre nézve, mely bűnösnek látszott előtte. Szíve fölgerjedit a fölháborodástól arra a puszta gondolatra is, hogy Ligia földi szerelmet táplál; Ligia, ez a tiszta lilium, akit szökése óta oltalmazott és a hitben megerősített, akihez teljes lelkével ragaszkodott. Hát csaldott abban a föltevésben, hogy Ligia szíve csupán Krisztusé, csak őt akarja dicsérni és magasztalni? Az Üdvözítőnek akarta őt följajánlani, mint tiszta gyöngyöt, mint drágaságot, saját kezének remekművét; e szándék meghiusulása tehát bánattal és keserűséggel töltötte el.

— Eredj és kérd az Istent, hogy bocsássa meg bűnödöt — jegyzé meg komoran. — Menekülj, mielőtt a gonosz lélek teljesen uralmat nyer fölötted, mielőtt az Üdvözítőt megtagadod. Krisztus éretted halt meg a kereszten, hogy vérével váltsa meg lelkedet, te azonban inkább akartad egy férfinak adni szerelmedet, aki kedvesévé akart tenni. Isten csoda által mentett meg az ő kezéből és mégis világi kívánság férközött szivedhez és a sötétség fiát szeretted. Kicsoda ő? ellenség és az Antikrisztus szolgája, az ő féktelenségeinek és gyalázatos tetteinek segítő társa. A mélységbe akar téged ragadni, Szodomába akar vezetni, amelyben ő maga él és amelyet Isten lángoló haragjában el fog pusztítani. De én azt mondom neked, jobb lett volna, ha halál ragad el, vagy e ház falai omlanak össze fejed fölött, mielőtt e kigyó fészkelte meg szivedben és mérgét beléd csöpögtette.

És buzgalma mindig tovább ragadta őt, mert Ligia vétke nemcsak haragját ingerelte föl hanem utálatot és megvetést gerjesztett benne minden ember, de kivált a nők iránt, akiket maga a keresztény tanítás sem óvott meg Éva gyöngeségeitől. Neki nem volt elég, hogy Ligia tiszta maradt, hogy a szerelem hatalma elől menekülni akart, hogy neki mindent fájdalommal telten és bűnbánólag megvalloott. Angyalt akart belőle csinálni és ama magaslatokra akarta kísérni, ahol csak a Krisztus iránti szeretet uralkodott, ő pedig egy augusztínusnak ajándékozta szerelmét! Már ez a gondolat rémülettel, csalódással és fölháborodással tölté el szívét. Nem, ezt nem bocsáthatta meg neki. Fenyegető szavak ömltek ajkairól, melyek izzó szénként hullottak Ligia szívébe és sovány kezét a megrémült leány feje fölé rázta. Ligia ugyan bűnösnek érzé magát, de vétke eddigelé még nem tűnt föl olyan nagynak előtte. Hiszen, az ő nézete szerint azzal az elhatározásával, hogy elhagyja Miriam házát, már diadalt aratott a kísértés fölé és megvezeklett hibájáért. Crispus azonban a porba rántotta őt és olyan ijesztő képet rajzolt lelki állapotáról, aminőről soha sem álmodott. Erősen meg volt győződve, hogy az öreg presbyter, aki a Palatinusról való megszökése óta atyjának mutatta magát iránta, részvétet fog érezni s vigasztalja, bátorítja és fölemeli őt.

— Türelemmel elviselek minden szenvedést és minden fájdalmat, mert minden Isten rendelése — mondá Crispus tovább. — Te azonban elárultad Üdvözítődöt, mivel fertőbe jutottál, melynek gőzei megmérgezték lelkedet. Lelkedet Krisztusnak kellett volna szentelned s az Üdvözítőt kérd: Add, ó uram, kegyelmedet! Te pedig többre becsülted, hogy szivedet a gonosz szolgájának szenteld. Bocsásson meg neked az Isten és legyen irgalmas irántad; mert én, mivel nem tiportad szét a kigyó fejét, én, ki téged kiválasztottak tartottalak...

Itt hirtelen elhallgatott, mert észrevette, hogy többé nem voltak egyedül.

A hervadt folyondár-indákon és a télen úgy, mint nyáron zöld repkényen keresztül nézve, két férfit pillantott meg, akik közül az egyik Péter apostol volt, a másikat nem tudta azonnal fölismerni, mivel arcát a cilicium, egy durva gyapjú-köponyeg, részben eltakarta. Az első pillanatban úgy tetszett Crispusnak, hogy Chilon.

A kettő, Crispus hangos beszédét meghallva, a kerti házba lépett és a kőpadra ült. Az apostol társa most hátra veté a köpönyegét, úgy hogy kopasz feje, melyet csak két oldalt takart göndör haj, láthatóvá lőn. Crispus figyelmesen szemügyre vette a férfi sovány arcát, a kivörösödött szemhéjakát, a hajlott orrt, e rút és mégis oly átszellemült vonásokat és többé nem kételkedett, hogy tarsosi Pált látta maga előtt.

Ligia pedig térdre esett, kétségbeesve átkarolta Péter apostol lábait, megkínzott fejcskékjét köpönyegének ráncaiba rejté és hallgatásba merült.

Péter azonban így szólt:

— Béke veletek!

És mikor a gyermeket lábainál heverni látta, megkérde, mi történt. Crispus most elbeszélte mindent, amit Ligia neki megvalolt; beszélt kárhozatos szerelméről, óhajlásáról, hogy Miriam házáat elhagyja és a saját bánatáról amiatt, hogy ez a fiatal lélek, akit oly tisztán remélt megtartani, mint egy könnycsepp, földi szerelemre gyúladt egy bűnös férfi iránt. Mivel Vinicius folyton részt vesz a pogány világ minden gonosz tetteiben, minden rossz, Isten bosszuját és büntetését kihívó cselekedetében.

E beszéd közben Ligia még nagyobb bensőséggel ölelte át az apostol lábait. Nála keresett oltalmat, nála remélt részvétet találni.

És miután az apostol Crispust végig hallgatta, lehajolt Ligiahoz és kezét fejére tette; aztán az öreg papra nézett és mondá:

— Crispus, nem hallottad-e, hogy a mi szeretett Mesterünk résztvevett a kánai menyegzőn és megáldá a férfi és nő közötti szerelmet?

Crispus leereszté kezét és álmélkodva nézett a beszélőre. Egy szót se tudott ajkán kibocsátani. Rövid hallgatás után ismét azt kérde Péter:

— Crispus, azt hiszed, hogy Jézus, aki magdalai Máriának helyet adott lábainál és aki a bűnösöknek megbocsátott, elfordulna ettől a leánytól, ettől a leánytól, aki olyan tiszta, mint a mező lilioma?

Ligia ugyan még mindig zokogva az apostol lábainál feküdt, de most már tudta, hogy pártolni fogja őt. Péter fölemelte a leánynak könnytől nedves arcát és mondá neki:

— Amíg az, akit szeretsz, nem fogadja el az igaz tanítást,

kerüld őt, hogy bűnre ne csábítson. De imádkozzál érte és tudd meg, hogy szerelmed nem bűnös. És mivel saját kívánságod az, hogy a kísértést kerüld, ez érdemül tudatik be neked. Ne sanyargasd magad tovább és töröld le könnyeidet, mert azt mondom neked, az Üdvözítő irgalmas hozzád és meghallgatja imádságodat; boldogság napjai várnak reád a gondok napjai után. — E szavak közben mindkét kezét Ligia fejére tette és égre nézvén, megáldá őt. Arca mennyei jóságtól sugárzott.

Crispus alázatosan és bűnbánólag iparkodott mentegetőzni.

— Vétkeztem irgalmatlanságommal — mondá — de azt hittem, Ligia szívét ez a földi szerelem elidegeníti Krisztustól.

Péter pedig felelé:

— Én háromszor tagadtam meg őt és ő mégis megbocsátott nekem és azt parancsolta, hogy legeltessem az ő nyáját.

— És én, aggódtam a leány miatt — ragadta meg újra a szót Crispus — mivel Vinicius augusztínus...

— Krisztus már megátalkodottabb szíveken győzedelmeskedett, mint az övé — viszonzá Péter.

Most azonban tarsosi Pál, ki eddigelé hallgatagon viselkedett, szintén a mellére tette kezét és következőképp kezdett szólni:

— Én vagyok az, aki Krisztus követőit üldöztem és a halálba kergettem; én vagyok az, ki István megkövezése alatt azok ruháit őriztem, akik őt megkövezték; én vagyok az, aki a föld minden részén ki akartam irtani az igaz tanítást, ahol emberek laknak és az Úr mégis arra választott ki engem, hogy ezt az igazságot minden országban hirdessem. És én hirdettem azt Judaeában, Görögországban, a szigeteken és ebben az istentelen városban, amelyben kezdetben, mint fogoly, időztem. Most Péter, a legidősebb, ide küldött engem és most ebbe a házba lépek, hogy oktassam azt a kevélyt, hogy hajoljon meg alázattal Krisztus előtt és vetőmagot hintsek arra a sziklás talajra, melyet az Úr termékenynyé fog tenni, hogy bő termést hozzon létre.

És Pál fölemelkedett, Crispus pedig egyszeriben egész más szemmel nézett erre a kis emberre. Reá nézve azzá a világhódító óriássá lett, aki alapjaiban megrázkódtatta a földet és országokat és népeket meghódított akarátának.

HATODIK FEJEZET.

PETRONIUS Viniciushoz: «Légy kegyes, Carissime, és leveleidben ne utánozd sem a lacedaemoniakat, se Julius Caesárt. Ha legalább azt írhatnád, mint ez: veni, vidi, vici!¹ még érteném ezt a lakonizmust. De leveled nem jelent mást, mint: veni, vidi, fugi;² de mivel az egész vállalkozásnak illetén vége nem egyeztethető össze természetteddel, mivel megváltoztál és mivel rendkívüli dolgok történtek veled, leveled még bővebb magyarázatokra szorul. Nem akartam hinni szememnek, mikor olvastam, hogy az a ligiai oly könnyen kitörölte Crotont az élők sorából, mint egy caledoniai kutya megfojtja a farkast Hibernia völgy-szakadékaiban. Ezt az embert nem lehetne eléggé megfizetni annyi arannyal, mint amennyit ő maga nyom és csak tőle függ, hogy a császár kegyeltje legyen. Mihelyt visszatérek a városba, iparkodom közelebből megismerkedni a ligiaival, akinek bronc szobrát akarom elkészíttetni. A rőt-szakáll megpukkad az irigységtől, ha azt mondom neki, hogy a szobor természet után készült. Igazán athletikus alakok egyre ritkábbak lesznek Itáliában és Görögországban; a keletiek egyáltalán nem jönnek tekintetbe és a germánok nagy és magas termetűek ugyan, de izmaikat túlságos sok kövérség borítja és sokkal erősebbeknek látszanak, mint amilyenek valójukban. Vizsgáld meg a ligiait, vajjon nem képez-e kivételt, vagy vajjon több ilyen óriás van-e hazájában.

Ha mi, te vagy én, valamikor abba a helyzetbe jutnánk, hogy nyilvános játékokat rendezünk, nagyon kíváncsún lennék, ha tud-

¹ Jöttem, láttam, győztem. ² Jöttem, láttam, megszaladtam.

nánk, hová kell fordulnunk a legerősebb és legjobb természetű alakok miatt.

De legyenek áldva a kelet és nyugat istenei, hogy élve kerültél ki az ilyen kezek közül. Nyilván azért kerülted ki a halált, mivel patricius vagy, mivel egy konzul fia vagy; de mindaz, ami történt, legnagyobb csodálkozásomat kelti föl — az a temető, amelyben a keresztények közt időztél, maguk a keresztények, a bánásmód, melyben téged részesítettek, Ligia ismételt szökése, de mindennek előtt az a bátortalanság és levertség, amelyről leveled tanuskodik. Világosíts föl, mert sok minden érthetetlen előttem. Ha az igazat akarod megtudni, hallgass meg: Nem értem sem a keresztényeket, se téged, se Ligiát. Ne csodálkozzál rajta, hogy mindenről oly tüzetesen kikérdezlek. Habár tulajdonképp semmivel se törődöm a világon, csak magammal, ez az egész ügy mégis annyira érdek, mintha magamról volna szó. Irj hamarosan. Ki tudja, mikor látjuk egymást. A tervek, melyek a rótszakáll fejében támadnak, oly változékonyak, mint az őszi szelek. Mivel jelenleg Beneventumban időzünk, az az élénk kívánsága, hogy Görögországba menjen anélkül, miképp előbb Rómába térjen vissza. Tigellinus egyébként azt tanácsolja neki, hogy legalább rövid időre Rómában tartózkodjék, hogy a népet, mely végtelenül vágyódik utána (mulatságok és kenyér után vágyakodik), visszatartsa a lázadástól. Így hát nem tudom, mint leszünk. Ha Achaja győzedelmeskedik, lehetséges, hogy azt kívánjuk, nézzük meg Egiptomot. Minden áron kívánnám jöttödet, mert jelenlegi kedélyhangulatodra nézve az utazás és a sokféle szórakozás volna a legjobb orvosság, de talán egyik helyről a másikra kellene utánnunk utaznod. Mit szólsz a szicíliai birtokaidon való tartózkodáshoz? Minden esetre üdvösebb volna reád nézve, mint ha Rómában maradnál. Irj kimerítően — és élj boldogul. Ez alkalommal nem csatolok ehhez semmi további kívánságot, mert Polluxra, nem tudom, mit kívánjak neked.»

Vinicius eleintén legcsekélyebb kedvet sem érzett arra, hogy erre a levélre válaszoljon. Azt gondolta, nem érdemes, egészen céltalan, közelebbi fölvilágosításokba bocsátkozni. Az élet súlyosan nehezedett reá, elégedetlennek, nyomottnak érezte magát, minden semmisnek és hiúnak látszott előtte. Azonkívül úgy tetszett neki, mintha Petronius semmiképp sem érthetné meg őt, mintha valami

történt volna, ami elválasztaná őket egymástól. Nem tudott magával tisztába jönni. Miután a Tiberen túl fekvő házból visszatért a Carinae-ban levő pompás «insulájába», teljesen kimerültnek érzé magát és az első napokban bizonyos kedvet talált jóhatású, szép és vonzó környezetében. De ez a meglegedés csak rövid ideig tartott. Csakhamar egész üresnek tetszett élete. Mindazt, ami az életet eddigelé vonzóvá tette, most alig méltatta többé figyelemre, elvesztett minden érdeket reá nézve és olyasmit érzett, mintha azok a kötelékek, melyek eddig az élethez fűzték őt, el volnának vágva, mintha más emberré vált volna. Arra a gondolatra, hogy Beneventumba és aztán Achajába menjen s ott szilaj, buja életre adja magát, heves undort érzett. «Minek? Mi hasznom lesz belőle?» Ezek voltak az első kérdések, melyek eszébe jutottak. És életében először gondolt kedvetlenséggel a Petroniusszal való találkozásra, tartott az ő csipős gúnyjától, sziporkázó szellemétől, túlfinomult beszédmódjától, azon igénykéséstől, hogy minden eszme kifejezésére megfelelő szót találjon.

De lassankint a folytonos magányosság is elviselhetetlenné lőn reá nézve. Mindazok, akikkel különben érintkezni szokott, Neróval Beneventumban voltak. Így egyedül üldögélt nagy házában, feje telve levén terhes gondolatokkal, szíve telve oly érzelmekkel, amelyekről ő se tudott számot adni önmagának. Néha valóságos vágy ragadta meg, hogy benső érzelmei felől kibeszélhesse magát, mert azt hitte, ez könnyebbülést és világosságot szerez neki önmaga felől. E reménytől táplálva, néhány napi habozás után elhatározta, hogy válaszol Petroniusnak és habár még tétovázott, vajjon elküldje-e levelét, a következőt írta: «Azt akarod, hogy kimerítően írjak neked és én teljesítem kívánságodat. Vajjon képes leszek-e magamat világosan kifejezni, nem mondhatom meg, mert számos rejtvénynek a megoldását nem találom. Beszéltem már a keresztényeknél való tartózkodásomról s arról a módról, miképp bánnak ellenségeikkel, akikhez kellett számítaniok engem és Chilont is, arról a jóságról, amelylyel ápoltak és végre Ligia eltűnéséről. Nem, kedvesem, te tévedsz; nem azért kimélték meg engem, mivel konzul fia vagyok, az ilyen tekinteteket ők nem is veszik figyelembe, mert ők megbocsátottak Chilonnak is, habár fölhatalmaztam őket, hogy ássák el őt a kertben. Ezek olyan emberek, aminőket a világ még nem látott

és tanításuk eddig még hallatlan volt. Más valamit nem tudok neked mondani; mindenki téved, aki a mi mértékünkkel akarná őket mérni. Hidd el, ha szétzúzott karommal saját házamban feküdtem volna, ha saját embereim, tulajdon családom ápol, nagyobb kényelmem van ugyan, de félannyi gondot se fordítanak reám, mint amennyiben azok részesítettek. Tudd meg azt is, hogy Ligia egészen olyan, mint a többiek. Ha húgom, ha feleségem volna, nem ápolhat vala gyöngédebben. Nem egyszer örömtől dagadt a keblem, mert azt gondoltam, hogy csak a szerelem támaszthat ilyen gyöngédséget. Gyakran olvastam ki szerelmet tekintetéből, ragyogó arcából és hidd el, ez egyszerű emberek között, abban a szegényes helyiségben, mely konyha és lakószoba volt egyszersmind, boldogabbnak éreztem magamat, mint valaha. Nem! Nem voltam közönyös előtte, erről még ma is erősen meg vagyok győződve. És éppen ez a Ligia mégis titokban elhagyta Miriam házát miattam. Most, fejemet tenyerembe hajtva, naphosszat üldögélek és azt kérdelem, miért tette azt. Megírtam-e már neked, hogy följánlтам neki, miképp visszaviszem őt Aulushoz és Pomponiához? De mit felelt erre? Ez most teljesen lehetetlen, Aulus és Pomponia jelenleg Sziciliában vannak, de ettől eltekintve, a rabszolgák hamar elterjesztenék a városban azt a hírt, hogy ismét visszatért kedves gyámszüleihez s az még a Palatinusig is elterjedne. És hogy aztán mi következne, könnyű elgondolni. Nero másodszor is elszakítaná övétől. Az igaz! Ellenben tudta azt, hogy nem kell tovább félnie üldözésemtől, hogy tőlem távol van minden erőszakos cselekedet, tudta, hogy nélküle nem élhetek tovább, tudta, hogy kész vagyok őt házam fölkoszorúzott ajtaján át kísérni és neki a szentelt bőrön tűzhelyemnél helyet adni. De azért mégis elmenekült. Miért? Nem fenyegette őt veszély. Ha nem szeret, elutasíthatott volna. A szökése előtti napon egy nevezetes emberrel, bizonyos tarsosi Pállal ismerkedtem meg. Krisztusról és az ő tanításáról szólt nekem és oly szívrehatólag beszélt, hogy azt hittem, szavainak akarata ellenére egész világunkat alapjaiban meg kell rendíteniök. Ugyanez az ember Ligia szökése után újfent fölkeresett és azt mondta: «Amint Isten megnyitja szemedet a világosságnak és leveszi róla a köteléket, amint az enyémről levette, arra a meggyőződésre jutsz, hogy Ligia helyesen cselekedett s akkor talán ismét megtalálod őt!» És most ezeken a szavakon tünődöm, tünődöm, mintha a Pythia szájából hallottam

volna Delphiben. Néha azt hiszem, hogy értem jelentésüket. Habár a keresztények szeretik embertársaikat, mégis ellenséges indulattal viseltetnek életünk, isteneink és... gonosz tetteink iránt. Így előlem, mint olyan ember elől menekült, aki ehhez a bűnös világhoz tartozik s akivel egy keresztényre nézve kárhozatos életet kellett volna élnie. Te természetesen azt az ellenvetést teszed, hogy tetszésétől függött engemet elutasítani s nem kellett menekülnie. De én azt válaszolom neked: És ha szeret? Ha azért menekült, mivel engem szeret? Erre a gondolatra szeretném rabszolgáimat Róma minden utcácskájába elküldeni azzal a parancscsal, hogy minden házba azt kiáltsák be: «Térj vissza, ó Ligia!» De én sem értem menekülését. Hiszen nem raboltam volna el Krisztusában való hitét, nem, sőt oltárt állítottam volna neki az atriumban. Miért ellenkezném egy új Isten ellen? Miért ne hinnék benne... én, aki nem igen tisztellem a régi isteneket? Hogy a keresztények gyűlölik a hazugságot, arról bizonyos vagyok és ők azt mondják, Ő föltámadt halottaiból. Egy ember pedig nem támadhat föl halottaiból. Az a tarsosi Pál, aki ugyan római polgár, de aki mint zsidó ismeri a régi zsidó írásokat, kijelenté, hogy a próféták már évezredekkel előbb hirdették a Megváltó eljövetelét. Ezek ugyan csodálatos dolgok, de nem tapasztalunk-e folytonosan csodálatosat? Hát nem beszélnek-e még mindig tyanaí Apolloniusról? Pál hite, hogy csak egy Isten van, nem pedig sok isten, nagyon helyesnek látszik. Hiszen hasonló nézetnek hódol nemcsak Seneca, hanem már előtte sokan annak hódoltak. Krisztus azért élt, azért halt meg a kereszten, hogy megváltsa a világot és föltámadt halottaiból. Ez mind bizonyos. Miért ragaszkodjam tehát az ellenkező véleményhez, miért ne állítsak neki oltárt? Micsoda nekem a többi, más isten? Nehéz küzdelem nélkül lemondok róluk, mert mely világos fő hisz még bennök jelenleg? De tudom, hogy mindez nem sokat jelent a keresztények szemében. Nem elég Krisztust tisztelni, hanem tanítása szerint kell élni is és ezzel a tenger partjára vagy állítva s azt parancsolják, hogy menj át rajta. De ha megigérném is, hogy megteszem, nem használna semmit. Nekik üres szavak volnának. Pál ezt nem titkolta el előttem. Tudod, mily forrón szeretem Ligiát, tudod, hogy nincs semmi, amit nem volnék kész megtenni érte. De az ő kívánságára vállamra vehetem-e a Soractét vagy a Vesuvot, kezembe vehetem-e a trasimeni tavat, vagy

fekete szememből kéket csinálhatok-e, mint a ligiaiaké? Ha ő ezt kívánná, nem tudnám teljesíteni. Nem vagyok ugyan bölcselő, de nem is vagyok oly balga, mint gyakran föltételezni látszol. Halld tehát, mit mondok neked. Nem tudom, mint képzelik a keresztények az életet. De egyet mégis tudok. Ha tanításuk érvényesül, akkor vége a római hatalomnak, vége Rómának, életünk módjának, akkor ledől a válaszfal a győzők és legyőzöttek között, a gazdagok és szegények között, az urak és rabszolgák között, akkor vége összes intézményeinknek, vége a császárnak, az adott törvényeknek, az egész világrendnek. Krisztus pedig diadalmasan lép föl és irgalom és szelidség uralkodik, melyek eddig nem vertek gyökeret, melyek az emberi természettel, kivált pedig a római ösztönnel ellenkeznek. Hiszen nekem Ligia drágább, mint egész Róma és annak hatalmi állása, a világ tönkre mehetne, ha kedvesemet házamba vezethetném. De itt ez nem jön tekintetbe. Hidd el, a keresztények nem elégszenek meg szavakkal; aki hozzájuk csatlakozik, annak az ő tanításukat mindennél többre kell becsülnie, annak minden mást föl kell adnia. És ez, az istenek a tanúim, meghaladja erőmet. Érted-e, mit akarok ezzel mondani? Van valami természetemben, ami ez ellen a tanítás ellen fellázad és ha ajkaim dicsérnék is, ha követném is szabványait, szellemem és eszem mégis azt mondanák, hogy minderre csak a Ligia iránti szerelem vitt, hogy ha ő nem volna, a világon mi se lenne tőlem távolabb, mint ama tanítás követése. Csodálatos dolog ez, de halld, úgy tarsosi Pál, mint az öreg csodatevő, aki alacsony származása ellenére a legfőbb köztük, érti ezt. Pétert értem, Krisztus első tanítványát. És tudod-e, mit tesznek? Imádkoznak érettem és az ő kifejezésük szerint: mennyei kegyelmet kérnek számomra. De ez eddigelé nem használt nekem; belső nyugtalanság, még hevesebb vágy emészt Ligia miatt.

Titkos távozásáról már írtam neked. De egy keresztet hagyott hátra számomra, melyet puszpáng gallyakból kötött össze. Főlébredésemkor ott találtam mellettem, ágyamon. Most a larariumban van és valahányszor hozzá közeledem — nem tudok magamnak számot adni erről az érzelemről — olyan tisztelet, olyan félelem fog el, mintha valami istenihez közeledném. A kereszt értékes reám nézve, mivel az ő kezéből származik, de egyúttal gyűlöletemet gerjeszti föl, mivel elválasztólag áll közöttünk. Néha úgy tetszik, mintha varázs-

latok úznék itt játékokat és hogy a csodatévő Péter még nagyobb, mint Apollonius, mint mindazok, kik előtte voltak és hogy ő, habár azt állítja, miképp egyszerű halász, mindnyájunkat, Ligiát, Pomponiát és engem behálózott varázslatával.

Azt írod, hogy legutóbbi levelemből csüggetegség és levertség érzik ki. Ne legyen-e csüggeteg, mikor ismét elvesztettem őt, ne legyen-e levert, mikor tökéletes változás történt velem? Teljes komolysággal mondom neked, mi sem ellenkezik oly nagyon természetemmel, mint ez a tanítás és még sem ismerek többé magamra Ligiával való első találkozásom óta. Varázslat-e ez, szerelem-e ez? Circe érintésével átváltoztatta az emberek testét, de nekem a lelkem változott át. És ezt Ligia tette, vagy inkább Ligia ama csodálatos tanítás által, amelyet követ. Mikor a keresztényektől visszatértem házamba, nem vártak engem. Beneventumban gondoltak és azt hitték, hosszabb ideig ott maradok. Így a legnagyobb rendetlenség uralkodott a házban. Egyetlen rabszolgát se találtam józanon, ünnepet ültek a trikliniumban. Hamarább várták volna a halált, mint engem és annak megjelenése nem idéz elő olyan ijedelmet bennök. Tudod, hogy erős kézzel tartom házam gyeplőjét; és egy szálíg térdre borultak előttem, igen, néhányan elvesztették eszméletüket félelmökben és rémületökben. És tudod-e, mit csináltam? Természetesen az első pillanatban vesszőkért és izzó vasakért akartam kiáltani, de aztán mindjárt nagy szégyen fogott el és elhiheted... mély szánalmat éreztem e sajnálatraméltó emberek iránt; vén rabszolgák is vannak közöttük, kiket még nagyapám, M. Vinicius hozott Augustus korában a Rajna mellől. Bezárkóztam könyvtáramba és különös gondolatok foglalkoztatták elmémet. Mindaz, amit a keresztényeknél láttam és hallottam, élénken állott lelki szemem előtt. Nem bírok többé úgy bánni a rabszolgákkal, mint ennek előtte, azt gondoltam: ők is emberek. Két napig halálos félelem közt sompolyogtak be, abban a hitben: csak azért késlekedem, hogy a legkegyetlenebb büntetést gondoljam ki, de nem büntettem; nem büntettem meg őket, mivel képtelen voltam rá. Végre harmadnap összehívtam őket és így szóltam hozzájuk: «Megbocsátok nektek; iparkodjatok szolgálatkészségetek által a bűnt kiengesztelni!» Könnyekre fakadva rohantak lábaimhoz, zokogva nyújtották felém kezöket és uroknak és atyjoknak neveztek, én pedig — szégyenlem neked megírni — szintén meg voltam hatva.

Úgy tetszett, ebben a pillanatban Ligia édes arcát látom magam előtt és könnyes szemei köszönetet mondanak e tettért. És, ó mily szégyen! az én szemem is könnybe lábadt. Most halljad, amit meg kell vallanom! Nem élhetek nála nélkül, tönkre megyek nélküle; nem érheted föl, mily határtalanul boldogtalannak érzem magamat.

De rabszolgáimra vonatkozólag egy tapasztalat roppantul meglepett. A bocsánat, melyben őket részesítettem, nem teszi őket renyhékké, sem a fegyelmet nem lazítja meg, sőt ellenkezőleg, hálából nemcsak minden szolgálatra készek, hanem versenyeznek egymással, hogy legkisebb óhajtasomat is kitalálják.

Mindezt a következő okból beszélem el neked. Azon a napon, melyen a keresztényeket elhagytam, kijelentém Pálnak, hogy mihelyt az ő tanítása elterjed, a világ össze fog omlani, mint az a bronzsok nélküli hordó, ő pedig azt válaszolá: «A szeretet erősebb kötelék a szigorúságnál». És lásd, e szavak helyességét most belátom. Próbát tettem klienseimen is, kik, mihelyt megtudták visszatérésemet, üdvözlésemre siettek. Tudod, hogy még soha se volt okuk panaszra szűkmarkúságom miatt, de atyám szándékosan roppant kevélyen bánt velök és arra tanított, hogy hasonlóképp bánjak velök. De most, mikor láttam elnyűtt köpönyegjeiket, lesóványodott arcvonásaikat, ismét olyan szánalomféle érzés vett rajtam erőt. Megparancsoltam, hozzanak nekik ételt és aztán beszélgettem velök. Néhánytól megkérdeztem a nevét, másoktól feleségök és gyermekeik felől tudakozódtam és ismét könnybe lábadt szemekbe pillantottam és újfent úgy tetszett, Ligia lát mindent, amit cselekszem és magasztal és megdicsér érte... Nem tudom, elmém kezd-e megháborodni vagy a szerelem zavarja-e meg gondolataimat; csak azt az egyet tudom, nem hagy el az az érzés, hogy ő messze távolból néz reám és nem szabad tennem semmit, ami fájhatna neki vagy elbúsíthatná őt. Igen, Cajus, ők megváltoztatták bensőmet. Néha örülök rajta, de néha megrémít az a gondolat, hogy elveszíthetem korábbi férfiaságomat, korábbi erélyemet. Mert akkor képtelen lennék arra, hogy a tanácsban fölszólaljak, törvényt üljek, ünnepségekben részt vegyek, sőt képtelen lennék a háborúra is. Itt kétségtelenül varázslatok működnek! Igen, oly nagy mértékben változtam meg, hogy alig találok szavakat annak kiszínezésére. Mikor oly betegem fekvüdtem, mi minden nem fordult meg elmémben. Azt gondoltam, igen,

bámulj csak, hogy soha se szerethetném Ligiát oly nagyon, mint amennyire szeretem, ha olyan volna, mint Nigidia, mint Poppaea, mint Crispinilla, vagy mint a mi többi elvált asszonyaink, ha olyan tisztátalan, olyan irgalmatlan és olyan könnyelmű volna, mint ezek. De mivel éppen azt szeretem benne, ami őt tőlem elválasztja, megérted, mily chaosban vagyok, mily sötétségben élek, mily nehéz lesz a helyes utat megtalálnom. Amennyiben az életet forráshoz lehet hasonlítani, bátran állíthatom, hogy az enyém a fájdalom, a csalódás forrásává lett. Talán meglátom Ligiát még egyszer s ez a remény tart fönn. Néha az a meggyőződés él bennem, hogy bizonyosan viszontlátom őt. Hogy mi lesz belőlem egy év, két év alatt, hogyan láthatnám azt előre? Rómát azonban el nem hagyom. Az augusztínusokkal való együttlét most elviselhetetlen volna reám nézve és fájdalomban és bánatomban az a gondolat nyújt egyetlen vigasztalást, hogy közel vagyok Ligiához, hogy Glaucus orvos, aki megígérte látogatását és tarsosi Pál néha-néha hírt adnak felőle. Nem, el nem hagynám Rómát, ha az Egiptom fölötti uralmat ajánlanák is föl számomra. Végezetül még valamit el kell beszélnem. Megparancsoltam a szobrásznak, hogy Gulónak, akit haragomban agyon ütöttem, kősíremléket készítsen. Későn jutott eszembe, hogy karjain hordozott és ő tanított meg az új felajzására. Nem tudom, miért, de valahányszor reá gondolok, szemrehányásokat teszek magamnak, bánat tölt el. Bizonyynyal elbámulsz mindazon, amit neked mondok, mert magam is álmélkodom rajta. De csak az igazságot írom. Éljen boldogul.»

HETEDIK FEJEZET.

VINICIUS erre a levélre nem kapott választ. Petronius nem írt, mivel nyilván föltette, hogy a császár ezen vagy azon a napon elrendeli a Rómába való visszatérést. És tényleg ez a hír el is terjedt a városban és nagy örömet okozott a nép között, mely az előadások és a gabona és olajbogyó kiosztása után vágyakodott, melyekből Ostiában nagy készletet halmoztak föl. Helius, Nero szabadosa, végre csakugyan kihirdette a senátusban a császár visszatértét, de a császár nem sietett vele. Udvari kíséretével a misenumi hegyfoknál hajóra ült, de minden tengerparti városban kikötött, részint, hogy magát kipihenje, részint, hogy a különböző színházakban föllépjen. Minturnaeben, hol nyilvánosan énekelt, csaknem husz napig tartózkodott, igen, még arra is gondolt, hogy újfent Nápolyba megy, hogy ott megvárja a tavaszt, mely minden jel szerint korábban látszott beköszönten, mint egyébkor. Ez egész idő alatt Vinicius magánosan élt házában, Ligiára gondolt és átgondolta azokat az élményeket, melyek reá zúdultak és egészen új eszméket ébresztettek benne. Csak Glaucust látta hébe-hóba, akinek látogatását mindig szívesen vette, mivel Ligiáról beszélhetett vele. Az orvos ugyan nem tudta, hol talált a leány hajlékra, de biztosítá Viniciust, hogy a vének őrizete alatt áll, akik atyaként vigyáznak reá, igen, egyszer még azt is elbeszélte neki, mikor a fiatal rómainak bánata meghatotta őt, hogy Péter megtiltá Crispusnak, hogy Ligiának szemrehányást tegyen szerelme miatt. Mikor ezt Vinicius hallotta, elsáppadt a benső fölindulástól. Akárhányszor elgondolta is, hogy nem lehet közönyös Ligia szemében, mégis mindig bizonytalanság, kétség gyötörte őt. Most hallotta első ízben idegen ajkáról óhaj-

tásainak és reményeinek megerősítését és ami még többet nyomott a latban, egy keresztény szájából. Túlradó háladatosságában legjobban szeretett volna tüstént Péterhez sietni és mikor megtudta, hogy az apostol nincs a városban, hanem Róma közelében hirdeti a szent tanítást, kényszeríté Glaucust, hogy őt az illető helyre kísérje, mivel gazdag ajándékot akar a szegény községnek adni. Azt hitte, minden akadály el van az útból hárítva, ha Ligia szereti őt, hiszen minden pillanatban kész volt Krisztus iránt tiszteletét kifejezni. Habár egyúttal kijelenté Glaucusnak, hogy föl akarja venni a szent keresztséget, még sem állt jól neki, hogy ezzel Ligiát azonnal elnyeri, nem, az öreg ember kifejté előtte, hogy csupán meggyőződésből, Krisztus iránti szeretetből, nem pedig más okokból szabad megkeresztelkedni. «Mindenek előtt keresztény elmével kell birnia», így hangzott az orvos nyilatkozata. És habár Vinicius mindenre haragudott, ami útját állta, mégis az a meggyőződés tört benne utat, hogy Glaucus mint keresztény csak azt mondja, amit gondol. Hogy ő maga is mennyire megváltozott, azzal még nem volt tisztában; az előtt minden embert saját természete szerint ítél meg, most pedig arra a meggyőződésre jutott, hogy más emberek más szemmel néztek, más szívvel éreztek és hogy az igazságosság és a személyes előny nem járt mindig együtt.

Gyakran vágyakozott arra, hogy tarsosi Pállal beszéljen, akinek szavai ugyan megrendíték belsejét, de egyúttal a legnagyobb érdeklődést keltették benne. Mindenféle bizonyítékokat eszelt ki, melyekkel annak tanítását meg akarta támadni, kiszínezte, miképp fog vele szembe szállni. Éppen ezért kívánja őt látni és hallani, mondá magában. Pál azonban Ariciába ment és mivel Glaucus is ritkábban tért be, Vinicius egészen elhagyatva látta magát. Így tehát újra nyugtalanul kezdé bebarangolni a Suburában és a Tiberen túl fekvő utcáskákat, mindig azt remélvén, hogy Ligiát legalább távolról megpillantja. De e barangolásokból mindig csalódva tért vissza. Ennek folytán korábbi természete lassanként ismét fölülkerekedett benne, a hullámhoz hasonlóan, mely újra kicsap a partra, amelytől visszavért. Hirtelen úgy tetszett neki, hogy ő igazi bolond, mivel oly dolgokon búsul, amelyeken már változtatni nem lehet, úgy kell vennie az életet, amint kínálkozik neki. Erőnek erejével el akarta Ligiát feledni, a világ forgatagába akart rohanni, ifjúságát akarta

élvezni. De egy határozatlan érzélem azt mondta neki, ez bizony-nyal az utolsó kísérlet, amelyet tesz, hogy felejtést keressen lelki gyötrelmeire és annál kiméletlenebbül vezetteté magát ösztönzéseitől, annál nagyobb eréllyel iparkodott az öröm poharát fenékig üríteni. Körülötte minden arra ingerelte őt.

A télen csaknem egészen néptelen, kihalt város ismét új életet látszott nyerni arra a hírre, hogy a császár hamarosan megérkezik. Ünnepies fogadtatást akartak készíteni számára. Időközben a tavasz is elközelgett; az Afrikából jövő szél lehelletétől a hó olvadt az albai hegyeken. A kertekben a gyepes helyeken ibolyák nőttek, a fórumok és a Campus Martius mindig emberekkel voltak zsufolva, akik örvendtek a melegítő napsugaraknak. A főúton, a városon kívül, a Via Appián, gazdagon díszített kocsik élénk közlekedése indult meg. Kirándulásokat tettek az albai hegyekbe. Sok fiatal asszony, azon ürügy alatt, hogy Junónak Lanuviumban vagy Dianának Ariciában tiszteletét mutatja be, elhagyta otthonát, hogy a városon kívül társas multságokat, összejöveleteket és kalandokat keresenek. Egy napon Vinicius a pompás kocsik közt Chrysotemist pillantotta meg Petronius fölséges kocsiján. Két molossusi kutya ugrált elől; egy csapat fiatal ember és öreg senátor, kiket hivataluk a városban tartott, vette körül a kocsit. Chrysotemis, aki a négy korinthusi pónit maga hajtotta, köröskörül mindenkit mosolyával boldogított és könnyed ütlegeket osztogatott arany ostorával. De mihelyt Viniciust észrevette, megállítja a lovacskákat, magához hívta őt a kocsiba és aztán házába egy ünnepségre, mely egész éjjel tartott. Itt Vinicius úgy lerészegedett, hogy nem is tért eszméletre, mikor haza vitték őt. De ezt tulajdonképp csak mintegy dachból tette Ligia iránt, pedig végre mégis belátta, hogy többé nem tépheti ki őt szívéből, hogy a reá való gondolat minden cselekedeténél, a jóknál és a rosszaknál, befolyásolja őt, hogy rajta kívül a világon minden közönyösnek tetszik neki. Keserűség, elégedetlenség fogta el őt. Multságaitól megundorodott, szemrehányásokat tett magának azok miatt. Életében először érzé magát bűnösnek, oly tény, amelyen ő maga is csodálkozott, mert az előtt soha, egy pillanatra se támadt az a gondolata, hogy valami, amit ő tesz, helytelen lehet. Végre elvesztett minden életkedvet és oly fásultságba esett, amelyből még a császár megérkeztének hire se tudta őt fölrázni.

Semmi se kelté föl érdeklődését és csak akkor szánta rá magát Petronius látogatására, mikor az a meghívóval saját gyaloghintóját küldé érte.

Eleintén szűkszavú volt a barátságos üdvözléssel szemben, amelyben részesült, de hirtelen nem tudott magán tovább uralkodni, a sokáig visszatartott érzelmek utat törtek, a szavak valóságos áradata özönlött szájából. Még egyszer ecsetelte Ligia utáni kutatásainak, a keresztények közötti életének minden részletét, elbeszélte, amit ezeknél látott és hallott, előadott mindent, ami elméjét és szívét meghatotta. Elpanaszlá, hogy chaosban van, többé nem talál se nyugalmat, se békét, elveszté minden önérzetét, minden ítélőtehetségét. Többé semmi nem vonzza őt, semmi nem okoz többé örömet, többé nem tudja, mit tegyen, mit hagyjon abba. Egyfelől kész Krisztust tisztelni és az ő tanításának magasztosságát elismerni, másrészt az a vágy támad benne, hogy ez ellen az Isten ellen kikeljen és tanítását megtagadja. Tisztába jött azzal, hogy Ligiát soha se fogja teljesen birni, őt mindig meg kell osztania Krisztussal. Az életet gyűlöli, többé semmit se nyújt neki. Remény nélkül, valamely cél nélkül, a legnagyobb szorongásban tölt el egyik napot a másik után, hasztalan iparkodik kibontakozást találni ebből a zürzavarból.

Míg Vinicius így beszélt, Petronius le nem vette szemét megváltozott arcáról, kezéről, melyet a fiatal katona kinyujtott, mintha a sötétségben az utat keresné, aztán fölemelkedett, hozzá közeledett és ujjával hajára mutatott.

— Tudod-e — kérde — hogy halántékon megőszültél?

— Meglehet — felelé Vinicius — nem csodálnám, ha az egész hajam megőszülne.

Hosszabb hallgatás következett. Petronius gyakran elgondolkozott az emberi lélek indulatairól, az életről. De ama világnak, melyhez mind a ketten tartoztak, benső életét általában alig érinték a külső események, akár szerencsésen, akár szerencsétlenül alakultak azok. Valamint a vihar, a földindulás a legnagyobb templomot is megrázkódtatja alapjaiban, a balsors földülhatha egy embernek külső életét, akinek benső élete mégis megőrzé egyszerű, összhangzatos bélyegét, szabad maradt minden külső befolyástól. De Vinicius szavaiból mégis egész más világnézet hangzott ki és Petronius

először állt oly rejtvény előtt, melyet eddigelé még senki se tudott megoldani. Jelentőségét ugyan föl tudta fogni, de éles elméje dacára nem találta meg magyarázatát.

— Itt varázslatok működnek — mondá végre.

— Én is azt hiszem — veté közbe Vinicius — nagyon gyakran úgy tetszett, hogy mind a ketten meg vagyunk babonázva.

— Mit szólnál hozzá — mondá Petronius — ha például a Serapis papjaihoz fordulnál? Közöttük, mint valamennyi pap közt, kétségtelenül sok csaló van ugyan, de néhányan már csodálatos titkokat derítettek ki közülök.

Petronius habozva, szinte bizonytalan hangon mondá e szavakat, amelyekben ő maga se hitt s amelyek előtte is nevetségeseknek látszottak.

Vinicius végig simítá kezével homlokát.

— Varázslatok! — jegyzé meg elgondolkozva. — Ugyan láttam már varázslókat, akiknek csodálatos, titokzatos erők álltak rendelkezésükre. De csak saját javukra használták azokat, vagy hogy azokkal ellenségeiknek ártsanak. Ezek a keresztények pedig szegénységben élnek, megbocsátanak ellenségeiknek, alázatosságot, erényességet és irtalmasságot parancsolnak; micsoda hasznuk lehetne tehát a varázslatokból, és miért használnák azokat?

Petronius bosszankodván amiatt, hogy erre a kérdésre nem találhatott feleletet, habár azt mégis elpalástolni igyekezett, mondá:

— A keresztények új felekezet. A paphosi ligetek isteni lakójára — tette aztán hozzá rövid szünet mulva — az életöröm szenved mindez alatt. Te csodálsz ez emberek jóságát és erényét, én pedig azt mondom, a keresztények nem jó emberek. Ellenségei minden életnek, mint a pusztító betegségek, mint a halál. És már elég ellenséges hatalom van ellene, nincs szükségünk még a keresztényekre is. Számláld csak össze ellenségeink számát: betegségek, a császár, Tigellinus, a császár versei, a vargák, kik a quirisek ivadécai fölött uralkodnak, a szabadosok, kik a senátusban ülnek. Kasztorra, már ezek is elegendők nekünk. A keresztények pedig pusztulást okozó, undort gerjesztő felekezet. Nem próbáltad meg magadat szomorúságból kiragadni, az életet élvezni?

— Próbát tettem! — viszonzá Vinicius.

— Ah, te áruló! kiáltá most Petronius nevetve. — A rabszol-

gák gyorsan elterjesztenek minden ujdságot. Elragadtad tőlem Chrysotemist!

Vinicius megvető kézmozdulatot tett.

— Minden esetre köszönetet mondok neked ezért — vette föl újra a szót Petronius. — Kétféleképp vagyok most neked lekötelve — először azért, hogy nem fogadtad el Eunicét és másodszor azért, hogy megszabadítottál Chrysotemistől. És most halld, mit mondok neked. Egy embert látsz magad előtt, ki mindig korán kelt, megfürdött, evett, satirákat írt, prózai irataiba néha verseket szőtt, aki azonban úgy unatkozott, mint a császár, és nagyon gyakran nem tudta, miképp menekülhet a komor gondolatoktól. És megmondjam-e ennek az okát? A távolban kerestem azt, ami közelemben volt. Azért azt mondom magamnak: «Fenékig akarom izlelni az élet örömeit, mint a legfölségesebb borral teli poharat, mely a földön van és addig akarom üríteni, míg kezem erőtlen, ajkam sáppadt nem lesz. Hogy aztán mi jön, azzal nem törődöm. Ez az én legújabb életfilozófiám.»

— Ez nem újság. Mindig ennek az életbölcseletnek hódoltál.

— De most meg tudom neked okolni és erre az előtt képtelen voltam.

Igy szólván, behívta Eunicét. És ő, az aranyhajú, megjelent fehér ruhába burkolva, többé nem a korábbi rabszolga, nem, de istennő, boldogságban és szerelemben sugározva.

Petronius pedig kitérte karját és kiáltá:

— Jer!

Erre a leány hozzá sietett, mellé ült, karját nyaka köré fonta és fejcskékjét mellére támasztotta. Vinicius észrevette, mint borítá el arcukat a rózsás lehelet, mint ragyogott szemök nedvesen. Mily csodálatos módon testesíté meg ez a kettő a szerelmet és a boldogságot. Petronius egy lapos csésze felé nyújtá kezét, mely mellettök, egy asztalon volt, egy marék ibolyát vett ki belőle, azt Eunice fejére szórta és mondá:

— Boldog az, akinek a szerelem ily alakban nyilatkoztatja ki magát, mint nekem... Néha úgy tetszik, istenpár vagyunk... Valld meg, vajjon összehasonlíthatod-e ezzel komor keresztényeidet és ha nem érted a különbséget, lépj be közéjük.

Vinicius nehezen lélegzett. Az ibolya-illat, mely az egész helyi-

séget betöltte, csaknem bódítólag hatott. Halálos sáppadtság borította el a fiatal rómainak arcát arra a gondolatra, hogy Ligiát épp így a magáénak mondhatná és élvezhetné vele az életet, de mégis úgy tetszett neki, hogy az oly istentelen megszenteltségtelenítés volna, amelyet a világ összeomlásának kellene követnie. Mindig tisztábban állt előtte, hogy Ligia mindennél kedvesebb neki s az ő szende, tiszta lényé mássá tette őt.

De Petronius most így szólt:

— Eunice, te istennőm, adj parancsot, hogy találjanak és tartsák készen a koszorúkat, melyek fejünket díszítsék. Megkínáltam a szabadsággal — fordult Viniciushoz, miután Eunice távozott — de tudod-e, mit felelt? Boldogabb vagyok mint rabszolgád, mint ha a császár felesége volnék! És mit sem akart róla hallani. De tudtán kívül mégis szabadnak nyilvánítottam őt. A praetor abban a kedvezményben részesített, hogy nem követelte az ő jelenlétét. Ő maga épp oly kevésbé sejtí azt, mint a hogy nem tudja, hogy halálom esetére ez a ház és minden drágaságom az övé lesz a gemmák kivételével. A szerelem a legtöbb embert megváltoztatja — folytatá fölállva s föl- és alá járkálva — még velem is érezteti hatását. Valamikor mindennél jobban szerettem a verbénák illatát, de mivel Eunice az ibolyát többre becsüli, ezek lettek az én kedvelt virágaim, és mióta a kikelet eljött, csak az ibolyák illatát lélegzzük be.

— A szerelem téged annyiban változtatott meg, hogy most az ibolya-illatot többre becsülöd, mint a verbénák illatát — felelé Vinicius — de nekem a szerelem a lelkemet alakította át és fájdalomaim dacára, a legforróbb vágyakozás ellenére nem kívánhatom, hogy Ligia a többiekhez hasonlítson.

Petronius vállat vont.

— Ha így gondolkozol, nem is szabad panaszkodnod. De én nem tudom ezt semmiképp megérteni.

— Te nagyon is igazat beszélsz! — viszonzá Vinicius lázas izgatottsággal, — mi már nagyon régóta nem értjük többé egymást.

— A Hades nyelné el a keresztényeidet! — kiáltá Petronius rövid hallgatás után. — Kedvetlenséggel töltötték be lelkedet és minden életörömet elraboltak tőled. Azért a Hades nyelné el őket! Tévedés annak a tanításnak jótékony befolyását magasztalni, mert az a tanítás hat jótékonyan, mely az embereknek boldogságot ad

és őket a szépségért, szerelemért, hatalomért lelkesíti. De a keresztények előtt mindez semminek se látszik. Igazságosaknak se lehet őket nevezni, mert ha a rosszért jóval fizetnek, mivel fizetnek hát a jóért? Hogyan lehetne olyan embereket becsülni, akik a rosszért és a jóért egyformán fizetnek? És azonkívül, ha az egyiket úgy, mint a másikat egyformán jutalmazták, akkor miért iparkodjanak az emberek jók lenni?

— Azt nem teszik; mert az ő tanításuk szerint mindenki megkapja jutalmát a túlvilági életben, mely örökké tart, örökké megmarad.

— Nem vezet célra, hogy ezen fölinduljunk. A jövő majd megmutatja, vajjon lehet-e látni szem nélkül. Ugyan micsodák ezek a keresztények? Bárgyuak. Ursus ugyan megfojtotta Crotont, mivel tagjai olyanok, mintha ércből volnának, de a többiek mind egyszerű fajankók és a jövő soha se lehet fajankóké.

— Reájuk nézve az élet a halállal kezdődik.

— Ez éppen olyan, mintha azt mondanák: a nappal csak az éjszakával kezdődik. Meg akarod-e még egyszer próbálni, hogy Ligiát hatalmadba kerítsd?

— Nem; ő jót tett velem és én rosszal jutalmazzam meg őt? Meg is esküdtem neki, hogy nem teszem.

— Tehát a keresztény tanítás követője akarsz lenni?

— Szeretnék ugyan, de természetem fölháborodik ellene.

— Hiszed-e, hogy Ligiát elfelejtheted?

— Nem, nem!

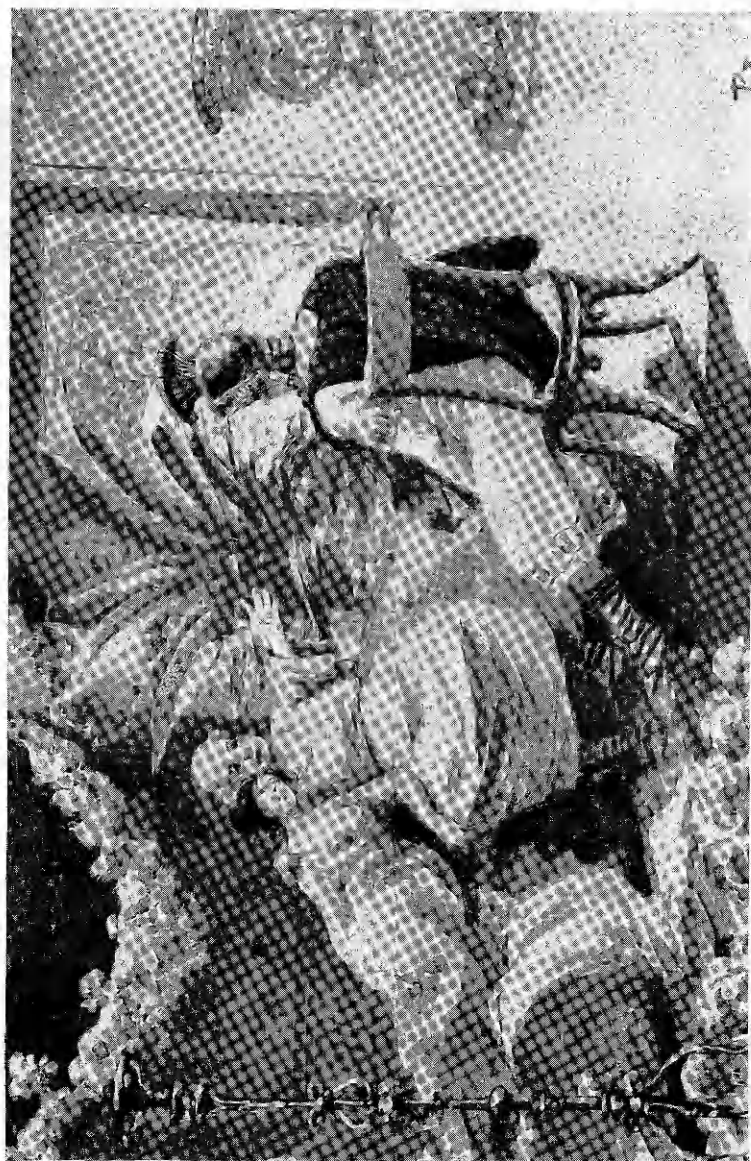
— Akkor utazzál!

A rabszolgák ebben a pillanatban jelentették, hogy találva van és a trikliniumba menet Petronius, akinek, úgy látszott, jó gondolata támadt, megjegyzé:

— Te ugyan nagy részét beutaztad a világnak, de csak mint katona, aki egy helyen se maradhat, mivel rendeltetése helyét mindig gyorsan el kell érnie.

Most Eunice mellett a vánkosra ereszkedett és miután egy rabszolgá a kökörcsin-koszorút fejére tette, így folytatá:

— Jöjj velünk Cyprusba; de mindenek előtt a császárt kell fölkeresned. Elég rossz, hogy eddigelé nem voltál nála; Tigellinus ezt bizonyosan hátrányodra tudta kizsákmányolni. Téged ugyan

«Most Eunice mellett a vánkosra ereszkedett.» (260. l.)

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

nem gyűlöl személyesen, de nem is tud szeretni, abból az egyetlen okból, mivel néném fia vagy... Mondjuk tehát, hogy beteg voltál. Majd még azt is fontolóra vesszük, mit válaszolhatsz Nerónak, ha esetleg Ligia felől megkérdezne. Legjobb, ha elutasító kézmozdulatot teszel és azt feleled, nálad volt addig, míg nem untatott. Ezt meg fogja érteni. Tedd hozzá, hogy betegség láncolt házadhoz s a lázat még fokozta az a csalódás, hogy nem hallhattad énekét Nápolyban és csak az a reménység segítette elő gyógyulásodat, hogy végre mégis meghallod őt. Ne félj semmi túlzástól. Tigellinus azt hirdeti, hogy nemcsak valami nagyot, hanem valami rendkívülit gondolt ki a császár részére... Attól tartok, hogy lassankint aláássa befolyásmat. És félek indulatos természeted miatt is...

— Tudod-e — mondá Vinicius — hogy vannak emberek, akik nem ismerik a császártól való félelmet és olyan nyugodtan élnek, mintha ő nem is volna a világon?

— Tudom, kiket gondolsz. A keresztényeket.

— Igen. Egyedül ők... De mi is a mi létünk? Nem élünk-e folytonos aggodalomban?

— Hagyj békében a keresztényeiddel. Ők nem félnek a császártól, mivel még talán semmit se hallott felőlük és minden esetre mit se tud róluk. Azért annyit törődnek vele, mint a hervadt lombbal. És én azt mondom neked, hogy gyöngélméjűek ők és ezt magad is érzed és tanításuk éppen azért nem felel meg természetednek, mivel belátod ennek a tanításnak gyöngeségét. Te más anyagból vagy gyúrva és azért ne nyugtalanítsd magadat és engem miattok. Mi is tudunk élni és meghalni és amit ők tudnak, az még nem ismeretes.

Vinicius e szavakkal legbensejében találva érzé magát és haza érkezvén, magában azt fontolgatta, vajjon a keresztények jósága és irgalma valósággal nem azok szellemi gyöngeségének bizonyítéka-e? Úgy tetszett neki, hogy erős, jellemes emberek nem volnának képesek ily módon felejtetni és megbocsátani. Az a gondolat villant meg agyában, bizonynyal ez az oka annak az ellenszenvnek, melyet az ő római elméje ama tanítás iránt érzett.

«Mi is tudunk élni és meghalni», mondá Petronius. És ők? gondolá Vinicius. Ők csak megbocsátani tudnak, de nem fogják föl sem az igazi szerelmet, sem az igazi gyűlöletet.

NYOLCADIK FEJEZET.

A császár Rómába visszatérvén, rosszkedvű volt visszajövele miatt és újra kedve támadt, hogy Achájába utazzék. Sőt egy rendeletet adott ki, amelyben kijelenté, hogy távolléte nem sokáig tart és ez által a közügyek nem fognak kárt szenvedni. Aztán az augustiánusok társaságában, akik közt volt Vinicius is, fölment a Kapitóliumra, hogy az isteneknek áldozatot mutasson be szerencsés utazásáért. De másnap, mikor Vesta templomát látogatta meg, egy esemény történt, mely minden tervét megváltoztatta. Habár Nero alapjában véve nem hitt az istenekben, néha mégis babonás félelem vett rajta erőt, kivált pedig a titokzatos Vesta oly félelmet gerjesztett benne, hogy az istennő és a szent tűz láttára haja hirtelen égnek állt és mintegy eszméletlenül Vinicius karjaiba rogyott, ki véletlenül háta mögött volt. Azonnal kivitték a szenthelyről és a Palatinusra vitték, ahol legott ismét jobban lett. De ágyát ezen a napon többé el nem hagyta. Azonkívül környezetének nagy ámulatára kijelenté, hogy utazását későbbi időre halasztja, mivel az istenség titokban óva intette őt a sietségtől. Egy óra mulva egész Rómában közhírré tették, hogy a császár, miután látta a polgárok megszorodott arcát, mint egy atya, ki gyermekeit mindenek fölött szereti, föltette magában, hogy náluk marad és megoszt velök bánatot és örömet. A nép, ez elhatározás fölötti örömében és egyúttal meg levén győződve, hogy most nem lesz hijja a mulatságnak és gabonaosztogatásnak, csapatonként gyűlt össze a Palatinus kapui előtt, hogy az isteni császárnak hódoljon. Az pedig félbe hagyta a kockajátékot, melylyel az augustiánusokkal mulatott és mondá:

— Valóban szükséges volt az utazást elhalasztani. Egiptom és

a Kelet fölötti uralom, a jövődölés szerint el nem maradhat, tehát Achaját se fogom elveszíteni. Átvágatom a korinthusi földszorost, Egiptomban olyan emlékeket állítok föl, amelyekhez képest a pyramisok gyermekjátékoknak látszanak; egy szfinkszet fogok fölállítani, mely még hétszerre nagyobb lesz annál, mely Memphisnél a sivatagba néz és megparancsolom, hogy arcvonásaimat viselje. A jövődőkorszakokban csak ezekről az emlékekről és rólam beszélnek.

— Költeményeiddel már is olyan emléket emeltél magadnak, mely nem csak hétszer, hanem háromszor hétszer nagyobb, mint a Cheops pyramisa, — viszonzá Petronius.

— És énekeimmal? — kérdé Nero.

— Ah, bár tudnának az emberek olyan szobrot emelni neked, mint Memnoné, hogy éneked a napkeltekor mindig újra megcsendülne. Akkor a tenger mindörökre hajóktól nyüzsgőne, amelyeken az emberseregek a világ három részéből énekeidre figyelnének!

— De ki lenne erre képes? — kérdé Nero.

— De parancsolj adhatsz, hogy téged mint quadriga-hajtót bazaltból faragjanak ki.

— Valóban! Megteszem!

— Ezzel boldoggá teszed az emberiséget.

— Egiptomban nőül veszem Lunát, aki most özvegy, akkor aztán tényleg isten leszek.

— És nekünk csillagokat adsz feleségül, mi pedig új constellációt hozunk létre, melyet Nero constellációjának neveznek. Vitelliust házassítsd össze a Nilussal, hogy vizilónemzetséget nemzzenek. Tigellinusnak ajándékozd oda a sivatagot, akkor majd a sakálok királya lesz.

— És mit szánsz nekem? — kérdé Vatinius.

— Adja read Apis az áldását! Olyan pompás játékokat rendeztél nekünk Beneventumban, hogy semmi rosszat nem kívánhatok neked. Csinálj egy pár cipőt a szfinksnek, mert talpai bizonyosan meggémberednek az éjjeli harmatban és aztán csinálj lábbeliket mindama kolosszusoknak, melyeknek sorai a szenthelyekhez való bejáratokat képezik; ott mindenki megtalálja a neki való foglalkozást. Például Domitius Afer legyen a kincstartó, mivel becsületességéről ismeretes. Én boldog vagyok, ó császár, ha Egiptomról álmodol és szomorú vagyok amiatt, hogy elhalasztottad utazásodat.

Nero pedig viszonzá:

— Noked halandó szemed van és nem láhattál semmit, mert az istenség láthatatlanná teszi magát, ahányszor akarja. Tudd meg tehát, mikor Vesta templomában voltam, ő maga ott állt mellettem és azt sugta fülembre: «Halaszd el az utazást!» Ez oly váratlanul történt, hogy nagyon megijedtem, habár e félreismerhetetlen oltalomért az isteneknek hálával tartoznám.

— Mindnyájan megijedtünk -- mondá Tigellinus — és Rubria, Vesta papnője, elájult.

— Rubria! — ismétlé Nero. — Ugyan mondjátok meg, miért félnek az emberek jobban Vestától, mint a többi istentől? Mit jelent ez? Ma engem is félelem fogott el, habár én vagyok a legfőbb pap. Csak arra emlékszem, hogy hátra tántorodtam és földre estem volna, ha valaki meg nem támaszt. Ki volt az?

— Én! — felelé Vinicius.

— Ah, te haragvó Ares! Miért nem jöttél Beneventumba? Azt mondták, beteg voltál és arcod csakugyan megváltozott. Ej! Azt is hallottam, hogy Croton meg akart ölni. Igaz-e ez?

— Úgy van! És összezúzta karomat, de védtem magamat.

— Összezúzott karoddal?

— Egy barbár, aki erősebb volt Crotonnál, segítségemre jött. Nero álmélkodva nézett reá.

— Erősebb mint Croton? Te nyilván tréfálsz. Croton volt a legerősebb minden ember közt és most az aethiopiai Syphax a legerősebb.

— Én azt mondom neked, császár, amit saját szememmel láttam.

— Hol van ez az erős ember? Nem lett nemoralis rex¹ belőle?

— Nem tudom, császár. Eltűnt szemem elől.

— Azt se tudod, micsoda népből származik?

— Karom össze volt zúzva, így nem puhatolhattam ki.

— Iparkodjál megtalálni számomra.

— Azzal majd én foglalkozom, — jegyzé meg Tigellinus. De Nero Viniciushoz fordulva folytatá:

¹ Ariciai Diana templomának elüljárója.

— Köszönöm, hogy támogattál. Az esés folytán súlyosan megsérülhettem volna. Azelőtt jó társalgó voltál, de mióta Corbulo alatt katonai szolgálatokat tettél, kissé vad lettél és nagyon ritkán látlak.

Nero egy darabig hallgatott, aztán mondá:

— Hogy van az a leány... akit szerettél és akit Aulustól elvetttem számodra?...

Vinicius zavarba jött, de ebben a pillanatban Petronius segítségére sietett.

— Fogadok, uram, hogy elfeledte őt. Nem látod zavarát? Büntesd meg érte, uram, azzal, hogy nem hívod meg arra az ünnepre, melyet Tigellinus Agrippa thermáinál tiszteletedre akar rendezni.

— Nem, azt nem teszem. Éppen ott nem fog hiányozni a szépségek serege. Ennyi bizalommal vagyok Tigellinus iránt.

— Hogyan hiányoznának a charisok, mikor Ámor jelen van? — felelé Tigellinus.

Nero pedig mondá:

— Elsorvaszt az unalom! Az istennő akarata szerint Rómában maradtam, de ezt az életet nem birom elviselni. Antiumba megyek; itt, ezeken a szűk utcákon, e dűlőfélben levő házak közt, e mocskos utcákban megfulladok. A bűz fölhat házamba és kertjeimbe. Ah! bár egy földindulás elpusztítaná Rómát, bár valami haragvó isten egyenlővé tenné a föld színével! Akkor megmutatnám, hogyan kell egy várost építeni, melyet a világ ural és mely az én fővárosom.

— Császár — viszonzá Tigellinus, — te azt mondod: «bár valami haragvó isten elpusztítaná a várost!» Nem úgy van?

— Úgy van. Mit gondolsz?

— Hát te nem vagy isten?

Nero türelmetlen mozdulatot tett kezével, és mondá:

— Most várjuk meg, mit tudsz Agrippa thermáinál. Aztán Antiumba megyek. Ti mindnyájan kicsinyes gondolkozású emberek vagytok, azért nem fogjátok föl, hogy szükségem van rendkívüli dolgokra.

E szavaknál lehunyta szemét, mi által ily módon tudtul adta, hogy nyugalomra van szüksége. Erre az augustiánusok eloszlottak. Petronius Viniciusszal távozott és mondá neki:

— Tehát meg vagy híva, hogy részt végy a mulatságon. A rőt-

szakáll lemondott az utazásról, de bolondabbul fogja magát viselni, mint valaha és a városban is úgy akar önkénykedni, mint a saját házában. Iparkodjál te is e bolondságokban szórakozást és feledést találni. Valamennyi rossz szellemre! Alávetettük az egész világot, tehát jogunk van arra, hogy mulassunk. Te Marcus, pompás, szép ember vagy és részben ennek a körülménynek tulajdonítom azt a vonzalmat, melyet irántad érzek. Az ephesosi Dianára! Csak láthatnád összenőtt szemöldökeidet és arcodat, melyben a quirisek vére fölismerhető. Valamennyien úgy festenek melletted, mint a szabadosok. Igen, úgy van! Ligia már ma ott volna házadban, ha nem annak a különös tanításnak a követője. Próbáld meg még egyszer bebizonyítani, hogy a keresztények nem ellenségei az életnek és az emberiségnek. Ők jó tettek veled, tehát hálásnak kell lenned irántuk, de a te helyedben utálnám az ilyen hitet és ott keresném élvezetemet, ahol található. Te pompás ember vagy, ismételtelen mondom és Róma nyüzsg az élvezetektől.

— Csak azt csodálom, hogy mindez még nem érintett és nem foglalkoztatott téged! — felelé Vinicius.

— Ki mondja ezt neked? Engem már régóta érint és foglalkoztat, de már többé nem vagyok olyan fiatal, mint te. Azonkívül más hajlamaim vannak, amelyek iránt nincs érzéked. Tanulmányaim számos élvezetet nyújtanak, melyeknek te híjjával vagy, szeretem a költészetet, míg téged untat, szeretem serlegeimet, vázáimat, gemmáimat és sok más dolgot, melyekre te nem is fityétesz, nekem fáj a hátgerincem, amit te nem érzesz és végre: megtaláltam Eunicét, míg te semmi hasonlót nem találtál. Én jól érzem magamat mindama mesterművek közt, belőled pedig soha se tudok esztétikai érzésekkel bíró embert faragni. Tudom, hogy az élettől nem várhatok többet, mint amennyit már nyújtott, te pedig magad se vagy tisztában vele, hogy folytonosan roppant várakozásokat és reményeket táplálsz. Ha most közelednék hozzád a hálál, minden bátorságod, minden szomorúságod mellett bizonyos csodálkozással halnál meg, hogy már el kell hagynod a világot, míg én mint szükségeséget azzal az erős meggyőződéssel fogadnám, hogy az egész világon nincs olyan gyümölcs, melyet még nem ízleltem. Ugyan nem sietek, de nem fogom késleltetni a halált és azon igyekszem, hogy mindvégig derült és vidám szívű legyek. Vidám kétkedők is vannak

a világon. A stoikusok, nézetem szerint, balgák, de a stoicismus legalább megedzi az embereket, a te kereszténységed pedig csak szomorúságot hoz a világra és úgy hat az életben, mint a felhők a természetben. Ki vitt ennyire, ha nem a keresztények? De oly embereknek, akiknek jelvényök a kereszt, szükségképp így kell cselekedniök. Hallgass reám: a szép Görögországból származott a világ-bölcsesség és mi nagy hatalmat teremtettünk, de mit gondolsz, mit hozhat az a tanítás létre? Ha tudod, világosíts föl erre nézve, mert Polluxra, én nem tudom kitalálni.

Vinicius vállat vont.

— Úgy tetszik, attól tartasz, hogy én is kereszténynyé lehetek.

— Attól tartok, hogy magad rontottad el az életedet. Ha nem tudsz görög lenni, legalább légy igazi római. Uralkodjál és élvezz! Bolondságainknak azért van némi értelmök, mivel legbensőbb lényünkéből származtak. Azért vetem meg a rőtszakállút, mivel olyan görög komédiás. Ha adna rá valamit, hogy igazi római legyen, megadnám neki azt a jogot, hogy bolondságokat vigyen végbe. Igérd meg, ha most otthon egy keresztényt találsz, hogy rómainak mutatod magadat. És ha Glaucus, az orvos az, még nem is fog rajta csodálkozni. A viszontlátásra Agrippa thermáinál.

KILENCEDIK FEJEZET.

APRAETORIÁNUSOK körülvették az Agrippa tavának partján fekvő ligetet, hogy a nézők roppant nagy tömege ne háborgassa a császárt és vendégeit, mert azt beszélték, hogy mindaz, ami gazdagság, szellem vagy szépség által tűnt ki Rómában, meg fog jelenni ezen az ünnepségen és hogy ehhez fogható még soha se volt a városban. Tigellinus kárpótlást akart nyújtani a császárnak az elhalasztott utazásért, de egyúttal túl akarta szárnyalni mindazokat, kik Nerót valaha ünnepelték és meg akarta mutatni, hogy olyan jól senki se tudta őt szórakoztatni. E céllal szeme előtt, már akkor intézkedéseket tett, mikor a császárral Nápolyban és aztán Beneventumban időzött és parancsokat küldött, hogy a világ legtávolabbi részeiből állatokat, madarakat, ritka halakat és növényeket, valamint drága edényeket és kelméket szerezzenek be, melyeknek az ünnepség ékesítésére kellett szolgálniok. Egész tartományok jövedelmeinek kellett őrült szeszélyek kielégítésére szolgálniok, de a hatalmas kegyeltnek nem volt szüksége arra, hogy kiméletes legyen. Befolyása napról-napra nőtt. Tigellinus talán nem volt kellemesebb a császárnak, mint mások, de mindig nélkülözhetetlenebb lón reá nézve. Petronius messze fölülmulta Tigellinust formára, szellemre, élcre nézve és értett ahhoz a mesterséghez, hogy a császár előtt minden beszédet érdekessé tegyen, de ebben, szerencsétlenségére, fölülmulta magát a császárt is, mi által fölkelte annak irigységét. Azonkívül nem hagyta magát mindenre, engedelmes eszköz gyanánt fölhasználni és a császár félt az ő ítéletétől, ha oly dolgokról volt szó, melyek az ízlés körül forogtak, míg Tigellinusszal szemben soha se kellett magát feszélyeznie. Már maga ez a név «arbitrator»

elegantiarum», melyet Petroniusnak adtak, elkésérté Nerót, mert ki volt méltó rajta kívül annak a viselésére? Tigellinus elég okos volt arra, hogy tisztában legyen azzal, mi hiányzott nála és mivel látta, hogy se Petroniusszal, se Lucanusszal, se másokkal nem versenyezhet, akik származásuk vagy tehetségük, vagy tudományuk által tűntek ki, elhatározta, hogy azokat ügyes szolgálataival, kivált pedig oly pompa kifejtésével szorítja háttérbe, melynek még Nero képzeletére is mély hatást kellett gyakorolnia.

Elrendelte, hogy az ünnepséget egy óriási, aranyozott gerendák-ból készített tutajon tartsák meg. E tutaj széle a Vörös-tengerből és az Indiai-óceánból való pompás kagylókkal volt ékesítve, melyek mint a gyöngyök, a szivárvány színeiben csillogtak. Oldalain pálmabokrok, lótoszvirág-lugasok és virágzó rózsatők huzódtak. E virágok közt csergő, jó illatokat árasztó szökőkútak rejtőztek, az istenek szobrai és arany vagy ezüst kalitkák pompáztak, melyekben a legkülönbébb madarak voltak. A középponton rengeteg sátor emelkedett, vagyis inkább, hogy a kilátást el ne takarja, egy sátor-nak szíriai bíborból való teteje, mely ezüst oszlopokon nyugodott. Az alatta, a vendégek számára készen álló asztalok napként ragyogtak az alexandriai poharakkal, kristályokkal és edényekkel, melyek szinte fölbecsülhetetlen értékűek voltak, melyeket egész Itáliából, Görögországból és Kis-Ázsiából zsákmányoltak. A tutaj, mely a bokrokkal és növényekkel pompás kerttel bíró szigethez hasonlított, arany és bíbor köteleken levő sajkákkal volt összekötve, melyek hal- hattyú- sirály- és flamingó-alakúak valának és melyekben a festett evezők mellett csodaszép termetű és arcvonású férfi és női evezősök ültek, akiknek haja keleti módra mesterséges volt, vagy aranyhálók tartották egybe. Mikor Nero Poppaeával és az augustiánusokkal a tutajra lépett és a bíborsátor alatt helyet foglalt, a sajkák lassan megindultak, az evezők vízbe merültek, az arany kötelek megfeszültek és az egész tutaj az ünnepség összes résztvevőivel elindult és karikákat húzott a vizen. Más sajkák és kisebb tutajok is körülvették azt, amelyeken citerások és hárfás nők ültek s tagjaik az ég és a víz kékjéből, az aranyozott hangszerek csillogásából kiemelkedtek, de egyúttal el is voltak attól árasztva s a legpompásabb virágokhoz hasonlítottak.

Zene és ének csendült meg a tó partján erre a napra épített,

a sűrűben elrejtett házakban, a tájék, a ligetek visszhangzottak tőlük és a kürtök és trombiták harsogását a visszhang tovább adta. Maga a császár is meglepődött, akinek egyik oldalán Poppaea, a másikon Pythagoras volt. Tetszett neki az úszó ünnepség, mert valami új volt. Azonkívül olyan válogatott ételeket szolgáltak föl, amelyeket még maga Apicius se gondolt ki és annyiféle bort, hogy Otho, aki mindig nyolcvanféle bort szokott vendégei elé tenni, elbujt volna szégyenletében, ha ez a pazarlás szemébe ötlük. A nőkön kívül csupán az augustiánusok ültek az asztalnál, köztük Vinicius, aki szépségével mindenkit háttérbe szorított. Az előtt termete és arca nagyon is elárulta a katonát, de most a lelki fájdalmak és a testi szenvedések annyira megneumesíték vonásait, mintha egy szobrász művész keze újjáalakította volna őket. Arca színe kevésbé volt megbarnulva, de azért megtartotta a numidiai márvány sárgás fényét. Szemei, úgy látszott, nagyobbak lettek és melancholikus kifejezést mutattak. Csak termete őrizte meg korábbi, duzzadó erejét, mely mintegy a páncélra volt teremtvé; a legionista hatalmas nyakán egy görög istennek, vagy egy túlfinomult, büszke és éleselméjű patriciusnak feje ült. Mindnyájan a fiatal harcosra néztek, még magát Poppaeát és Rubriát, Vesta papnőjét se véve ki, akit a császár az ünnepségen látni kívánt.

A hegyi hóban hűtött bor hamarosan fölhevíté a vendégek szívét és fejét. A part sűrűjéből mindig több csónak jött elő, sáskák és szárnyas rovarok alakjában. A tó kék tükre olyan volt, mintha valaki virágszirmokkal hintette volna be, vagy mintha pillangók borítanák. A csónakok fölött itt-ott galambok és más madarak röpködtek Indiából és Afrikából, melyek ezüst és arany fonalakra és zsinórokra voltak erősítve. A nap már csaknem bevégezte pályafutását, május eleje volt, de a nap meleg, sőt forró vala, a tó apró hullámokat vert az evezők csapásai alatt, melyek a zene ütemére merültek a vízbe, de a levegőben a legcsekélyebb fuvalom se volt érezhető, a pagony egész mozdulatlanul állt, mintha elmerült volna abba, ami a vizen hallható és látható volt. A tutaj folytonosan körben mozgott és a rajta levő ittas vendégek egyre lármásabbak lettek. Az ünnepség még nem érte el tetőpontját, mikor a kezdetben megtartott sorrend, melyben az asztalnál ültek, fölbomlott. Erre a császár adott példát, amennyiben fölállt és azt parancsolta

Viniciusnak, ki Rubria, a Vesta papnője mellett nyugodott, hogy álljon föl. Miután az ő helyét elfoglalta, valamit Rubria fülébe sűgött. Vinicius a legközelebbi pillanatban Poppaea mellett volt, aki odatartá neki karját és arra kérte őt, hogy karperecét, mely kikapcsolódott, ismét csukja be. Mivel ezt csak lassan, reszkető kézzel tette meg, a császárné csaknem megszégyenült pillantást vetett reá hosszú szempillája alól és megrázta aranyfürtös fejét, mintha kellemetlen volna neki. A nap most vöröses sugarakat bocsátott ki és lassan leáldozott a pagony lombjai mögött; a vendégek legnagyobb része teljesen ittas volt. A tutaj most közelebb ment a parthoz, hol a bokrok és virágok közt férficsoportok voltak láthatók, melyek faunoknak és satyroknak öltözve, flótát vagy nád-sipokat fújtak, vagy dobot vertek. A szürkület leereszkedett, a sátorból az ittasok kiabálása hangzott, akik Luna tiszteletére dicsőítő énekbe fogtak, aztán a ligetet hirtelen ezernyi lámpa világította meg. Nero és az augustiánusok eltűntek a berekben. Mindenkit vad mámor ragadt meg, senki se tudta, hol van a császár, senki se tudta, ki volt senátor, lovag, táncos vagy zenész.

Vinicius ugyan nem volt ittas, mint ama tivornyánál a császár palotájában, amelyben Ligia is részt vett, de ő is elkábult és megittasult mind attól, ami körülötte történt és az általános, lázas kedv végre őt is elragadta. Mikor egy csapat fiatal leányt pillantott meg, kiket Diana vezetett, feléjük sietett, mivel az istennőt közelebbről akarta szemügyre venni és szíve hirtelen megdermedt kebelében. Azt hitte, hogy az istennőben, a félholddal fején, Ligiát ismerte föl.

Örületes táncban körülvették s aztán hirtelen, mint egy őzcsapat, elfutottak, nyilván azzal a szándékkal, hogy üldözésre csábítsák őt. Ő azonban, dobogó szívvel, pihegve ugyanazon a helyen állva maradt, mintha lába a földbe gyökerezett volna, mivel, habár most látta, hogy a Diana nem Ligia volt és közelebből nézve nem is hasonlított hozzá, a túlságosan erős benyomás megbénítja erejét. Hirtelen vágy, végtelen vágy fogta el Ligia után, minőt még soha életében nem érezett és keblét újra mély, szenvedélyes szerelem tölté el iránta. Még soha se tetszett neki oly drágának, oly tisztának és oly szerelemre méltónak, mint ebben a pagonyban, hol őrülség és vad kicsapongás uralkodott. Néhány pillanattal előbb az volt a szándéka, hogy ezt a kelyhet ajkához

emeli, közel állt ahhoz, hogy ez a féktelenség őt is magával ragadja, most pedig undor és utálat fogta el. Azt hitte, meg kell fulladnia, keble friss levegőért sóvárgott, szeme az után vágyódott, hogy lássa a csillagokat, melyeket e rettentő liget sűrűsége elrejtett előle és menekülésre határozta el magát. De alig tett néhány lépést előre, mikor hirtelen egy sűrűn lefátyolozott arcú alak állt előtte, kezét vállára tette és miközben forró lehellete elárasztá őt, azt súgta neki:

— Szeretlek! Jöjj! Senki se lát bennünket!

Vinicius azt hitte, álomból ébred föl:

— Ki vagy? — kérdé.

A nő még jobban hozzá simult és még sürgetőbbben mondá:

— Szeretlek! Jöjj!

— Ki vagy? — ismétlé Vinicius.

— Találd ki!

E szavakkal ajkát a fátyolon keresztül az övére nyomta; aztán ismét elfordítá tőle arcát.

De csókja ott égett Vinicius ajkán és újfent undorral tölté el őt. Szíve és lelke a távolban járt és az egész világon senki se létezett számára Ligián kívül. Azért eltaszítá magától a lefátyolozott alakot és mondá:

— Bárki légy is, én más szeretek és te nem kellesz!

— Emeld föl a fátyolt! — suttogá, fejét hozzá lehajtva.

Ekkor megzördült a mirtuszlomb és az alak álmokép gyanánt eltűnt, de a távolból még hallatszott különös és baljóslatú kacagása.

Hirtelen Petronius állt Vinicius előtt.

— Mindent láttam és hallottam — mondá.

— Menjünk innét — felelé Vinicius.

És ők a lovas praetoriánusok sorai közt távoztak a ligetből és végre a gyaloghintóknál voltak.

— Elkísérlek! — mondá Petronius.

Mindketten beszálltak. Útközben egy szót se szóltak. Csak mikor Vinicius atriumába értek, mondá Petronius:

— Tudod-e, ki volt az?

— Rubria? — kérdé Vinicius, de már az a gondolat is undorral tölté el, hogy Rubria Vesta papnője volt.

— Nem!

— Hát ki volt?

— A Diva Augusta! Szándékosan megzavartalak benneteket, mert ha az Augustát fölismered és visszautasítod, menthetetlenül elvesztél volna, te, Ligia és talán én is.

— Most elég volt Rómából, a császárból, az ünnepegekből, Tigellinusból és mindnyájatokból — tört ki Vinicius. — Itt megfulladok! Így nem élhetek tovább! Nem lehet!

— Vinicius, te elvesztéd fejedet.

— Az egész világon csak azt az egyet szeretem!

— Mi következik abból?

— Hogy nem kívánczom más szerelem után, hogy többé mit sem akarok tudni életetekről, szemérmetlen ünnepegeitekről, hogy utálom undokságtokat.

— Mi történt veled? Keresztény lettél-e?

Ekkor a fiatal ember mindkét kezét halántékára szorította és kétségbeesve kiáltá:

— Még nem! Még nem!

TIZEDIK FEJEZET.

PETRONIUS roppant bosszúsan és vállat vonva tért haza. Most már tisztában volt azzal, hogy ő és Vinicius nem értették meg többé egymást, hogy érdekeik teljesen szétváltak. Petronius az előtt a legnagyobb befolyást gyakorolta a fiatal katonára. Mindenben az ő példaképe volt és nagyon gyakran elég volt néhány gúnyos megjegyzés az ő részéről arra, hogy Viniciust valamitől visszartartsa vagy valamire sarkalja. Jelenleg mind ennek vége volt, úgy hogy Petronius nem is alkalmazta régebbi eszközeit, mivel érezte, hogy gúnyja és iróniája az új elvek ellenében hatástalan marad, melyeket a szerelem és a keresztény világgal való érintkezés Vinicius lelkébe plántált. A tapasztalt kétkedő fölfogta, hogy a kulcsot ehhez a szívhöz elvesztette. Ez a tudat elégedetlenné tette őt, sőt bizonyos félelemmel tölté el, melyet az elmúlt éjjel eseményei még inkább fokoztak. «Ha az Augusta részéről nem muló szeszély, hanem valódi szenvedély», gondolá Petronius, «akkor két eset közül az egyik bizonyos: vagy nem fejt ki Vinicius ellenállást és akkor valamely véletlen vesztét okozhatja, vagy, ami most hamarább föltehető, visszautasítja őt és ebben az esetben bizonyosan elvesz, igen, talán én is vele, ha csak azért is, mivel vérrokona vagyok, mivel akkor az Augusta gyűlöletét az egész családra kiterjeszti és befolyását Tigellinus javára érvényesíti... Úgy az egyik, mint a másik módon rossz vége lesz a dolognak.» Petronius nem volt gyáva és nem félt a haláltól, de mivel a halál után többé nem várt semmit, nem is akarta azt fölidézni. Hosszu megfontolás után végre arra az eredményre jutott, hogy a legjobb és legbiztosabb, Viniciust Rómából eltávolítani és utazásra küldeni. Ah! ha aztán Ligiát vele

adhatná, mily örömmel tenné meg azt. Egyébiránt remélte, hogy rábeszélő tehetségével reábirhatja, hogy a leány nélkül is utazni megy. Akkor aztán azt a hírt terjeszti el a Palatinuson, Vinicius megbetegedett, hogy úgy róla, mint magáról elhárítsa a veszélyt. Végre az Augusta nem is tudta, vajjon Vinicius fölsimerte-e őt és fölتهeti, miképp nem forog fönn ez az eset; úgy hogy önszeretete nem volt megsértve. A jövőben azonban egész másképp fordulhat a dolog és ezt meg kell akadályozni. Petronius mindenek előtt időt akart nyerni, mert azt gondolta magában, mihelyt a császár Achájába utazik, Tigellinus, aki nem értett a művészethez, ismét átengedi az első helyet és elveszti befolyását. Petronius Görögországban bizonyos volt minden vetélytárs fölötti győzelméről.

Időközben elhatározta, hogy Vinicius fölött őrködik és az utazásra buzdítja őt. Sőt egy idő múlva az a gondolata támadt, hogy a császártól rendeletet eszközöl ki, mely a keresztényeknek Rómából való kiűzését célozza, mert akkor Ligiának a várost Krisztus többi követőivel együtt el kell hagynia és Vinicius követhetné őt. Akkor nem volna szükséges őt rábeszélni, gondolá Petronius. A dolog magában véve nagyon lehetséges volt. Hiszen nem is olyan régen történt, hogy a zsidók a keresztények elleni gyűlöletből zavarokat támasztottak és Claudius, aki nem tudott különbséget tenni a zsidók és keresztények között, a zsidókat üzette ki. Miért ne utasítaná tehát ki Nero a keresztényeket? Rómában legalább több hely lenne nélkülök. Amaz «úszó ünnepség» után Petronius naponkint látta a császárt úgy a Palatinuson, mint más helyeken. Ilyenféle eszmét neki sugalmazni szintén könnyű volt, mert Nero minden eszme iránt fogékony volt, ha arról vala szó, hogy valakinek ártson vagy valakit elpusztítson. Petronius érett megfontolás után egész tervet dolgozott ki. Saját házában ünnepséget akart rendezni s azon a császárt a rendelet kiadására birni. Sőt azt a nem alaptalan reményt táplálta, hogy Nero a rendelet foganatosítását ő reá fogja bízni. És azt gondolta, hogy akkor Ligiát mindabban a kiméletben fogja részesíteni, mely Vinicius kedvesét megilleti, de azért mind a kettőt Bajaeba küldi, hol átadhatják magukat hajlamuknak és minden boldogságukat a kereszténységben kereshetik, ha nekik úgy tetszik.

Eközben gyakran meglátogatta Viniciust, egyrészt azért, mivel

minden önzése ellenére a fiatal emberhez való ragaszkodása mindig újra fölülkerekedett benne és másrészt, mivel rá akarta beszélni az utazásra. Vinicius betegséggel mentegetőzött és soha se mutatkozott a Palatinuson, ahol naponként új tervekkel gondoltak ki. Egy napon Petronius magának Nerónak a szájából hallotta, hogy három nap alatt bizonyosan Antiumba megy és az előbbi mindjárt másnap reggel Viniciushoz ment, hogy őt erről értesítse. Ez az Antiumba meghívott vendégek jegyzékét mutatta neki, melyet reggel a császár egyik szabadosa nyújtott át.

— A nevem benne van, valamint a tied is! — mondá. — Ott-hon ugyanezt az írást fogod találni.

— Ha nem volnék a meghívottak közt, ez annyit jelentene, hogy halálom el van határozva, — viszonzá Petronius. — De az achajai utazás előtt ettől még nem kell tartanom. Ott nagyon is szükséges vagyok a császárnak. — Miután a jegyzéket átnézte, hozzátette: — Alig ért az ember Rómába, ismét el kell házáat hagynia és tovább, Antiumba hurcolkodnia. De meg kell tennünk. Ez nem csupán meghívás, hanem egyúttal parancs is.

— És ha az ember nem engedelmeskedik?

— Akkor más módon kap fölszólítást, hogy sokkal hosszabb útra induljon... olyan útra, ahonnet többé nem tér vissza. Mily kár, hogy nem követted tanácsomat és nem hagytad el Rómát, ameddig még volt rá idő. Most Antiumba kell menned.

— Most Antiumba kell mennem! Lásd, milyen időkben élünk és mily hitvány rabszolgák vagyunk.

— Ezt csak most fedezted föl?

— Nem, de hiszen azt iparkodtál bebizonyítani, hogy a keresztény tanítás ellenséges lábon áll az étellel, mivel bilincseket rak reánk. De ezek a bilincsek erősebbek lehetnek-e azoknál, amelyeket mi hordozunk? Azt mondtad, Görögország a bölcsesség és szépség hazája és Róma a hatalom székhelye. Nos, hol a mi hatalmunk?

— Ugyan hívasd Chilont magadhoz. Ma nincs kedvem bölcselkedni. Herkulesre! Én nem teremtettem ezeket a viszonyokat és nem is vagyok felelős értük. Beszéljünk Antiumról. Tudd meg, hogy ott téged nagy veszély fenyeget és talán jobb lenne ezzel az Ursusszal megmérkőznöd, aki Crotont megfojtotta, mint Antiumba utaznod és mégis utaznod kell.

De Vinicius gondtalan mozdulatot tett kezével és mondá:

— Veszély! Mindnyájan a halál árnyékában járunk és minden pillanatban egy drága fej tűnik el.

— Fölsoroljam-e mindazokat, akiknek kevés eszök volt és Tiberius, Caligula, Claudius és Nero ellenére nyolcvan vagy kilencven esztendeig éltek? Sőt olyan ember is például szolgáljon neked, mint Domitius Afer. Teljes nyugalomban megvénült, habár egész életében gazember, gonosztevő volt. Talán éppen azért!

— Talán éppen azért! — ismétlé Vinicius. Aztán átnézte a névsort és olvasá: Tigellinus, Vatinius, Sextus, Africanus, Aquilinus, Regulus, Luilius, Neroninus, Efrus, Marcellus stb. A gazemberek mily társasága, mily csőceselék! És még azt kell mondani, hogy ők kormányozzák a világot! . . . Nem illenék-e jobban hozzájuk, hogy valami egyiptomi vagy szíriai istenséget a tartományokban hurcoljanak, a sistrumot verjék, vagy jóslással vagy táncsal keressék kenyerüket?

— Vagy betanított majmokat, számoló kutyákat, flótát fújó szamarakat mutogassanak — tette hozzá Petronius. — Ez teljesen igaz, de beszéljünk fontosabbról. Iparkodjál összeszedni gondolatodat és figyelj reám — folytatá Petronius. — A Palatinuson azt mondtam, beteg vagy és nem hagyhatod el a házat. Azért neved mégis a jegyzékben van, mi annak a bizonyítéka, hogy valaki nem ad hitelt állításomnak és ezt szándékosan tette. A császár maga ezzel nem törődik, mert reá nézve te csak katona vagy, akinek nincs fogalma a költészetről és zenéről és akivel legfőlebb a cirkuszi versenyekről beszélhet. Eszerint csak Poppaea révén kerülhetett neved a jegyzékbe.

— A ligetben nem tudtam, hogy ő volt az, aki velem beszélt, de te hallgatóztál, hiszen te hallottad, mikor azt mondtam, hogy mást szeretek.

— És én kényszerítelek valamennyi földalatti istenre, őrizd meg eszednek azt a kis maradékát, melyet a keresztények még meghagytak. Hogyan lehet még ingadozni, mikor a lehető és a bizonyos pusztulás közt kell választani? Hát nem mondtam már neked, hogy menthetetlenül elvesztél volna, ha Poppaea hiúságát megsérted? A Hadesre! Ha gyűlölöd az életet, legjobbnak tartom, ha azonnal fölmetszed ereidet, vagy kardodba dőlsz, mert ha Poppaeát megsérted, a halál, mely neked van szánva, kevésbé könnyű

lesz. Valamikor kellemesebb volt veled érintkezni! Tulajdonképp miről van szó téged illetőleg? Károd lesz-e ebből a dologból, vagy megakadályoz-e abban, hogy szeresd Ligiát? Azt se feledd, hogy Poppaea látta őt a Palatinuson és nem lesz nehéz kitalálnia, miért utasítod vissza az oly magas kegynyilvánításokat. Akkor aztán majd meg tudja találni Ligiát, még ha a föld alatt volna is. Nem csak magadat, hanem Ligiát is tönkre teszed — érted-e?

Vinicius mindent nyugodtan meghallgatott, de valami másra látszott gondolni és végre azt mondá:

— Látnom kell őt!

— Kit? Ligiát?

— Igen, Ligiát!

— Tudod-e, hol tartózkodik?

— Nem!

— Most megint régi temetőkben és a Tiberen túl kezded őt keresni?

— Azt nem tudom, de látnom kell őt.

— Jó. Habár ő keresztény, talán mégis kiderül, hogy neki több esze van, mint neked és hogy ő nem kívánja veszteted.

Vinicius vállat vont.

— Ő megmentett Ursus kezéből.

— Minden esetre siess, mivel a rőtszakáll nem fogja utazását elhalasztani. Halálos ítéleteket Antiumban is lehet hozni.

De Vinicius nem is hallotta azt, amit mondott. Egyetlen egy gondolat foglalkoztatta őt. Ligiával akart beszélni és azon gondolkodott, miképp lehetne annak módját ejteni.

Eközben oly esemény következett be, mely a nehézségeket talán elháríthatta.

A következő nap váratlanul Chilon jött hozzá. Nyomoruságoosan és lerongyosodva, arcán az éhség minden jelével, rongyokba burkolva jelent meg Vinicius házában. A szolgák, kik azt a parancsot kapták, hogy a nap vagy éj bármely órájában bebocsássák őt, nem merték elutasítani, úgy, hogy minden teketória nélkül az atriumba tolatkodott, Vinicius elé állt és mondá:

— Az istenek adjanak neked halhatatlanságot és osztozzanak veled a világalomban!

Viniciusnak az első pillanatban kedve támadt őt az ajtón

kidobatni, de aztán eszébe jutott, a görög talán tud valamit Ligiáról és a kíváncsiság legyőzte az undort.

— Te vagy az? — kérdé. — Mi van veled?

— Rossz dolgom van, ó Zeus fia, — viszonzá Chilon. — Az igazi erény olyan portéka, amely után jelenleg nem kérdezősködik többé senki és a bölcsnek örülnie kell, ha öt napban egyszer birkafejet vásárolhat a mézárósnál, melyet aztán padlásszobájában megrág és könnyekkel öblít le. Ah uram! Amit tőled kaptam, Atractusnak kellett adnom könyvekért és megloptak és teljesen tönkre tettek. A rabszolganő, akinek tanításomat kellett volna leírnia, megszökött tőlem és elvitte annak a maradványát, amit nagylelkűségednek köszönök. Nyomorult ember vagyok, de azt gondoltam magamban, kihez forduljak, ha nem hozzád, ó Serapis, akit szeretek, istenítek és akiért életemet már kockára tettem.

— Miért jössz és mit akarsz? — kérdé Vinicius.

— Segítségért esedezem hozzád, ó Baál, nyomoruságomat, könnyeimet, tiszteletemet hozom neked és egy hírt, melyet irántad való szeretetből tudtam meg. Hiszen emlékszel, uram, nem régiben beszéltem neked, hogy az isteni Petronius egyik női rabszolgájának, a paphosi Venus övéből egy szál fonalat átengedtem. Azt mondták nekem, hogy segítettem rajta és te, ó nap fia, aki tudod, mi történik abban a házban, azt is tudod, micsoda ott Eunice. Még van egy másik fonalam. Számodra tartogattam, uram!

Itt Chilon elhallgatott, mivel észrevette, miképp Vinicius arcán harag és bosszúság tükröződik és hogy a kitörést megakadályozza, hirtelen így szólt:

— Tudom, hol lakik az isteni Ligia, meg akarom neked mutatni a házat és az utcáskát.

Vinicius elpalástolta a megindulást, melyet erre a hírre érzett és kérdé:

— Hol van ő?

— Linusnál, a keresztények legidősebb papjánál. Ursus is ott van és ez, mint az előtt, annál a molnárnál foglalatoskodik, aki ugyanazt a nevet viseli, mint dispensatorod, Demas! Ursus éjjel dolgozik, tehát semmit se tehet útnak, ha a házat éjjel bekerítéd. Linus öreg és rajta kívül csak még két öreg nő van a házban.

— Honnét tudod mindezt?

— Emlékszel, uram, hogy a keresztények hatalmában voltam és ők megkimélték. Glaucus csalódott ugyan abban a föltevésben, hogy én vagyok szerencsétlenségének oka, de hát a szegény ember azt hitte és még most is hiszi. Azonban mégis megkimélt. Azért ne csodáld, ó uram, hogy hála tölti el szívemet. Olyan ember vagyok, aki régebbi, jobb időből származik. Azért azt gondoltam: szabad-e elhanyagolnom barátaimat és jótevőimet? Nem volnék-e kőszívű, ha nem tudakozódnám felőlök, ha nem iparkodnám kifürkészni, mi történik velök, mint szolgál egészségök és hol tartózkodnak? A pesinusi Cybelére! Nem, nem vagyok olyan kőszívű. Egyébiránt eleintén visszatartott az az aggodalom, hogy félremagyarázhatják szándékaimat. De a vonzalom, melyet irántuk éreztem, erősebb volt a félelemnél és az a készség, melylyel minden bántalmat megbocsátanak, bátorságot kölcsönzött. De mindenek előtt mégis read gondoltam, uram. Utolsó kísérletünk vereséggel végződött és Fortuna fia kibékülhet-e ezzel a gondolattal? Azért most diadalt készítettem elő számodra. Az a ház egész magányosan áll, rabszolgáiddal úgy körülvéteheted, hogy még egy egér se menekülhet ki belőle! Ó uram! uram! Egyedül tőled függ, vajjon ezt a nemes királyleányt még ma házadban akarod-e birni. De ha arra kerül a dolog, nagy-lelkűségedben meg fogsz emlékezni arról, hogy apámnak szegény és éhes fia segített erre.

A fiatal embernek fejébe tolult a vére. Még egyszer jött reá a kísértés és egész valóját fölháborította. Ma még minden megváltozhatott. Elég volt, ha Chilont magánál tartja és kiadja a szükséges parancsokat, mihelyt a sötétség beköszöntött. És aztán végnélküli öröm! Mi volt eddig életem? — gondolá Vinicius. — Szenvedések, kielégítetlen kívánságok láncolata. Mindig megoldatlan kérdéseken töprengek. Ily módon mindennek egyszerre vége lesz. Ugyan eszébe jutott, hogy megigérte neki, miképp többé mihez se fog ellene. De hát miféle esküt tett? Az isteneket nem hittá bizonyságul, mert ezekben többé nem hitt és Krisztusra nem esküdött, mivel még nem hitt benne. Azonkívül Ligiát, ha sértve érzi magát, törvényes feleségévé teheti s ily módon az elkövetett igazságtalanságot jóvá teszi. Igen, kötelezve érezte magát erre, mivel életét neki köszönte. Arra a napra gondolt, mikor Crotonnal megtámadta őt menedékhelyén, mikor a ligiai reá emelte öklét, reá gondolt mind-

arra, ami aztán következett. Ismét látta őt, ágya fölé hajolva, őt, aki rabszolga-ruhába burkolva, mégis oly szép volt, mint egy istennő és oly jóságosan ápolta őt. Szeme önkénytelenül a larariumra és arra a keresztre irányult, melyet Ligia hagyott neki hátra. Mindezt új támadással jutalmazza meg? És hirtelen azt érezte, hogy nem elég neki, ha az ő házában van, nem elég neki, ha erőszakosan karjaiba vonja őt és hogy szerelme még valamivel többet követel... az ő beleegyezését, viszontszeretetét és az ő szívét. Áldott volna az a földél, amely alá Ligia önkényt menne, áldott volna az a pilanat, áldott a nap, áldott közös életük. Akkor az ő és Ligia boldogsága kimeríthetetlen volna, mint az óceán, multhatatlan volna, mint a nap. De, gondolta magában, őt erőszakkal elragadni annyi volna, mint ezt a boldogságot örökre földűlni és a legdrágábbat, egyedül szeretettet beszennyezni és tönkre tenni.

Már a pusztá gondolatra is borzalom fogta el. Chilonra pillantott, ki szemmel tartotta őt, miközben rongyai alatt vakaródzott; kimondhatatlan undor fogta el őt és kedve támadt egykori cinkostársát széttiporni, mint a hogyan egy hitvány férget, vagy mérges kígyót eltaposnak. A legközelebbi pillanatban tudta, mit kell tennie. De mivel soha se tudott mértéket tartani és mindig kiméletlenül követte ösztönzéseit, Chilonhoz fordult és mondá:

— Nem követem tanácsodat, de hogy mégis megkapd jutalmadat, amelyre jogod van, az ergastulumba visznek és háromszáz vesszőütést kapsz.

Chilon halálsáppadt lett. A hideg határozottság a fiatal katona vonásain semmi reményt nem nyújtott arra, hogy csak kegyetlen tréfát üzött vele. Térdre esett, valósággal összegörnyedt és töredezett hangokon nyöszörgé:

— Hogyan, ó perzsa király? Ugyan miért? Te kegyelem pyramisa! Te irgalmasság kolosszusa! Ugyan miért? Én szerencsétlen, félig éhenvesző aggastyán vagyok! Szolgálatokat tettem neked... és így jutalmazol?

— Éppen úgy, amint te a keresztényeket jutalmaztad, — viszonzá Vinicius. És a dispensatort hívta.

De Chilon földre veté magát és Vinicius lábait görcsösen átkarolva kiáltá, miközben halálos sáppadság borítá arcát:

— Uram! Uram!... Öreg ember vagyok! Ötven ütést, ne

háromszázat! Ötven is elég! Vagy százat, ne háromszázat!... Irgalom! Irgalom!

Vinicius elrugta őt lábával és kiadta parancsait. A legközelebbi pillanatban megjelent a dispensator és Chilont megragadták és a fogságba hurcolták.

— Krisztus szerelmére! — kiáltá a görög még az ajtóban is.

Vinicius egyedül maradt. Mintegy újra föléledt és mindennek-előtt gondolatait akarta összeszedni. Most föllélegzett, mert a győzelem, melyet ön maga fölött aratott, derült bizalommal töltötte el. Azt hitte, jelentékeny lépéssel közelebb jutott Ligiához és jutalmat várt énjének leküzdéseért. Az első pillanatban esze ágában se volt, hogy Chilonon igaztalanságot követett el, amennyiben ugyanazon tettekért fenyejtette meg, amelyekért azelőtt megjutalmazta. Ha ilyen gondolata támad, azt mondta volna, egész jogosult volt azon parancsa, hogy egy semmirekellőt megbüntessenek. De most csak Ligiára gondolt és úgy tetszett, mintha azt mondaná neki: «A jóért nem akarok neked rosszal fizetni és ha egykor meghalod, mint bántam azzal, aki reá akart beszélni, hogy ismét kezét emeljek ellened, hálás leszel irántam». Itt gondolatmenete hirtelen megakadt, mert azt kérdezte, vajjon helyesli-e majd Ligia az ő eljárását Chilon iránt. Hiszen a vallás, amelyet követett, azt parancsolta, hogy minden bántalmat meg kell bocsátani, hiszen a keresztények is megbocsátottak a nyomorultnak, habár jogosultak voltak arra, hogy bosszút álljanak rajta. Csak most hallotta lelke legmélyén e kiáltást: «Krisztus szerelmére!» Eszébe jutott, hogy ilyen kiáltás menté ki Chilont a ligiai kezéből és elhatározta, hogy a görögnek elengedi a büntetés hátralevő részét.

Ezzel a szándékkal éppen a dispensatort akarta behívatni, mikor az eléje lépett és mondá:

— Uram, az öreg ember elájult, talán meg is halt. Tovább is fenyejtessen-e?

— Iparkodjál őt föléleszteni és hozd ide!

Chilon olyan volt, mint a halál és a vér a lábairól az atrium mozaik-padlójátára folyt. De eszméletlen volt és térdre rogyva kiáltá, miközben kezét Vinicius felé nyújtá:

— Köszönöm, uram! Te nagy és irgalmas vagy!

— Kutya! — kiáltá Vinicius — tudd meg, hogy csak Krisztus

szerelmére bocsátok meg neked, akinek köszönöm magam is életemet.

— Uram! Neki és neked fogok szolgálni...

— Hallgass és figyelj reám. Állj föl. Velem jössz és megmutatod azt a házat, ahol Ligia lakik.

Chilon fölugrott, de alig állt lábán, mikor még sáppadtabb lett és gyöngye hangon mondá:

— Uram, valóban éhes vagyok... Megyek uram, hiszen menni akarok! De nincs hozzá erőm... Adasd ide kutyád táljából a maradékot, akkor tüstént megyek!...

Vinicius ételt adatott, egy aranyat és egy köpönyeget ajándékozott neki. De az éhségtől és ütésektől elgyöngült Chilon még akkor se birta használni tagjait, mikor már evett, habár haja a fején égne meredt attól való félelmében, hogy Vinicius gyöngeségét ellenszegülésnek tarthatja és még egyszer megkorbácsoltatja.

— Engedd, hogy a bor kissé fölmelegítsen és elmegyek Nagy-Görögországig — mondá fogvacogva.

Egy idő múlva ismét erőhöz jutott és együtt elhagyták a házat.

Hosszú út kellett megtenniök, mivel Linus, mint a legtöbb keresztény, a Tiberen túl lakott, nem messze Miriamtól. Végre Chilon egy kis, kőfallal kerített, repkénynyel egészen befuttatott házat mutatott Viniciusnak, miközben mondá:

— Itt van, uram!

— Jó! — viszonzá Vinicius — most menj a dolgodra, de előbb figyelj reám: El kell feledned, hogy nekem szolgáltál, el kell feledned, hol lakik Miriam, Péter és Glaucus! Ezt a házat és az összes keresztényeket el kell feledned. Minden hónapban eljöhetsz hozzám és Demasszal, szabadosommal két aranyat fizettetsz magadnak. De ha a keresztényeket továbbra is szemmel tartod, halálra veretlek.

Chilon meghajtá magát és mondá:

— Mindent elfelejtek, amint parancsoltad.

De mikor Vinicius az utca egyik kanyarulatánál eltűnt, ökölbe szorítá kezét és fenyegetőleg megrázta:

— Atéra és a fúriákra! Semmit se felejtetek el!

Aztán ismét kimerülten földre rogyott.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

VINICIUS egyenest abba a házba ment, ahol Miriam tartózkodott. A kapu előtt Nazariussal találkozott, aki láttára zavarba jött. De Vinicius barátságosan köszönté őt és a lakásba vezetteté magát. Itt találta Miriamon kívül Pétert, Glaucust, Crispust és tarsosi Pált is, aki kevéssel előbb tért vissza Fregallaeból. A fiatal tribún beléptekor minden arcon csodálkozás tükröződött, ő pedig mondá:

— Krisztus nevében köszöntlek titeket, akit tiszteltek.

— Legyen neve áldott mindörökké, — felelék.

— Meggyőződtem erényetekről és jóságtokról, azért mint jó barát jövök hozzátok.

— Légy üdvöz mint jóbarát, — viszonzá Péter. — Űlj közibünk, uram, és mint vendég végy részt lakománkon.

— Részt akarok venni lakomátokban, de előbb hallgassatok meg, Péter, és te is, tarsosi Pál, hogy lássátok, jóindulattal vagyok irántatok. Tudom, hol van Ligia, éppen most álltam Linus háza előtt, itt a közelben. Jogom van hozzá, mivel a császár nekem ígérte. Birtokaimon a városban csaknem ötszáz rabszolgám van, s így körülvehetném menedékhelyét és könnyű szerrel elvitethetném őt, és még se tettem meg, és nem is teszem!

— Az Úr áldása nyugszik rajtad, és megtisztítja szívedet, — mondá Péter.

— Köszönöm, de figyeljetek rám tovább. Nem tettem azt, pedig szomorúan élek és a vágy sorvaszt. Mielőtt titeket ismertelek, kétségtelenül elraboltam volna és házamban tartottam volna őt, de erényetek és vallástok, habár nem vagyok annak követője, megváltoztatta lelkemet, úgy hogy többé nem fogok erőszakot alkalmazni.

Hogy miképp történt ez, magam se tudom! De hozzátok fordulok, mivel Ligiánál ti vagytok az atya és anya képviselői, és kérlek: Adjátok őt nekem feleségül. Esküszöm nektek, hogy nem tiltom meg neki Krisztus tiszteletét, igen, hogy magam is oktatást akarok venni az ő tanításából.

Főlemelt fővel, határozott hangon beszélt, de nagyon meg volt indulva és egész testében reszketett. Mélységes hallgatás következett, de mintha valami kedvezőtlen válasznak akarná elejét venni, sietve folytató:

— Tudom, mily nagyok az akadályok, melyek bennünket választanak, de Ligiát jobban szeretem, mint életemet, és habár még nem vagyok keresztény, nem vagyok sem a ti ellenségeitek, se Krisztus ellensége. Igaz akarok lenni veletek szemben, hogy bizhassatok bennem. E pillanatban reám nézve életemről van szó, és mégis nyíltan beszélek. Mások talán azt mondanák: «Kereszteljete meg!» — én ellenben azt mondom: «Világosítsatok fel!» Hiszem, hogy Krisztus halottaiból föltámadott, mivel ezt oly emberek mondják, akik az igazságot szeretik és halála után látták őt. Hiszem, mivel magam láttam, hogy tanítástok erényességet, igazságosságot és könyörületességet hoz létre, nem pedig azokat a bűnöket, amelyekről titeket vádolnak. Pontosan ugyan eddig még nem ismerkedtem meg vallástokkal. Csak keveset hallottam tőletek. Egyet-mást műveitekből következtettem, csak keveset vettem ki a Ligiával és veletek való beszélgetésekből. És mégis, ismétlem, én is megváltoztam némileg e vallás által. Valamikor vasmarokkal tartottam fönn a rendet házamban — most erre nem vagyok képes többé. Nem ismerem irgalmat, most részvétet érzek embereim iránt. Az előtt örömmel adtam át magamat az élvezeteknek, minap pedig megszöktem az ünnepegről, mivel az undor, a visszatetszés elfojtá lélegzetemet. Az előtt egy ember túlhatalmát jogosultnak tartottam, most sajnálom azt. Tudjátok meg, hogy nem ismerem többé magamat. Utálom az ünnepegeket, a tivornyákat, az énekeket, a citera hangjait, és a virágfüzérekét, utálom a császár udvarát és ezt az egész bűnös világot. És ha meggondolom, hogy Ligia oly tiszta, mint a hó, csak annál jobban szeretem őt, és ha meggondolom, hogy ő a ti vallástok által lett azzá, a mi, szeretem ezt a vallást is, és részesévé óhajtanék lenni. De mivel még nem fogom föl tanításokat, mert nem

tudom, vajjon birom-e követni, sem azt, vajjon természetemnek megfelelő-e, győtrelem és bizonytalanság közt élek, mintha a sötét-ségben botorkálnék.

Itt mintegy fájdalmasan összehúzódtak szemöldökei, és sötét pír tűnt föl orcáin, de mindig hevesebben és fokozódó megindulással beszélt tovább:

— Látjátok, szerelem és bizonytalanság gyötör. Azt mondták nekem, a ti tanítástok nem nagy jelentőséget tulajdonít az életnek, az emberi örömeknek, az emberi boldogságnak, nincs tekintettel sem a törvényekre, sem a polgári rendre, sem a római uralomra. Igaz-e ez? Azt mondták nekem, ti örültek vagytok, most magyarázatok meg, mit tudtok nyújtani a világnak? Bűn-e szeretni? Bűn-e, örvendeni az életnek? Bűn-e, a boldogságot kívánni? Ellenségei vagytok-e az életnek? A kereszténynek szegénynek és nyomorultnak kell-e lennie? Le kell-e mondanom Ligiáról? Mit parancsol a ti tanítástok? Tetteitek és szavaitok oly tisztáknak látszanak előttem, mint a víz, de mi van e víz fenekén elrejtve? Látjátok, őszinte vagyok. Világosítsátok meg a sötétséget, mely engem környékeztet! Mert azt is mondták nekem: Görögország adott nekünk bölcseséget és szépséget, Róma világhatalmat teremtett, de mit tudnak a keresztények nyújtani? Nos, mondjátok ki, mit tudtok nekünk nyújtani? Ha fény és világosság rejtőzik ajtóitok mögött, nyissátok ki nekem!

— Mi a szeretetet hozzuk! — mondá Péter.

Es tarsosi Pál hozzátette:

— Szóljak bár emberek és angyalok nyelvén, ha szeretetem nincs, olyanán lettem, mint a zengő réz vagy pengő cimbalom . . .

De az öreg apostol szíve mély szálnalmat érzett a meggyötört lélek iránt, mely mint egy rab madár levegőre és napra vágyakodott, azért Vinicius fölé terjeszté kezét és mondá:

— Aki zörget, annak nyitattik, és az Úr kegyelme rajta, azért megáldalak téged, lelkedet és szerelmedet az emberiség Megváltójának nevében.

Mikor Vinicius, ki maga is nagy lelkesedéssel beszélt, ezt az áldást hallotta, az apostol felé sietett, és most valami rendkívüli dolog történt. A quirisek büszke ivadéka, ki eddig egyetlen idegent se tartott egyenjogúnak, megragadta az öreg galileainak kezét és hálával telten ajkaihoz szorította.

És Péter örült rajta, mert látta, hogy a mag termékeny talajra esett, és nem hiában vetette ki hálóját.

A többi jelenlevők pedig, kik nem kevésbbé örültek az isteni apostol iránti tisztelet eme félreismerhetetlen jelének, mintegy egy szájból kiálták: «Dicsőség mennyben az Istennek!»

Vinicius sugárzó arccal emelkedett föl és mondá:

— Látom, hogy a boldogság nálatok honol, mert már most is boldognak érzem magamat és meg vagyok győződve, hogy lassankint egyéb dolgokban is hozzátok közeledem. De hozzá akarom még tenni, hogy ez nem történhetik Rómában. A császár Antiumba utazik, és parancsot kaptam, hogy őt elkísérjem. Tudjátok, hogy az engedetlenség a halált jelentené. De ha kegyelmet találtam szemetek előtt, jöjjetek velem, hogy oktathassatok tanításotokban. Ott kevesebb veszély fenyeget titeket, mint magamat, mert a néparadatban magánál a császár udvaránál is hirdethetitek tanítástokat. Hiszen azt mondják, Acte keresztény, és a praetoriánusok közt is vannak keresztények; én magam láttam a nomentani kapunál zsoldosokat, kik előtted letérdeltek, Péter. Antiumban villám van, ott összegyűlhetünk és csaknem Nero szeme láttára figyelhetünk tanításaitokra. Glaucus azt mondta nekem, hogy ti egy lélek kedvéért készek volnátok elmenni a világ végére, tegyétek meg tehát most érettem is azt, amit azokért tettetek, akiknek kedvéért Judaeából jövétek, — tegyétek meg és ne hagyjatok el engem!

Mikor ezt hallották, a jelenlevők tanácskozni kezdtek; mert magasröptű lelkesedés tölté el őket tanításuk győzelmének és annak a jelentőségnek gondolatára, melyet egy augustiánusnak megtérése, aki a legrégibb római családok egyikéből származott, a pogány világra gyakorolna. Tényleg készek voltak egy emberi lélek kedvéért a világ végére vándorolni, és Mesterök halála óta nem is tettek egyebet. Azért elutasító válasz eszökbe se jutott. Péter jelenleg az egész községnek pásztora volt és nem hagyhatta el a várost, ellenben tarsosi Pál, aki kevéssel előbb volt Ariciában és Fregallaeban, és ismét hosszú útra készült a Keletre, hogy az egyházakat meglátogassa és a hitsorsosokban új buzgalmat és új szellemet ébreszsen, késznek nyilatkozott arra, hogy a fiatal tribúnt Antiumba elkísérje, mert ott könnyen találhatott a görög vizekre induló hajót.

Habár Vinicius bensőleg sajnálta, hogy Péter, akinek annyit

köszönt, nem kísérhette el őt, mégis a legnyájasabban fejezte ki halálját, és aztán még egy utolsó kéréssel fordult az öreg apostolhoz.

— Mivel tudom, hol tartózkodik Ligia, — mondá, — hozzá mehettem és megkérdezhettem volna, vajjon feleségem akar-e lenni, mihelyt a keresztyén tanítás beférközött szívembe, de kérlek, ó apostol, engedd meg, hogy lássam őt, vagy te vezess hozzá. Nem tudom, meddig kell Antiumban tartózkodnom, gondold meg azt is, hogy a császár környezetében senki se biztos, vajjon megéri-e a következő napot. Petronius már mondta, hogy engem ott veszély fenyeget. Engedd meg tehát, hogy lássam Ligiát, engedd meg, hogy szemem gyönyörködjék rajta, engedd meg, hogy megkérdezzem tőle, vajjon elfeledte-e azt a rosszat, amelyet vele tettem, és jóval akar-e nekem megfizetni.

Péter barátságosan mosolygott és mondá:

— Ki tudna tőled ilyen jogosult kérelmet megtagadni, fiam?

Vinicius ismét az apostol kezére hajolt, ez azonban a fiatal rómainak fejét kezei közé fogta és megjegyzé: — Ne félj a császártól, mert én azt mondom neked, hogy egy hajad szálát se fogja meggömbíteni fejedben.

Aztán elküldé Miriamot Ligiáért, miközben az előbbinek azt ajánlotta, hogy meg ne mondja, ki van náluk, s ily módon fokozzák a leány örömét.

Nem kellett messzire mennie, és a szobában egybegyűltek csakhamar ismét megpillantották Miriamot a kertecske mirtusz bokrai közt. Ligiát kézen vezette.

Vinicius eléje akart sietni, de a kedvesnek megpillantásakor boldogságának tudata csaknem minden erejét elrabolta, és lélegzet-vesztve, dobogó szívvel, lábán alig állva, mozdulatlan maradt. Hiszen százsorta jobban izgatott volt, mint akkor, midőn a párthusok nyilait először hallotta feje fölött süvíteni.

A fiatal leány mit se sejtve lépett be, de az ifjú láttára szintén mintegy megbénulni látszott. Először élénk pirosság futá be arcát, hogy aztán annál nagyobb halványságnak adjon helyet; bámuló és egyúttal rémült szemmel nézett a jelenlevőkre.

De csak barátságos, jóakarató pillantásokkal találkozott, az apostol feléje közeledett és kérdé:

— Szeretted-e még őt, Ligia?

Ekkor ajkai reszkettek, mint a gyermekéi, aki közel van a síráshoz, mert bűnösnek érzi magát és mégis tudja, hogy hibáját be kell vallania.

— Felelj! — mondá Péter.

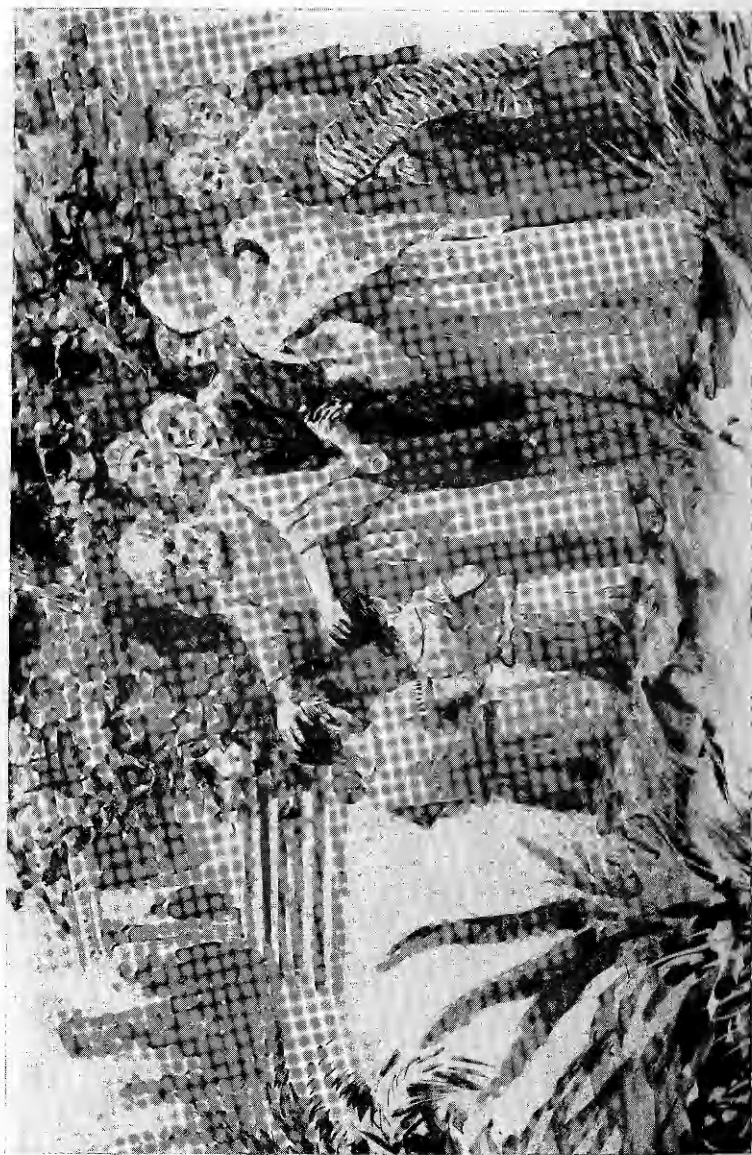
És alázatosan, reszkető hangon suttogá, az apostol lábaihoz omolva:

— Igen, szeretem őt! . . .

A legközelebbi pillanatban Vinicius mellette térdelt. Péter áldólag reájuk tette kezét és mondá:

— Szeressétek egymást az Úrban és az ő dicsőségére, mert szerelmelekben nincs semmi álnokság.

«Péter áldólag reájuk tette kezét.» (289. l.)

Országos Széchényi Könyvtár